

ผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร
พ.ศ. 2502 – 2505

ปริญญานิพนธ์
ของ
ขรพรรษ ธรรมรส

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย
พฤษภาคม 2546
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

327.593
ข ๒39๙
ร.3

ผลกระทบต่องังหวัดศรีสะเกษในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร
พ.ศ. 2502 – 2505

บทคัดย่อ

ของ

ชรพรรษ ธรรมรส

17 พ.ย. 2546

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย
พฤษภาคม 2546

h ๒24394, ร.3

ขรพรรษ ธรรมรส. (2546). ผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับ

กัมพูชา เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2502 –2505. ปรินิพนธ์ ศศ.ม.

(ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ,นายประดิษฐ์ ศิลบุตร.

ปรินิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร และศึกษาผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษ ภายหลังที่ศาลโลกได้ตัดสินให้เขาพระวิหารอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชา ตลอดจนนำผลที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ปรินิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษาจากเอกสารชั้นต้นเป็นหลัก ร่วมกับเอกสารชั้นรองและสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ แล้วเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์

การศึกษาแบ่งออกเป็น 5 บท มีเนื้อหา ดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงสาเหตุการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหาร ปัญหาพรมแดน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา และอิทธิพลต่างชาติในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

บทที่ 2 กล่าวถึงเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทย – กัมพูชา พ.ศ. 2497 – 2505 การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – กัมพูชาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ผลจากการตัดความสัมพันธ์ทางการทูต กัมพูชาฟ้องศาลโลก และผลการตัดสินของศาลโลก

บทที่ 3 กล่าวถึงปฏิกิริยาของชาวศรีสะเกษต่อกรณีพิพาท เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การเดินขบวนประท้วง การบริจาคทรัพย์เป็นค่าทนาย ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรไทยกับราษฎรกัมพูชา

บทที่ 4 กล่าวถึงผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษ ในด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ด้านสังคม การคมนาคม

บทที่ 5 บทสรุป

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุการพิพาทระหว่างไทย กัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหาร นั้น เนื่องจากการปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ที่ทั้งสองฝ่ายจัดทำร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านความรู้และเครื่องมือในการทำแผนที่จึงทำให้ฝรั่งเศสจัดทำแผนที่แต่ฝ่ายเดียวเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ ฝรั่งเศส ไม่ได้ปักปันแผนที่ตามสันปันน้ำตามหลักสากลที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา ผลจากที่ฝรั่งเศสปักปันแผนที่ได้ก่อให้เกิดปัญหาพรมแดนระหว่างไทยและกัมพูชาในเวลาต่อมา รัฐบาลไทยได้พยายามหาทางติดต่อเจรจากับ

ฝ่ายกัมพูชา ผู้สืบทอดจากฝรั่งเศส แต่ก็ไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดกัมพูชาจึงนำเรื่องปราสาทเขาพระวิหารฟ้องศาลโลก ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ การพิจารณาคดีดำเนินไปหลายปี ในที่สุด ศาลโลกจึงตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารตกอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษหลายประการ อาทิ ด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการคมนาคม รวมทั้งด้านจิตใจ

ด้านการเมืองการปกครอง ทำให้เขตจังหวัดศรีสะเกษลดลง ทำให้ส่งผลกระทบต่อภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ

ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนชาวศรีสะเกษเคยมีรายได้จากการค้าขายผลิตผลในท้องถิ่นของของตนกับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมปราสาทเขาพระวิหาร แต่เมื่อปราสาทเขาพระวิหารไม่ได้เป็นของไทย ประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขายบริเวณเส้นทางไปสู่ปราสาทเขาพระวิหารต่างขาดรายได้

ด้านสังคม ประชาชนชาวศรีสะเกษหลายชั่วคนถือว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นศาสนสถานของตนมาโดยตลอด เมื่อต้องสูญเสียปราสาทเขาพระวิหารจึงทำให้เกิดผลกระทบต่อทางด้านจิตใจของประชาชนชาวศรีสะเกษเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นแล้ว การติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างชาวไทยและกัมพูชาในบริเวณนี้มีความยากลำบากมากขึ้น และพื้นที่บริเวณชายแดนก็ไม่ปลอดภัยเหมือนแต่ก่อน

ในการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ชาวไทยควรศึกษาบทเรียนจากกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหารว่า แท้ที่จริงเกิดจากแรงผลักดันของประเทศมหาอำนาจที่ทำให้ไทยกับกัมพูชาขัดแย้งกัน แต่มีผลกระทบถึงคนในท้องถิ่น ทำให้ชาวศรีสะเกษกับชาวกัมพูชาต้องขัดแย้งกัน ดังนั้น จึงควรสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในระดับท้องถิ่น นอกจากนั้นควรสนับสนุนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องที่มีผลต่อตนเองในลักษณะวิชาการ

IMPACTS OF THE PRASAT KAOPRAVIHARN DISPUTE BETWEEN THAILAND AND
CAMBODIA ON SRISAKET, 1959 – 1962.

AN ABSTRACT

BY

KORRAPAD DHAMMAROS

Presented in partial fulfillment of the requirements

For the Master of Arts degree in Thai History

At Srinakharinwirot University

May 2003

Korrapad Dhammaros. (2003). *Impacts of the Prasat Kaopraviham Dispute between Thailand and Cambodia on Srisaket, 1959 – 1962*. Master Thesis, M.A. (Thai History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof. Plubplung Kongchana, Mr. Pradit Silabut.

This thesis aims at studying the incidents caused by the Thai-Cambodian Kaopraviham dispute and their impacts on Srisaket after the International Court of Justice had ruled that Kaopraviham was under Cambodian sovereignty. The results of this research are also applied in local history studying.

This study employs historical research methodology by using mainly primary documents together with secondary ones and interviews of people involved in the incidents. Then the descriptive analyses are presented.

The research is divided into the following 5 chapters:

Chapter 1 explains the causes of the dispute, the problem with both countries borders, the relation between Thailand and Cambodia, and foreign influences on the relation between the two countries.

Chapter 2 describes the conflicts between Thailand and Cambodia during 1954-1962 A.D., the first and second Thai-Cambodian relation cutoffs, and their impacts. It also talks about Cambodia's filing charges in the International Court of Justice and the verdict.

Chapter 3 explains the reactions of Srisaket people to the dispute, such as their comments, their protests, their donation for the attorney fee, and their relation with Cambodian people.

Chapter 4 talks about the impacts of the dispute on Srisaket in the aspects of politics, economics, tourism, society and communication.

Chapter 5 is the conclusion of the study.

It is found that the dispute was originated from the border demarcation that was done in cooperation by both Thailand and France. However, practically, Thailand had limited mapping knowledge and tools, so France was the one doing most of the demarcation. France did not demarcate the border as stated in the treaty, causing later border problems between Thailand and Cambodia, which succeeded the territorial right from France. The Thai government attempted to negotiate with Cambodia, but no

agreements could be made. Finally, Cambodia brought the matter to the International Court of Justice which ruled that Kaopraviharn belonged to Cambodia.

The dispute had impacts on Srisaket in many aspects, such as politics, economics, society, communication, and local mentality.

In terms of politics, Srisaket territory was reduced, affecting the geo-politics of the province.

Economically, Srisaket population who used to earn their living from selling local produce to tourists visiting Kaopraviharn along the road to the temple, lost their income.

Socially, many generations of Srisaket natives who had always believed that Kaopraviharn was their religious place were affected mentally when the temple was given to Cambodia. Moreover, the communication between Thais and Cambodians in the area was more difficult, and the border area was not safe.

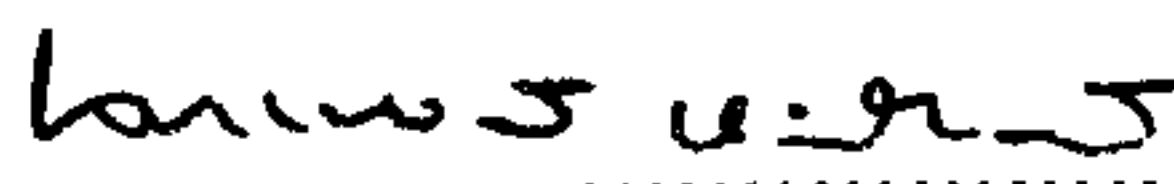
It is suggested that Thai people should know that this Thai-Cambodian conflict was actually caused by other powerful nations, but it had impacts at the level of local people. Therefore, the relation between Thailand and Cambodia should be promoted at the local level. In addition, studies of local history should be supported in order to build up academic understandings of any incidents that affect locals themselves.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

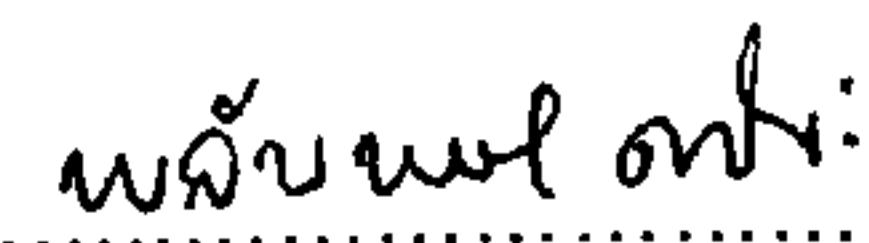
ผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา
เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2502 – 2505

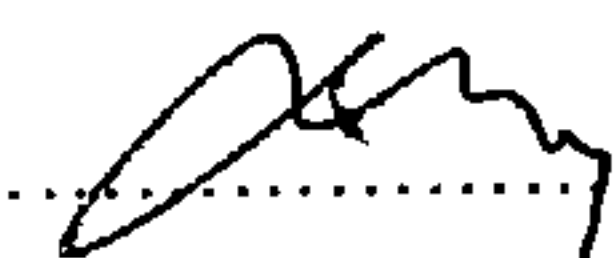
ของ
นางสาวขรพรรษ ธรรมรส

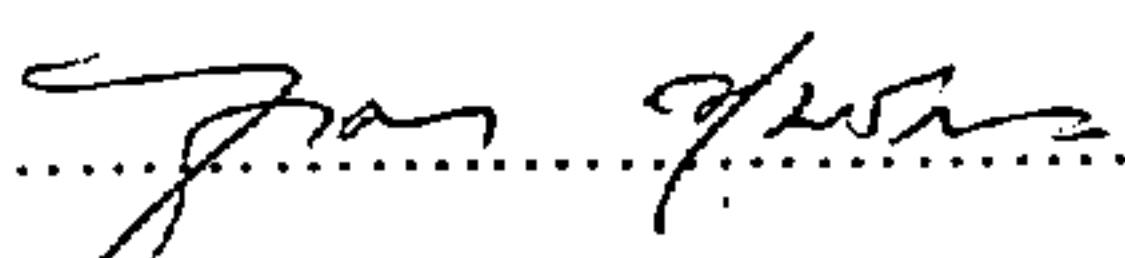
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

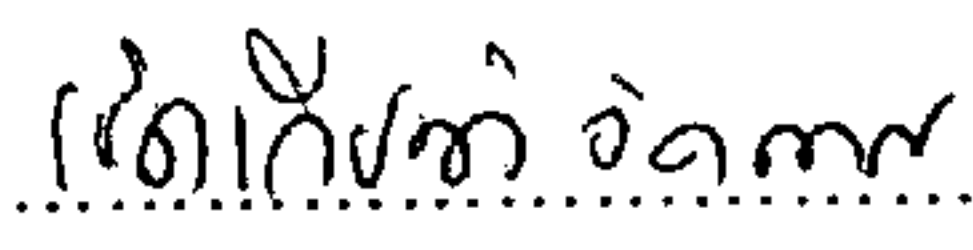
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
วันที่ ๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

 ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ)

 กรรมการ
(นายประดิษฐ์ ศิลามิตร)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต ชุ่มวัฒนะ)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(นายเชิดเกียรติ อัดถากร)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ อาจารย์ที่ปรึกษา เป็นผู้มีส่วนอย่างสำคัญยิ่ง ที่ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ ตลอดเวลาท่านได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ทั้งได้ให้คำแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือ ตรวจ แก้ไข และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์ พลับพลึงเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ประดิษฐ์ ศิลบุตร อาจารย์ที่ปรึกษาอีกท่านหนึ่ง ตลอดเวลาในการทำวิจัย ท่านได้สละเวลา ตรวจ แก้ไข พร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติม และให้การสนับสนุนทุกด้านจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ และอาจารย์ เชิดเกียรติ อัดถากร ที่ได้สละเวลาช่วยรับเป็นกรรมการสอบปากเปล่า พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย จนสำเร็จการศึกษา

ขอณัฏการกราบขอบพระคุณ พระระพิน ด้วงลอย และพระเกษม ประอาจ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลือด้านเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้า

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณ คุณคณาพจน์ สุรนารถ และคุณศิริพร เรืองสินชัยวานิช ที่ให้การช่วยเหลือด้านเอกสาร งานพิมพ์ ตลอดจนให้กำลังใจในการดำเนินงานครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณเรืองศิลป์ หนูแก้ว เพื่อนผู้คอยช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

ความดีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่คุณพ่อสนาน คุณแม่ประภาพร ธรรมรส ผู้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทุกอย่าง มิฉะนั้นแล้วผู้วิจัยไม่สามารถมาถึงจุดนี้ได้

คุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทั้งหลาย เป็นวิทยាកารสืบไป

ขรพรรษ ธรรมรส

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	ฉ
วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า.....	ฉ
ความสำคัญของการศึกษา.....	ช
ขอบเขตของการศึกษา.....	ช
วิธีการดำเนินการศึกษา	ช
แหล่งศึกษาค้นคว้าที่สำคัญ.....	ช
1 สาเหตุการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหาร	
พ.ศ. 2502-2505	1
1. การปักปันเขตแดนที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกรณีปราสาทเขาพระวิหาร.....	5
1.1 ปัญหาเส้นเขตแดนไทยกับกัมพูชา.....	5
2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา พ.ศ. 2496 –2505	14
3. อิทธิพลของต่างชาติในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา.....	15
3.1 ประเทศจีน (สาธารณประชาชนจีน).....	15
3.2 สหภาพโซเวียต	18
3.3 ประเทศฝรั่งเศส.....	21
3.4 ประเทศอินเดีย.....	21
2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา (พ.ศ.2498 – 2505).....	24
1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา.....	24
1.1 ปัญหาพรมแดน.....	25
1.2 ขบวนการเขมรอิสระ.....	33
1.3 การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่ 1.....	34
1.4 การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่ 2.....	39
2. กัมพูชาฟ้องศาลโลก กรณีปราสาทเขาพระวิหาร.....	43
3. การตัดสินของศาลโลก.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 ปฏิกริยาของชาวศรีสะเกษต่อกรณีพิพาท ปราสาทเขาพระวิหาร	
พ.ศ. 2502 – 2505.....	56
1. การวิพากษ์วิจารณ์.....	57
2. การเดินขบวนประท้วง.....	63
3. การบริจาคทรัพย์เป็นค่าทนาย.....	72
4. การบูรณะปราสาทเขาพระวิหาร.....	74
5 .การเคลื่อนย้ายเสาธง.....	78
6. ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรไทยกับราษฎรกัมพูชา.....	87
4 ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อจังหวัดศรีสะเกษในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา.....	
1. ด้านการเมืองการปกครอง.....	93
1.1. การปะทะต่อสู้บริเวณชายแดน.....	94
2. ด้านเศรษฐกิจ.....	97
2.1 การประกอบอาชีพ.....	97
2.2 การท่องเที่ยว.....	100
3. ด้านสังคม.....	102
3.1 การปล้นสะดมตามแนวชายแดน.....	102
4. ด้านคมนาคม.....	104
5 บทสรุป.....	107
ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	122
ภาคผนวก ก คำแปลหนังสือสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย	
ที่ 1200 ลงวันที่28 พฤศจิกายน 123	123

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ข คำแปลหนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ พนมเปญ ถึง กระทรวง การต่างประเทศกัมพูชา จำนวนที่ 710 /2503 ลงวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1960 เกี่ยวกับการตรวจสอบบรรดามูลเหตุที่อาจ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่พึงพอใจ หรืออาจจะก่อให้เกิดขึ้นใน ภายหน้าระหว่างประเทศทั้งสอง.....	124
ภาคผนวก ค แฉลงการณ์กระทรวงมหาดไทย.....	125
ภาคผนวก จ แฉลงการณ์กระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 3.....	126
ภาคผนวก ฉ แฉลงการณ์กระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 4.....	126
ภาคผนวก ช เรื่องรัฐบาลกัมพูชาเตือนประเทศเพื่อนบ้านที่ให้ความช่วยเหลือแก่ พวกกบฏกัมพูชา.....	127
ภาคผนวก ซ สำเนาหนังสือกระทรวงการต่างประเทศที่ สร. 21663 /2503 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2503 กราบเรียน ฯ พณ ฯ นายกรัฐมนตรี เรื่อง รัฐบาลกัมพูชาเตือนประเทศเพื่อนบ้านที่ให้ความช่วยเหลือ	
ภาคผนวก ฌ หนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ที่ น. 14895/2494 เรื่อง การปราบปรามเขมรอิสระที่หลบหนีเข้ามาในเขตไทย.....	129
ภาคผนวก ฎ คำแถลงการณ์ร่วมของ ฯ พณ ฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการ ต่างประเทศ แห่งประเทศไทย และของ ฯ พณ ฯ ชอน ซาน รองนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่ง ประเทศกัมพูชา ณ กรุงพนมเปญ ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2502.....	130
ภาคผนวก ฏ คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึงประธานคณะผู้แทน กัมพูชา เรื่อง การละเว้นการโจมตีทางหนังสือพิมพ์ ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960.....	132
ภาคผนวก ภู คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึง ประธานคณะผู้แทน กัมพูชายืนยันเรื่อง การปราบปรามอาชญากรรมและการกระทำผิด ในบริเวณชายแดนร่วมกัน ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1960.....	133
ภาคผนวก ฐ คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างผู้แทนกัมพูชากับไทย เรื่อง พวกกบฏและพวกลี้ภัยทางการเมือง ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960.....	134

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก จ	คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย เรื่อง พวกกบฏและพวกลี้ภัยทางการเมือง ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 135
ภาคผนวก ฉ	คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนจากคณะผู้แทนไทย ถึง ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา เรื่อง อาชญากรรมด่า ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 136
ภาคผนวก ช	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึง ประธาน คณะผู้แทนกัมพูชา ยืนยันเรื่อง อาชญากรรมด่า ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 137
ภาคผนวก ค	คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย เรื่อง อาชญากรรมด่า ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 138
ภาคผนวก ค	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนกัมพูชา ถึง ประธานคณะผู้แทนไทย เรื่อง อาชญากรรมด่า ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 139
ภาคผนวก ง	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึงประธาน คณะผู้แทนกัมพูชา เรื่อง การละเว้นการโจมตีทางหนังสือพิมพ์ และวิทยุ ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 140
ภาคผนวก ท	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึง ประธาน คณะผู้แทนกัมพูชา ยืนยันเรื่อง การละเว้นการโจมตีทาง หนังสือพิมพ์และวิทยุ ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 141
ภาคผนวก ธ	คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย เรื่อง หนังสือพิมพ์และวิทยุ ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 142
ภาคผนวก น	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนกัมพูชา ถึง ประธานคณะผู้แทนไทย ยืนยัน เรื่อง หนังสือพิมพ์และวิทยุ ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 143
ภาคผนวก บ	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึงประธานคณะผู้แทน กัมพูชา เรื่อง การปราบปรามอาชญากรรมและการกระทำผิดใน บริเวณชายแดนร่วมกัน ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 144

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ป	คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย เรื่อง การ ปราบปรามอาชญากรรมและการกระทำผิดในบริเวณชายแดน ร่วมกัน ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960..... 145
ภาคผนวก ผ	คำแปลหนังสือจากประธานคณะผู้แทนไทย ถึง ประธานคณะผู้แทน กัมพูชา ยืนยันเรื่องการปราบปรามอาชญากรรมและการกระทำผิด ในบริเวณชายแดนร่วมกัน ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1960.....146
ภาคผนวก ฝ	เรื่องการบริจาคเงินช่วยเหลือค่าใช้จ่าย กรณีเขาพระวิหาร..... 148
ภาคผนวก พ	แถลงการณ์รัฐบาล..... 150
ภาคผนวก พ	คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับกรณีคำตัดสิน ของศาลโลก..... 151

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 กำหนดการเลี้ยงอาหารคณะนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ที่จังหวัดศรีสะเกษ.....	76
2 กำหนดตัวเจ้าหน้าที่ประจำเขาพระวิหาร ในการต้อนรับคณะนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 8 –29 พฤศจิกายน 2502.....	77

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่รัฐบาลไทยขอปรับปรุง ก่อนเกิดคดีกับกัมพูชา.....	3
2 แผนที่แสดงอาณาเขตที่ไทยเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2410.....	9
3 แผนที่แสดงอาณาเขตที่ไทยเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2447.....	10
4 แผนที่แสดงเขตจังหวัดที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน.....	28
5 พระเจ้าวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, จอฬฟิย์ เมอเรีย และบารอน โยฮัน เบค- ฟรีส กำลังปรึกษากันเรื่องปัญหาชายแดน ณ บ้านภูมิซรอล จังหวัดศรีสะเกษ.....	38
6 ไทยได้เขมรในศาลโลก.....	46
7 ภายในศาลโลก ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ กำลังพิจารณา คดีปราสาทเขาพระวิหาร.....	47
8 เอกสารท้ายฟ้องของกัมพูชา หมายเลข 1แสดงเขตแดนบริเวณเขาพระวิหาร...	51
9 แผนที่ของผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยแสดง เส้นปันน้ำ ประกอบเอกสาร หมายเลข 49.....	52
10 ลักษณะภูมิประเทศที่ตั้ง ปราสาทเขาพระวิหาร.....	60
11 แผนผังแสดงที่ตั้ง ร้านเพิ่มทรัพย์ ร้านเจียวกี ในเขตอำเภอเมืองจังหวัด ศรีสะเกษโดยสังเขป.....	61
12 แผนผังแสดงที่ตั้ง ร้าน โพธิ์ทอง ใน เขตอำเภอกันทรลักษ์ โดยสังเขป.....	62
13 หลวงพ่อโต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวจังหวัดศรีสะเกษ ศรัทธาเลื่อมใสมาก.....	65
14 การเดินขบวนประท้วงไปตามถนนสายต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ.....	66
15 ประชาชนมาร่วมประท้วง ณ บริเวณ ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ.....	68
16 นายสำเริง นิลประดิษฐ์ กล่าวปราศรัยปลุกใจชาวศรีสะเกษ.....	69
17 ผู้นำชุมนุมประท้วงยกแขนผู้กรีดเลือด.....	70
18 ตำรวจตระเวนชายแดนแสดงความรักชาติโดยเขียนป้ายคำขวัญไว้ที่ เขาพระวิหาร.....	71
19 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้สัมภาษณ์กรณีศาลโลกตัดสินคดีเขาพระวิหาร....	83

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
20 ธงไตรรงค์ของไทยปลิวสบัดอยู่บนยอดเขาพระวิหารก่อนที่จะถูกย้ายลงมา.....	84
21 พลเอกประภาส จารุเสถียร กำลังรับคำนับจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการไปทำพิธี ล้อมรั้วเขาพระวิหาร.....	81
22 แนวลวดหนามจากช่องบันไดหักถึงแนวลวดหนามห่าง 20 เมตร จากเชิงบันไดหักถึงแนวลวดหนาม ห่าง 20 เมตร.....	86
23 แผนที่แสดงจุดแลกเปลี่ยนสินค้าและติดต่อระหว่างราษฎรไทยกับราษฎรกัมพูชา (ช่องโพย)	90
24 แผนที่แสดงแหล่งผลิตเกลือในเขตอำเภอรามัญใต้.....	91
25 แผนที่แสดงจุดต่าง ๆ ที่เขมรยกล้ำเข้าเขตไทย.....	96
26 แผนที่จังหวัดศรีสะเกษ แสดงเขตการปกครองการคมนาคม ภูเขา.....	106

บทนำ

เขาพระวิหาร หรือ ปราสาทหินเขาพระวิหาร¹ ก่อสร้างในรัชสมัยพระเจ้าโยศวรมันที่ 1 และสิ้นสุดในรัชสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2² ยอดเขาอันเป็นที่ตั้งของปราสาทพระวิหารอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นพรมแดนของประเทศไทยและกัมพูชา จากตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนที่สูงตระหง่านจึงทำให้ปราสาทเขาพระวิหาร มีความโดดเด่น ไม่อาจหาโบราณสถานในวัฒนธรรมเขมรแห่งอื่นใดบนภูเขาที่มีความงดงามทัดเทียมได้³ คำกล่าวนี้สอดคล้องกับถ้อยคำของ จอห์น แบล็ค ที่กล่าวว่า “ปราสาทเขาพระวิหารเป็นศาสนสถานทั้งงดงามที่สุด ในบรรดาศาสนสถานทั้งปวงในคาบสมุทรอินโดจีน”⁴ ปราสาทเขาพระวิหารเคยเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ⁵ ก่อนที่ไทยจะเสียอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารให้กัมพูชา ฝรั่งเศสได้เข้ามาแสวงหาอาณานิคมในอินโดจีน⁶ โดยใช้สิทธิพลีบบังคับให้กัมพูชาตกอยู่ภายใต้อารักขาของฝรั่งเศส รวมทั้งไทย

¹ปราสาทหินเขาพระวิหาร เป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่บนยอดเขาในท้องที่ของบ้านภูมิซรอล ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันทรลักษ์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 38 กิโลเมตร หรือห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ ประมาณ 102 กิโลเมตร จาก ประทีป วาทิน. (2501). *สารคดีปราสาทหินเขาพระวิหาร*. หน้า 403 – 404.

²แหล่งเดิม. ปราสาทหินเขาพระวิหารนี้นักโบราณคดีได้สันนิษฐานว่า กษัตริย์ขอมหลายองค์ ได้ก่อสร้างติดต่อกันมาหลายสมัย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าโยศวรมันที่ 1 (พ.ศ. 1432 – 1443). จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (พ.ศ. 1655 – 1693).

³ม.ร.ว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2526). *ปราสาทเขาพระวิหาร*. ศาสนบรรพตที่โดดเด่นที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์. หน้า 31.

⁴J. Black.F.R.G.S. (1976). *The Lofty Sanctuary of Kao phra Vihar : The Siam Society*. p. 4.

⁵ประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่าพันปีที่ผ่านมา เชื่อว่าที่ตั้งของจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบันนี้เคยเป็นดินแดนที่ขอมใช้เป็นเส้นทางไปมาระหว่างพระนครหลวงกับเมืองประเทศราชของกัมพูชา เพราะปรากฏหลักฐาน ทางโบราณสถาน โบราณวัตถุของขอม” อ้างอิงจาก สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. (กรกฎาคม, 2542). “ ศรีสะเกษ ,” *วารสารการท่องเที่ยวและการลงทุน (อะเมซิ่งศรีสะเกษ)*. หน้า 14. คำว่า ศรีสะเกษเดิมเขียนว่า ศรีสระเกศ เพิ่งมาเขียนเป็น ศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2481 ดูเรื่องราวเพิ่มเติมใน เทียบ ภูมิรัตน. (2520). *จังหวัดศรีสะเกษ*. หน้า 6 - 9.

⁶ฝรั่งเศสเห็นความสำคัญของเขมรมากเพราะ ประการแรกเป็นดินแดนที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่านซึ่งจะเป็นตลาดการค้าสำคัญที่จะนำสินค้าออกทางสู่จีนโดยเฉพาะขนาน ประการที่สอง การประมงอันเป็นกิจกรรมใหญ่ตามชายทะเลสาบทำให้เขมรมีความสำคัญยิ่งในทางเศรษฐกิจ ประการสุดท้าย ประเทศเขมรจะช่วยเหลือเสริมให้ญวนได้ตกเป็นของฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2405 และเขมรยังเป็นศูนย์กลางเสบียงอาหารที่สำคัญยิ่ง “ อ้างอิงจาก สุวิทย์ ธีรศาศวัต. (2523). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ร.ศ. 112 –126 การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง*. หน้า 2 - 3.

ต้องเสียดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศส ต่อมาฝรั่งเศสได้ทำแผนที่ปักปันเขตแดน พร้อมทั้งขีดเส้นให้ปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในเขตแดนของกัมพูชา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีน ฝรั่งเศส เป็นเหตุให้กัมพูชาใช้อำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารในเวลาต่อมา แต่ไทยมีหลักฐานว่าฝรั่งเศสรับรองสิทธิของไทยเหนือพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ เป็นการตอบแทนที่ไทยยอมยกเลิกสัญญาระหว่างไทยกับกัมพูชา¹ ดังปรากฏในสัญญาฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410² ในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลให้ปราสาทเขาพระวิหารซึ่งตั้งอยู่บริเวณรอยต่อชายแดนไทยกับพื้นที่ดังกล่าวเป็นของไทย ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และดินแดน " มณฑลบูรพา " ซึ่งประกอบด้วย พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2449³ ทำให้ที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหารเปลี่ยนไปเป็นตั้งอยู่ตรงบริเวณพรมแดนไทยกับกัมพูชา ต่อมาใน พ.ศ. 2450 ได้มีการทำสนธิสัญญากำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ขีดเส้นพรมแดนในแผนที่ให้เขาพระวิหารอยู่ในเขตอินโดจีน ต่อมาเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2472 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จประพาสปราสาทเขาพระวิหาร⁴ รัฐบาลฝรั่งเศสได้สั่งให้กงสุลใหญ่ฝรั่งเศสที่เมืองเสียมราฐนำข้าราชการ

¹สนธิสัญญาระหว่างไทยกับกัมพูชา หรือสนธิสัญญาเมืองอุดง (พ.ศ. 2406). มีสาระสำคัญว่า กัมพูชายังคงเป็นประเทศราชของไทยอยู่ ดังข้อ 1 ของสนธิสัญญาระบุว่า " กัมพูชาเป็นประเทศราชของสยาม หากเจ้าผู้ครองนครกัมพูชาและพระประยูรญาติของพระองค์มีเรื่องวิวาทกันถึงรบกัน หรือหากขุนนางเขมรหรือพลเมืองในประเทศนี้ ก่อการกบฏ สะสมอาวุธเพื่อต่อต้านเจ้าผู้ครองนครไซร์ หากท่านพระองค์นั้นได้กราบบังคมทูลไปยังกรุงเทพฯ กษัตริย์สยามจะส่งกองทัพบกปราบปรามความวุ่นวายและฟื้นฟูประเทศให้อยู่ในความสงบสุขต่อไป " อ้างอิงจาก กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2512). *สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ* (ชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม 1). หน้า 158.

เมื่อฝรั่งเศสทราบข่าวว่าไทยกับกัมพูชาทำสัญญาลับจึงใช้อิทธิพลบังคับไทยให้ยกเลิกสนธิสัญญา ดูเรื่องราวเพิ่มเติมใน เพ็ญศรี ดึก . (2527). *การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย*. หน้า 32.

² " ในการทำสัญญาครั้งนี้ฝรั่งเศสยังคงยอมรับว่า เมืองพระตะบอง เมืองเสียมราฐ และศรีโสภณ ยังคงอยู่เป็นของไทย ทั้งยังได้รับรองต่อรัฐบาลไทยด้วยว่า จะไม่เอาแผ่นดินกัมพูชาที่ได้ไปเพิ่มเติมให้แก่หัวเมืองญวนซึ่งเป็นของฝรั่งเศส ". อ้างอิงจาก แหล่งเดิม. (2511). หน้า 158.

³ในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2449 ประเทศไทยต้องลงนามในสนธิสัญญายกเสียมราฐ พระตะบอง และ ศรีโสภณ ให้แก่ฝรั่งเศส เพื่อแลกกับการที่จะให้ฝรั่งเศสถอนทหารจากเมืองด่านซ้าย เมืองตราด และ เกาะแก่งต่าง ๆ ที่อยู่ใต้แหลมสิงห์ไปถึงเกาะกูด

⁴สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จถึงปราสาทเขาพระวิหาร เวลา 18.00 โดยมี เรสิดัง กำปงธม แต่งตัวเต็มยศ และเมอร์สิเออร์ ปามังติเอ คอยต้อนรับเสด็จอยู่ที่บริเวณริมบันไดขึ้นเขาพระวิหาร จาก ขุนบริบาลบุรีภัณฑ์ . (2531). *จดหมายเหตุการเสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472*. หน้า 13, 40

ไปคอยถวายเป็นการต้อนรับบนเขาพระวิหาร และมีการประดับธงชาติดูประหนึ่งว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นของฝรั่งเศส เหตุการณ์ครั้งนั้นสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพไม่พอพระทัย¹ แต่ไม่ได้ดำเนินการทักท้วงแต่อย่างใด จนกระทั่งใน พ.ศ.2482 รัฐบาลไทยได้ตรวจสอบแผนที่เขตแดนไทยกับกัมพูชาจึงพบว่าฝรั่งเศสใช้ลำห้วยเป็นเส้นแบ่งเขตแดนแทนที่จะใช้สันปันน้ำตามหลักสากล² ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงได้พยายามหาทางทำความเข้าใจให้มีการปรับปรุงเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ปีต่อมารัฐบาลได้ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหาร “เป็นโบราณสถานแห่งชาติ”³ พร้อมกับส่งทหารไปประจำอยู่ที่ปราสาทเขาพระวิหาร เพื่อแสดงสิทธิความเป็นเจ้าของ แต่ขณะเดียวกันฝรั่งเศสได้อ้างสนธิสัญญา พ.ศ. 2450⁴ เพื่อแสดงว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีนฝรั่งเศส จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเป็นปัญหา สืบเนื่องต่อมาจนเกิดเป็นกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาในระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2505

¹ ดังจะเห็นได้จากคำปรารภของ หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล พระธิดา ซึ่งตามเสด็จด้วยในครั้งนั้น ได้ตรัสเล่าว่า สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพไม่พอพระทัยอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะทางฝ่ายไทยที่ไปทั้งหมดรวมทั้งผู้ที่สร้างพลับพลาที่ประทับถวายเป็นจำนวนมากต่างก็ไม่มีหนังสือเดินทางและไม่ได้ขอวิชาจากทางฝ่ายฝรั่งเศสแต่ประการใด” อ้างอิงจาก ขุนบริบาลบุรีภัณฑ์. (2531). จดหมายเหตุการเสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472. หน้า 13.

² สันปันน้ำ หมายถึง สันเขาหรือบริเวณที่สูงซึ่งแบ่งน้ำให้ไหลไปลงแม่น้ำลำธารที่อยู่แต่ละด้านของสันเขาหรือบริเวณที่สูงนั้น มักปรากฏเป็นแนวตอนบนสุดของทิวเขาซึ่งแบ่งเขตแดนระหว่างลุ่มแม่น้ำที่มีทิศทางการไหลตรงข้ามกัน” อ้างอิงจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (2539). หน้า 821.

³ “ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหาร เป็น โบราณสถานแห่งชาติ ,” (2483 ,11 ตุลาคม) . ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 57. หน้า 2527 – 8 .

⁴สาระสำคัญของสนธิสัญญา พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2450 มีดังนี้
ข้อ 1 ระบุว่า รัฐบาลไทยยอมยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และเมืองศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส
ข้อ 2 ระบุว่า รัฐบาลฝรั่งเศสยกเมืองด่านซ้าย เมืองตราด และเกาะทั้งหลายซึ่งอยู่ได้แหลมสิงห์ลงไปจนถึงเกาะกูดคืนให้แก่ไทย
ข้อ 3 กำหนดว่าการส่งมอบดินแดนซึ่งกันและกัน จะทำให้เสร็จภายใน 20 วัน นับตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1907)
ข้อ 4 ได้กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการผสมไทย – ฝรั่งเศส เพื่อปักปันเขตแดนที่ได้ตกลงกันข้างต้นภายใน 4 เดือน นับตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1907 และการปักปันเขตแดนตามที่ระบุไว้ในสัญญาให้แล้วเสร็จจาก กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2513). สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เล่ม 2 . หน้า 165 -167.

การศึกษาเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ผู้วิจัยต้องการจะชี้ประเด็นว่าการที่ฝรั่งเศสใช้อำนาจ และใช้ความรู้สมัยใหม่ในเรื่องการทำแผนที่ทำการปักปันเขตแดนไทยกับกัมพูชาโดยฝ่ายไทยไม่มีส่วนร่วมด้วย และการที่ฝรั่งเศสไม่ใช้หลักสากลที่ยึดเอาสันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ มีผลให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านดังเช่นที่กัมพูชาได้หยิบยกแผนที่ปักปันเขตแดนฉบับฝรั่งเศสตามสนธิสัญญา พ.ศ. 2450 มาเป็นหลักฐานสำคัญเพื่อยื่นข้อเสนอเรียกร้องปราสาทเขาพระวิหาร ต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกที่ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2502 ในที่สุดศาลโลกตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชา เมื่อ พ.ศ. 2505¹

เหตุการณ์นี้นับเป็นเหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลกระทบต่องังหวัดศรีสะเกษในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร (พ.ศ. 2502 – 2505) ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษเป็นที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหาร ดังนั้นประชาชนในจังหวัดนี้จึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากกรณีพิพาท อาทิ ทางด้านเศรษฐกิจสังคม² การเมืองการปกครอง³ การคมนาคม การท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยน ค่าขายสินค้า ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนขวัญและกำลังใจของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

¹ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2505). คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีเขาพระวิหาร. กระทรวงการต่างประเทศ. แปลและเรียบเรียง. หน้า 78.

² จากการที่กัมพูชาได้ยื่นฟ้องต่อศาลโลกเพื่อเรียกร้องสิทธิเหนือเขาพระวิหารทำให้ปราสาทเขาพระวิหารเป็นที่สนใจของประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ เช่น มีการก่อสร้างถนนหมายเลข 221 ขึ้นไปยังปราสาทเขาพระวิหารแทนการใช้ทางเกวียนเดิมมีการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษได้ทำการค้าขายและมีการปลูกพืชเศรษฐกิจในดินแดงอันเป็นที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด พืชที่ปลูกคือ ข้าวโพด มะละกอ ปอแก้ว มีประชาชนจากต่างจังหวัดอพยพเข้ามาทำมาหากินในเขตอำเภอกันทรลักษณ์เพิ่มขึ้น มีการเปิดร้านค้าต่าง ๆ ในตัวจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะที่อำเภอกันทรลักษณ์ ร้านถ่ายรูปในจังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอกันทรลักษณ์มีการถ่ายรูปปราสาทเขาพระวิหารเป็นของที่ระลึกแก่ประชาชนและผู้มาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

พระสุมงคลอาจารย์ (หลวงปู่แดง สีลวันโต) อายุ 99 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์วัดศิริวราวาส ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2545.

³ ระหว่างที่เกิดการพิพาท ระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหาร ประเทศไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศตามประเทศสหรัฐอเมริกาและโลกเสรีอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพื่อรองรับความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตก

ในการศึกษาเรื่องดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้รู้ และสำรวจสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในครั้งนั้น โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น การศึกษาเหตุการณ์ก่อนที่กัมพูชาจะยื่นฟ้องศาลโลกใน พ.ศ. 2502 เช่นเหตุการณ์ที่ประเทศไทยได้มีการปิดพรมแดน¹ และเหตุการณ์ที่ศาลโลกได้ตัดสินให้กัมพูชาได้ปกครองเขาพระวิหาร ผู้วิจัยจึงศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ไทยเสียอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร การศึกษาผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษ ในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาเรื่องปราสาทเขาพระวิหารที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจะทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาที่เกิดการขัดแย้งกรณีเขาพระวิหารในภาพรวมได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ที่ทำให้ทราบแหล่งสถานที่เก็บหลักฐานประวัติศาสตร์ชั้นต้นในจังหวัดศรีสะเกษ เช่น หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมแผนที่ทหาร ตลอดจนสถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ผู้รู้ในจังหวัดศรีสะเกษ และผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

¹ กระทรวงมหาดไทย. (2502,28 มกราคม). รายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการปิดพรมแดน. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.8/463.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบต่องังหวัดศรีสะเกษ กรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร (พ.ศ. 2502 - 2505) ยังไม่มีผู้ศึกษาแต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ วิจัยเรื่อง วิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยการศึกษา 2516 ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับวิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 การศึกษาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ทำให้รู้เหตุการณ์การณ์ที่ไทยเสียมณฑลบูรพาให้แก่ฝรั่งเศสซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสียพื้นที่เขาพระวิหารด้วย

นภดล ชาติประเสริฐ วิจัยเรื่อง เจ้านโรดม สืหนุกับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ. 2540 จากการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ทำให้ทราบนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางของกัมพูชา ที่ทำให้รัฐบาลกัมพูชาได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารจากทั้งประเทศตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์ในช่วงปี พ.ศ. 2496-2506 ซึ่งทำให้กัมพูชาได้เปรียบในเวทีโลกเหมือนกับกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหารที่ศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี

นิมิตร ปถมวาลย์ วิจัยเรื่อง กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2519 ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำให้เข้าใจบทบาทของฝรั่งเศสที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการศึกษาผลกระทบต่องังหวัดศรีสะเกษ กรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร

วัณณะ กาญจนอักษรเดช วิจัยเรื่อง สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 (ลักษณะวิชาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (แผนกการทูต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2519 ซึ่งศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำให้ทราบข้อมูลและเหตุผลในการตัดสินสัมพันธทางการทูตกับไทย และเหตุการณ์หลังการตัดสินสัมพันธทางการทูตกับไทย

สดใส ชันติวรพงศ์ วิจัยเรื่อง ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส 1937 – 1947 (พ.ศ. 2480 – 2490) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520 ซึ่งศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำให้ทราบนโยบายเกี่ยวกับอินโดจีนของรัฐบาลไทย ฝรั่งเศส ซึ่งมีประโยชน์คือทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของไทย ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างไทยกับฝรั่งเศสและวิธีการจัดการปัญหาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร (พ.ศ. 2502 – 2505)
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านการปกครอง การค้าชายแดน ด้านสังคมและการท่องเที่ยว
3. เพื่อนำผลที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

ความสำคัญของการศึกษา

1. ผลการศึกษาทำให้ทราบเหตุการณ์และผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร (พ.ศ. 2502 – 2505) ที่จังหวัดศรีสะเกษ
2. ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษ
3. ผลการศึกษาทำให้ทราบแหล่งสนเทศหลักฐานประวัติศาสตร์ชั้นต้นในจังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาผลกระทบจากการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะที่จังหวัดศรีสะเกษในช่วงเวลา ระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2505

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้า จะใช้วิธีการศึกษา โดยใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นต้นเป็นหลักร่วมกับหลักฐานชั้นรอง นอกจากนั้นยังศึกษาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ และสำรวจสถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในครั้งนั้นเป็นข้อมูลประกอบด้วย

แหล่งการศึกษาค้นคว้า

1. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทำวาสุกรี กรุงเทพมหานคร
2. หอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี กรุงเทพมหานคร
3. หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น
 - สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร
 - สำนักหอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ทำเนียบรัฐบาล สำนักนายกรัฐมนตรี
5. แผนกห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ กองธุรกการ กรมแผนที่ทหาร
6. การสัมภาษณ์ผู้รู้ อาทิ พระภิกษุ นักการเมือง ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น
 - ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย
 - ข้าราชการทหาร
 - ข้าราชการตำรวจ
 - ข้าราชการครู
 - พ่อค้า แม่ค้า
 - แม่บ้าน และประชาชนทั่วไป

บทที่ 1

สาเหตุการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร (พ.ศ.2502-2505)

เหตุการณ์วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ไทยต้องเสียดินแดนลาวและกัมพูชาไปเป็นจำนวนมากให้แก่ฝรั่งเศส¹ ขณะนั้นรัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับดินแดนดินชายฝั่งทะเลตะวันออก มากกว่าดินแดนแถบบริเวณจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดาร ทั้งนี้เห็นได้จากการเสนอยกเมืองมโนไพร² ซึ่งขึ้นกับเมืองขุขันธ์³ ให้แก่ฝรั่งเศส โดยเมืองขุขันธ์ขณะนั้นมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหาร แยกกับการถอนทหารจากเมืองจันทบุรี ซึ่งในความเห็นของฝรั่งเศสเห็นว่าเมืองมโนไพร⁴ แห่งนี้มีคนเพียง 200 คน ฝรั่งเศสจึงขอเอาเมืองตราดเกาะช้าง และเกาะกงลงไปแทน แต่รัฐบาลไทยยอมได้แค่ครึ่งหนึ่งของอ่าวตราด

ท่าทีของฝรั่งเศส ทำให้ไทยเพิ่มความพยายามที่จะปฏิรูประบบการปกครองเพื่อต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคมของฝรั่งเศส ในตอนต้นรัฐบาลไทยมีความเห็นว่าดินแดนแถบจังหวัดศรีสะเกษ เป็นหัวเมืองลาว กล่าวคือ ได้จัดรูปแบบการปกครองในปี พ.ศ.2433 ให้เมืองขุขันธ์เป็น 1 ใน 11 เมืองใหญ่ อยู่ในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ขึ้นกับข้าหลวงนครจำปาศักดิ์⁵ เมืองศรีสะเกษ เป็นหนึ่งใน 12 เมืองใหญ่ อยู่ในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ ขึ้นกับ

¹ สุวิทย์ ธีรศาสตร์. (2523). ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส ร.ศ. 112 – 126 การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง. หน้า 2.

² เอกสารรัชกาลที่ 5 ฝ/19/4 . สัญญาสยาม – ฝรั่งเศส 7 ตุลาคม ร.ศ. 121. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เมืองมโนไพร ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2388 โดยยกบ้านไพรตระหมัก หรือบ้านตาสี ขึ้นเป็นเมืองมโนไพร ให้หลวงภักดีจ้านง (ทิดพรหม) เสมียนตรา กรมการเมืองขุขันธ์ เป็นเจ้าเมือง.

³ แหล่งเดิม. เมืองขุขันธ์ เป็นชื่อเมืองแรกของศรีสะเกษ เป็นเมืองเขมร ส่วยป่าดง และปราสาทเขาพระวิหารตั้งในเขตแดนเมืองขุขันธ์ นี้

⁴ ปัจจุบันเมืองมโนไพรขึ้นอยู่กับประเทศกัมพูชา

⁵ ม.ร.ว. ปฐม คเนจร. (2506) .ประชุมพงศาวดารหัวเมืองอีสาน เล่ม3. หน้า 362 หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ได้แก่ เมืองนครจำปาศักดิ์ เมืองเชียงแตง เมืองแสนปาง เมืองสีทันดร เมืองอัตปือ เมืองสาละวัน เมืองคำทองใหญ่ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ เมืองขุขันธ์ และเมืองเดชอุดม

ข้าหลวงเมืองอุบลราชธานี¹ ปี พ.ศ. 2435 ได้ปรับปรุงรูปแบบการปกครองให้เมืองขุขันธ์ เมืองศรีสะเกษ² ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ ในเมืองใหญ่ทั้งสิ้น 21 เมือง อยู่ในบังคับบัญชาของข้าหลวงเมืองลาวกา³ โดยมีพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงใหญ่เมืองลาวกา ตั้งรักษาอยู่ ณ เมืองจำปาศักดิ์⁴ จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รธนโกสินทร์ศก 116 จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล⁵ ใน พ.ศ.2450 ได้เปลี่ยนแปลงชื่อมณฑลลาวกา เป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ⁶ เมื่อ พ.ศ.2452 แต่เนื่องจากชื่อมณฑลเรียกยากและยาว จึงเปลี่ยนแปลงเป็นมณฑลอีสานเมื่อ พ.ศ.2453⁷

การที่เมืองขุขันธ์และเมืองศรีสะเกษ อันเป็นที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหาร อยู่ห่างไกลจาก กรุงเทพมหานคร แม้จะได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากส่วนกลางโดยการส่งข้าหลวงมาดูแลต่างพระเนตรพระกรรณแต่เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกและบริเวณใกล้กรุงเทพฯแล้วมีความสำคัญน้อยกว่า ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่บางส่วนของพื้นที่ห่างไกลเหล่านี้บางส่วนตกเป็นของฝรั่งเศสในเวลาต่อมา ทั้งนี้เนื่องจากการสำรวจปักปันเขตแดนร่วมระหว่างไทยกับฝรั่งเศส มีข้อจำกัดด้านเครื่องมือ เป็นผลให้ฝรั่งเศสได้ทำการสำรวจปักปันเขตแดนและการจัดทำแผนที่ เมื่อพ.ศ. 2450 ซึ่งมีผลสำคัญทำให้กัมพูชาอ้างเขาพระวิหารตามแผนที่ฝรั่งเศสทำขึ้นมา จนเขาพระวิหารตกเป็นของกัมพูชาในที่สุด (ดูภาพประกอบ 1)

¹ม.ร.ว. ปฐม คเนจร. (2506) .ประชุมพงศาวดารหัวเมืองอีสาน เล่ม3. หน้า 362. หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เมืองอุบล เมืองกาฬสินธุ์ เมืองสุวรรณภูมิ เมืองมหาสารคาม เมืองร้อยเอ็ด เมืองกุฉินารายณ์ เมืองกมลาไสย เมืองยโสธร เมืองเขมราฐ เมืองสองคอนดอนดง เมืองนอง และ เมืองศรีสะเกษ

² จังหวัดศรีสะเกษ เดิมเขียนว่า ศรีสะเกษ ใน พ.ศ. 2481 ได้มีการเปลี่ยนตัวสะกด ตัว “ ศ ” มาเป็น ตัว “ ซ ” ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55. หน้า 664.

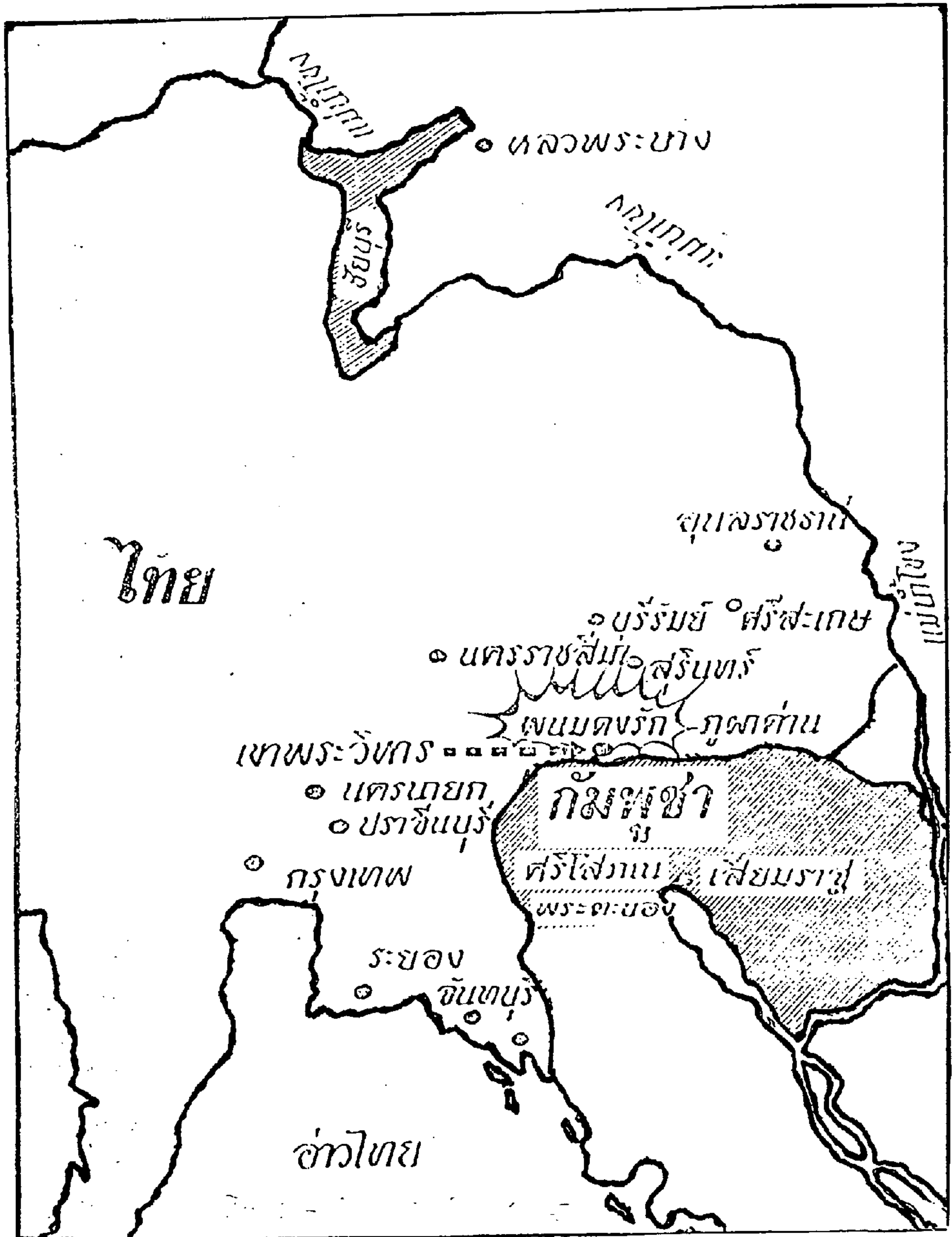
³ม.ร.ว. ปฐม คเนจร. เล่มเดิม . หน้า 372. หัวเมืองลาวกา ได้แก่ เมืองจำปาศักดิ์ เมืองเชียงแตง เมืองแสนปาง เมืองสีทันดร เมืองสาละวัน เมืองอัตปือ เมืองคำทองใหญ่ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ เมืองขุขันธ์ เมืองเดชอุดม เมืองศรีสะเกษ เมืองอุบล เมืองยโสธร เมืองเขมราฐ เมืองกมลาไสย เมืองกาฬสินธุ์ เมืองกุฉินารายณ์ เมืองสุวรรณภูมิ เมืองร้อยเอ็ด และเมืองมหาสารคาม

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 371.

⁵ “ พระราชบัญญัติจัดตั้งลักษณะการปกครองท้องที่ เรื่องจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล , ” (ร.ศ. 116 , 30 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 14 ตอนที่ 9. หน้า 105 –106.

⁶ “ พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงชื่อมณฑลลาวกา เป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ , ” (ร.ศ.118, 11 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 16 ตอนที่ 140.

⁷ “ ประกาศเปลี่ยนแปลงชื่อมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมณฑลอีสาน , ” (ร.ศ.119,27 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 17 ตอนที่ 620.

ภาพประกอบ 1 ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ขีดเส้นตาราง) ซึ่งรัฐบาลไทยขอปรับปรุงเขตแดน
กับฝรั่งเศส ก่อนเกิดคดีกับกัมพูชา

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ . (2505). กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก /ป7/ กต.1.5

จากเหตุการณ์ ร.ศ.112 ไทยต้องเสียดินแดนลาวและกัมพูชาเป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงปราสาทเขาพระวิหารแต่อย่างใด จนกระทั่งมาปรากฏเมื่อครั้งที่ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวตะวันออก เสด็จเข้าพระวิหารและได้ทรงจารึกพระนามว่า“สรรพสิทธิ”ติดไว้กับปราสาทหลังต้น และตั้งชื่อปราสาทนี้ว่า “เทพพระวิหาร”¹ ใน พ.ศ.2441 และปรากฏในแผนที่อินโดจีนของ ซาแบร์ต แอลกัลลัว ซึ่งพิมพ์ก่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการผสมอ้างที่มาตั้งแต่ พ.ศ. 2444 แสดงว่าปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในเขตสยาม² ในแผนที่ทางโบราณคดีของ ลูเนต เดอ ลาจองกิแยร์ ใน พ.ศ. 2444 แสดงบัญชีรวบรวมรายการโบราณสถานฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ รวบรวมไว้ตั้งแต่ พ.ศ.2441 และต่อมาได้ระบุในหนังสือเรื่องบัญชีทะเบียนโบราณสถานของประเทศกัมพูชา ซึ่งตีพิมพ์ใน พ.ศ.2447 ได้ยืนยันว่าการปักปันเขตแดนครั้งสุดท้ายทำให้ปราสาทเขาพระวิหารตกเป็นของฝรั่งเศส³

ในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2483 กรมศิลปากรของราชอาณาจักรไทย ได้ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวเกิดสงครามอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เป็นผลให้มีการเจรจาไกล่เกลี่ยจากชาติมหาอำนาจที่แผ่อิทธิพลเข้ามาคือญี่ปุ่น และมีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 เป็นผลให้ไทย ได้ดินแดนแคว้นหลวงพระบางด้านฝั่งขวาแม่น้ำโขง แคว้นจำปาศักดิ์ ฝั่งขวาแม่น้ำโขง จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดพระตะบองมาเป็นของไทย⁴

เป็นผลให้บริเวณที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหารที่เคยตั้งอยู่ในบริเวณพรมแดนตั้งลึกเข้ามาในเขตไทย เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ฝรั่งเศสได้เรียกร้องดินแดนที่เสียให้ไทยคืน ต่อเมื่อไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติแต่ติดขัดในเรื่องฝรั่งเศสเรียกร้องให้ไทยคืนดินแดน ต่อมาได้มีการเจรจากันต่อเนื่องจนกระทั่งวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2489 ก็สามารถลงนามในหนังสือแลกเปลี่ยนได้และไทยได้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ลำดับที่ 55 และได้คืนดินแดนแก่ฝรั่งเศสตามสนธิสัญญากรุงวอชิงตัน พ.ศ. 2489 ทำให้ดินแดนที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหารกลับไปเป็นแนวชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชากรณีเขาพระวิหารนั้นเกิดจากการที่ฝรั่งเศสขีดเส้นในแผนที่ ทำให้เขาพระวิหารอยู่ในเขตแดนกัมพูชา เป็นผลให้เมื่อกัมพูชาได้เอกราชใน พ.ศ. 2497 กัมพูชาได้อ้างสิทธิ์ที่ฝรั่งเศสทำไว้ เช่น สนธิสัญญาต่าง ๆ

¹ ม.ร.ว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2526). ปราสาทเขาพระวิหาร ศาสนบรรพตที่โดดเด่นที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์. หน้า 676.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

⁴ กองโฆษณาการ. (2484). ประเทศไทย เรื่องการได้ดินแดนคืน.

ที่ทำกับไทย และแผนที่ที่ฝรั่งเศสจัดทำขึ้นโดยใช้สันปันน้ำ แบ่งเขตแดนซึ่งไม่เป็นไปตามหลักสากล และลักษณะทางธรรมชาติภูมิศาสตร์จึงส่งผลต่อการปักปันเขตแดนและกลายเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิการครอบครองเขาพระวิหารในเวลาต่อมา

ในเรื่องนี้ไทยได้พยายามเรียกร้องให้กำหนดแนวพรมแดนตามหลักสากลที่ยึดสันปันน้ำตามธรรมชาติเป็นหลักในการปักปันเขตแดน แต่กัมพูชามิได้ให้ความสนใจที่จะแก้ปัญหาในการปักปันเขตแดนกับไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไทยกับกัมพูชามีปัญหาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

1. การปักปันเขตแดนที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง กรณีปราสาทเขาพระวิหาร

ปัญหาสำคัญในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกของไทยกับกัมพูชาคือ หลักฐานทางกฎหมายบางข้อไม่สอดคล้องกันเอง เช่น แผนที่ปักปันไม่ลากไปตามสันปันน้ำที่ระบุไว้ตามสนธิสัญญา (กรณีเขาพระวิหาร) และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ปัญหาทางเทคนิคในการพิสูจน์ทราบตำแหน่งของหลักเขตแดนเดิม เนื่องจากหายพยานจะ อ้างอิงกับต้นไม้สมัยนั้น ซึ่งในปัจจุบันไม่สามารถหาต้นไม้ดังกล่าวได้จากข้อจำกัดข้างต้นทำให้แต่ละฝ่ายก็มักนำเอาหลักฐานทางกฎหมายเฉพาะที่ตนได้เปรียบมากล่าวอ้าง จึงจะต้องมีการเจรจาเพื่อให้ได้ข้อยุติต่อไป¹

1.1 ปัญหาเส้นเขตแดนไทยกับกัมพูชา

1) การแก้ปัญหาเส้นเขตแดน²

ปัญหาเขตแดนเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดการโต้แย้งกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่เคยเป็นอาณานิคมมาก่อนจะได้รับแรงกดดันจากลัทธิอาณานิคมต่อเสถียรภาพทางด้านดินแดน ที่อาจก่อให้เกิดกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนกับดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมเช่นกันที่มีพรมแดนติดต่อกันและระหว่างรัฐที่ได้รับเอกราชหรือขัดแย้งกับประเทศที่ไม่ได้ตกเป็นอาณานิคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงศตวรรษที่ 18–19 การที่ประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น ลาว พม่า กัมพูชา และมาเลเซีย ได้ตกไปเป็นอาณานิคม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะมีผลกระทบปัญหาในเรื่องดินแดน รวมถึงสนธิสัญญาที่ไม่มีความเสมอภาคประเทศไทยก็ประสบปัญหาเขตแดนเช่นกัน

¹ พ.ท. กิตติ ดาดเงิน. (2545). " บทบาทและหน้าที่ส่วนราชการในการสนับสนุนการจัดทำหลักเขตแดน, "ใน เอกสารประกอบการบรรยายสรุปผลการประชุมสัมมนาเส้นเขตแดน. หน้า 54 - 55.

² แหล่งเดิม. " ปัญหาเส้นเขตแดนไทย – กัมพูชา และคดีปราสาทเขาพระวิหาร, " ใน เอกสารประกอบการบรรยายสรุปผลการประชุมสัมมนาเส้นเขตแดน. หน้า 56 – 58.

แม้ว่ามหาอำนาจได้ถอนตัวจากภูมิภาคนี้ไปแล้วก็ตาม แต่ปัญหายังคงอยู่ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทยด้วย มีข้อพิพาทเกี่ยวกับดินแดนอยู่ในหลายแนว ซึ่งยังมีได้มีการแก้ไขไม่มีความแน่นอนในบางพื้นที่ ซึ่งก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน การประเพณีและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบเรื่องเขตแดนทางบก ทางทะเล ทางอากาศ และแม่น้ำยังมีอยู่น้อยมาก

สถานการณ์ชายแดนได้รับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ขาดการดำเนินการอย่างสมบูรณ์เรื่องเขตแดน ปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับการกำหนด และการปักปันเขตแดนความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการบังคับใช้สนธิสัญญาต่าง ๆ ที่กำหนดเขตแดนความแตกต่างในการตีความสนธิสัญญา ปัญหาเขตแดนที่ไม่มีสนธิสัญญากำหนดไว้ ปัญหาทางสภาพภูมิประเทศและการเขียนแผนที่เขตแดน ข้อพิจารณาทางด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับเขตแดน ปัญหาการบริหารพื้นที่บริเวณเขตแดนที่มีข้อพิพาท ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดจากกรณีพิพาททางด้านชายแดนต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ความจำเป็นที่จะต้องกำหนดการพัฒนาและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อาทิ การค้าขาย การท่องเที่ยว การเกษตรกรรม และด้านมนุษยธรรม การหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งและการระงับข้อพิพาท

ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจนถึงทุกวันนี้ มีสาเหตุสืบเนื่องจากการปักปันเขตแดนในอดีตระหว่างประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมกับประเทศไทยไม่เป็นไปตามหลักสากล และหลักความยุติธรรม และไม่เป็นไปตามหลักความเสมอภาคของรัฐประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมเป็นผู้กระทำฝ่ายเดียว ส่วนประเทศไทยตกอยู่ในภาวะจำยอม ทั้งนี้เพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศไว้ เมื่อประเทศเพื่อนบ้านได้รับเอกราชจึงได้รับการสืบสิทธิในสนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศมหาอำนาจทำไว้ รัฐบาลไทยได้พยายาม หาทางเจรจากับประเทศเพื่อนบ้านเรื่อยมา เพื่อแก้ไขในข้อเสียเปรียบและความชัดเจนเกี่ยวกับเขตแดน แต่รัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านมิได้ตอบสนองความต้องการของฝ่ายไทย จากสาเหตุหลายประการและบางส่วนก็อยู่ในระหว่างการพิจารณาร่วมกันที่ยังไม่มีข้อยุติ

2) การกำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

การกำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นไปตามหนังสือสัญญาระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งมีอยู่หลายฉบับ โดยฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้อารักขากัมพูชาเป็นผู้ลงนามในหนังสือสัญญาดังกล่าว คือ

1. หนังสือฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 ไทยกับฝรั่งเศส กำหนดให้ไทยยอมรับว่ากัมพูชาอยู่ภายใต้อารักขาของฝรั่งเศส และยังได้กำหนดให้เมืองพระตะบอง และเสียมราฐเป็นดินแดนของไทย และให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดนขึ้นด้วย

หนังสือสัญญาฉบับนี้ได้มีการทำสัตยาบัน เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2410¹ และดินแดนไทยบางส่วนได้ตกเป็นของฝรั่งเศส (ดูภาพประกอบ 2)

สรุปได้ว่า ดินแดนที่ไทยต้องเสียให้แก่ฝรั่งเศสครั้งนี้ คือประเทศกัมพูชาทั้งประเทศ เว้นแต่เมืองพระตะบอง และเสียมราฐ นอกจากนี้ยังต้องเสียเกาะต่าง ๆ ทางทะเลสาบใกล้ประเทศกัมพูชาอีก 6 เกาะ รวมเนื้อที่ทั้งหมด 124,000 ตารางกิโลเมตร

2. อนุสัญญาฉบับลงวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2445 ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในส่วนที่เกี่ยวกับกัมพูชาอยู่ภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศส ซึ่งระบุให้อินดินแดนจำปาศักดิ์ให้แก่ฝรั่งเศสกำหนดการแนวพรมแดนตามเทือกเขาพนมดงรักอนุสัญญาฉบับนี้ยังไม่ทันได้ให้สัตยาบันก็มีการทำหนังสือสัญญาฉบับใหม่ ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447

สนธิสัญญา ฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 มีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เขตแดนระหว่างประเทศสยามกับประเทศกัมพูชา เริ่มต้นบนฝั่งซ้ายของทะเลสาบจากปากแม่น้ำสะตุง โรลูอิส และไปตามเส้นทางจากจุดนั้นในทางทิศตะวันออกจนกระทั่งถึงแม่น้ำ แปรก กำปง เทียมแล้ว เลี้ยวไปทางด้านทิศเหนือไปพบกับเส้นตั้งฉากจากจุดบรรจบนั้นจนกระทั่งถึงทิวเขาตงรัก จากนั้น เส้นเขตแดนคือ สันปันน้ำ ระหว่างลุ่มน้ำของแม่น้ำเสนและแม่น้ำโขงด้านหนึ่ง กับแม่น้ำมูลอีกด้านหนึ่ง และสมทบกับทิวเขาภูผาต่าง โดยถือยอดเขาเป็นเส้นเขตแดนไปทางทิศตะวันออกจนถึงแม่น้ำโขง จากจุดนั้นทวนน้ำขึ้นไปให้ถึงแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนของอาณาจักรสยามตามข้อ 1 แห่งสนธิสัญญาฉบับวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2436

2. ให้มีการปักปันเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรสยามกับดินแดนที่ประกอบเป็นอินโดจีนฝรั่งเศสการปักปันนี้ให้กระทำโดยคณะกรรมการผสมประกอบด้วยพนักงานซึ่งประเทศภาคีทั้งสองแต่งตั้ง งานของคณะกรรมการจะเกี่ยวกับเขตแดนส่วนที่กำหนดไว้ในข้อ 1 และ ข้อ 2 และอาณาบริเวณที่อยู่ระหว่างทะเลสาบใหญ่กับทะเล

3. ในหนังสือสัญญาฉบับใหม่ดังกล่าวได้มีการแก้ไขข้อความบางตอน ในฉบับลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2446 ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และตกลงให้สัตยาบันในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2447² หนังสือสัญญาได้กำหนดเขตแดนบริเวณทะเลสาบทอดไปทางเหนือจนถึงเทือกเขาพนมดงรักและใช้แนวสันปันน้ำบนเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวพรมแดนจนถึงแม่น้ำโขงและตกลงได้กำหนดแนวเขตแดนจากบริเวณทะเลสาบไปจนจรดแหลมสิง³

¹ สุวิทย์ ชีรสาคัด. (2523). ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส ร.ศ. 122 – 126 การเสียดินแดน ฝั่งขวาแม่น้ำโขง. หน้า 519.

² นิมิตร ปถมวาลย์. (2519). กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. 2483 – 2484. หน้า 36.

³ “แหลมสิง” เป็นเกาะตั้งอยู่ใกล้ริมทะเล อยู่ในเขตตำบลบางปิด อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด.

4. มีการทำหนังสือสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสอีก 3 ฉบับ และลงนามเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2450 หนังสือสัญญานี้เกี่ยวกับเขตแดนกัมพูชา ที่ไทยยอมยกดินแดนจังหวัดพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้ฝรั่งเศส เพื่อแลกเปลี่ยนกับเมืองด่านซ้าย และตราด การปฏิบัติตามนัยแห่งหนังสือสัญญานี้ เป็นผลให้ยกเลิกการกำหนดแนวเขตแดนตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และกัมพูชา ตามที่ระบุไว้ในหนังสือสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 โดยกำหนดแนวเขตแดนใหม่เริ่มจากจุดชายทะเล ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับจุดสูงสุดบนเกาะกูด จนถึงเทือกเขาพนมดงรัก

ในตอนสุดท้ายของหนังสือสัญญานี้ ได้มอบอำนาจให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดเขตแดนที่แน่นอนลงบนพื้นดินและให้มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงแนวเขตแดนให้เป็นไปตามลักษณะภูมิประเทศตามธรรมชาติ เพื่อใช้แทนแนวเขตแดนตามที่ตกลงยินยอมกันไว้แล้วได้คือ

1. ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2467 ได้มีการลงนามระหว่าง ไทยกับฝรั่งเศสโดยยืนยันแนวเขตแดนด้านกัมพูชาและมิได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

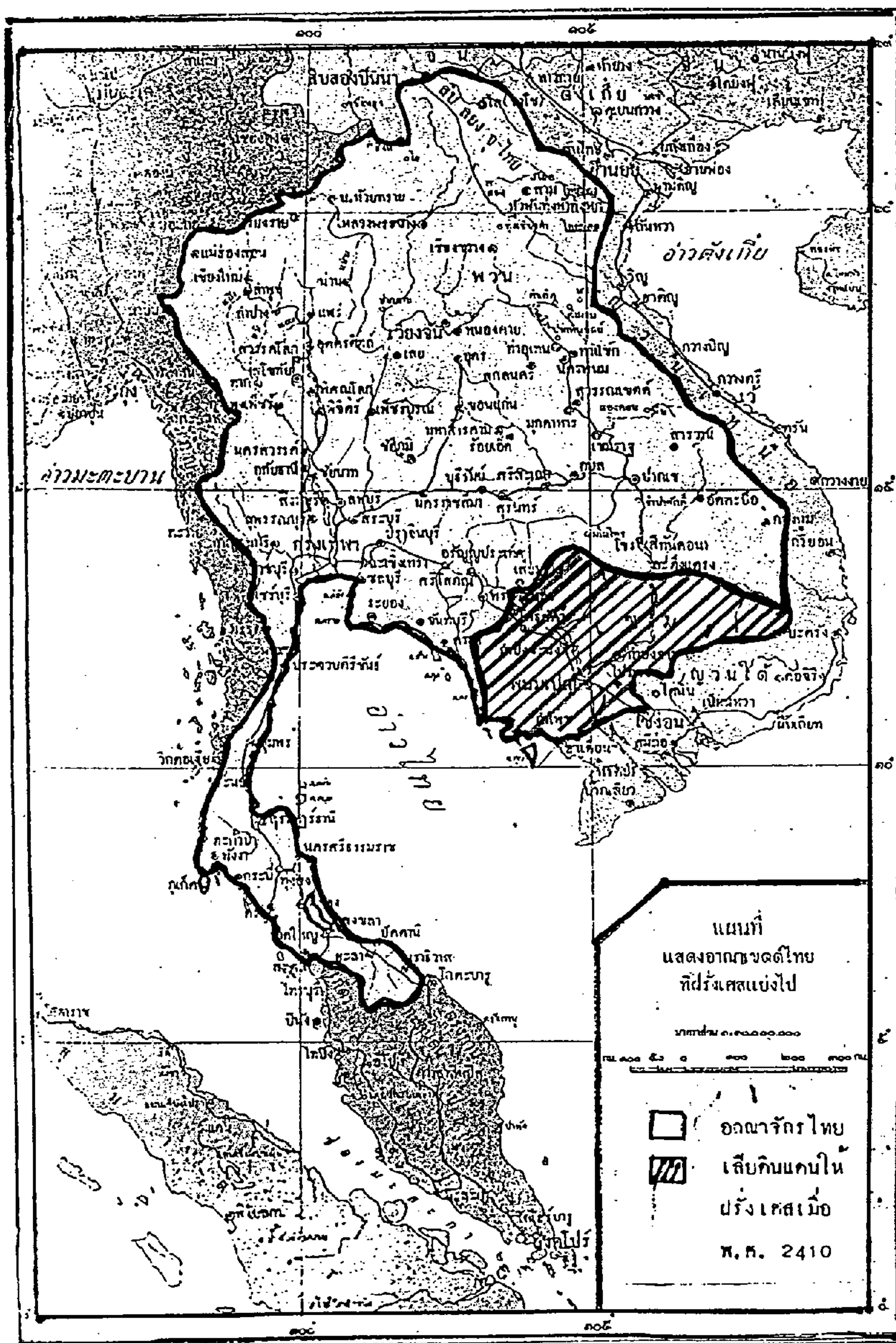
2. ต่อมาได้มีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับไทยเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2480 โดยยืนยันแนวเขตแดนในลักษณะเดียวกับสนธิสัญญาฉบับ พ.ศ. 2468

3. หลังจากเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสได้ทำอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสพร้อมด้วยพิธีสารผนวกด้วย ลงวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 กำหนดให้คืนดินแดนบางส่วนของกัมพูชาให้กลับมาเป็นของไทยทั้งนี้ด้วยการไถ่เกลี่ยของญี่ปุ่น

4. หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงได้มีการลงนามตกลงระงับกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ได้นำสัญญา ฉบับ พ.ศ. 2444 พ.ศ.2447 และ พ.ศ. 2467 มาใช้บังคับอย่างเดิมรวมทั้งแนวเขตแดนที่กำหนดตามสัญญาเหล่านั้นด้วย¹

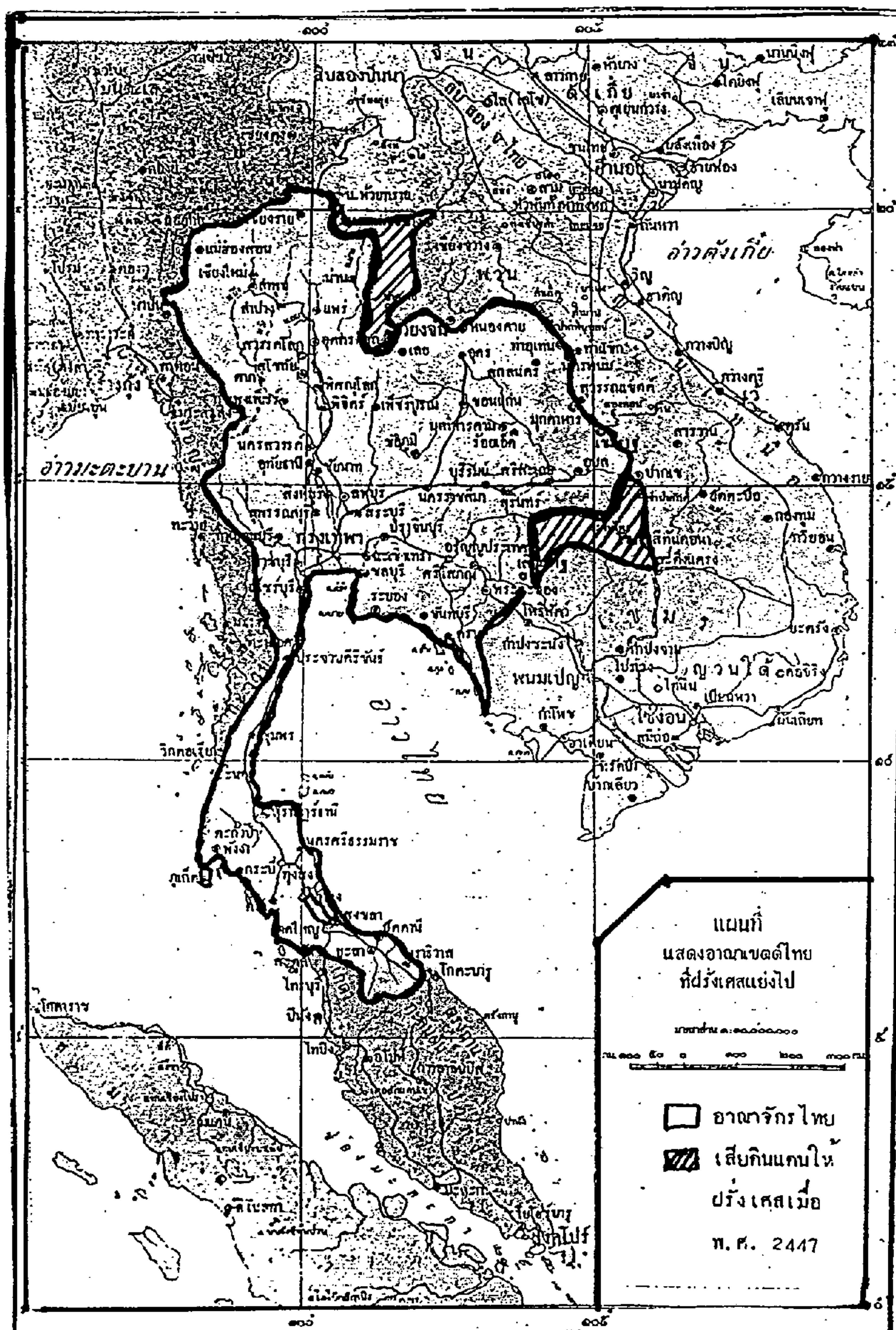
5. คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2505 ซึ่งตัดสินว่าปราสาทเขาพระวิหารอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

¹ วัณนะ กาญจนอักษรเดช. (2519). สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ พ.ศ. 2489. หน้า 36 , 45.

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงอาณาเขตไทยที่เสียดินแดนให้ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2410

ที่มา : ปรับปรุงจาก นิมิตร ปตมวาลย์. (2519). *กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. 2483 - 2484*. หน้า 29. อ้างอิงจาก กรมแผนที่พิมพ์เป็นอนันันทนาการงานในฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2483 .

ภาพประกอบ 3 แผนที่แสดงอาณาเขตไทยที่เสียดินแดนให้ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗

ที่มา : ปรับปรุงจาก นิมิตร ปถมวาลย์. (๒๕๑๙). กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๔ . หน้า ๓๕. อ้างอิงจาก กรมแผนที่พิมพ์เป็นอนิพนธ์งานการในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๓.

ในส่วนที่เกี่ยวกับแผนที่แสดงเส้นเขตแดน ปรากฏว่าได้มีการจัดทำแผนที่แสดงเส้นเขตแดนไทย – กัมพูชา ขึ้น 2 คณะ คือ คณะเบร์นาร์ด (Mission Bernard) ซึ่งได้จัดทำแผนที่ในช่วงปี พ.ศ. 2447 – 2450 ตามนัยหนังสือปี พ.ศ. 2447 และคณะมงต์เกอร์ส (Mission Montguers) ซึ่งได้จัดทำในช่วงปี พ.ศ. 2450 - 2452 ตามนัยหนังสือปี พ.ศ. 2450 ในการจัดทำแผนที่ประกอบสนธิสัญญาดังกล่าว ฝ่ายไทยมิได้ร่วมจัดทำด้วย ฝรั่งเศสเป็นผู้จัดทำแต่ฝ่ายเดียว โดยฝ่ายไทยเพียงแต่รับทราบว่ามีการจัดทำขึ้นเท่านั้น¹ ผลก็คือทำให้ไทยต้องสูญเสียดินแดนไปเกินกว่าที่ปรากฏในสัญญา หนังสือสัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ. 125 (ค.ศ. 1907) ข้อ 1 ระบุว่า “ เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนของฝรั่งเศสนั้น ตั้งแต่ชายทะเลที่ตรงข้ามจาก ยอดเขาสูงที่สุดของเกาะกู๊ดเป็นหลักแล้ว ตั้งแต่นี้ต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงสันเขาพนมกระวาน และเป็นที่เข้าใจกันชัดเจนด้วยว่า แม้จะมีเหตุการณ์อย่างไร ๆ ก็ดีฟากไหล่เขาเหล่านี้ ข้างฝั่งตะวันออกรวมทั้งลุ่มน้ำคลองเกาะปอดด้วยนั้น ต้องคงเป็นดินแดนฝ่ายอินโดจีนขึ้นของฝรั่งเศสแล้ว เขตแดนต่อไป ตามสันเขาพนมกระวานทางทิศเหนือจนถึงเขาพนมทม ซึ่งเป็นเขาใหญ่ปันน้ำทั้งหลายระหว่างลำน้ำที่ไหลออกจากอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำที่ไหลออกจากทะเลสาบอีกฝ่ายหนึ่ง...”

แต่เมื่อไปสำรวจภูมิประเทศกันระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและฝ่ายฝรั่งเศส ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสได้อ้างว่า จากการตรวจภูมิประเทศไม่พบเทือกเขา ชื่อว่า พนมกระวานเลย จึงอ้างข้อความในหนังสือสัญญาที่ระบุเกี่ยวกับลุ่มน้ำคลองเกาะปอด และให้ยึดข้อความนี้เป็นหลักโดยให้ยึดสันเขาบรรทัดเป็นเขตแดน ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการค้นพบว่าเขาพนมกระวานนั้นไม่ใช่เขาบรรทัดดังที่เข้าใจกันมาแต่เดิม หากแต่เป็นยอดเขาอีกส่วนหนึ่งต่างหากที่อยู่นอกเขตปักปันที่ได้ทำไว้เป็นระยะทางคนเดินเท้าถึงวันเต็ม ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ไทยต้องสูญเสียดินแดนไปถึง 654 ตารางกิโลเมตร

¹ พล.ต. กัลยาณวัตร อยู่เย็น.(2545). “ ปัญหาเส้นเขตแดนไทย – กัมพูชา และคดีปราสาทเขาพระวิหาร,” ใน เอกสารประกอบการบรรยายสรุปผลการประชุมสัมมนาเส้นเขตแดน. หน้า 61

สาเหตุมูลฐานสำคัญที่ทำให้เกิดกรณีพิพาทตามชายเขตแดนไทยกับกัมพูชา เกี่ยวกับเส้นเขตแดน¹ ทำให้ตกลงกันไม่ได้ระหว่างรัฐบาลไทยกับกัมพูชา คือ ความไม่เป็นธรรมที่ไทยได้รับจากสนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดนที่ฝรั่งเศสในฐานะผู้อารักขากัมพูชาทำกับไทย² ซึ่งความไม่เป็นธรรมดังกล่าว รัฐบาลไทยได้พยายามหาทางติดต่อเจรจากับฝ่ายกัมพูชา ผู้สืบสิทธิจากฝรั่งเศสเพื่อร่วมกันพิจารณาแก้ปัญหาให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายไทยและให้เป็นไปตามหลักสากล

ปัญหาอันสืบเนื่องจากความไม่เป็นธรรมในการกำหนดแนวพรมแดน โดยการที่ฝรั่งเศสมิได้ยึดมั่นในหลักยุติธรรมและหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสตึงเครียดเรื่อยมา รัฐบาลไทยได้พยายามเรียกร้องให้กำหนดแนวพรมแดน ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายไทยแต่ก็ไม่ได้การตอบรับจากฝรั่งเศส ดังนั้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งฝรั่งเศสถูกเยอรมันเข้ายึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้ได้ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลไทยได้เรียกร้องขอให้รัฐบาลฝรั่งเศสคืนดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง พร้อมคืนดินแดนมณฑลบูรพาที่ฝรั่งเศสยึดไปแต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม รัฐบาลไทยจึงส่งกำลังเข้าโจมตีทหารฝรั่งเศส และยึดดินแดนดังกล่าวกลับมาเป็นของไทย สงครามครั้งนั้น เรียกว่า สงครามอินโดจีน ประเทศญี่ปุ่นได้เสนอตัวเข้าไกล่เกลี่ย โดยจัดให้ไทยกับฝรั่งเศสเจรจากันที่กรุงโตเกียว และมีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 การเจรจาครั้งนี้เป็นผลให้ไทยได้ดินแดนที่เสียไปเมื่อเหตุการณ์ ร.ศ. 112 คืบบางแห่ง เช่น เสียมราช พระตะบอง ศรีโสภณ จำปาศักดิ์ และฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงกันข้ามกับ

¹ พล.ต. กัลยาณวัตร อยู่เย็น.(2545). “ ปัญหาเส้นเขตแดนไทย – กัมพูชา และคดีปราสาทเขาพระวิหาร” ,ใน เอกสารประกอบการบรรยายสรุปผลการประชุมสัมมนาเส้นเขตแดน. หน้า56 –58 ได้กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดกรณีพิพาทชายแดนไทย – กัมพูชา เกี่ยวกับเส้นเขตแดนมีอยู่ 3 ประการคือ

1. แนวพรมแดนบางตอนยังมิได้มีการปักปันเขต เช่น แนวพรมแดนเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งระยะทางประมาณ 180 กิโลเมตร ตั้งแต่ช่องบกถึงช่องสง่า (เกล)
2. แนวพรมแดนที่มีการปักปันเขตแดนแล้ว แต่หลักเขตบางหลักได้สูญหายไป บางหลักก็อยู่ห่างกันมากเกินไป จนทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าเขตแดนที่แน่นอนอยู่ ณ จุดใด อันเป็นสาเหตุให้มีการรุกล้ำเขตแดนกันขึ้น จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เช่น บริเวณที่ราบในเขตจังหวัดสระแก้ว ระหว่างหลักเขตที่ 44 – 49 ในเขตอำเภอตาพระยา และอำเภออรัญประเทศ และบางช่วง เช่น ช่วงระหว่างหลักเขตที่ 48 – 49 มีช่วงระยะห่างกันมากขึ้นถึง 18 กิโลเมตร

3. ความไม่แน่นอนของหลักเขตอันมีสาเหตุมาจาก การวางหลักเขตห่างกันจนเกินไปจนไม่สามารถทราบจุดที่แน่นอน จึงได้มีการเสริมสร้างโยกย้าย หรือ กำหนดเขตแดนสมมติขึ้น อันเป็นผลให้เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของเขตแดน และติดตามมาด้วยการกระทบกระทั่ง และรุกล้ำเขตแดนกันจนเป็นกรณีพิพาท

²วรรณณา วงษ์วานิช. (2537). ภูมิศาสตร์การเมือง. หน้า 152.

หลวงพระบาง ฝ่ายไทยได้ นำรูปแบบการบริหารราชการของไทยเข้าไปปกครองโดยตั้งเป็น จังหวัด และอำเภอ เช่น จังหวัดจำปาศักดิ์ จังหวัดล้านช้าง จังหวัดพิบูลสงคราม เป็นต้น

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามต่อฝ่ายพันธมิตรที่มีฝรั่งเศสร่วมอยู่ ด้วย ผลที่ตามมาก็คือ ดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงและมณฑลบูรพา คือ เสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ ที่ไทยได้มาในระหว่างสงครามโลกต้องคืนให้ฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะประเทศมหาอำนาจฝ่ายพันธมิตร ได้ประกาศไว้ในกฎบัตรแอตแลนติกในช่วงระหว่างสงครามจะไม่รับรองดินแดนประเทศต่าง ๆ ที่ได้มาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2¹

ฝรั่งเศสและอังกฤษพยายามบีบบังคับให้ไทยเป็นฝ่ายแพ้สงครามแต่อย่างไรก็ดีผลจากการต่อต้านขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่นและรัฐบาลไทยในช่วงนั้นมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศว่า ตามที่มีประกาศว่าประเทศไทยได้เข้าร่วมกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับประเทศพันธมิตรนั้นถือว่าเป็นโมฆะ เพราะมิได้เป็นไปโดยเจตนารมณ์ของประชาชนในชาติ แต่เนื่องจากถูกบีบบังคับจากกำลังทหารที่มีพลังอำนาจเหนือกว่าญี่ปุ่น ประเทศต้องตกลงอยู่ในภาวะจำยอมเข้าร่วมกับญี่ปุ่นหลังจากที่ได้ขอคำประกันความปลอดภัยจากอังกฤษและฝรั่งเศสแต่ไม่ได้ผล จากความช่วยเหลือจาก สหรัฐอเมริกา อย่างเต็มที่จึงทำให้ไทยมิได้ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม แต่ไทยก็ต้องจำยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขหลักพร้อมกันหลายอย่างที่ยกอังกฤษและฝรั่งเศสเรียกร้อง เพื่อแลกเปลี่ยนกับการรับรองว่าไทยมิได้เป็นฝ่ายแพ้สงคราม²

รัฐบาลไทยจึงต้องลงนามในความตกลงระงับกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ซึ่งได้ยกเลิกอนุสัญญาสันติภาพ พ.ศ. 2484 และคืนดินแดนที่ยึดกลับมาให้กับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงยินยอมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยขึ้นใหม่ และยอมลงคะแนนเสียงเห็นชอบให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2489

ในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 กัมพูชาได้เอกราชจากฝรั่งเศส เมื่อกัมพูชาได้เอกราชก็ได้อ้างสิทธิที่ฝรั่งเศสได้ทำไว้เกี่ยวกับเขตแดน ต่อจากนั้นไทยก็เจรจากับกัมพูชาและต่อมากัมพูชาได้เรียกร้องว่าเขาพระวิหารซึ่งตั้งอยู่บนสันเขาพนมดงรักในแผนที่ท้ายสนธิสัญญา พ.ศ. 2450 ระบุว่าเป็นของกัมพูชา แต่ไทยอ้างว่าตามสนธิสัญญาระบุว่า แนวพรมแดนกำหนดไปตามสันปันน้ำที่ปันน้ำตกแม่น้ำมูลฝ่ายหนึ่งกับแม่น้ำโขงอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อสันปันน้ำได้กันเอาเขาพระวิหารอยู่ในเขตไทย เขาพระวิหารจึงต้องเป็นของไทย ส่วนรัฐบาลไทยได้ยืนยันว่าจะพยายามแก้ไขปัญหาคกรณีพิพาทพรมแดนไทยโดยสันติวิธี และตั้งคณะกรรมการเพื่อสำรวจเป็นเส้นเขตแดนที่แน่นอน และในขณะที่ยังไม่สามารถหาข้อยุติที่แน่นอนได้ รัฐบาลไทยก็ยังคงสงวน

¹ วัฒนะ กาญจนอักษรเดช. (2519). สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ พ.ศ. 2489. หน้า 46 – 47 .

² แหล่งเดิม.

ทำที่เดิมเกี่ยวกับสนธิสัญญาและแผนที่ไว้คือ ยอมรับสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ทำไว้เกี่ยวกับเรื่องเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่ไม่ยอมรับเส้นพรมแดนนั้น ตามแผนที่หรือโครงการที่เขียนไว้ตามสนธิสัญญา พ.ศ. 2444 และ พ.ศ. 2447 ทั้งนี้เพราะเห็นว่าไม่เป็นไปตามแนวที่ระบุไว้ในสนธิสัญญารวมทั้งแผนที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน เนื่องจากฝรั่งเศสเป็นผู้จัดทำแต่ฝ่ายเดียว โดยมิได้มีการตรวจสอบหรือยอมรับความถูกต้อง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา พ.ศ. 2496-2505

ไทยกับกัมพูชาเป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ⁵ ในช่วง พ.ศ. 2496 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ยังมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน ดังจะเห็นได้จาก การที่ไทย มีนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศลาวและกัมพูชา และวางหลักการให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงต่าง ๆ เห็นว่าสมควรจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศทั้งสอง พิจารณาวางโครงการเสนอรัฐมนตรีต่อไป⁶ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2496 ประเทศกัมพูชาได้ขอให้ประเทศไทยให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ นอกจากนี้ยังขอซื้ออาวุธปืนจากไทยเพื่อใช้ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ด้วย ทางรัฐบาลไทยมีนโยบายช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงอยู่แล้ว จึงยินดีจะช่วยเหลือประเทศกัมพูชาในเรื่องดังกล่าว จะเห็นได้ชัดว่าประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเป็นเพื่อนบ้านที่ดีของประเทศกัมพูชามาโดยตลอด แต่ในช่วง พ.ศ. 2497 รัฐบาลกัมพูชาได้เริ่มแสดงท่าทีเริ่มจะเป็นปัญหาต่อไทยในเรื่องพรมแดนเขาพระวิหาร และในปีต่อมา รัฐบาลกัมพูชาซึ่งมี เจ้านโรดม สีหนุ เป็นนายกรัฐมนตรีได้พยายามสร้างกระแสชาตินิยม³ โดยเริ่มมีการเรียกร้องให้ไทยมอบเขาพระวิหารให้แก่กัมพูชา และมีการเคลื่อนไหวกล่าวหาว่าประเทศไทยโกงเขาพระวิหารของกัมพูชาไป และในระหว่างนั้น เจ้านโรดมสีหนุ นายกรัฐมนตรีกัมพูชาได้เดินทางมาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเจรจากับรัฐบาลไทย เกี่ยวกับปัญหาของ

¹ ดูรายละเอียดได้จาก ถนอม อำนามวัฒน์. (2514). ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และ กูวณ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.

² ณรงค์ พ่วงพิศ. (2540). ย้อนอดีตความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านช่วง พ.ศ. 2496 – 2506). หน้า 61.

³ “ กัมพูชาได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศมาโดยตลอดนับตั้งแต่การต่อสู้เพื่อเอกราชของเขมรอิสระในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา การเรียกร้องเอกราชของเจ้านโรดม สีหนุ แห่งกัมพูชา ในปี ค.ศ. 1953 ตลอดจนการพยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระ เพื่อผลประโยชน์ของกัมพูชาเองในช่วงปี ค.ศ. 1953 – 1970 ส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากอุดมการณ์ชาตินิยม “ อ้างอิงจาก นาคล ชาติประเสริฐ. (2540). เจ้านโรดม สีหนุ กับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา . หน้า 35.

ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เรื่องสิทธิของชนหม่น้อยในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ส่วนการเจรจาปัญหาเขาพระวิหารไม่ประสบผลสำเร็จ จึงเดินทางกลับกัมพูชา

ปัญหาพรมแดน เรื่อง เขาพระวิหาร กลายเป็นข้อพิพาทนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งต่างก็ถือสิทธิครอบครองฝ่ายไทยถือว่าเป็นสิทธิของไทยตามหลักสากลในการแบ่งเส้นเขตแดนตามลักษณะภูมิศาสตร์ และรัฐบาลได้สั่งให้ตำรวจตระเวนชายแดนรักษาไว้ก่อนจนกว่าผู้แทนของรัฐบาลทั้งสองประเทศจะตกลงกันได้ทางฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาก็เรียกร้องสิทธิจะเข้าครอบครองโดยยึดถือตามสนธิสัญญาที่ไทยทำไว้กับอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งสนธิสัญญานั้นได้โมฆะไป นับแต่กัมพูชาได้รับเอกราชแล้ว

3. อิทธิพลของต่างชาติในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารนั้น ฝ่ายกัมพูชาได้ดำเนินกลยุทธ์ทางการทูตที่แยบยล คือการดำเนินนโยบายที่เป็นกลาง เข้าได้กับทุกฝ่าย เป็นผลให้ไทยเสียเปรียบทางการทูตในเวทีโลกทั้งโลกเสรีและคอมมิวนิสต์ ประเทศในโลกเสรีที่ยินยัดข้างกัมพูชาตลอดมาคือ ฝรั่งเศสซึ่งเคยครอบครองกัมพูชามาก่อน นอกจากนั้นรัฐบาลกัมพูชาได้รับรองรัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่เรียกว่าจีนแดงหรือจีนคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุให้หลายประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ให้ความสนใจกับกัมพูชา ประกอบกับในช่วง พ.ศ. 2500 ที่เกิดกรณีพิพาทเป็นช่วงของการเรียกร้องเอกราชของประเทศอาณานิคมทั่วโลกประเทศเล็กๆ ที่เพิ่งได้รับเอกราชจะได้รับความสนใจมากกว่าประเทศใหญ่ ๆ ที่มีเอกราชมาก่อน การดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าวก่อให้เกิดกัมพูชาได้เปรียบไทยในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับประเทศที่แทรกแซงในกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารมีดังนี้

3.1 ประเทศจีน (สาธารณรัฐประชาชนจีน)

ระหว่างที่มีกรณีพิพาทเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่จีนมีความพยายามขยายอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์ไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกมาก่อน ในประเทศไทยมีการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้การช่วยเหลือของสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจีนแดง เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่มีความช่วยเหลือว่าจะปลดปล่อยประชาชนระดับล่างให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงทำให้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และมีการจับกุมประชาชนผู้มีจิตใจฝักใฝ่และมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่องตลอดมา ซึ่งการดำเนินงานขยายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ นอกจากจะเผยแพร่ความคิดอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ยังดำเนินนโยบายต่างประเทศให้ความช่วยเหลือประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราช เพื่อจะเป็นฐานสำคัญในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเป็นยุคของสงครามที่ไม่มีการประกาศเป็นสงครามทางการทูตระหว่างประเทศที่เรียกว่า สงครามเย็น

ในช่วงที่เกิดกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารเป็นช่วงที่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังการขับไล่รัฐบาลของจีนคณะชาติไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน แต่สหประชาชาติและรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จำนวนมากยังให้การรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศโดยการแสวงหาความร่วมมือจากประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราช

กัมพูชาได้ดำเนินวิเทศนโยบายด้วยการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนแดง โดยไม่มีผู้ใดคาดฝันมาก่อน

การที่กัมพูชารับรองจีนแดง ได้กลายเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในทัศนะต่าง ๆ กัน ดังปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ทั่วไปในระยะนั้น เช่นกล่าวกันว่า

... เพื่อเป็นการบีบบังคับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เพราะภายหลังจากรับรอง

จีนแดงได้ไม่กี่วัน กัมพูชาก็เสนอที่จะส่งคณะผู้แทนมาเจรจากับไทยเรื่องเขาพระวิหาร

เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ พยายามอย่างยิ่งที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากต้องการให้จีนเข้ามาช่วยเหลือกัมพูชาในกรณีที่ถูกกดดันจากสหรัฐอเมริกา นอกจากการดำเนินนโยบายของจีนซึ่งปฏิบัติต่อกัมพูชาอย่างเสมอภาคได้สร้างความนิยมแก่เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ เป็นอย่างมาก ในการนี้ผู้นำและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองประเทศได้เดินทางแลกเปลี่ยนการเยือนซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ เฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 2501 - 2508 นั้น เจ้าฟ้านโรดม สีหนุได้เดินทางไปกรุงปักกิ่งเกือบทุกปี ส่วนประธานาธิบดี หลิว เส้า จี และนายกรัฐมนตรี โจว เอ็น ไหล่ ก็เดินทางมายังกรุงพนมเปญเช่นกัน¹

อย่างไรก็ตาม ความใกล้ชิดดังกล่าวเกิดจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศทั้งสองมากกว่าที่จะเป็นเพราะกัมพูชาฝักใฝ่จีนเลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์ กัมพูชาได้ประโยชน์จากการที่จีนเข้ามาถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาในอินโดจีน และช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาการรุกรานอริปไตยของกัมพูชาโดยกองกำลังเวียดนาม และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่กัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ประโยชน์จากการมีมิตรประเทศซึ่งมีใช้คอมมิวนิสต์ และเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ใจกลางประเทศที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา อันจะทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีอิทธิพลอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสามารถติดต่อกับขบวนการคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ได้สะดวกยิ่งขึ้น²

¹ รุ่งพงษ์ ชัยนาม. (2529). "กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย," ใน การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย . หน้า 61.

² นกมล ชาติประเสริฐ.(2540). เจ้านโรดม สีหนุ กับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา. หน้า 51.

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยมีความกังวลมาก สื่อมวลชนไทยกล่าวว่ากัมพูชาสนับสนุนให้นำทหารจีนคอมมิวนิสต์มาไว้ในประเทศด้วยหนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับวันที่ 15 มิถุนายน 2505¹ ได้เสนอข่าวว่า

“แผนการร้ายกัมพูชา เตรียมใช้(จีน)แดงบุกไทย โดยก่อนที่ศาลโลกจะประกาศคำตัดสินคดีเขาพระวิหารได้มีกำลังทหารเขมรจำนวนมากชุมนุมกันอยู่ที่บ้านสำโรง หมู่ 6 จังหวัดพระตะบอง มีนายทหารยศพันตรี และร้อยเอกคอมมิวนิสต์ ที่แต่งกายอยู่ในเครื่องแบบทหารอาสาสมัครของเขมรพร้อมด้วย นายทหารจีนแดงชั้นผู้บังคับหมวดอีกประมาณ 20 คน เป็นผู้ควบคุมบัญชาการทหารกัมพูชาจำนวนดังกล่าว ”

นอกจากนั้นแล้วก็ยังมีการรายงานข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ด้วยถ้อยคำที่รุนแรงว่า “คอมมิวนิสต์ในเขตอินโดจีนเคลื่อนไหวอย่างคึกคัก โดยตั้งหัวหาดขึ้นที่ประเทศกัมพูชา อันเป็นแหล่งใหญ่ที่จะทำการ แทรกซึมออกไปทั่วบริเวณประเทศใกล้เคียงในคาบสมุทรอินโดจีนรวมทั้งประเทศไทยด้วย ในการแทรกซึมครั้งนี้ คอมมิวนิสต์ใช้เงินประมาณ เกือบ 100 ล้านบาท สำหรับเมืองไทยมีนักการเมืองที่เอียงซ้ายบางคนเข้าไปคลุกคลี ใกล้ชิดอยู่ด้วย ซึ่งรัฐบาลไทยก็ทราบดี และเตรียมป้องกันและปราบปรามต่อไป โดยเฉพาะประเทศไทยมีการแทรกซึมเข้ามาโดยไม่ขาดสายโดยเข้ามาทาง ชายแดนด้านประเทศลาว และกัมพูชาตลอดเวลา”²

พลโทถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องการรับรองรัฐบาลจีนแดงของกัมพูชาว่า

“เป็นเรื่องที่เราสนใจมาก เพราะเท่ากับว่าขณะนี้คอมมิวนิสต์เข้ามาอยู่ใกล้บ้านเราแล้ว เราต้องเป็นห่วงบ้านเราแล้ว เราต้องเป็นห่วงบ้านของเราเป็นธรรมดา เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่าได้คิดป้องกันไว้อย่างไรบ้าง ก็ได้รับคำตอบว่า เราต้องกวดขันการเข้าออกระหว่างชายแดนให้มากที่สุด เพราะเกรงว่าจะมีการแทรกแซงเกิดขึ้น”³

¹กระทรวงการต่างประเทศ. (2505) . กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก./ป7/กต1.5. ปีที่ 8.

² กระทรวงการต่างประเทศ.(2501). กรณีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับเขมร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก./ป7/กต1.1 อ้างอิงจาก “ ส่งกำลังแทรกแซงชาวไทยใช้เงินมากกว่า 100 ล้าน ” สยามนิกร (2501, 30 กรกฎาคม)

³แหล่งเดิม. อ้างอิงจาก “ ส่งระวังแดนด้านเขมรกันภัยแดงเข้าไทย ” สยามนิกร. (2501, 31 กรกฎาคม).

จากกรณีดังกล่าวเป็นผลกระทบต่อชาวจังหวัดศรีสะเกษในเวลาต่อมา โดยเป็นเหตุให้ถูกจับกุมข้อหากระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์จำนวน 300 คนทั่วประเทศและจากจำนวนดังกล่าวเป็นชาวจังหวัดศรีสะเกษอันเป็นที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหารคือจำนวน 61 คน ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลมีความวิตกในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย¹

นอกจากนั้นแล้วหนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับประจำวันวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2505 ได้รายงานข่าวว่า

“มีเครื่องบินล่องล้าเข้ามาในดินแดนไทยจังหวัดอุบลฯ และทางกองทัพไทยอากาศได้เข้าบังคับให้ร่อนลงในเขตไทยแล้วจับกุมเครื่องบินไว้ได้นั้น ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ประจำเครื่องบินต่างชาติได้ชี้แจงว่าเป็นเครื่องบินมาจากประเทศลาว โดยปฏิเสธว่าไม่ได้มาจากเขมร แต่เครื่องบินของไทยจับภาพได้ว่าบินมาจากเขมร ซึ่งการที่สามารถจับกุมชาวต่างชาติได้คราวนี้ทำให้เห็นว่า การเมืองระหว่างประเทศประเทศในกลุ่มไทย – ลาว และเขมร ที่ไม่เรียบร้อยตลอดมานั้น ได้มีบุคคลที่ 3 (หมายถึง คอมมิวนิสต์) สอดแทรกเข้ามาอยู่เบื้องหลังอย่างแนบเนียน คดีเขาพระวิหาร ได้มีบุคคลที่ 3 ดำเนินการอยู่เบื้องหลัง และสอดแทรกด้วยความไม่ปรารถนาดีต่อไทย อันเป็นผลทำให้ไทยได้รับความเสียหายอย่างยิ่ง”

3.2 สหภาพโซเวียต

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศคอมมิวนิสต์พัฒนาใกล้ชิดกันมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่กัมพูชาได้เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตในปี พ.ศ. 2499 ปีต่อมาได้ทำสนธิสัญญาความร่วมมือในเรื่องการค้าวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์

การเปิดความสัมพันธ์และรับความช่วยเหลือจากประเทศคอมมิวนิสต์นั้นนับได้ว่าเป็นทางออกอย่างหนึ่งของกัมพูชาต่อความกดดันต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้พยายามกดดันทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ให้กัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกองค์การซีโต้ รัฐสภากัมพูชาได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยความเป็นกลาง เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2500 มีใจความว่า

“ในกรณีที่ราชอาณาจักรกัมพูชาถูกรุกรานโดยต่างชาติ ราชอาณาจักรกัมพูชา สงวนสิทธิที่จะป้องกันตนเองด้วยกำลังอาวุธร้องเรียนไปยังองค์การสหประชาชาติ และร้องเรียนไปยังมิตรประเทศ”

บทบัญญัติดังกล่าวเปิดโอกาสให้ทุกประเทศที่เป็นมิตรที่ดีต่อกัมพูชา ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใด สามารถได้รับการขอร้องจากกัมพูชาให้เข้าช่วยเหลือในกรณีที่ถูกรุกรานจากต่างชาติได้ สำหรับสหภาพโซเวียตนั้นได้ยืนยันว่า แม้กัมพูชาและสหภาพโซเวียตจะมีระบอบการเมืองและ

¹ คณะกรรมการจัดงานเชิดชูนักสู้เพื่อประชาธิปไตย (2543). เส้นทางนักสู้ศรีสะเกษ. หน้า 35.

สังคมที่แตกต่างกัน แต่ประเทศทั้งสองก็สามารถมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้เนื่องจากต่างก็ยึดมั่นในนโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติ¹ สหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่กัมพูชาเป็นบางส่วน ความช่วยเหลือที่สำคัญได้แก่ การสร้างโรงพยาบาลมิตรภาพเขมร – โซเวียต และการสร้างมหาวิทยาลัยเทคนิค²

นอกจากนั้นแล้วในช่วงเวลาที่กัมพูชารับรองจีนแดงได้เพียงไม่กี่วัน ครุสชอฟ นายกรัฐมนตรีโซเวียต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คุดเนตซอฟ รองนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและคณะได้เดินทางมายังกรุงปักกิ่ง พบกับ โจว เอ็น ไหล รัฐมนตรีว่าการกลาโหมของจีนและคนอื่น ๆ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์ร่วมกัน เรื่องความร่วมมือในทางทหาร ดังต่อไปนี้

“เมื่อเกิดผันผวนขึ้น ถึงขั้นยอดในตะวันออกกลางนักการทหารคำนวณ ทางยุทธศาสตร์ที่อาจเป็นไปได้ ในเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรร่วมมือกันจะปิดกั้นทางเดินของศัตรูสงครามใหญ่จะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม แต่เพื่อโต้ตอบสัมพันธมิตร รัสเซีย กับจีนแดง จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด จึงเป็นหน้าที่ของรัสเซียจะดีได้ทางยุโรป และตะวันออกกลาง แล้ว ให้เป็นหน้าที่ของจีนแดงก่อกวนขึ้นทางเอเชียอาคเนย์ อันเป็นมณฑลของประเทศสมาชิก ชีอาโต เพื่อให้สัมพันธมิตรพะว้าพะวังในด้านนี้ หน้าที่จีนแดงจะต้องทำนั้นคือ เปิดทางก่อกวน ขึ้นใน อินโดนีเซียซึ่งมีคนจีนอยู่ประมาณ 3 ล้านคน กำลังของคอมมิวนิสต์ที่ครอบคลุมรัฐบาลของนายยวนดาอยู่ในปัจจุบัน จะปิดกั้นออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ให้โดดเดี่ยวอยู่ทางใต้ แล้วรุกขึ้นมาทางเหนือ ข้ามฟากที่ช่องแคบมะละการะหว่างปลายจะงอยสิงคโปร์ กับ เกาะสุมาตราเพื่อก่อกวนในสิงคโปร์ ต่อจากนั้นสหพันธ์มลายู จะได้รับอันตราย และเป็นอันตรายยาวเหยียดลงมาถึงแผ่นดินภาคใต้ของประเทศไทย ...การจะแทรกซึมเข้าควบคุมแหลมอินโดจีน จีนแดงทำได้หลายทางด้วยกัน ทางหนึ่งใช้เวียดนามเหนือ เป็นสะพานข้ามมาเวียดนามใต้ และเข้ามาทางภาคเหนือของประเทศลาวก็ได้ อีกทางหนึ่งใช้ประเทศกัมพูชาทั้งประเทศ คุกคามเวียดนามใต้ คุกคามประเทศลาว และคุกคามประเทศไทยซึ่งเป็นจุดสำคัญกว่าทุกจุดในแหลมนี้ และเห็นที่จะแทรกเข้ามาได้ง่ายยิ่งขึ้น ในเมื่อคนจีนจำนวนหนึ่งในจำนวน 3 ล้านคนที่นี่ และคนไทยอีกจำนวนหนึ่ง กำลังอำแขน แสดงความปริตาปราโมทย์คอยต้อนรับการแทรกเข้ามาครั้งนี้อยู่”³

¹ รุ่งพงษ์ ชัยนาม.(2529). “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย,” ใน การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย. หน้า 59.

² แหล่งเดิม. หน้า 63.

³ กระทรวงการต่างประเทศ.(2501). กรณีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับเขมร. ก/ป7/กต.1.1. ปี3. อ้างอิงจาก เสถียร พันธรังษี. “จดหมายเหตุ เนื่องมาจากภาวะฉุกเฉิน”, ใน ชาวไทย (8,สิงหาคม 2501).

การประชุมด่วนและลับ 3 วัน ระหว่างผู้นำทั้ง สองฝ่าย มีเรื่องการประชุมขึ้นยอดเพื่อตัดสินปัญหาตะวันออกกลาง แต่การปรึกษาที่สำคัญที่สุดนั้น คือ ปัญหาทางยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนั้นแล้วกัมพูชายังได้ส่งสาสน์ไปยังครุสซอฟ นายกรัฐมนตรีโซเวียต สรุปใจความว่า

“ กัมพูชาประสบภัยร้ายแรงมาเป็นเวลาหลายปี เนื่องจากประเทศใกล้เคียงกับกัมพูชาซึ่งมีกำลังทหารที่เข้มแข็งกว่า ได้ดำเนินการคุกคามการปรองดอง การจารกรรม และรุกรานประเทศกัมพูชาอยู่เสมอ โดยมีจุดมุ่งหมายทำทุกวิถีทางเพื่อผนวกดินแดนกัมพูชาเข้ากับดินแดนของตนโดยไม่ต้องสงสัยขอให้โซเวียตรับจัดประชุมระหว่างชาติแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยเร็วที่สุด”

ต่อจากนั้นเจ้าฟานโรตมสีหนุได้แสดงความขอบพระทัยต่อครุสซอฟที่ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อประเทศเล็ก ๆ ที่ไม่เป็นภัยต่อใคร เพียงแค่ปรารถนาจะได้อยู่อย่างเป็นเอกราชและมีเสรีภาพและให้ดินแดนของตนเป็นที่เคารพเท่านั้น ครุสซอฟได้ตอบสารของเจ้าฟานโรตมสีหนุว่า รัฐบาลโซเวียตได้เคารพความเป็นกลางของกัมพูชาอยู่ตลอดมา มีความเห็นใจอย่างแท้จริงต่อความเพียรพยายามของรัฐบาลและประชาชนชาวกัมพูชาในการรักษาเอกราชและความเป็นกลางของตน และขอสนับสนุนข้อเสนอที่จะประชุมระหว่างชาติเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วย²

สหภาพโซเวียตได้เสนอความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจกับกัมพูชามาโดยตลอดในปี พ.ศ.2505 สหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและ วิชาการแก่กัมพูชา เจ้าฟานโรตม สีหนุ ก็ให้การยกย่องว่าสหภาพโซเวียตเป็นมหามิตร

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ที่กัมพูชานำเรื่องฟ้องต่อศาลโลก และศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี ในปี พ.ศ. 2505 สหภาพโซเวียตก็เป็นประเทศหนึ่งที่ตัดสินเข้าข้างกัมพูชา ซึ่งผู้พิพากษาที่ตัดสินส่วนใหญ่ก็จะเป็นประเทศที่ปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ทำให้เห็นได้ว่า ประเทศคอมมิวนิสต์ ต้องการที่จะให้กัมพูชาเสื่อมใส์สิทธิคอมมิวนิสต์ สนับสนุนนโยบายของสหภาพโซเวียต

¹ กรมประชาสัมพันธ์. ประมุขแห่งรัฐกัมพูชาส่งสาสน์ไปยังนายกรัฐมนตรีโซเวียต. สถานีวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศ. 28 สิงหาคม 2505. 6.15 - 6.30.

² แหล่งเดิม.

3.3 ประเทศฝรั่งเศส

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้นในยุโรป พ.ศ. 2482 ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองของโลกเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ฝรั่งเศสแพ้สงครามในยุโรปและญี่ปุ่นได้เข้ามามีอำนาจในอินโดจีน ทำให้ไทยยกปัญหาดินแดนซึ่งได้เสียให้ฝรั่งเศสไปเป็นจำนวนมากขึ้นมาทบทวนใหม่โดยใช้สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศให้เป็นประโยชน์เป็นเครื่องเจรจาต่อรองเพื่อให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนที่ไทยได้เสียไป จนเกิดเป็นกรณีพิพาทขึ้น และใน พ.ศ. 2492 ด้วยความริเริ่มของฝรั่งเศสและด้วยความเห็นชอบของกัมพูชาได้มีการคัดค้านอำนาจอธิปไตยของไทยเหนือเขาพระวิหารอย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรก ฝรั่งเศสประท้วงว่าไทยไม่ควรส่งคนไปรักษาการณ์ปราสาทเขาพระวิหาร¹ กรณีพิพาทเขาพระวิหารได้เป็นปัญหาต่อมาจนกัมพูชาได้รับเอกราชใน พ.ศ. 2498 ความเคลื่อนไหวของกัมพูชาเกี่ยวกับกรณีเขาพระวิหารเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2501 จนกระทั่งกัมพูชานำเรื่องเขาพระวิหารฟ้องศาลโลกและศาลโลกตัดสินให้กัมพูชาอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ได้มีหนังสือพิมพ์กล่าวถึงการต่อสู้คดีที่ไม่พ้นกรณีการปักปันเขตแดนที่ไม่เป็นธรรมระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ที่ฝรั่งเศสใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมบีบบังคับไทยให้ยกดินแดนให้ในคราวแสวงหาอาณานิคมในเขตอินโดจีน² แม้เมื่อมีกรณีพิพาทเรื่องปราสาทเขาพระวิหารในศาลโลก ฝรั่งเศสยังใช้อิทธิพลและสนับสนุนหลักฐานเอกสารต่างๆ ให้กัมพูชาจนเกิดความขัดแย้งกับไทยอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งมีข่าวประชาชนไทยได้ก่อกระแสต่อต้านสินค้าฝรั่งเศส โดยงดการซื้อเหล้าบริันดี น้ำหอม²

3.4 ประเทศอินเดีย

หลังจากที่เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2498 คณะรัฐบาลชุดใหม่ซึ่งมีเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ทรงเป็นหัวหน้าครั้งนี้ ได้มีการรับรอง “ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของกัมพูชา ” ซึ่งกำหนดให้ประเทศกัมพูชาเป็นรัฐเอกราชใหม่ของกัมพูชาโดยสมบูรณ์ ไม่รวมอยู่ในสหภาพฝรั่งเศสอีกต่อไปและพร้อมกันนั้นก็ได้ลงมติให้ประเทศกัมพูชารับรองความช่วยเหลือของประเทศสหรัฐอเมริกาต่อไปเท่าที่มีความจำเป็น ในเดือนต่อมา นายเนรูห์ นายกรัฐมนตรีของอินเดียได้ส่งสาสน์ไปยัง

¹ ฝรั่งเศสกับไทยมีเรื่องที่ยุ่นข้องหมองใจกันอยู่ในเรื่องดินแดน และเกิดการสู้รบกันมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสงครามเอเชียบูรพา กัมพูชาเองก็เคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาก่อน ฝรั่งเศสเกรงว่าจะเสียผลประโยชน์ในกัมพูชาจึงสนับสนุนให้กัมพูชาเรียกร้องเขาพระวิหาร

² กระทรวงการต่างประเทศ. (2505) กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก./ป7/กต 1.5 . ปี 8 .

เจ้าฟ้านโรตม สีหนุ แสดงความรู้สึกว่า การนำประเทศชาติอย่างเฉลิยวณลาดของเจ้าฟ้านโรตม สีหนุ จะจรรโลงความเจริญก้าวหน้าสำหรับกัมพูชาตามครรลองสันติและจะดำรงไว้อย่างมั่นคง ซึ่งเอกราชเสรีภาพของประชากรกัมพูชาด้วย¹

เจ้าฟ้านโรตม สีหนุ มีความเลื่อมใสในนโยบายการเมืองแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของอินเดีย ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่พระองค์มักจะถือเอาเป็นที่พึงในการปรึกษาหารือทางการเมืองระหว่างประเทศตลอดมา เช่นก่อนที่จะเสด็จเยือนจีนแดงครั้งแรก ก็ทรงแวะปรึกษากับนายเนรูห์ก่อน และมาในคราวนี้ ขณะที่เสด็จไปถึงเมืองกัลกัตตาก็คงทรงรับสั่งว่า ทศนะของนายเนรูห์จะช่วยพระองค์เป็นอย่างมากในการแก้ไขปัญหายุ่งยากของกัมพูชาในปัจจุบัน และยังรับสั่งไปอีกด้วยว่า ประเทศของพระองค์ได้ประสบกับความยุ่งยากมากมายหลายประการจากภายนอกประเทศกัมพูชา เช่นเดียวกับอินเดียเชื่อในหลักอหิงสาและในความสุจริตใจว่าเป็นวิธีแก้ปัญหของโลก กัมพูชาชอบใจอินเดียอย่างยิ่งในการที่อินเดียให้ความสนับสนุนทางกำลังใจและการที่อินเดียให้ความยุติธรรมต่อกัมพูชา ซึ่งทั้งนี้จะช่วยให้กัมพูชามีกำลังใจในการที่จะดำเนินนโยบายรักษาสันติภาพและเป็นมิตรกับประชาชาติต่าง ๆ ทั่วโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับอินเดียนับว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังจะเห็นในช่วงที่เจ้าฟ้านโรตม สีหนุ เสด็จเยือนจีนแดง ซึ่งก่อนที่จะเสด็จ พระองค์ได้ทรงแวะประเทศอินเดีย เพื่อพบปะกับ นายเนรูห์ นายกรัฐมนตรีแห่งอินเดีย เพื่อปรึกษาหารือในเรื่องเกี่ยวกับทางเมือง อินเดียเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตเช่นเดียวกับกัมพูชา เมื่ออินเดียมีปัญหาพรมแดนแคชเมียร์กับปากีสถาน สหภาพโซเวียตก็แสดงการสนับสนุนอยู่บ่อยครั้ง² นอกจากนั้นแล้วสหภาพโซเวียตยังให้ความร่วมมือทางการเศรษฐกิจต่ออินเดีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 อุตสาหกรรมเหล็กกล้าในอินเดียพัฒนาขึ้นจนถึงขั้นสูงก็โดยเงินทุนและความช่วยเหลือทางเทคนิคจากสหภาพโซเวียต³

ในขณะที่บทบาทของสหภาพโซเวียตมีมากขึ้นในอินเดียสหรัฐอเมริกาเริ่มเห็นว่าควรจะได้หาทางสร้างดุลย์ถ่วงอำนาจของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้ สหรัฐอเมริกาสามารถดึงปากีสถานให้เข้าเป็นสมาชิก ส.ป.อ. (องค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ได้สำเร็จ ก็ลงนามในสัญญาช่วยเหลือและป้องกันกับปากีสถาน สหรัฐอเมริกา

¹ ทวิช สุภากรณ์.(2509) . ภัยด้านอินโดจีน. หน้า 97-98.

² กระมล ทองธรรมชาติ.(2525). เอเชียความรู้ทั่วไป. หน้า 31.

³ ประเทศสหภาพโซเวียต และประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างแข่งขันกันที่จะเข้าไปมีอิทธิพลให้ชาวโลกที่ยังเป็นกลางอยู่ เข้าข้างฝ่ายตน โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

“ สหภาพโซเวียตหวังว่าความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจะทำให้ชาติที่ยังไม่รู้อาจะเข้าฝ่ายใด หันไปนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ จะได้เป็นพวกเดียวกับตน ฝ่ายตะวันตกก็เชื่อว่า ถ้าประเทศยากจนมีระบบเศรษฐกิจดีขึ้น เข้าถึงยุคอุตสาหกรรม ก็จะทำให้ชาติเหล่านี้มีฐานะทางการเมืองภายในมั่นคง และจะไม่ขึ้นขอบในลัทธิคอมมิวนิสต์ “ อ้างอิงจาก ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2518). การเมืองระหว่างประเทศ. หน้า 252.

มีจุดประสงค์ที่จะสร้างมิตรภาพกับทุก ๆ ประเทศ เพื่อหวังจัดอิทธิพลสหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกาจึงต้องการสร้างสัมพันธอันดีกับทั้งอินเดีย และปากีสถานและประเทศอื่น ๆ แต่ก็พบปัญหาคือ อินเดียกับปากีสถานนั้นมีความสัมพันธ์ไม่ค่อยจะเป็นมิตรกัน การที่สหรัฐจะรักษาระดับสัมพันธกับทั้งสองประเทศให้ดีเท่า ๆ กัน ย่อมเป็นการยาก จะช่วยเหลือประเทศใดมากจนเกินไปก็อาจทำให้อีกประเทศเกิดความไม่พอใจ เช่น เมื่อสหรัฐอเมริกาดึงปากีสถานให้เข้าร่วมองค์การ ส.ป.อ. อินเดียก็ประณามว่าเป็นความพยายามข่มขู่อินเดีย ทำให้อินเดียผูกมิตรกับสหภาพโซเวียตมากเป็นพิเศษจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ที่กล่าวมาแล้ว แสดงว่า การที่ประเทศอินเดียมีนโยบายการเมืองแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำให้อินเดียได้รับการยกย่องในฐานะผู้นำของกลุ่มประเทศในโลกที่สามอันเป็นทางออกของประเทศด้อยพัฒนาและประเทศขนาดเล็กจำนวนมาก ในช่วงของยุคสงครามเย็น ประเทศดังกล่าวมีความยากลำบากที่จะเข้าไปอยู่กับค่ายใดค่ายหนึ่งระหว่างค่ายโลกเสรี และค่ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ และเพื่อเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศของตนเอง การมีกลุ่มประเทศโลกที่สามจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมของกลุ่มประเทศดังกล่าว และกัมพูชาก็เป็นประเทศหนึ่งที่เลือกแนวทางนี้ แม้ว่าจะเอียงไปทางด้านโลกคอมมิวนิสต์มากกว่าโลกเสรีก็ตาม

เมื่อเกิดเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาจนกระทั่งนำไปสู่การตัดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้งสองนั้น ทางรัฐบาลกัมพูชาได้ขอให้อินเดียเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของชาวกัมพูชาในประเทศไทยในช่วงตัดความสัมพันธ์ทางการทูต

กล่าวได้ว่าถึงแม้อินเดียจะมีนโยบายการเมืองแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ถ้าเกิดปัญหาระหว่างกัมพูชากับไทย อินเดียก็พร้อมจะให้การสนับสนุน

บทที่ 2

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา พ.ศ. 2498 - 2505

ปัญหาชายแดนระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น เป็นปัญหาเกิดขึ้นเมื่อประเทศเหล่านั้นต้องเผชิญกับการล่าอาณานิคม ซึ่งใช้แนวคิดชาตินิยมใหม่ที่กำหนดเขตประเทศขึ้นแทนการใช้เครื่องมือและเป็นศูนย์อำนาจ โดยไม่มีการให้ความสำคัญของพรมแดนที่ชัดเจนในสมัยก่อน ทำให้ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องประสบปัญหาทั้งนี้เพราะประชาชนซึ่งมีถิ่นที่อยู่ตามชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศ มักจะมีความเกี่ยวข้องกันในความสัมพันธ์ทางเครือญาติและมีการติดต่อค้าขาย ประชาชนจึงข้ามพรมแดนไปมาหากันเช่นเดียวกับประชาชนชายแดนไทยกับกัมพูชาที่อยู่บ่อยครั้งที่คนไทยในบริเวณชายแดนที่เคยไปมาหาสู่กันระหว่างญาติพี่น้องคนละฟากพรมแดน ถูกเจ้าหน้าที่กัมพูชาซึ่งเป็นอาณานิคม ฝรั่งเศสจับกุม โดยข้อหาว่าลักลอบเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ในท้องที่บริเวณชายแดนมักจะเป็นป่าเขาไม่มีหลักเขตปรากฏให้เห็นเป็นที่แน่นอน ก็ย่อมยากแก่การที่จะหลีกเลี่ยงการล่วงล้ำพรมแดนซึ่งกันและกันได้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกันได้ นอกจากปัญหาชายแดนแล้ว ปัญหาพรมแดนยังเป็นปัญหาที่เรื้อรังกันมานานระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เพราะเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชแล้ว ปัญหาพรมแดนก็ยังเป็นปัญหาระหว่างไทยกับกัมพูชาที่จะต้องเจรจาตกลงกัน ปัญหาดังกล่าวนี้นี้แม้ว่าจะได้มีการเจรจากันเพื่อที่จะชำระไว้ซึ่งมิตรภาพระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะปัญหาพรมแดนเป็นปัญหาที่เรื้อรังกันมานานระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ครั้นเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชแล้ว ปัญหาพรมแดนจึงได้โอนมาเป็นปัญหาระหว่างไทยกับกัมพูชาที่จะต้องตกลงกันซึ่งต่างฝ่ายก็ต้องการที่จะครอบครอง จนนำไปสู่เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา มีอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ ปัญหาทางด้านพรมแดน ปัญหาขบวนการเขมรอิสระ จนนำไปสู่การตัดความสัมพันธ์ทางการทูต² ซึ่งปัญหาเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้น ได้กลายเป็นปัญหาที่กระทบกระทั่งกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งแต่ละปัญหามีความซับซ้อนและเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน เมื่อเกิดปัญหานั้นต้องใช้เวลาในการแก้ปัญหาอย่างมีความเข้าใจ และสามารถแก้ปัญหาได้

¹ วัณณะ กาญจนอักษรเดช. (2489). *สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489* . หน้า 56.

² แหล่งเดิม.

1.1 ปัญหาพรมแดน

ปัญหาพรมแดนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน ถึงแม้จะได้มีการเจรจาตกลงกัน ก็ไม่สามารถยุติลงได้จนนำไปสู่การพิพาทกันระหว่างไทยกับกัมพูชา

เมื่อเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ¹ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2498 เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ได้ตั้งข้อเรียกร้องให้รัฐบาลไทยคืนดินแดนปราสาทเขาพระวิหารให้กัมพูชาโดยอ้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ สนธิสัญญา พ.ศ. 2447 และ พ.ศ. 2450 (กล่าวมาแล้วในบทที่ 1) ที่ฝรั่งเศสทำไว้กับไทย และกล่าวหาว่าไทยยังคงครอบครองดินแดนส่วนนี้และไทยได้ส่งทหารไปประจำอยู่ที่ปราสาทเขาพระวิหาร

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2500 รัฐบาลไทยได้แจ้งถึงความปรารถนาของไทยที่จะส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งมิตรภาพระหว่างไทยกับกัมพูชา รัฐบาลไทยเต็มใจที่จะเจรจาปัญหาเกี่ยวกับพรมแดนตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศและความยุติธรรม ซึ่งในการนี้รัฐบาลไทยได้เสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผสมขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนของรัฐบาลทั้งสองฝ่ายเพื่อทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบเส้นเขตแดนและภูมิประเทศ โดยเฉพาะทางด้านอรัญประเทศ ช้องตะโก โดยมีความมั่นใจว่า หากได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับพรมแดนดังกล่าวแล้ว จะเป็นการช่วยให้รัฐบาลทั้งสองสามารถทำความตกลงกันได้ด้วยดีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และบทนิยามซึ่งปรากฏอยู่ในกรมสารต่อท้ายของสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 ระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังได้เสนอไปยังรัฐบาลกัมพูชาให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการผสมขึ้นอีกคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในอาณาบริเวณชายแดน แต่ข้อเสนอของไทยในอันที่จะให้มีคณะกรรมการผสมทั้งสองคณะดังกล่าวนี้ ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลกัมพูชา² เนื่องจากกัมพูชาเกรงว่าถ้าหากมีการปักปันเขตแดนใหม่ ไทยอาจจะได้รับสิทธิในการครอบครองเขาพระวิหารตามหลักการปักปันเขตแดนที่เป็นสากล

ในปีต่อมาได้มีการเดินขบวนประท้วงโดยมีประชาชน ข้าราชการและตำรวจกัมพูชาเดินขบวนประท้วงสถานเอกอัครราชทูตไทยที่กรุงพนมเปญ สาเหตุเกิดจากที่หนังสือพิมพ์ไทยลงบทความเรื่อง “ใครเป็นผู้กู้ชาติเขมร “ และในบทความนี้มีความเห็นว่า “เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ มิใช่เป็นผู้กู้ชาติเขมร “³ ทำให้เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ทรงขัดเคืองพระทัย และทรงประณามหนังสือพิมพ์ไทยและประเทศไทยอย่างรุนแรง หลังจากเหตุการณ์นี้กัมพูชาได้ให้ความสนใจที่จะเรียกร้องเขาพระวิหารเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ จะเห็นได้จากวิทยุและหนังสือพิมพ์กัมพูชาได้กล่าวถึงเรื่อง

¹ สมเด็จพระนโรดม สีหนุได้สละราชสมบัติให้สมเด็จพระราชาธิบดี ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2498 พระองค์จึงดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้า

² กระทรวงการต่างประเทศ.(2499). *กรณีเขาพระวิหาร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก /ป7/ กต.1.4.

³ ประพัฒน์ ศรีณรงค์.(2508). *ประมวลเหตุการณ์สำคัญของเอเชียอาคเนย์*. หน้า 149.

ปราสาทเขาพระวิหาร นอกจากนี้ ยังเกิดเหตุการณ์โจรกรรมตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาอยู่เสมอ เช่น มีโจรเขมรเข้ามาปล้นราษฎรบ้านท่าบง ตำบลโสน อำเภอู่ขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งอยู่ในท้องที่ชายแดนไทย¹

ในขณะที่สัมพันธภาพระหว่างไทยกับกัมพูชา กำลังอยู่ในสภาวะที่ขัดแย้งกัน กัมพูชาได้แสดงท่าทีแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งกับประเทศไทย ดังมีข่าวที่ว่าเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ จะเสด็จเยือนกรุงเทพฯ เป็นการส่วนพระองค์ เพื่อเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย โดยมีเรื่องสำคัญ คือ การส่งคณะกรรมการมาเจรจาที่กรุงเทพฯ ในที่สุด เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ได้เสด็จมาถึงกรุงเทพฯ พร้อมด้วยคณะผู้ติดตามฝ่ายไทย มีพลโทถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี รอรับเสด็จที่ท่าอากาศยานดอนเมืองต่อจากนั้น เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ผลที่ได้รับจากการมาเยือนประเทศไทยของเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ คือ มีการจัดตั้งคณะกรรมการผสมเพื่อพิจารณาปัญหาพรมแดน²

ในส่วนท่าทีของรัฐบาลไทยนั้น มีนโยบายที่จะเปิดการเจรจากับรัฐบาลกัมพูชาเพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างไทยกับกัมพูชาให้ดีขึ้น ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ดังนั้นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญจึงได้เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 เพื่อแจ้งให้กัมพูชาทราบว่า ไทยพร้อมที่จะเจรจากับกัมพูชา โดยขอให้กัมพูชากำหนดเวลาที่แน่นอน และในดอนบ่ายวันเดียวกันนั้นรัฐบาลกัมพูชาได้แจ้งให้ทราบว่า คณะผู้แทนกัมพูชาจะเดินทางมากรุงเทพฯ ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2501 หัวหน้าคณะผู้แทนของรัฐบาลกัมพูชา คือนายซอน ซาน รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา³

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะมีการเปิดการเจรจาปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างไทยกับกัมพูชา รัฐบาลกัมพูชาได้แถลงการณ์รับรองรัฐบาลจีนแดง⁴ ในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ทำให้ไทยรู้สึกวิตกกังวลเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้การดำเนินการแทรกซึมของขบวนการคอมมิวนิสต์ทางด้านพรมแดนกัมพูชาขยายตัวเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลไทยจึงประกาศ ภาวะฉุกเฉิน 7 จังหวัดชายแดนด้านกัมพูชา ในท้องที่ จังหวัดตราด จันทบุรี บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และ

¹ กระทรวงมหาดไทย. (2499 – 2501, 12 กันยายน – 17 เมษายน). การปล้นและโจรกรรมบริเวณชายแดน และเรื่องประทุษร้ายต่าง ๆ . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท. 3.1.2.8 / 449. ปีที่ 2.

² ทวีช สุภาภรณ์. (2509). กัยด้านอินโดจีน. หน้า 124.

³ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 52 / 2501 วันจันทร์ที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2501 เรื่องการเจรจากับกัมพูชาเกี่ยวกับการปรับปรุงสัมพันธภาพ.

⁴ กระทรวงการต่างประเทศ. (2501). กรณีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับเขมร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2501 ก.ต. 1.1 ปีที่ 2.

อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี¹ (ดูภาพประกอบ 4) เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2501 ทั้งนี้ อาจเป็นปฏิกิริยาตอบสนองท่าทีของรัฐบาลกัมพูชาที่ให้การรับรองรัฐบาลจีนแดง ซึ่งทำให้ไทย กังวลต่อความมั่นคงของประเทศแล้ว ดังจะเห็นได้จากการที่ พลโทประภาส จารุเสถียร ได้ให้ สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ว่าที่รัฐบาลจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพราะรัฐบาลได้สืบ ทราบว่า ภายหลังจากที่กัมพูชาได้ประกาศรับรองจีนแดงแล้ว ได้มีการเคลื่อนไหวอย่างคึกคัก ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายกัมพูชาในบริเวณชายแดนที่ติดต่อกับประเทศไทย²

หลังจากที่ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน พล.ต.อ.ไสว ไสวแสนยากร อธิบดี กรมตำรวจมีคำสั่งให้เพิ่มกำลังตำรวจในจังหวัดชายแดน และมีการประชุม พิจารณาหาทางป้องกัน การแทรกซึมภัยจากคอมมิวนิสต์ โดยมีการกวาดค้นเรื่องโคเวตการเข้าเมือง³ การกำหนด อาชีพสงวนสำหรับคนไทย การกวาดค้นภาษีอากร และยังห้ามคนต่างด้าวไปตั้งถิ่นฐานทำมาหา กินในบางจังหวัดที่อยู่ติดชายแดนด้วย⁴

ก่อนที่คณะผู้แทนกัมพูชาจะเดินทางมาเจรจากับไทย เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ได้เสด็จ เยือนจีนแดง แต่ก่อนที่เสด็จปักกิ่งพระองค์ได้ทรงแวะประเทศอินเดียและเมืองย่างกุ้งของพม่า ช่วงที่แวะพม่า เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ได้รับสั่งแก่ผู้สื่อข่าวว่า พระองค์จะไปเจรจากับรัฐบาลปักกิ่ง เกี่ยวกับสัมพันธภาพโดยทั่วไประหว่างกัมพูชากับจีนแดงเกี่ยวกับสันติภาพในประเทศทั้งสอง และในโลก การช่วยเหลือที่จีนแดงจะให้แกกัมพูชา และการพึ่งพาอาศัยกันในทางเศรษฐกิจ⁵ ในช่วงที่เจ้าฟ้านโรดม สีหนุ เสด็จเยือนจีนแดง หัวหน้าคณะผู้แทนกัมพูชา คือ นายซอน ซาน ได้ เดินทางมาถึงกรุงเทพ ฯ พร้อมด้วย นายตีงิมซัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย

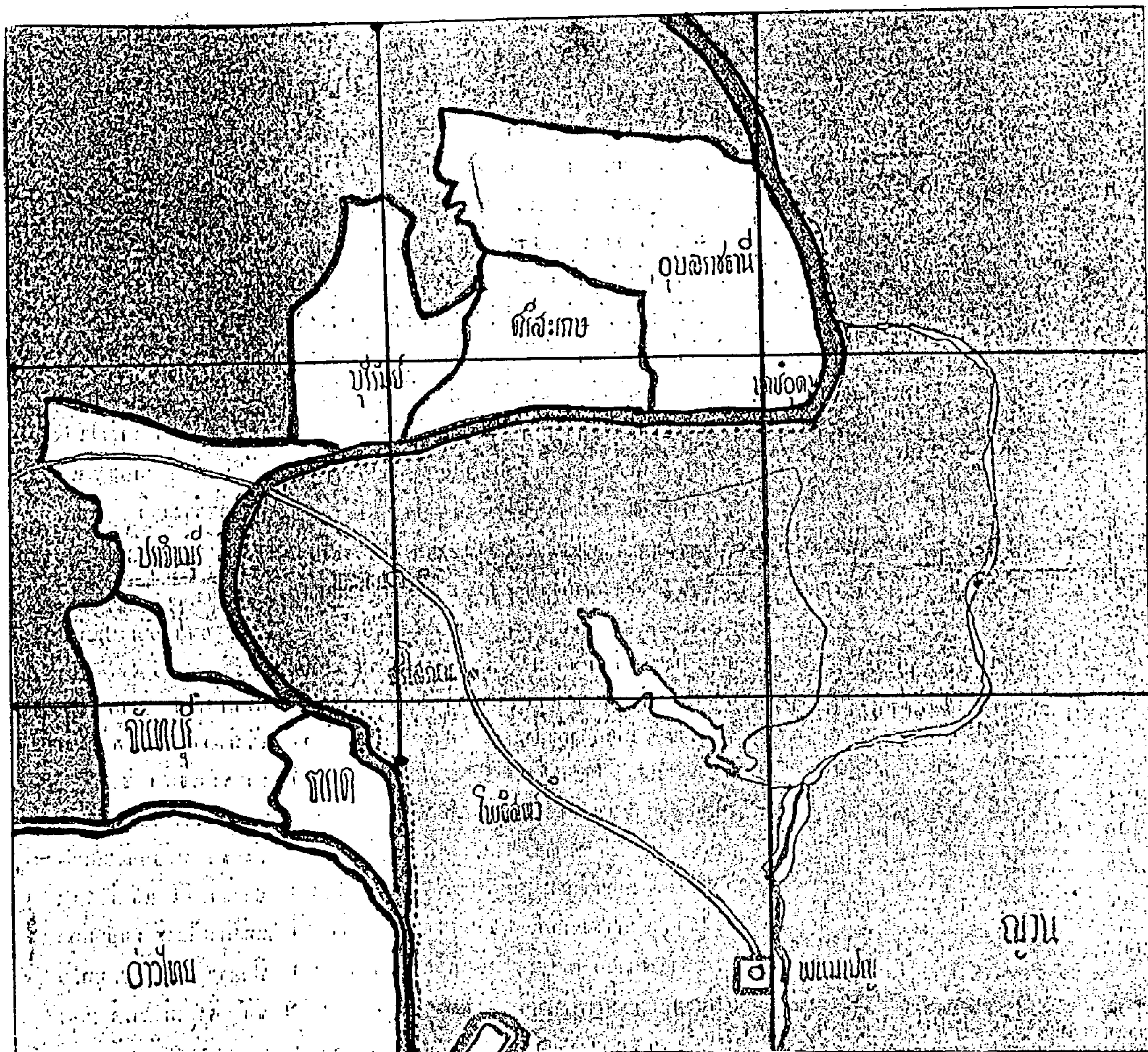
¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 52 / 2501 วันจันทร์ที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2501 เรื่องการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในท้องที่ชายแดนด้านติดต่อกับประเทศกัมพูชา.

² กระทรวงมหาดไทย. (2501,21 กรกฎาคม – 22 ธันวาคม). การเคลื่อนไหวของทหารกัมพูชาใกล้ ชายแดนไทย. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.8/449

³ กระทรวงมหาดไทย. (2501,2502,20 ตุลาคม – 3 เมษายน). คนต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาในราชอาณาจักรทางพรมแดนด้านกัมพูชา . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.7/13.

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ คุบบาทของจีนในการแก้ไขปัญหากัมพูชา ได้จาก เขียน ชีระวิทย์. (2528). ไทยกับปัญหากัมพูชา.

ภาพประกอบ 4 แผนที่แสดงเขตจังหวัดที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ.(2501). กรณีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับเขมร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
ก/ป7/2510/กต.1.1 ปีก 3.

คณะบุคคลที่เจรจาเรื่องพรมแดนและปรับปรุงสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศทั้งสองใน
ครั้งนี้ ฝ่ายกัมพูชาประกอบด้วย¹

1. นายซอน ซาน รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
เป็นหัวหน้าคณะ

2. นายตีงิมซัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย

3. หม่อมเจ้านโรดม วิระยะ เสนาธิการรักษาดินแดนกระทรวงความมั่นคงแห่งชาติ

4. นายซุน บอนน์ ผู้ตรวจการฝ่ายการเมืองและฝ่ายการปกครองกระทรวงมหาดไทย

5. นายแย้ม ชัคฮวน ข้าหลวงประจำจังหวัดกำแพงเพชร

6. นายเงิน เคเรต หัวหน้ากองภูมิศาสตร์กระทรวงกลาโหม

7. นายเอง ซุน ผู้อำนวยการสำนักงานปริวรรต

8. นายแพทย์ชา ฟอน หัวหน้าบริการสัตวแพทย์

9. นายชาริน ชาค อธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ

10. นายงู ออนชาครี เลขาธิการรถไฟ

11. นายแพทย์ตราคาลัน ข้าราชการกระทรวงการสาธารณสุข

ผู้แทนฝ่ายไทย ประกอบด้วย

1. พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รองนายกรัฐมนตรี และ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะ

2. นายวิกรม นินนาท หัวหน้ากองเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมเอเชีย
และแอฟริกา เป็นเลขาธิการคณะ

3. พลจัตวาชัยนันท์ จิตต์บุญ ประจำกองอำนวยการศึกษาและวิจัย กรมเสนาธิการ
กลาโหม

4. พันเอกไพฑูรย์ ขจรพันธ์ หัวหน้ากองยุทธการทหารบก

5. พันเอกจินดา ณ สงขลา หัวหน้ากองกฤษฎีกาการทหาร กรมพระธรรมนูญ

6. พันเอกพชร วิมะลิน ฝ่ายเทคนิค กรมแผนที่ทหารบก

7. พันเอกประดับ ศรีสุข หัวหน้าแผนก กรมข่าว กองทัพบก

8. ขุนสุนทรมาตยวงศ์ รองอธิบดีฝ่ายธุรการ กรมศุลกากร

9. นายจิตติ สุจริตกุล เอกอัครราชทูตประจำกระทรวงการต่างประเทศ

10. นายสมจัย อนุমানราชชน เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชา

11. ขุนวิจิตรพาหนการ ปลัดกระทรวงการเกษตร

12. นายกาลัญญ อมาตยกุล หัวหน้ากองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง
มหาดไทย

¹ทวีช สุภาภรณ์. (2509). ภัยด้านอินโดจีน. หน้า 170-176.

13. นายศิริ สันติบุตร รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการส่วนการปกครอง ภูมิภาค
กรมมหาดไทย

14. นายพลตำรวจจัตวาชาญ อังศุโชติ รักษาการในตำแหน่งรองผู้บัญชาการ
ตำรวจตระเวนชายแดน กรมตำรวจ

15. นายพันตำรวจเอกจิตติ สีสายุทธ ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 2 กรม
ตำรวจ

16. หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ภัณฑารักษ์พิเศษ กรมศิลปากร

17. นายตรี อมาตยกุล หัวหน้ากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

18. นายนาม พูนวัตถุ รองอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ

19. นายสมพร เทพสิทธา หัวหน้ากองการค้าขาเข้า กรมการค้าต่างประเทศ

20. นายแพทย์สวัสดิ์ แดงสว่าง อธิบดีกรมอนามัย

21. นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ผู้อำนวยการกองควบคุมโรคติดต่อ กรมอนามัย

22. นายแพทย์บุญ สุวรรณศรี ผู้อำนวยการกองควบคุมกามโรคและคุดทะราด กรม
อนามัย

23. นายบัณฑิต กันตะบุตร ผู้ช่วยเลขาธิการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ

24. นายจรูญ วัฒนากร หัวหน้าฝ่ายการทำเรือแห่งประเทศไทย

25. พันตรี แสง จุลละจาริตต์ ผู้อำนวยการฝ่ายการเดินรถ การรถไฟแห่งประเทศไทย

26. นายเฟื่อง รัตนทัศนีย์ หัวหน้ากองสินค้า การรถไฟแห่งประเทศไทย

27. นายจำรัส จตุรภัทร ผู้อำนวยการฝ่ายการธนาคารต่างประเทศ ธนาคารแห่ง
ประเทศไทย

การเจรจาระหว่างผู้แทนไทยกับกัมพูชา ได้เริ่มขึ้นในวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2501 ณ
กระทรวงการต่างประเทศ การประชุมเจรจาดังกล่าว เริ่มต้นโดยในที่ประชุมได้ร่วมกันแต่งตั้ง
กรรมาธิการขึ้น 3 คณะ เพื่อพิจารณา 3 หมวด ดังนี้คือ ¹

ปัญหาหมวดที่หนึ่ง ได้แก่ปัญหาเรื่อง

1. เขาพระวิหาร

2. ดอนโตน และ

3. เขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

ปัญหาหมวดที่สอง ได้แก่ปัญหาเรื่อง

1. การยุติธรรม

2. การรณรงค์ทางหนังสือพิมพ์

¹ ทวีช สุภากรณ์. (2509). ภัยด้านอินโดจีน. หน้า 139.

3. การร่วมกัน เพื่อปราบปรามอาชญากรรมในบริเวณพรมแดน

ปัญหาหมวดที่สาม ได้แก่ปัญหาเรื่อง

1. ความตกลงเกี่ยวกับทางรถไฟ

2. ความตกลงเกี่ยวกับสินค้าผ่านแดน

3. การขยายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา

4. ความร่วมมือเพื่อป้องกันโรคระบาดสัตว์

ปัญหาทั้งสามหมวดนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะปัญหาหมวดที่ หนึ่ง คือเขาพระวิหาร

ในการเจรจากันวันแรกนั้น คณะผู้แทนฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการผสม ทำหน้าที่ชี้เส้นเขตแดนตามที่ได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญา ซึ่งฝ่ายกัมพูชาก็ได้แสดงความตกลงเห็นชอบในหลักการและได้รุกร้าให้นำเอาข้อความว่า “ตามสนธิสัญญาทั้งหลายและเอกสารต่อท้าย” มาใช้ด้วย โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเขาพระวิหาร แต่ผู้แทนฝ่ายไทยแย้งว่า คำว่า “เอกสารต่อท้าย” นั้นค่อนข้างจะไม่แน่นอน ดังนั้นผู้แทนฝ่ายไทยจึงเสนอให้ใช้คำว่า “ตามสนธิสัญญาและกรรมสารต่อท้ายสนธิสัญญา” แทน โดยให้เหตุผลว่า เพราะสนธิสัญญาและกรรมสารมีข้อความขัดแย้งในเรื่องพรมแดน ซึ่งจะต้องกำหนดตามแนวสันปันน้ำในบริเวณนี้เป็นเกณฑ์ แต่ฝ่ายกัมพูชาไม่ยอมตกลงด้วย

การเจรจาในวันต่อมา เริ่มมีการขัดแย้งกันเพิ่มขึ้น ในปัญหาเขตแดน ฝ่ายกัมพูชาได้อ้างกรรมสิทธิ์ในเขาพระวิหารและวิหารดอนโดน ตามที่ปรากฏในสัญญาที่ไทยทำกับฝรั่งเศสในสมัยที่ฝรั่งเศสยังปกครองกัมพูชาในฐานะอาณานิคม ฝ่ายไทยจึงไม่ยินยอมรับตามสัญญานั้น โดยอ้างว่าสัญญานั้นทำขึ้นโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากไทยต้องทำสัญญากับฝรั่งเศสในคราวนั้นด้วยความจำเป็นเพราะเหตุที่ถูกอำนาจบังคับ

พร้อมกันนั้น ผู้แทนไทยก็ได้อ้างกรรมสิทธิ์โดยอาศัยหลักเกณฑ์ธรรมชาติ และหลักสากลที่ยึดถือเอาสันปันน้ำเป็นเกณฑ์กำหนดเขตแดน¹ ในระหว่างที่ผู้แทนทั้งสองกำลังเจรจากันยังไม่เป็นที่ตกลงกันได้ กระทรวงมหาดไทย ได้ตั้งคณะกรรมการรักษาความสงบทางชายแดน และสั่งให้นายอำเภอทองผาภูมิตรวจตราผ่านแดนด้านกัมพูชา ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2501

¹คือถือว่าเขตแดนจะเริ่มต้นตั้งแต่ตำแหน่งของพื้นที่สูงที่สุดซึ่งสายน้ำจะเริ่มไหลแบ่งแยกออกจากกัน ณ จุดนั้น แล้วไหลลงสู่ดินแดนของแต่ละฝ่ายเป็นสำคัญ เขาพระวิหาร ก็เป็นของไทยโดยสมบูรณ์โดยลักษณะดังกล่าวด้วย

การเจรจาระหว่างไทยกับกัมพูชาในปัญหาต่าง ๆ ได้ยุติลงในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2501 ผลการเจรจาระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยและผู้แทนของกัมพูชา สรุปได้ดังนี้คือ¹

1. ปัญหาการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและผู้ลี้ภัยทางการเมืองตกลงกันได้ แต่ฝ่ายกัมพูชาขอให้นักลับไปเสนอรัฐบาลกัมพูชาก่อน

2. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเชื่อมทางรถไฟ ฝ่ายไทยขอตั้งสถานีที่คลองลึก จังหวัดปราจีนบุรี แต่ฝ่ายกัมพูชาขอตั้งที่ปอยเปต ยังตกลงกันไม่ได้ ซึ่งทำให้มีผลต่อการเจรจาเรื่องอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางรถไฟ การศุลกากร การส่งสินค้าผ่านแดนโดยทางรถยนต์ การแลกเปลี่ยนสินค้าก็ไม่มีที่ตกลงกัน

3. ทางด้านสาธารณสุข สัญญาการป้องกันโรคระบาดสัตว์และป้องกันโรคระบาดคนตามแบบองค์การสหประชาชาติ ตกลงกันได้แต่ฝ่ายกัมพูชาขอเสนอไปเสนอรัฐบาลกัมพูชาก่อน

4. ปัญหาเขตแดนว่าด้วยเขาพระวิหาร ดอนโตน กองกำลังอาวุธ และคนเฝ้าปราสาทเขาพระวิหารและดอนโตน ยังตกลงกันไม่ได้

หลังจากการเจรจาปัญหาต่าง ๆ ระหว่างไทยกับกัมพูชาล้มเหลวลง ประชาชนชาวไทยเริ่มเคลื่อนไหวโดยการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลกัมพูชา ในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2501² ซึ่งเกิดจากสาเหตุ สองประการคือ³

สาเหตุแรกได้แก่ปฏิกริยาโต้ตอบในการที่คนเขมรเดินขบวนหน้าสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เพื่อเรียกร้องเขาพระวิหาร เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2501

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ คนไทยไม่พอใจที่คณะผู้แทนกัมพูชา ผู้ซึ่งเข้ามาเจรจาที่กรุงเทพฯ แต่ไม่ได้รับผลสำเร็จ ได้ให้ข่าวแก่หนังสือพิมพ์ โดยอ้างว่าเป็นความรับผิดชอบของไทยที่ไม่ยอมฟังเหตุผลของกัมพูชาทั้งสิ้น

ทางกัมพูชามายหลังจากการเจรjal้มเหลวลงแล้ว รัฐบาลกัมพูชาได้เลือกเชิญผู้แทนหนังสือพิมพ์ที่ออกในกรุงเทพฯ ไปเยือนกรุงพนมเปญ ซึ่งหนังสือพิมพ์ที่เชิญไปคราวนั้นก็เฉพาะหนังสือพิมพ์แบบสังคมนิยม เช่น หนังสือพิมพ์ปองนารายณ์ คอลัมน์ “แนวหน้า” และหนังสือพิมพ์ที่ได้เชิญไปเหล่านั้น ได้รับการต้อนรับอย่างดี และมีโอกาสเข้าเฝ้าเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ นายกรัฐมนตรีกัมพูชา หลังจากที่ผู้แทนหนังสือพิมพ์เดินทางกลับกรุงเทพฯ ไม่นาน กัมพูชาก็ได้โจมตีประเทศไทยทางวิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์กัมพูชาอย่างไม่หยุดยั้ง

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62 / 2501 วันพุธที่ 3 กันยายน 2501 เรื่อง รายงานผลการเจรจากับกัมพูชาเกี่ยวกับการปรับปรุงสัมพันธภาพ.

² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 66 / 2501 วันจันทร์ที่ 22 กันยายน 2501 เรื่อง ปฏิกริยาที่มีต่อการเดินขบวนในกรุงเทพฯ.

³ วัณณะ กาญจนอักษรเดช. (2489). สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2489 . หน้า 56.

จนกระทั่ง พล.ท.สุรจิตร์ จารุเศรณี ในฐานะอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ จึงได้สั่งการให้สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยของกรมประชาสัมพันธ์ ตอบโต้เขมรในรายการภาคเช้าและภาคค่ำของ วันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2501 โดยเสนอบทความชื่อ “เขาพระวิหารมีสองแห่งหรือ”¹ ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมีแนวโน้มที่ขัดแย้งกันยิ่งขึ้นทั้งนี้จะได้จากวิทยุกระจายเสียงของทั้งสองประเทศที่โจมตีซึ่งกันและกัน

สาเหตุของความแตกร้างในสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับกัมพูชานั้น มิใช่เพียงแต่กรณีเขาพระวิหาร และเหตุการณ์ชายแดนเท่านั้น แต่เจ้าฟ้านโรดม สีหนุมีความกังวลอย่างลึกซึ้งต่อขบวนการเขมรอิสระ กัมพูชากล่าวหาว่า ปฏิบัติการอยู่ในประเทศไทย และคอยยุยงเสียดสอนนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามในกัมพูชา โคนล้มอำนาจของเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ซึ่งกัมพูชาได้เรียกขบวนการนี้ว่า “แผนการกรุงเทพ” ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

1.2 ขบวนการเขมรอิสระ²

หัวหน้าของขบวนการเขมรอิสระนี้ คือ นายชัน จ็อก ทัน อดีตนายกรัฐมนตรีก่อนแรกของกัมพูชาสมัยที่ญี่ปุ่นยึดครอง และเป็นหัวหน้าหน่วยเขมรอิสระคนหนึ่งในการต่อสู้กวาดล้างฝรั่งเศสหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อกัมพูชาได้เอกราชยังไม่สมบูรณ์นายชัน จ็อก ทัน ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีก่ออีกครั้งหนึ่ง แต่แล้วก็ได้ลาออกจากตำแหน่งไป เพราะนโยบายของนายชัน จ็อก ทัน นั้นขัดกันกับเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ เรื่องนายชัน จ็อก ทัน นี้หลังจากที่พ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกัมพูชาแล้ว เคยเป็นข่าวว่า พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และอธิบดีกรมตำรวจ สมัยรัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เคยให้การสนับสนุน³ ซึ่งข่าวนี้นำให้วงราชการของกัมพูชาและหนังสือพิมพ์ของกัมพูชาถือเป็นเรื่องโจมตีไทยอยู่เสมอ โดยกล่าวว่า ไทยให้ความช่วยเหลือตลอดจนให้อาวุธแก่ นายชัน จ็อก ทัน เพื่อให้กลับไปมีอำนาจในกัมพูชาอีก และด้วยความเข้าใจอันนี้เอง ทำให้กัมพูชาถือเอาเรื่องบุคคลเพียงคนเดียวมาเกี่ยวข้อง จนเป็นเหตุสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศ การเจรจาปัญหาชายแดนต้องล้มเหลว

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้ การเจรจาปัญหาชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาล้มเหลวเพราะปัญหาที่แท้จริงของการเจรจานั้น คือ เรื่องเกี่ยวกับ นายชัน จ็อกทัน โดย

¹ สุรจิตร์ จารุเศรณี. (2514). *กรณีกัมพูชา*. หน้า 19 – 28.

² หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสได้กลับเข้ามามีอำนาจในกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง ประชาชนชาว กัมพูชาต่างไม่พอใจเป็นอย่างมาก และพากันจับกลุ่มต่อต้านอิทธิพลของฝรั่งเศสโดยดำเนินการเป็นอิสระไม่ยอมขึ้นต่อรัฐบาลของพระเจ้าแผ่นดินกัมพูชา ซึ่งอ่อนข้อให้แก่ฝรั่งเศสตามเดิม เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ เขมรอิสระ ”

³ ทวีช สุภาภรณ์. (2509). *ภัยด้านอินโดจีน*. หน้า 181.

ผู้แทนกัมพูชาพยายามจะนำเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุม ฝ่ายรัฐบาลไทยได้ปฏิเสธว่าไม่เคยให้ความช่วยเหลือแก่ นายชัน จ็อกทัน ตามข่าวกัมพูชากล่าวหา

ตรงกันข้ามกับไทยได้ให้ความร่วมมือในการปราบปรามเขมรอิสระเป็นอย่างมาก ปรากฏ หลักฐานการได้รับคำชมเชยในเรื่องนี้จากข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสและผู้บัญชาการทหารในอินโดจีน

ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2501 วิทยูกระจ่ายเสียงของกัมพูชาได้กล่าวหาว่า นายญาติ ไหวดี (ได้รับการเลือกตั้งเป็นสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิบูลสงคราม ปัจจุบันอยู่ในเขตกัมพูชา เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2489 และได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495, และวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2500) ได้มีบทบาทในการร่วมมือกับนายชัน จ็อก ทัน หัวหน้าขบวนการเขมรอิสระ และนายจันโม ทำการเกลี้ยกล่อมชาวกัมพูชาในประเทศไทยลุกขึ้นร่วมมือกับนายชัน จ็อกทัน ทำการกำจัดอธิปไตยและเอกราชของชนชาติกัมพูชา

ในการนี้ญาติ ไหวดี ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาของวิทยูกระจ่ายเสียงกัมพูชา โดยสิ้นเชิง

1.3 การตัดความสัมพันธ์ทางการทูต ครั้งที่ 1

ในช่วงระยะนี้สถานการณ์ภายในของประเทศไทยนั้นได้รับความบีบคั้นจากสถานการณ์รอบด้าน ทั้งจากการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์ และความยุ่งยากของพรรคการเมืองต่างๆ หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกได้เดินทางกลับจากประเทศอังกฤษในวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2501 พลโทถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พร้อมกับกราบบังคมทูลออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วันรุ่งขึ้นได้มีการประกาศเป็นทางการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงและหลังจากนั้นเพียง 5 นาที จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าก็ได้ทำการปฏิบัติยึดอำนาจ และประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ¹ และผลของการปฏิบัติทำให้สื่อมวลชนตลอดจนประชาชนคนไทยทั่วประเทศต่างหันมาสนใจในเหตุการณ์บ้านเมืองของตน โดยไม่สนใจต่อการเคลื่อนไหวของกัมพูชาในระยะหนึ่ง แต่ฝ่ายกัมพูชายังคงมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง แต่ถึงกระนั้นคณะปฏิวัติก็ยังแถลงตอบข้อคำถามของหนังสือพิมพ์ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2501 เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านกัมพูชาว่า “ยังไม่พิจารณาตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชา”²

¹ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 . (2501, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 75 ตอนที่ 81.

²สมชัย อุนฺมานราชธน. (2532,10 กุมภาพันธ์). “ฟื้นความหลัง,”สโมสรวาญมย์. (46): 131 –

ในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 นายดีกิมชัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย ได้เข้าแจ้งต่อ ม.จ. วรานุวัตร เทวกุล ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ผู้รักษาราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศว่า ตนได้รับคำสั่งจากรัฐบาลกัมพูชาขอให้ระงับการมีคณะผู้แทนทางการทูตของกัมพูชาในประเทศไทยชั่วคราว พร้อมกับได้ยื่นหนังสือแจ้งการขอระงับการมีคณะผู้แทนของกัมพูชาในประเทศไทยต่อรัฐบาลไทย¹

ไทยมีปฏิกิริยาตอบโต้กัมพูชา ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กระทำในขณะนั้น คือ²

1. ออกแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติฉบับลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 แถลงถึงพฤติการณ์ของกัมพูชา อันไม่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ทางการทูต และเรียกร้องให้ประชาชนชาวไทยตั้งอยู่ในความสงบ รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในอันที่จะป้องกันประเทศ

2. เรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชาและเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยทั้งหมดให้เดินทางกลับประเทศไทยก่อนวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2501

3. ออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ให้ปิดพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ห้ามการสัญจรไปมาอย่างเด็ดขาด

4. เดินทางไปตรวจราชการชายแดนด้านตะวันออกติดต่อกับเขตกัมพูชาด้วยตนเอง พร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501

5. ยื่นประท้วงต่อรัฐบาลกัมพูชาในกรณีที่กัมพูชาทำการกวาดต้อนคนไทย จำนวน 32 คนไปจากอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยยื่นต่อรัฐบาลกัมพูชาสองทางด้วยกันคือ ยื่นให้นายดีกิมชัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย ในกรุงเทพฯ ฯ และได้โทรเลขให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชา ณ กรุงพนมเปญ ทำการยื่นประท้วงต่อรัฐบาลกัมพูชาในวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501

6. ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 28 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ให้หน่วยป้องกันชายแดนทุกหน่วยทุกแห่งเตรียมพร้อมที่จะเผชิญการรุกรานและให้ทำการต่อต้านโดยปฏิบัติการโต้ตอบอย่างเด็ดขาด และรุนแรงที่สุดถ้ามีการล่วงล้ำเขตแดน และให้กรมตำรวจจัดกำลังตำรวจตระเวนชายแดนไปเพิ่มเติมที่เขาวัดวิหารอีกหกเท่าจากกำลังที่มีอยู่เดิมโดยเร็วที่สุด

7. ไม่อนุญาตคำขอของนายดีกิมชัวที่ยื่นความจำนงขอเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อกราบถวายบังคมลา เนื่องจากเห็นว่า ไม่มีความจำเป็น เพราะไม่มีสัมพันธไมตรีต่อกันแล้ว และไม่อนุญาตตามคำขอของนายดีกิมชัวที่จะให้เจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาสองคนยังคงอยู่ประจำ ณ สถานเอกอัครราชทูตในกรุงเทพฯ ฯ ต่อไป

¹ทวีข สุภาภรณ์ (2509) . กัยด้านอินโดจีน . หน้า 243-244. คูณาคผนวก ก หน้า 123 .

²แหล่งเดิม. หน้า 245 - 254.

เพื่อดูแลรักษาราชชาติกัมพูชา ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่า เมื่อไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันแล้ว ก็ไม่ควรจะ
รักษาราชชาติกัมพูชาขึ้นในแดนไทยผลจากการตัดความสัมพันธ์ทางการทูต

สำหรับผลประโยชน์ของประเทศทั้งสองในระยะหลังจากตัดความสัมพันธ์ทางการทูต
นั้น ทางรัฐบาลกัมพูชาได้ขอให้อินเดียเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของชาวกัมพูชาในประเทศไทย
และทางฝ่ายไทยได้ขอให้พม่าเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในกัมพูชา

หลังจากกัมพูชาตัดสัมพันธ์ทางการทูตได้ไม่นาน ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501
นาย ตีกิมชัว เอกอัครราชทูตของกัมพูชาได้ยื่นหนังสืออีกฉบับหนึ่งต่อกระทรวงการต่างประเทศ
ของไทย มีใจความสำคัญว่า กัมพูชาขอฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอุปทูตกับประเทศ
ไทย แต่คณะปฏิวัติของไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่ากัมพูชาจะต้องรับผิดชอบต่อกรณีที่กัมพูชา
ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย จึงได้ตอบบันทึกต่อกัมพูชาตามหลักการสามข้อ คือ¹

1. ประเทศไทยตกลงในหลักการที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชาต่อไป
- 2.ฐานะในทางการทูตจะต้องเป็นไปเช่นเดียวกับเมื่อก่อนมีการตัดความสัมพันธ์ทาง
การทูตต่อกัน คือ ต้องเป็นชั้นเอกอัครราชทูต

3. ประเทศกัมพูชาต้องปล่อยตัวราษฎรไทย จำนวน 32 คน ที่กัมพูชาจับไป

ในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2501 รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อองค์การสหประชาชาติ
ว่า ไทยสังหารและอุปการณอื่น ๆ ไปยังบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา เป็นจำนวนมากอันเป็น
การคุกคามต่อสันติสุขในอาณาบริเวณนี้ขอให้องค์การสหประชาชาติส่งผู้แทนมาสังเกตการณ์ ณ
บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา

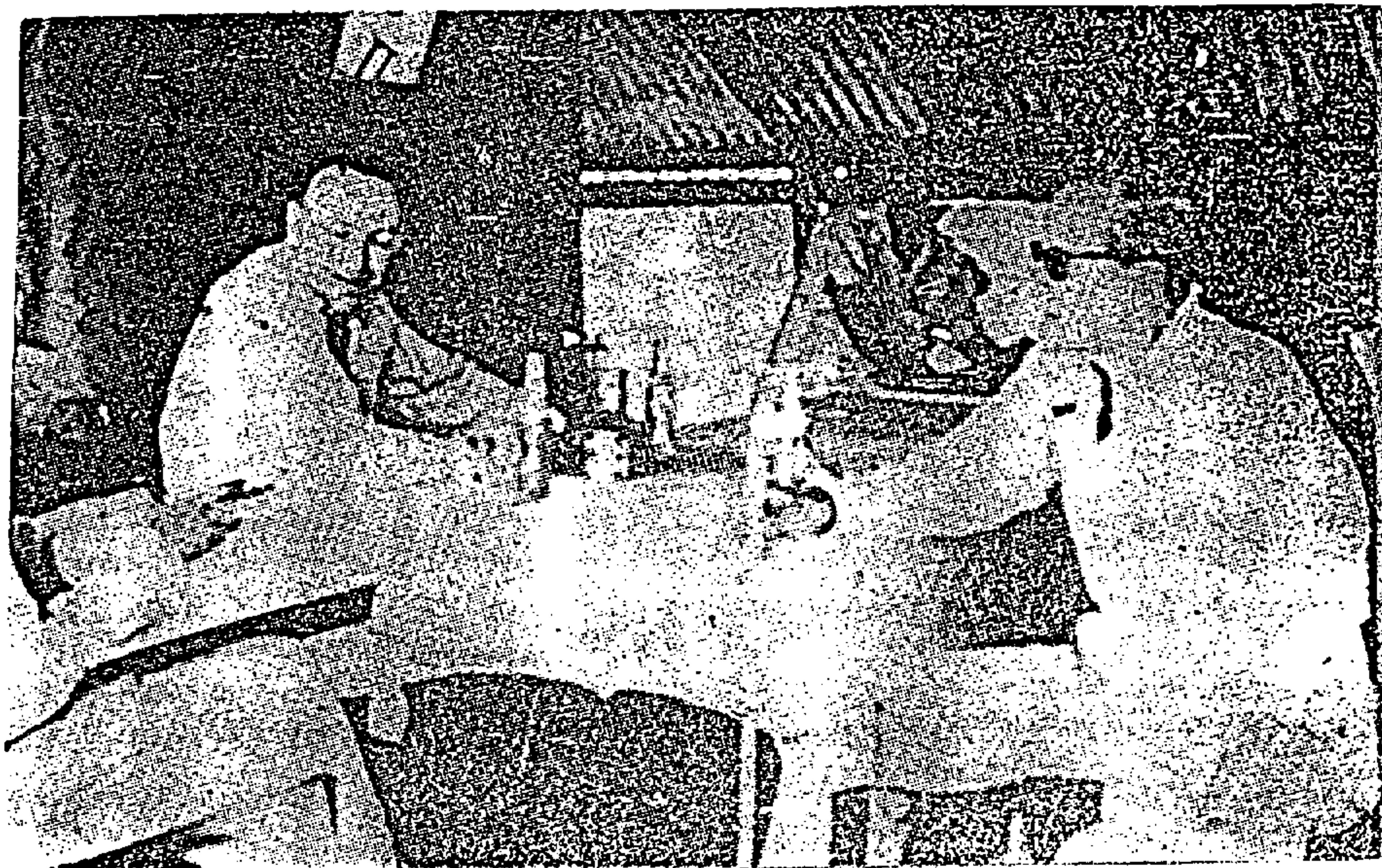
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงยื่นบันทึกต่อเลขาธิการสหประชาชาติ ปฏิเสธ
ข้อกล่าวหาของรัฐบาลกัมพูชา และพร้อมที่จะต้อนรับผู้แทนซึ่งองค์การสหประชาชาติจะส่งมา
สังเกตการณ์ ณ บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา² (ดูภาพประกอบ 4)

หลังจากนั้น ไทยกับกัมพูชาก็มีเรื่องกระทบกระทั่งกันตามบริเวณชายแดนกันเรื่อยมา
และทางกระทรวงการต่างประเทศของไทยก็ได้จัดพิมพ์สมุดปกขาวบันทึกเหตุการณ์ระหว่างไทย
กับกัมพูชา รวม 16 ข้อ แล้วส่งไปยังสถานทูตไทยในต่างประเทศทุกแห่ง และสั่งให้เอกอัครราช
ทูตไทยประจำประเทศนั้น ๆ เสนอบันทึกสมุดปกขาวแก่รัฐบาลท้องถิ่นที่สถานทูตนั้น ๆ ตั้ง
ประจำอยู่ เพื่อชี้แจงให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภาพ

¹ ทวิช สุภาภรณ์. (2509) .ภัยด้านอินโดจีน. หน้า 339 - 352.

² แหล่งเดิม. หน้า 350. ดูภาคผนวก ข หน้า 124.

ในที่สุด นายบารอน โจฮัน เบคฟรีส ผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ พร้อมด้วยนายเจฟฟรีย์ สะจีวิต เมอร์เรย์ เลขาธิการ ได้เดินทางจากกรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา มาถึงกรุงเทพฯ ฯ ในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2502 และได้เข้าพบ ม.จ. วรศานุวัตร เทวกุล ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้มีการเจรจากันถึงปัญหาการกล่าวโจมตีกันทางหนังสือพิมพ์ซึ่งได้ขอร้องให้ทั้งสองฝ่ายระงับการโจมตีกันเพื่อให้บรรยากาศระหว่างประเทศทั้งสองดีขึ้น

ภาพประกอบ 5 พระเจ้าวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, จอห์นฟรีย์ เมอเรย์ และ บารอน โยฮัน เบค - ฟรีส กำลังปรึกษารื้อถอนเรื่องปัญหาชายแดน ที่บ้านภูมิซรอล จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา : ทวิช สุภาภรณ์.(2509). ภัยด้านอินโดจีน . หน้า 362.

ผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติได้ใช้เวลาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาสามวัน คือ ในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2502 ก็เดินทางต่อไปยังประเทศกัมพูชา แต่เนื่องจากสายการบินระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชางดบินเนื่องจากประเทศทั้งสองตัดความสัมพันธ์กัน ผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติจึงต้องเดินทางไปเวียดนามใต้ก่อน แล้วจึงต่อเครื่องบินย้อนกลับมาพนมเปญ จนกระทั่งถึงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2502 ผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติจึงได้เดินทางกลับมาถึงประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยทางกัมพูชาได้ส่งข้อเสนอบางประการมาให้ไทยโดยผ่านผู้แทนเลขาธิการสหประชาชาติ และในเงื่อนไขประการหนึ่ง ซึ่งเจ้านโรดม สีหนุฝากมากับนายบารอน เบคฟริส คือ ขอให้ไทยเลิกการสนับสนุนแก๊ชบวมการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกัมพูชา รวมทั้งงดการสนับสนุนกองโจรชายแดนด้วย ซึ่งไทยรับเงื่อนไขนี้ด้วยดีไทยกล่าวว่ามิได้มีการปฏิบัติการดังกล่าวนี้อยู่แล้ว¹

สำหรับสัมพันธภาพระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นเริ่มจะแจ่มใสขึ้น โดยเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ ได้ทรงยินยอมรับเงื่อนไขของฝ่ายไทยสำหรับการสถาปนาสัมพันธภาพทางการทูตกันใหม่ และได้มีการออกคำแถลงการณ์ร่วมกันในตอนเช้าของวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502² และเอกอัครราชทูตคนเดิมของแต่ละฝ่าย คือ นายสมจัย อนุมานราชธน เอกอัครราชทูตของไทยประจำกัมพูชา และนายดีกิมชัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยก็ได้กลับไปประจำหน้าที่ของตนในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ทั้งนี้รัฐบาลกัมพูชาก็ได้นำตัวคนไทยที่กัมพูชาจับกุมไว้ จำนวน 99 คน ส่งคืนให้แก่ประเทศไทยเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ฉะนั้น จึงได้มีการเปิดพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา และสัมพันธภาพระหว่างสองประเทศนี้ก็กลับอยู่ในสภาพดีขึ้น

1.4 การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่ 2

แม้ว่าในระยะหลังจากที่ไทยและกัมพูชาได้ฟื้นฟูสัมพันธภาพทางการทูตขึ้นใหม่อีกครั้ง แต่สถานการณ์ระหว่างประเทศทั้งสองก็ยังไม่สู้จะราบรื่นนัก สาเหตุแห่งกรณีพิพาทที่รุนแรงที่สุดระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชามีใช่ปัญหาชายแดนแต่เป็นปัญหาพรมแดนเฉพาะกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งนำไปสู่สาเหตุอื่น ๆ จนกระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ได้ขาดลงอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยกับกัมพูชาเกิดความขัดแย้ง เกิดจากสาเหตุ

¹ วัณณะ กาญจนอักษรเดช.(2519). สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 . หน้า 67 ดูภาคผนวก ก , ง, จ, ฉ หน้า 125 – 126 และภาคผนวก ข, ช หน้า 127–128.

² ทวิช สุภาภรณ์. (2509). กัมพูชาอินโดจีน. หน้า 350. ดูภาคผนวก ญ หน้า 120 –131.

สำคัญคือ การเมืองภายในกัมพูชาได้เกิดความวุ่นวายขึ้นเกี่ยวกับ กบฏภายในประเทศ และผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นกบฏรายแรกก็คือ นายซัม ชารี ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำกรุงลอนดอน แต่ถูกปลดออกในปลาย พ.ศ. 2501 เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าได้ทำทารุณกรรมเจียนตีเด็กสาวในสถานทูต จนเด็กสาวผู้นั้นหนีออกไปพึ่งเจ้าหน้าที่อังกฤษ¹ เมื่อถูกปลดแล้ว นายซัมชารี จึงเดินทางกลับประเทศกัมพูชา ตั้งพรรคการเมืองขึ้นเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลของเจ้าฟานโรดม สีหนุ ในที่สุด นาย ซัมชารีก็นำกบฏกล่าวหาว่าเป็นกบฏ และถูกจับกุม ในปลายเดือนมกราคม 2502 นายซัมชารีหนีรอดไปได้ ต่อมาทางกัมพูชาประกาศว่า นายซัมชารี หนีเข้ามาช่องสุมผู้คนที่ประเทศไทยเพื่อกลับไปเล่นงานรัฐบาลกัมพูชา รัฐบาลไทยได้ปฏิเสธ เรื่องการให้ความช่วยเหลือนายซัมชารี โดยให้เหตุผลว่า นายซัม ชารี เคยเป็นผู้ที่ใจมดีไทย² การปฏิเสธของไทยไม่ได้รับความเชื่อถือจากกัมพูชา กัมพูชาเริ่มโจมตีทางฝ่ายไทยโดยกล่าวหาว่าไทยให้ความช่วยเหลือ นายซัม ชารี จากนั้นมาทั้งวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ในกัมพูชาก็กล่าวขวัญถึงสิทธิของกัมพูชาที่มีอยู่เหนือเขาพระวิหารอยู่เรื่อย ๆ และในวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2502 หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งของนายชิม วาร์ นายกรัฐมนตรีของกัมพูชาในขณะนั้นได้ลงบทความประณามคนไทยทั้งชาติอย่างรุนแรงว่า ประมุขของรัฐบาลไทยเป็นเลื้อยหัว ควรใช้อิธรา้งเป็นเครื่องหมายของชาติแทนครุฑจึงจะเหมาะสม

ปฏิกริยาของไทยต่อความเป็นปฏิปักษ์และก้าวร้าวที่ได้รับจากกัมพูชา ในระยะแรก รัฐบาลไทยก็ยังคงสงวนท่าทีอยู่และไม่พึงประสงค์จะทำการตอบโต้การกระทำของกัมพูชาในลักษณะรุนแรงเพียงแต่สั่งการไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงพนมเปญให้ทำการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่หนังสือพิมพ์ในกัมพูชาเสนอข่าวและบทความก้าวร้าวอันจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ประเทศไทย และสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างไทยกับกัมพูชา พร้อมทั้งได้รายงานมายังกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อหาทางปรับปรุงความเข้าใจและคลี่คลายสถานการณ์อันตึงเครียด³

¹ ประพัฒน์ ตรีณรงค์. (2508). *ประมวลเหตุการณ์สำคัญเอเชียอาคเนย์*. หน้า154.

² ช่วงที่ นาย ซัม ชารี ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำกรุงลอนดอน ได้เขียนบทความลงใน หนังสือพิมพ์กัมพูชาว่า สัมพันธภาพระหว่างทั้งสองประเทศคือไทยกับกัมพูชามีได้ราบรื่นเท่าที่ควรจะเป็น ทั้ง ๆ ที่ไทยกับกัมพูชามีศาสนาประเพณีและขนบธรรมเนียมคล้าย ๆ กัน สัมพันธภาพที่เลวร้ายนั้น เกิดจากการที่ไทยได้อ้างสิทธิเหนือเขาพระวิหารซึ่งไทยได้เสียสิทธิไปแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2447 เมื่อฝรั่งเศสได้ยึดดินแดนต่าง ๆ ในอินโดจีนโดยการขู่บังคับ ซึ่งทางกัมพูชายังถือว่าสัญญานั้นสมบูรณ์แล้ว นอกจากนั้นยังแปลความหมายไปในทำนองว่า ไทยยอมทำสัญญานับนี้ก็เพื่อสถาปนาสัมพันธภาพกับฝรั่งเศส กัมพูชาเองก็เคยยอมรับสัญญานั่นไม่เป็นธรรมเนียมเรื่องที่ยี่ปุ่นได้กระทำเกี่ยวกับยึดดินแดนของกัมพูชามาแล้ว โดยสัญญาใดเกี่ยวจนกระทั่งสัญญานั้นได้ถูกยกเลิกไปโดยอาศัยข้อตกลงที่กรุงวอชิงตัน พ.ศ. 2489". อ้างอิงจาก ประพัฒน์ ตรีณรงค์. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า148 -149.

³ ทวีช สุภาภรณ์. (2509). *ภัยด้านอินโดจีน*. หน้า 92 - 93.

ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 กัมพูชาก็ได้ยื่นฟ้องไทยต่อศาลโลกเพื่อให้ศาลโลกเป็นผู้ชี้ขาดว่า อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา และไทยมีพันธะที่จะต้องถอนทหารออกไปจากบริเวณปราสาทเขาพระวิหาร¹

ตลอดระยะเวลาที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศทำการพิจารณาคดีปราสาทเขาพระวิหาร คือระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2505 การโจมตีระหว่างสื่อมวลชนของสองประเทศได้ดำเนินไปโดยไม่หยุดยั้ง เป็นเหตุให้มีการเจรจาปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างไทยกับกัมพูชา ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา โดยมีผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเข้าร่วมด้วย ในฐานะผู้สังเกตการณ์ คณะผู้แทนฝ่ายไทยที่เข้าร่วมในการเจรจาดังนี้มีนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ เป็นประธาน และทางฝ่ายกัมพูชา มีนายซอนซาน เป็นประธาน

ผลการเจรจาได้ตกลงทำหนังสือแลกเปลี่ยนกันขึ้น 4 ฉบับ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามร่วมกัน เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2503 มีหลักการดังนี้

ฉบับที่ 1 เกี่ยวกับการยุติการโจมตีกันทางหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียง โดยทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่า แต่ละฝ่ายจะไม่โจมตี หรือกล่าวไปในทางเสื่อมเสีย ต่อประมุขของรัฐ หรือประเทศชาติของอีกฝ่ายหนึ่ง

ฉบับที่ 2 เกี่ยวกับการหลักการร่วมมือกันปราบปรามผู้ร้ายชายแดน ส่วนวิธีการจะร่วมมือกันอย่างไรนั้น จะได้ติดต่อหารือกันระหว่างทั้งสองฝ่ายต่อไป

ฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการส่งตัวอาชญากร ตกลงกันว่า ในกรณีที่มีอาชญากรของฝ่ายหนึ่ง ถูกกล่าวหา หรือศาลลงโทษแล้วหนีข้ามจากประเทศหนึ่งมาอยู่ในดินแดนของอีกประเทศหนึ่ง ประเทศหลังจะพิจารณาด้วยดีในการส่งตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดกลับไป และจะปฏิบัติโดยอาศัยกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย และประเทศกัมพูชา

ฉบับที่ 4 เกี่ยวกับผู้ลี้ภัยทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลแต่ละฝ่ายตกลงกันที่จะไม่สนับสนุนการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลของบุคคลซึ่งหลบหนีเข้ามาอยู่ในเขตแดนของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมีหลักอยู่ว่า อนุญาตให้ผู้ลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาอาศัยอยู่ได้²

แม้ว่าการเจรจา ณ สำนักงานสหประชาชาติจะได้ผล แต่ข้อตกลงตามหนังสือแลกเปลี่ยนหาได้มีผลไม่ เพราะหนังสือพิมพ์และวิทยุของกัมพูชาไม่ได้เคารพต่อข้อตกลงนี้

¹รายละเอียดในคำฟ้องของกัมพูชา ดูได้จาก คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระวิหาร.

²ทวีข สุภาภรณ์. (2509). ภัยอินโดจีน. หน้า 467-515 ดูรายละเอียดของข้อตกลงในภาคผนวก ฎ ถึง ภาคผนวก ผ หน้า 132 – 147.

ยังคงดำเนินการโจมตีประเทศไทยอยู่ต่อมา ซึ่งฝ่ายไทยได้แจ้งไปยังเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ และในขณะเดียวกันก็ยื่นประท้วงไปยังรัฐบาลกัมพูชา ซึ่งกัมพูชาเพียงแต่ตอบข้อประท้วงของไทยว่า ได้มีคำเตือนไปยังผู้มีหน้าที่รับผิดชอบทุกคนของหนังสือพิมพ์ให้เคารพข้อตกลงอย่างเข้มงวดแต่เมื่อหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงของกัมพูชายังคงโจมตีไทยต่อไป กัมพูชาก็หาได้ดำเนินการแต่อย่างใดไม่¹

ครั้นแล้วเหตุการณ์อันนำมาซึ่งการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่สองก็ได้เกิดขึ้นเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติของไทยได้กล่าวคำปราศรัยในวันครบรอบปีที่สามแห่งการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“...ในด้านการต่างประเทศได้ส่งเสริมฐานะของประเทศไทยโดยขยายความสัมพันธ์ทางการทูต และทำสัญญาความตกลงกับประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการสมควรที่จะกล่าวว่า ในระยะสามปีแห่งการปฏิวัตินี้ สถานการณ์ในระหว่างประเทศอยู่ในฐานะวิกฤติการณ์ตลอดมา ทั้งในย่านไกลและใกล้เคียงติดต่อกับเรา วิกฤติการณ์เกิดขึ้นในราชอาณาจักรลาว ในเวียดนามใต้ ในตะวันออกกลาง ในคองโก ตูนิเซีย เบอรัลีน คิวบา แต่ละเรื่องล้วนมีความร้ายแรงทั้งสิ้น ความปั่นป่วนในเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันที่น่าห่วงใยอยู่ทั่วไป ประเทศเราเองก็ไม่พ้นการถูกกระทบกระเทือน รัฐบาลต้องดำเนินวิเทโศบายด้วยความรอบคอบและอดทน รอบคอบ คือ ไม่ตัดสินใจในปัญหาอะไรอย่างรีบด่วนว่าม อดทน คือ ต้องยอมรับความรำคาญในการกล่าวร้ายใส่โทษและความโอหังของประมุขบางประเทศที่ทำตนเป็นศัตรูกับไทยอยู่ตลอดเวลา แสดงเจตนาร้ายอย่างแจ้งชัด ถึงกับประกาศก้องในที่ประชุมนักหนังสือพิมพ์ว่า เขาจะไม่สู้รบกับคอมมิวนิสต์ แต่จะสู้รบกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งย่อมมุ่งหมายถึงประเทศไทย ทั้งโลกย่อมจะรู้และเข้าใจว่าลำพังแต่ตัวเขาไม่สามารถจะสู้รบกับไทยได้เลย ถ้อยคำที่เขากล่าวออกมาเช่นนั้น แสดงแจ้งชัดว่า มีแผนการที่จะเป็นสื่อ เป็นสะพานชักจูงเอาคอมมิวนิสต์มาทำร้ายเพื่อนบ้าน อันเป็นการทรยศต่อชาติภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลต้องระมัดระวังอันตรายทางด้านนี้อีกทางหนึ่ง และในเวลาเดียวกันก็ต้องพยายามอดใจภัยให้แก่ความโอหัง โดยยึดถือนิยายสุภาษิตเรื่องหนูทำราชสีห์รบเป็นคติปลอบใจ เรื่องความรอบคอบนั้น เราจะต้องรอบคอบอยู่เสมอไป แต่เรื่องความอดทนจะมีขอบเขต อาจจะมีสักวันหนึ่งที่เราจะไม่สามารถอดทนต่อไปได้และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด

¹ทวิช สุภาภรณ์. (2509).ภัยด้านอินโดจีน. หน้า 467 – 516.

เพื่อรักษาความปลอดภัยและเกียรติศักดิ์แห่งประเทศชาติของเราเองเท่านั้น¹

กัมพูชาได้ถือเอาคำปราศรัยนี้เป็นสาเหตุประกาศตัดความสัมพันธ์กับประเทศไทย อีกครั้งหนึ่ง โดยยื่นบันทึกต่อสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ความว่า

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บังอาจดูหมิ่นอย่างเปิดเผยต่อหน้าคณะทูต ในประเทศไทยต่อเกียรติยศของชาติกัมพูชาและได้ทำการใส่ร้ายอย่างรุนแรง ต่อประเทศกัมพูชาโดยกล่าวหาอย่างไม่มีมูลว่า ได้อนุญาตให้คอมมิวนิสต์เข้าไปตั้งฐานทัพของตนในอาณาเขตของกัมพูชา เพื่อเปิดการปฏิบัติการรุกราน ต่อประเทศเพื่อนบ้าน... ด้วยการร้องขอของรัฐบาลแห่งชาติ และของสภาที่ปรึกษาแห่งราชอาณาจักรซึ่งได้เข้าประชุมกันในตอนเช้าวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504 และของประชาชนซึ่งมีความแค้นเคืองเป็นเอกฉันท์รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา จำเป็นต้อง ตกลงใจให้มีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยนับตั้งแต่นั้น²

วันรุ่งขึ้น (24 ตุลาคม พ.ศ. 2504) รัฐบาลไทยได้เปิดประชุมคณะรัฐมนตรี พิจารณาปัญหากัมพูชาตัดสัมพันธ์ไมตรีและคณะรัฐมนตรีลงมติให้ปฏิบัติการตอบโต้การกระทำของกัมพูชาในลักษณะเดียวกัน และวันต่อมา กระทรวงมหาดไทยของไทยได้ประกาศปิดพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาห้ามมิให้คนต่างด้าวเดินทางผ่านเข้ามาหรือกลับออกไปในทางเขตชายแดนติดต่อกันระหว่างไทยกับกัมพูชา จนถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2504³

2. กัมพูชาฟ้องศาลโลก

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การที่รัฐบาลของเจ้าฟ้านโรดมสีหนุนำเรื่องเขาพระวิหารขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีสาเหตุเนื่องจากกัมพูชาถือว่าเขาพระวิหารอยู่ในดินแดนของกัมพูชาตามอนุสัญญา และการปักปันเขตแดนซึ่ง

¹ ทวิช สุภาภรณ์. (2509). กัยตันอินโดจีน. หน้า 530.

² แหล่งเดิม. หน้า 541 – 542.

³ กระทรวงมหาดไทย. (2505-2506, 21 เมษายน – 17 กันยายน). การรวมสถานที่ราชการและการเยี่ยมราษฎรจังหวัดชายแดนด้านกัมพูชา หลังจากตัดสัมพันธ์ทางการทูต. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.8 / 541.

กระทำกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส กัมพูชาได้กล่าวหาประเทศไทยว่าใน พ.ศ. 2496 ประเทศไทยได้ขับไล่ผู้ดูแลเขาพระวิหารของกัมพูชาออกไป และเขายึดครองเสียเอง กัมพูชาได้ประท้วงหลายครั้ง ในที่สุดได้มีการเจรจาปัญหาเรื่องนี้ โดยสันติวิธีที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2501 แต่การเจรจาต้องล้มเหลวไม่บังเกิดผล จนกระทั่งได้มีการ ตัดสัมพันธ์ทางการทูตกัน ต่อมาประเทศทั้งสองก็ได้กลับมีการรื้อฟื้นให้มีสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่โดยการไกล่เกลี่ยของเลขาธิการสหประชาชาติ แต่ทางฝ่ายกัมพูชาก็ยังหาทางโจมตีฝ่ายไทยทางวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์อยู่เรื่อยมา

หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาก็ได้ชะงักลงอีกเมื่อมีข่าวว่ากัมพูชาจะนำเรื่องเขาพระวิหารให้ศาลโลกตัดสิน ภายหลังจากที่ไทยไม่ยอมรับข้อเสนอตามบันทึกช่วยจำของฝ่ายกัมพูชาทั้ง 2 ข้อ¹ คือ

1. ให้ทั้งสองฝ่ายนำข้อขัดแย้งในเรื่องเขาพระวิหารให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศที่กรุงเฮกตัดสิน

2. ให้กัมพูชาเข้าร่วมจัดการและเฝ้ารักษาโบราณสถานเขาพระวิหารด้วย

ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่าถ้าหากฝ่ายไทยยอมรับก็จะเป็นการเสียเปรียบในการต่อสู้ เพราะศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา และอายุการรับรองอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ จะสิ้นสุดลงในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 ดังนั้นหากรอให้ระยะเวลาได้ผ่านเลยไปจากกำหนดเวลานี้แล้ว ก็จะทำให้ฝ่ายไทยสามารถต่อสู้คดีได้มั่นคงขึ้น รัฐบาลไทยจึงไม่ยอมรับข้อเสนอดังกล่าว

หลังจากนั้นกัมพูชาได้มีหนังสือมายังสถานเอกอัครราชทูตว่า รัฐบาลกัมพูชาจะนำเรื่องเขาพระวิหารขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ครั้นแล้วในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 กัมพูชาได้ยื่นฟ้องไทยต่อศาลโลก เพื่อให้ศาลโลกเป็นผู้ชี้ขาดว่าอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชาและไทยมีพันธะที่จะต้องถอนทหารออกไปจากบริเวณปราสาทเขาพระวิหาร² ในระยะต่อมาไทยได้ประกาศแต่งตั้ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นทนายแก้ต่างรัฐบาลไทยในคดีเขาพระวิหาร³ (ดูภาพประกอบ 6,7)

ในระหว่างที่กัมพูชานำเรื่องเขาพระวิหารฟ้องศาลโลก และต่อมาศาลโลกได้มีคำสั่งให้ฝ่ายกัมพูชาเสนอคำฟ้องภายในวันที่ 20 มกราคม 2503 และให้ฝ่ายไทยเสนอคำให้การแก้ฟ้องภายใน วันที่ 23 พฤษภาคม 2503 นั้น ครั้นถึงกำหนดที่ฝ่ายไทยต้องเสนอคำแก้ฟ้อง

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกช่วยจำการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33 / 2502 วันพุธที่ 5 สิงหาคม 2502 เรื่อง ข้อเสนอของฝ่ายกัมพูชาเกี่ยวกับเรื่องพระวิหาร.

² รายละเอียดในคำฟ้องของกัมพูชาดูได้จาก สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2503). คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระวิหาร.

³ ประหยัด ศ. นาเคนหา และจำรัสดวงวิสาร. (2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. หน้า 212.

แต่ปรากฏว่า ไทยกลับเสนอเรื่องคัดค้านเบื้องต้นว่า ศาลไม่มีอำนาจพิจารณาคดีที่ฝ่ายกัมพูชาได้นำขึ้นศาล หลังจากนั้นการดำเนินเขาพระวิหารตามคำร้องของฝ่ายกัมพูชาก็ได้หยุดชะงักลง เพราะศาลรับคำยื่นคัดฟ้องของฝ่ายไทยเรื่องปัญหาอำนาจศาลว่า ศาลไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ การพิจารณาคดีคำตัดฟ้องของฝ่ายไทยของศาลโลกใช้เวลาประมาณหนึ่งปี ศาลโลกจึง ชี้ขาดว่าศาลโลกมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ ในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 และได้ยกคำคัดค้านเบื้องต้นของรัฐบาลไทย พร้อมกับกำหนดเวลาสำหรับยื่น คู่ความและนั่งพิจารณาในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505

สำหรับคดีปราสาทเขาพระวิหารที่กัมพูชายื่นฟ้องต่อศาลโลกนี้ ได้มีตัวแทนของแต่ละฝ่ายมาร่วมดำเนินคดีเขาพระวิหารในศาลโลก

ผู้แทนฝ่ายกัมพูชา ได้แก่ นายตรวงกัง สมาชิกองคมนตรี

ทนายได้แก่ นายดิน แอจิสัน เนติบัณฑิต ประจำศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา

นายโรเซ่ บินโด อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยปารีส

นายโปล เรอแตร์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปารีส

ผู้แทนฝ่ายไทย ได้แก่ หม่อมเจ้าวงษ์มหิป ชยางกูร เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเนเธอร์แลนด์

ทนายได้แก่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เนติบัณฑิต

นายอังรี โรแลง ศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์ ในมหาวิทยาลัยบรัสเซลส์

เซอร์แฟงก์ ซอสคีส อธิบดีกรมอัยการทนายความประจำศาลอุทธรณ์แห่งกรุงบรัสเซลส์

นายเจมส์ เนวินส์ ไฮส์ เนติบัณฑิตแห่งรัฐนิวยอร์ก

นายมาร์เชลล์ลูสนี่ ทนายความประจำศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา¹

¹สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2505). คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระวิหาร. หน้า 2 – 4.

ภาพประกอบ 6 ไทยได้เขมรในศาลโลก : คณะทนายคดีเขาพระวิหารของไทยซึ่งเดินทางไป

แก้ข้อกล่าวหาของเขมรด้วยวาจาในศาลโลกกรุงเฮก (จากซ้ายไปขวา)

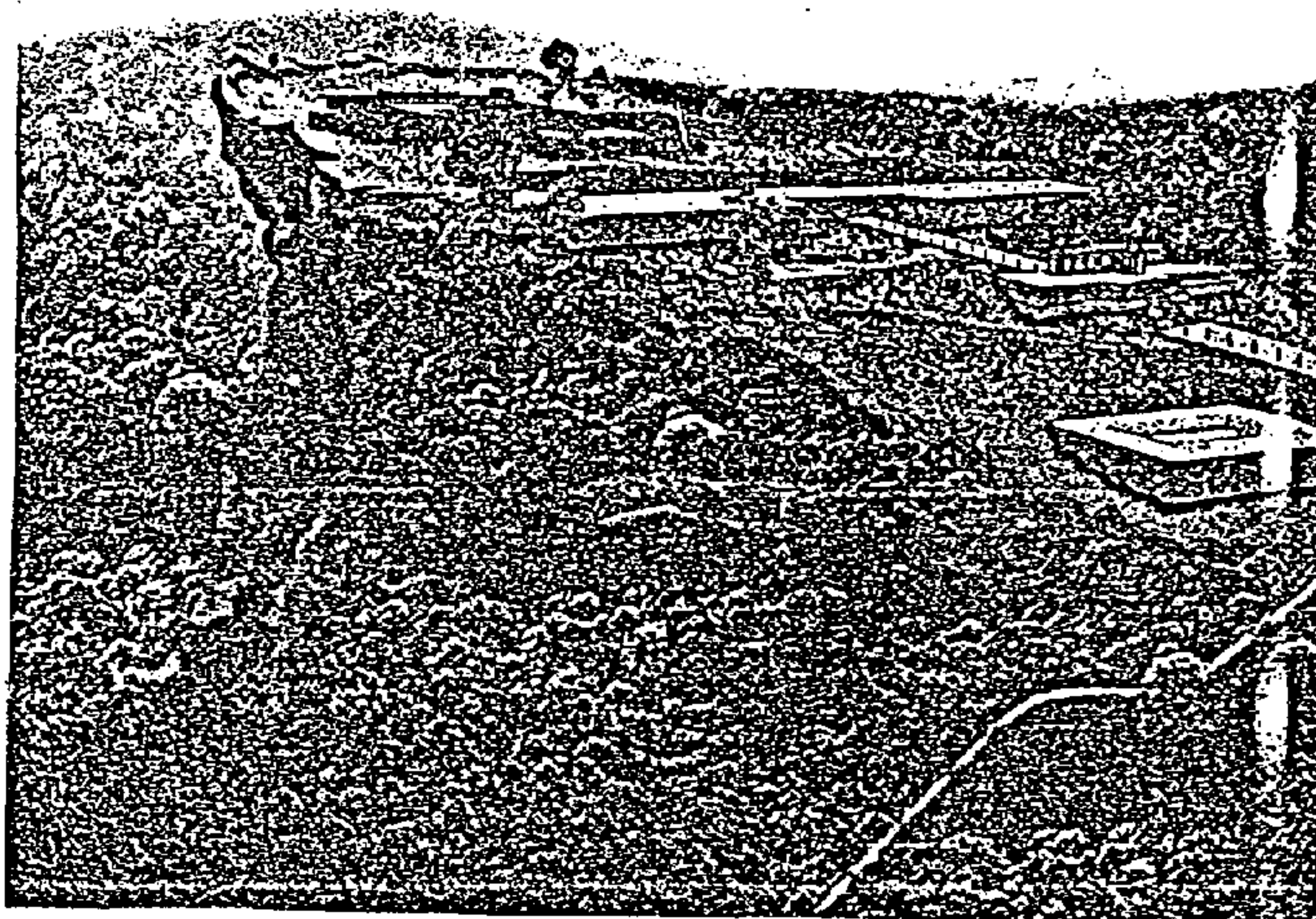
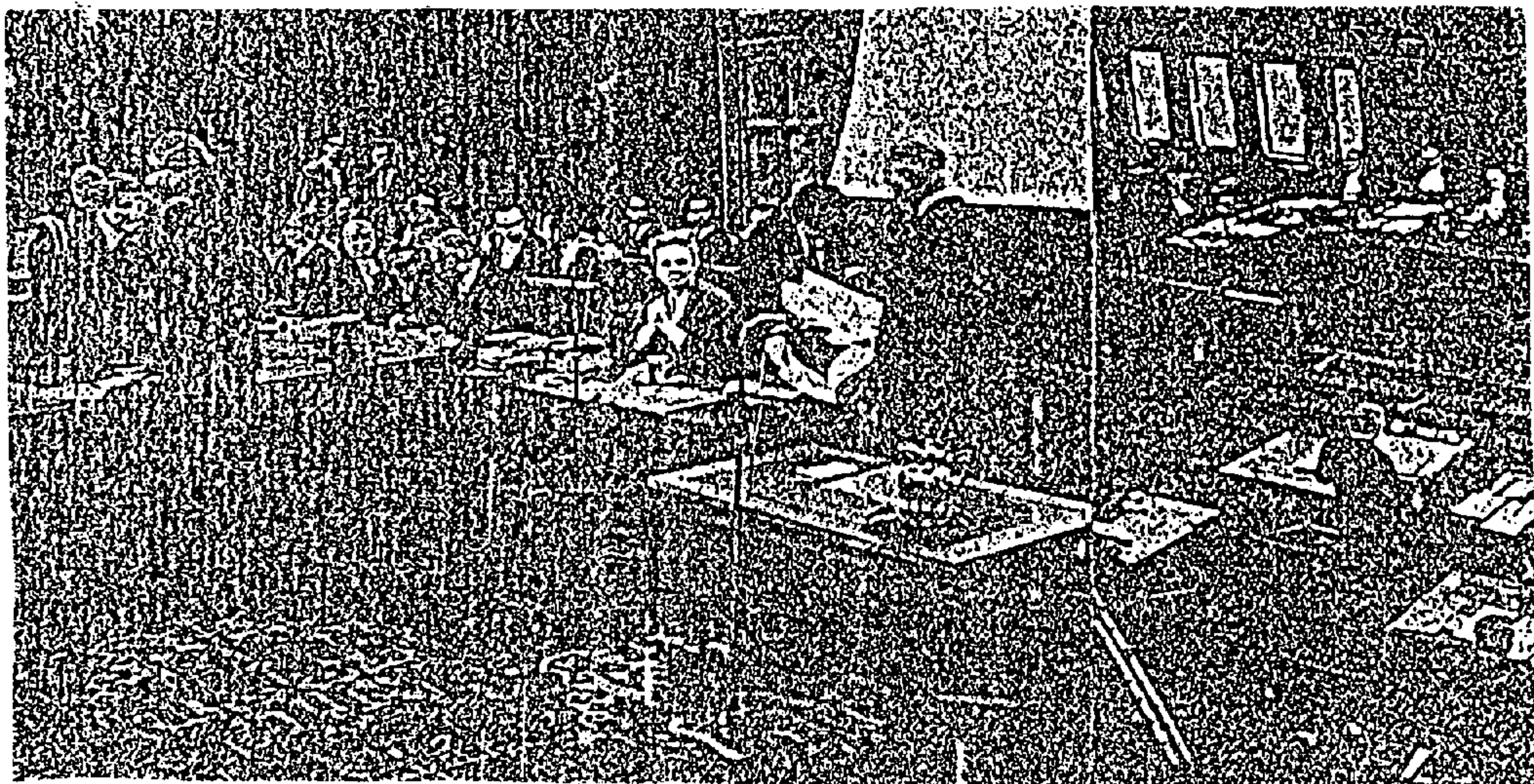
แถวหน้า นายโรแลนด์, ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช , ม.จ. วงศ์มहिป ชยางกูร ,

แถวหลัง พ.อ. จินดา ณ สงขลา , พ.อ. สุข เปรนาวิน, พล.ท. บุศรินทร์

ภักดีกุล, นายวุฒิ ชูชม และ ร.อ. ม.ล. อัครนิย ปราโมช.

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ.(2505). กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

ก/ป 7/กต.1.5 ปีก 3. อ้างอิงจาก สยามนิกร . (2505,17 มิถุนายน).

ภาพประกอบ 7 (สองภาพบน) ภายในศาลโลก ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์กำลังพิจารณาคดีเขาพระวิหารระหว่างฝ่ายไทยกับเขมร (ซ้ายมือ) ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าฝ่ายไทยกำลังแถลงหลักฐานสำคัญของฝ่ายไทยในเรื่องสันปันน้ำ (ขวามือ) ปราสาทเขาพระวิหารตรง "เปี้ยตาดี" อันเป็นชะเง้อมเขาสูงสุด แสดงสันปันน้ำแบ่งเขตแดนอย่างชัดเจน

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). *กรณีเขาพระวิหาร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/กต.1.5
 ปีก 3 . อ้างอิงจาก สยามนิกร . (2505 , 17 มิถุนายน)

ในคดีนี้คำร้องเริ่มคดี และคำฟ้องของกัมพูชา มีเพียงสองข้อ คือขอให้ศาลพิจารณาว่า

1. ราชอาณาจักรไทยมีพันธะที่จะต้องถอนหน่วยทหารที่ได้ส่งไปประจำ ณ บริเวณ
สิ่งหักพังของปราสาทเขาพระวิหารตั้งแต่ พ.ศ. 2497

2. อำนาจอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทเขาพระวิหารเป็นของราชอาณาจักร
กัมพูชา

ฝ่ายไทยได้แก้ฟ้องว่า

1. ข้อเรียกร้องของอาณาจักรกัมพูชาตามที่ระบุในคำร้องเริ่มคดี และในคำฟ้องไม่มี
เหตุผลจะรับฟังได้ควรยกเลิกเสีย

2. เขาพระวิหารอยู่ในอาณาเขตไทย ขอให้ศาลพิพากษาและชี้ขาด

ต่อมาคำแถลงสรุปของกัมพูชา เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2505 กัมพูชา
ได้แถลงขอให้ศาลพิพากษาและชี้ขาดว่า . -

1. เส้นเขตแดนระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทยในตอนเขาตงรัก คือเส้นที่ลาก
ไว้บนแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างอินโดจีนกับสยาม

2. ปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของราชอาณาจักรกัมพูชา

3. ราชอาณาจักรไทย มีพันธะที่จะต้องถอนทหารที่ได้ส่งไปตั้งประจำ ณ บริเวณสิ่ง
หักพังของปราสาทเขาพระวิหารในดินแดนกัมพูชา ตั้งแต่ พ.ศ. 2497

4. สิ่งปฏิมากรรม แผ่นศิลา ส่วนปรักหักพังของอนุสาวรีย์ รูปหินทราย และเครื่องปั้น
ดินเผาโบราณ ซึ่งได้ถูกโยกย้ายไปจากปราสาทเขาพระวิหารโดยเจ้าหน้าที่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2497
นั้น รัฐบาลไทยจะต้องส่งคืนให้แก่รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

และในคำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชา ในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2505 กัมพูชาขอให้
ศาลพิพากษาและชี้ขาดว่า

1. แผนที่ตอนเขาตงรัก ต่อท้ายคำฟ้องของกัมพูชานั้น ได้ถูกจัดทำและพิมพ์ขึ้นเผยแพร่
ในนามของคณะกรรมการปักปันเขตแดนผสมที่ได้ตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาลงวันที่ 13
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 และว่าแผนที่นี้แสดงรายละเอียดตามตามมติของคณะกรรมการดังกล่าว
แผนที่จึงมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาอย่างหนึ่ง

2. เส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับไทย ในเขตพื้นที่พิพาทกันในบริเวณปราสาท
เขาพระวิหาร เป็นเส้นเขตแดนที่ลากไว้บนแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่าง
อินโดจีนกับสยาม

3. ปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักร
กัมพูชา

4. ราชอาณาจักรไทยมีพันธะที่จะต้องถอนหน่วยทหารที่ได้ส่งไปตั้งประจำ ณ บริเวณ
สิ่งหักพังของปราสาทเขาพระวิหารภายในดินแดนกัมพูชา ตั้งแต่ พ.ศ. 2497

5. พินักษะและชี้ขาดว่า สิ่งปฏิมากรรม แผ่นศิลาส่วนที่ปรักหักพังของอนุสาวรีย์รูป หินทราย และเครื่องปั้นดินเผาโบราณ ซึ่งได้ถูกย้ายไปจากปราสาทเขาพระวิหารโดยเจ้าหน้าที่ ไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2497 นั้นรัฐบาลไทยจะต้องส่งคืนให้แก่ราชอาณาจักรกัมพูชา

ทางฝ่ายไทยได้แถลงสรุปแก้คำฟ้อง และคำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชาว่า . –

ก. คำแถลงสรุปวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2505

1. ขอให้ศาลอย่ารับฟังข้อเรียกร้อง ข้อ (1) และ ข้อ (4) เพราะเป็นข้อเรียกร้องที่เสนอ มาช้าเกินไป มิได้รวมอยู่ในข้อเรียกร้องในคำร้องเริ่มคดี

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับคำร้อง ไม่มีมูลควรยกเลิกเสียเพราะ

- ไม่มีหลักฐานยืนยันว่า แผนที่ต่อท้ายคำฟ้องเป็นเอกสารผูกพันคู่กรณี
- ไทยและกัมพูชามิได้เคยถือว่าเส้นเขตแดนที่ลากไว้บนแผนที่ต่อท้ายคำฟ้องเป็น เส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาในบริเวณเขาดงรัก

3. ศาลไม่ควรรับฟังคำแถลงสรุป ข้อ (2) และ ข้อ (3) ของกัมพูชา เพราะ

- มีหลักฐานที่ได้มาแสดงมากมายว่า ตลอดระยะเวลาที่มีความสำคัญของคดี ประเทศไทยได้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ในบริเวณปราสาทเขาพระวิหารแต่ผู้เดียวโดย กัมพูชาไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

- สันปันน้ำในบริเวณดังกล่าว ตรงกับขอบหน้าผารอบ ๆ พระวิหารเป็นส่วนใหญ่ และประกอบเป็นเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาในบริเวณดังกล่าว ดังกำหนดในสนธิสัญญา พ.ศ. 2447

- ในส่วนที่ขอบหน้าผาไม่ตรงกับสันปันน้ำที่เดียวกันมีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย ควรละเลยเสียได้

- ลักษณะทั่วไปของบริเวณ เปิดโอกาสขึ้นสู่เขาพระวิหารได้จากประเทศไทยแต่ เพียงฝ่ายเดียว

- ตามพฤติการณ์ของคดีไม่มีช่องทางที่ใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ทนายแห่งกัมพูชา ได้ อ้างอิงสนับสนุนเพื่อประโยชน์ของกัมพูชา ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับโดยปริยาย การที่กฎหมาย ปิดปาก หรืออายุความ

- ศาลโลกไม่ควรอนุญาตให้ประเทศกัมพูชา เสนอข้อเรียกร้องใด ๆ โดยอาศัยอายุ ความในเมื่อได้เสนอข้อเรียกร้องเช่นนั้นไว้ก่อนในที่แห่งใด จะเป็นโดยลายลักษณ์อักษร หรือ ด้วยวาจา ระหว่างการพิจารณาจนกระทั่งเสร็จสิ้นการแถลงด้วยวาจาแล้ว

- พยานหลักฐานอันเป็นประโยชน์แก่กัมพูชาไม่เพียงพอ ที่จะสนับสนุนสิทธิโดย อาศัยอายุความ

ข. ต่อคำแถลงสรุปสุดท้ายวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2505 ของรัฐบาลไทย

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับคำเรียกร้องข้อแรก

- แผนที่ต่อท้ายคำฟ้อง จัดทำโดยสมาชิกจากคณะกรรมการฝรั่งเศสแต่ฝ่ายเดียว และได้พิมพ์เผยแพร่ในนามของคณะกรรมการฝรั่งเศสเท่านั้น

- เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสซึ่งได้เตรียมแผนที่ต่อท้ายคำฟ้องนี้ไม่มีอำนาจที่จะตีความอย่างเป็นทางการและเป็นข้อยุติเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยของคณะกรรมการผสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเจตนาของคณะกรรมการผสมในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีได้มีคำวินิจฉัยไว้เป็นหลักฐาน

- ไม่ปรากฏว่ามีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการผสมบันทึกไว้เกี่ยวกับเขตแดนในดอนพระวิหาร

- ไม่มีความตกลงในภายหลังของกลุ่มคดีที่เป็นผลให้แผนที่ต่อท้ายคำฟ้องนั้นมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาหรือเป็นข้อตกลงของทั้งสองฝ่ายแต่ประการใด

- ประเทศไทยได้ทำการครอบครองดินแดนทั้งหมด บนยอดเขาตองรักอยู่โดยไม่มีผู้ใดโต้แย้งในที่ใดมีขอบหน้าผาในเขาตองรัก ขอบหน้าผานั้นก็ได้เปลี่ยนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเส้นเขตแดนสันปันน้ำ

- แม้จะถือว่าแผนที่ต่อท้ายคำฟ้อง จะมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาเส้นเขตแดนที่ปรากฏบนแผนที่นั้น ย่อมไม่มีผลผูกพันคู่กรณี เมื่อพิสูจน์ได้ว่า ได้อาศัยทำขึ้นโดยอาศัยการสำรวจภูมิประเทศโดยไม่แม่นยำเป็นมูลฐาน

2. ในส่วนที่เกี่ยวข้อกับข้อเรียกร้องข้อที่สอง ของคำแถลงสรุปสุดท้ายขอมิให้ศาลรับข้อเรียกร้องไว้พิจารณา เพราะเหตุว่า

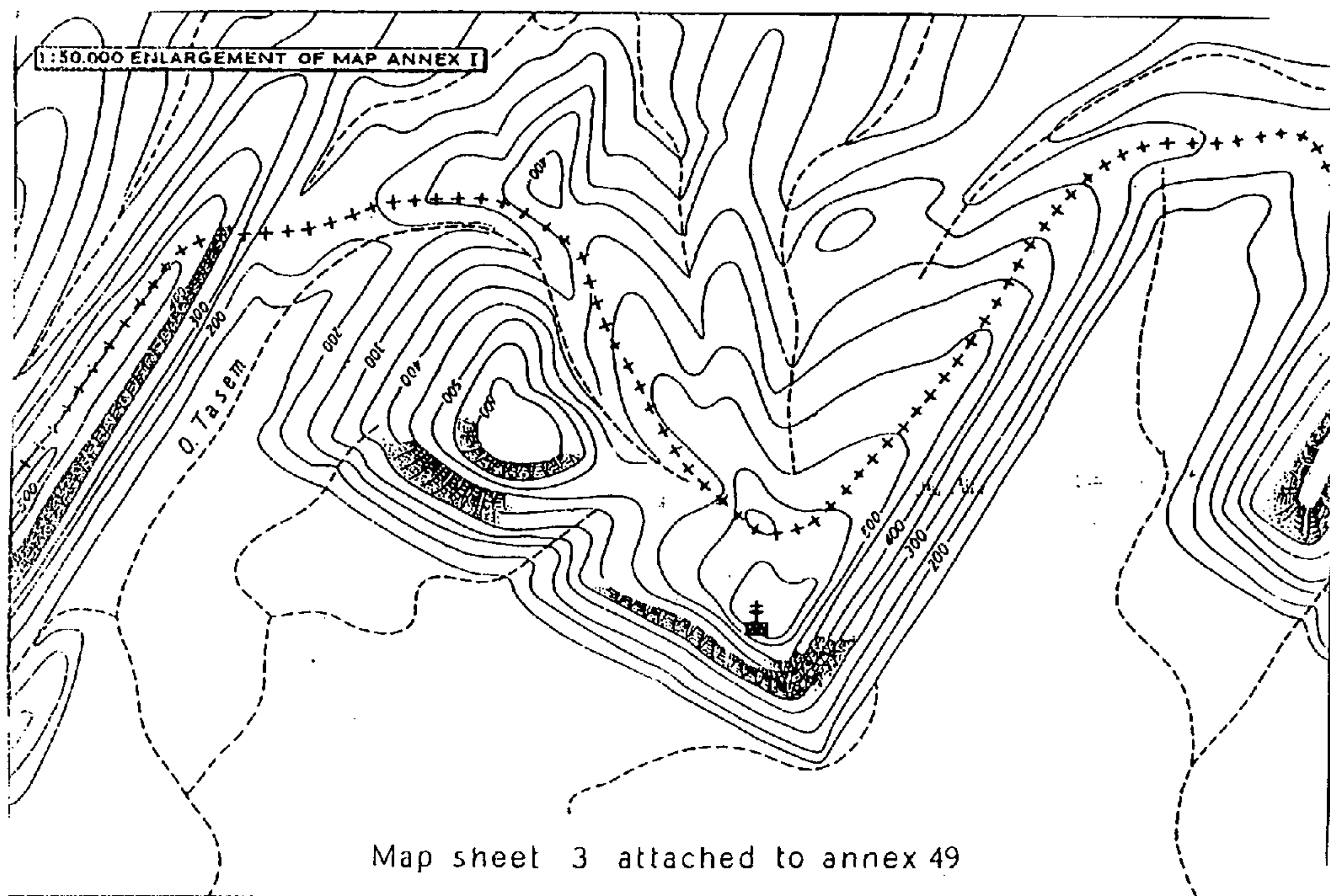
- การเรียกร้องดินแดนใน “บริเวณใกล้เคียงปราสาทเขาพระวิหาร” เป็นการขยายข้อเรียกร้องเดิมในคำร้องเดิมคดี

- ถ้อยคำในคำเรียกร้องไม่ชัดเจน เป็นเหตุให้ศาลและรัฐบาลไทย มิอาจหยั่งรู้ว่าขอบเขตแห่งดินแดนที่กัมพูชาได้เรียกร้อง มีเพียงใด

3. ในส่วนที่เรียกร้องข้อสามและข้อสี่ ขอยืนยันตามคำแถลงสรุปเดิมของรัฐบาลไทย

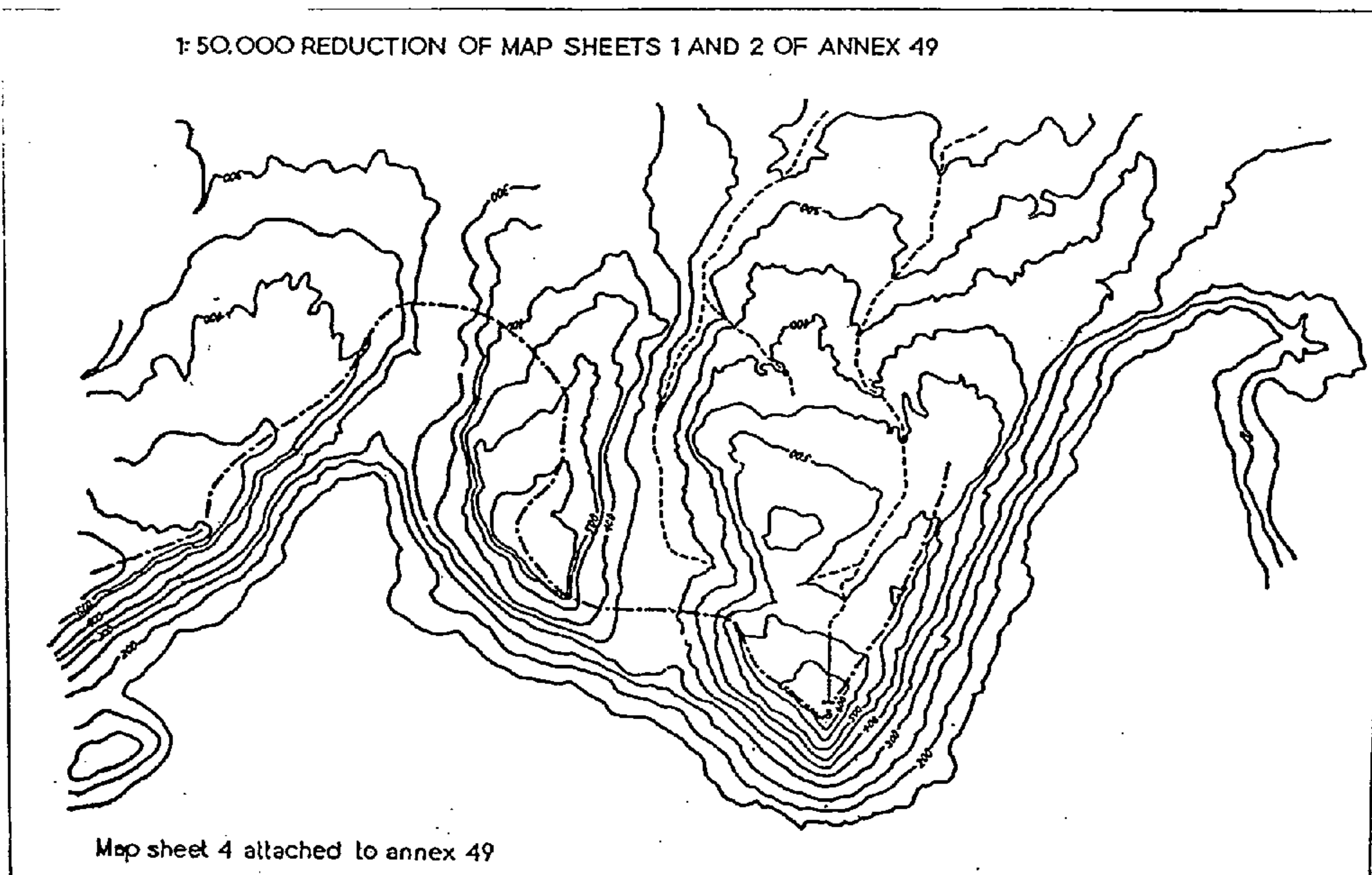
4. ในส่วนที่เรียกร้องข้อห้า ขอมิให้ศาลพิจารณาเพราะเป็นการขยายข้อเรียกร้องเดิมโดยตลอด

ตลอดระยะเวลาที่การพิจารณาคดีเขาพระวิหารกำลังดำเนินอยู่ ที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น ข่าวความเป็นไปและคืบหน้าของคดีนี้ ปรากฏว่าเป็นที่สนใจทั้งของชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้จะสังเกตได้จากวิทยุและหนังสือพิมพ์ทั้งของไทยและต่างประเทศที่ถ่ายทอดกรณีดังกล่าวตลอดมา และคดีนี้ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นหลังจากที่ศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ภาพประกอบ 8 เอกสารท้ายฟ้องของกัมพูชา หมายเลข 1 แสดงเขตแดนบริเวณเขาพระวิหาร

ที่มา : ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช.(2505).คดีเขาพระวิหาร. หน้า 46.

ภาพประกอบ 9 แผนที่ของผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยแสดงปันน้ำ ประกอบเอกสาร หมายเลข 49.

ที่มา : ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช.(2505).คดีเขาพระวิหาร. หน้า 46.

3. การตัดสินของศาลโลก

ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมระหว่างประเทศซึ่งนั่งพิจารณาคดีปราสาทเขาพระวิหารตั้งมีรายนามและสัญชาติผู้พิพากษาต่อไปนี้¹

ชื่อ	ประเทศ	ตำแหน่ง
1. วินาสกิ	โปแลนด์	ประธานศาลฯ
2. อาลฟาโร	ปานามา	รองประธาน
3. บาเดอว์	ฝรั่งเศส	ผู้พิพากษา
4. บาดาวิ	สหสาธารณรัฐอาหรับ	ผู้พิพากษา
5. มอเรโน	อาร์เจนตินา	ผู้พิพากษา
6. เวลลิงตัน กู	จีนคณะชาติ	ผู้พิพากษา /
7. เซอร์ เปอร์ซี สเปนเดอร์	ออสเตรเลีย	ผู้พิพากษา
8. เซอร์ เจรัลด์ ฟิทช์มอริส	สหราชอาณาจักร	ผู้พิพากษา
9. คอเรตสกี	สหภาพโซเวียต	ผู้พิพากษา
10. ทานากา	ญี่ปุ่น	ผู้พิพากษา
11. บุสตามัน เตอี รีเบโร	เปรู	ผู้พิพากษา
12. มอเรลลี	อิตาลี	ผู้พิพากษา

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ได้พิจารณาคดีปราสาทเขาพระวิหารผลการตัดสินตามคำพิพากษามีดังนี้

1. โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม² ลงความเห็นว่างปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และว่าประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแลหรือในบริเวณใกล้เคียงบนอาณาเขตของกัมพูชา และ

2. โดยคะแนนเสียงเจ็ดต่อห้า³ ว่าประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องคืนให้กัมพูชาบรรดาวัตถุชนิดที่ได้ระบุไว้ในคำแถลงสรุปข้อหาของกัมพูชา ซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยอาจจะได้โยกย้ายออก

¹กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระวิหาร. หน้า 2 – 6.

²ผู้พิพากษาที่คัดค้านไม่ให้เขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา 3 เสียง คือ มอเรโน ควินตานา แห่งอาร์เจนตินา , เวลลิงตัน กู แห่งจีนคณะชาติ และเซอร์เปอร์ซี สเปนเดอร์แห่ง ออสเตรเลีย

³ผู้พิพากษาที่คัดค้านให้ไทยคืนวัตถุในปราสาทเขาพระวิหารแก่กัมพูชา คือ บาเดอว์ แห่งฝรั่งเศส , บาดาวิ แห่ง อียิปต์ เซอร์เจรัลด์ ฟิทช์มอริส แห่ง อังกฤษ คอเรตสกี แห่ง สหภาพโซเวียต , ทานากา แห่ง ญี่ปุ่น , บุสตามันเต อีรีเบโร แห่ง เปรู และ มอเรลลี แห่งอิตาลี

ไปจากปราสาทเขาพระวิหารหรือบริเวณพระวิหาร นับตั้งแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครอง
เขาพระวิหาร เมื่อ พ.ศ. 2497

สาระสำคัญของคำพิพากษารูปได้ดังนี้

1. แผนที่ย่อยคำฟ้องของกัมพูชา ศาลมีความเห็นว่า เป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา
2. ศาลเห็นว่ารัฐบาลไทยไม่คัดค้านแผนที่หรือยกปัญหาสำคัญขึ้น เป็นการยอมรับโดย
นิตินัย

3. การที่ประเทศไทยไม่มีปฏิกิริยาอันใดในโอกาสที่ต้องแสดงปฏิกิริยา เพื่อยืนยันหรือ
รักษาไว้ซึ่งกรรมสิทธิ์ในเมื่อฝรั่งเศสชักธงชาติขึ้นเหนือพระวิหาร เป็นการยอมรับโดยของ
ฝรั่งเศสหรือยอมรับเส้นเขตแดน ณ พระวิหาร

4. คู่ความยอมรับว่าข้อพิพาทมีมูล เนื่องจากตกลงเขตแดน ซึ่งได้กระทำกันในสมัย
พ.ศ. 2447 – 2451 ระหว่างฝรั่งเศสกับไทย และโดยเฉพาะอำนาจอธิปไตยเหนือพระวิหาร ขึ้น
อยู่กับสนธิสัญญาปักปันเขตแดน ลง ณ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
หลังจากนั้น ดังนั้นศาลจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ระหว่างคู่กรณีก่อนสนธิ
สัญญา พ.ศ. 2447

5. คดีนี้แม้ประเทศกัมพูชา จะเป็นโจทก์ แต่ไทยก็เป็นผู้ฟ้องด้วย เพราะในคำแถลง
สรุป ไทยได้เรียกร้องต่อศาลเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนแห่งเดียวกัน ภาระในการนำ
สืบพยานจึงตกอยู่กับคู่ความของฝ่ายอ้าง แต่ไทยได้จำกัดการต่อสู้แต่เพียงการโต้แย้ง และ
ปฏิเสธเพื่อลบล้างข้อต่อสู้ของฝ่ายตรงกันข้าม โดยปล่อยให้เป็นที่ของศาลที่จะเลือกหา
เหตุผล ฉะนั้นเท่าที่พิจารณาศาลจึงมีความเห็นเป็นคุณค่าแก่กัมพูชา

จากสาระสำคัญของคำพิพากษา จะเห็นได้ถึงความผิดพลาดในวิธีดำเนินคดีของฝ่าย
ไทย ซึ่งนำไปสู่ผลแพ้ด้วย การถูกตัดสินคดี และการปิดปาก ซึ่งศาลมีความเห็นเป็นโทษ
แก่ไทย

เซอร์ เจอร์ล ฟิทช์มอร์ริส ผู้พิพากษา จากสหราชอาณาจักรได้ให้ความเห็นว่า ตาม
เหตุและผลความเป็นจริงนั้น ไทยควรจะยอมรับเอาว่าแผนที่ต่อท้ายคำฟ้อง เป็นผลของการปัก
ปันเขตแดน และยอมรับว่า แผนที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของความตกลงตามสนธิสัญญานั้น เมื่อได้ยอม
รับเช่นนี้แล้ว จึงต่อสู้เพราะเหตุแผนที่เป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา ฉะนั้นข้อขัดแย้งใด ๆ ที่เกิด
ขึ้นระหว่างแผนที่กับข้อแย้งใด ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างแผนที่กับข้อตกลงในสนธิสัญญาย่อมตกลง
กันด้วยการตีความในสนธิสัญญา โดยกรรมวิธีธรรมดา จะเกิดผลดีต่อไทยมากกว่าวิธีแก้คำฟ้อง
ดังกล่าว¹

¹ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.(2505). พินิจพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระ
วิหาร . แปลโดย กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 100.

ถึงแม้ว่าไทยจะไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษา แต่โดยที่ไทยได้ยอมรับอำนาจการพิจารณาของศาลมาตั้งแต่แรก และโดยที่ไทยเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติซึ่งยอมรับพันธกรณีต่าง ๆ ของกฎบัตรสหประชาชาตินั้น ไทยจึงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีซึ่งระบุไว้ในมาตรา 94 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ เพราะถ้าไทยไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล ฝ่ายกัมพูชาก็มีสิทธิที่จะร้องเรียนไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เพื่อให้วินิจฉัยมาตรการที่จะดำเนินการให้ไทยยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล¹ ซึ่งหากพิจารณาสถานะของไทยในช่วงเวลานั้นจะเห็นว่า ไทยเพิ่งพ้นจากวิกฤตสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ถึง 20 ปี ซึ่งต้องระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ² ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายต่างประเทศในการแถลงนโยบายของทุกรัฐบาลในเวลาต่อมา³

หลังจากที่กัมพูชานำเรื่องปราสาทพิงคาล็อกและศาลโลกได้ตัดสินให้ไทยแพ้คดีปรากฏว่าชาวศรีสะเกษมีปฏิกิริยาต่อกรณีนี้ เช่น มีการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น มีการแสดงออกในการคัดค้าน และก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

¹ไมตรี จุลจุลย์. (2509). *ประเทศไทยกับสหประชาชาติ*. หน้า 94 – 97.

²กนธีร์ ศุภมงคล (2527). *การวิเทศนโยบายของไทย*. หน้า 177 184. ได้กล่าวว่า รัฐบาลไทยได้เข้ากับประเทศฝ่ายอักษะประกาศสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในสงครามโลกครั้งที่ 2 และฝ่ายอักษะแพ้สงคราม แต่จากการดำเนินวิเทศนโยบายจัดตั้งกองกำลังเสรีไทยใต้ดินและการดำเนินการทางการเมืองการทูตประกาศสันติภาพ การคืนดินแดนที่ไทยยึดครองระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองแก่อังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้นานาประเทศถือว่าการประกาศสงครามของไทยต่อประเทศสหรัฐอเมริกา และอังกฤษครั้งนั้นเป็นโมฆะ และไทยไม่ใช่ประเทศแพ้สงคราม

³นนทพันธ์ ภาคตีผดุงแดน. *คำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา พ.ศ.2475 - 2543*. (2543). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีไทย ชุดที่ 29 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2505 รัฐบาลคณะปฏิวัติแถลงนโยบาย 4 ข้อ และเป็นนโยบายต่างประเทศถึง 2 ข้อ คือ ข้อ 3 และข้อ 4

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ข้อ 4 ได้กล่าวว่า “จะยึดมั่นในกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ และส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

บทที่ 3

ปฏิกิริยาของชาวศรีสะเกษต่อกรณีพิพาท เรื่องปราสาทเขาพระวิหาร

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ได้กลายมาเป็นความเมืองระหว่างประเทศระหว่างไทยกับกัมพูชา เนื่องจากกัมพูชานำเรื่องปราสาทเขาพระวิหารฟ้องต่อศาลโลก ในระยะเวลานี้รัฐบาลได้ยืนยันให้คนไทยทราบว่า ปราสาทเขาพระวิหารนั้น เป็นของไทย ดังจะเห็นได้ดังคำแถลงการณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2502 ตอนหนึ่งว่า

“...รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นฟ้องต่อศาลโลก ขอให้ศาลโลกชี้ขาดว่า กัมพูชามีอำนาจอธิปไตยเหนือเขาพระวิหาร และให้ไทยถอนกำลังถืออาวุธออกไปจากที่นั่น รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ไปแล้วว่ารัฐบาลได้รับทราบเรื่องนี้ด้วยความเสียใจ อย่างที่ต้องเสียใจมาแล้วเนื่อง ๆ ในเรื่องของกัมพูชา เมื่อเรื่องนี้กลายเป็นคดีขึ้นถึงศาลก็ต้องต่อสู้กันไปตามกระบวนการความ ข้ำพเจ้าขอให้คำมั่นแก่เพื่อนร่วมชาติ และมิตรร่วมชีวิตทั้งหลายว่า ข้ำพเจ้าจะร่วมแรงร่วมใจอยู่เคียงข้างท่านเพื่อป้องกันรักษาสมบัติของชาติขึ้นนี้ไว้ด้วยเหวี่ยง ด้วยเลือด และด้วยชีวิตของเรา เพราะข้ำพเจ้าทราบดีอยู่ว่าท่านทั้งหลายจะไม่ยอมเสียสมบัติอันนี้ไป ”¹

เหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ชาวศรีสะเกษซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหารรู้สึกวิตกกังวลใจเป็นอย่างมาก เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาหลายชั่วคนชาวศรีสะเกษถือว่าปราสาทเขาพระวิหารว่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญ ชาวศรีสะเกษส่วนใหญ่แม้ว่านับถือพุทธศาสนาแต่ก็มีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผีตาแฮก ผีปู่ตา เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ผีฟ้า ดังนั้น โบราณสถานทางศาสนาทุกแห่งจึงเป็นที่ประกอบพิธีกรรมเป็นประจำทุกปีของประชาชนในเขตพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะปราสาทเขาพระวิหาร นับได้ว่าเป็นสถานที่มี

¹ ประหยัด ศ. นาเคนหาท.(2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. หน้า 213-214.

ความศักดิ์สิทธิ์ แห่งหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ เพราะมีความเชื่อว่ามีเทวาลัยสถิตอยู่ ณ แห่งนี้¹ ในเดือนหกของทุกปี ชาวไทยในจังหวัดศรีสะเกษและบริเวณใกล้เคียงจะขึ้นไปบวงสรวงทำบุญตักบาตรพร้อมทั้งจุดบั้งไฟ เพื่อบวงสรวงปราสาทเทพยดาที่ปราสาทเขาพระวิหารแห่งนี้ มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ กล่าวคือ ชาวศรีสะเกษถือว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นศาสนสถานของตนมาโดยตลอด ดังนั้น การที่กัมพูชานำเรื่องเขาพระวิหาร ฟ้องต่อศาลโลกจึงก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่าง ๆ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การเดินขบวนประท้วง การบริจาคทรัพย์เป็นค่าทนาย และเมื่อศาลโลกได้ตัดสินให้ไทยแพ้คดี ชาวศรีสะเกษจึงมีปฏิกิริยาต่อต้าน ดังนี้

1. การวิพากษ์วิจารณ์

เมื่อกัมพูชานำเรื่องเขาพระวิหารขึ้นฟ้องศาลโลกเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502² สำนักแถลงข่าวของสำนักนายกรัฐมนตรีได้ออกแถลงการณ์เรื่องนี้ให้ประชาชนทราบมีใจความว่า

“ด้วยรัฐบาลได้รับรายงานของสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญว่า รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นคำร้องเริ่มคดีต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ขอให้ศาลวินิจฉัยให้ประเทศไทยถอนกำลังถืออาวุธออกจากบริเวณเขาพระวิหาร และขอให้ศาลชี้ขาดว่าอธิปไตยเหนือเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบเรื่องนี้ด้วยความเสียใจอย่างที่เคยเสียใจมาแล้วเนื่อง ๆ ในปัญหาเกี่ยวกับกัมพูชา แต่โดยเหตุที่เขาพระวิหารเป็นของไทยตลอดมา รัฐบาลจึงจะต่อสู้คดีโดยเต็มกำลังความสามารถ และจะนำความพยายามทุกสถานที่จะรักษามลประโยชน์ของชาติด้วยความยุติธรรม รัฐบาลหวังว่า การที่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายด้วยน้ำใจกว้างขวางกับกัมพูชาตลอดมานั้นจะเป็นคุณธรรมช่วยให้ประเทศรักษาสันติอันชอบธรรมของประเทศไว้ได้เสมอ จึงขอแจ้งให้ประชาชนทราบทั่วกัน”³

¹ “ปราสาทเขาพระวิหาร หรือ “เปรียะวิเฮียร์” ในภาษาเขมร คือ เทวสถานที่ตั้งอยู่เหนือยอดเขาพระวิหาร ณ ที่แห่งนี้เคยเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์หรือเทวาลัยของชนพื้นเมืองในอาณาบริเวณนี้มาก่อน ต่อมาราวกลางพุทธศตวรรษที่ 15 สมัย พระเจ้า ยโศวรมัน มีการสถาปนาศรีศิวเรศวรศิวลึงค์อันศักดิ์สิทธิ์ที่เทวสถานเขาพระวิหาร ปราสาทแห่งนี้ได้รับเคยสร้างเสริมเรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 และที่ 2 ในพุทธศตวรรษที่ 16”. อ้างอิงจาก สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ.(2542).ศรีสะเกษ.หน้า 29.

² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42 /2502 วันพุธ ที่ 7 ตุลาคม 2502 เรื่องกัมพูชาเสนอเรื่องเขาพระวิหารขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ.

³ ลอง ธารา.(2505). ข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดนเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา พ.ศ. 2501 –2505. หน้า 106 –107.

ปฏิกริยาของประชาชนชาวไทยต่อกรณีกัมพูชาฟ้องศาลโลกต่างแสดงออกมาโดยการวิพากษ์วิจารณ์ ชาวศรีสะเกษได้รวมกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับคดีนี้ทั้งในตัวเมืองศรีสะเกษและในอำเภอต่าง ๆ¹ เช่น อำเภอกันทรลักษ์ ชาวศรีสะเกษได้แสดงความสนเท่ห์ว่าการที่กัมพูชาเรียกร้องสิทธิเหนือปราสาทเขาพระวิหารนั้น จะเป็นของกัมพูชาได้อย่างไร เมื่อดูตามลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งเขาพระวิหารว่า ทางด้านกัมพูชาเป็นหน้าผาลาดชัน (ดูภาพประกอบ 10 หน้า 60) แล้วชาวกัมพูชา จะขึ้นมาได้อย่างไร นอกจากจะต้องขึ้นทางฝั่งไทย

การวิพากษ์วิจารณ์คดีนี้ได้แพร่สะพัดอีกครั้ง เมื่อศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดีในวันที่ 15 มิถุนายน 2505 ซึ่งรัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์แจ้งแก่ประชาชนชาวไทยให้ทราบในตอนค่ำของวันที่ 16 มิถุนายน 2505 มีใจความว่า

“ตามข่าวที่ได้รับทราบจากกรุงเทพฯด้วยความสนใจอย่างสุดซึ้งในกรณีเขาพระวิหารนั้น แต่โดยที่คณะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมิได้รับเอกสารวินิจฉัยโดยละเอียด จึงไม่สามารถแถลงให้ต้องแท้ในขณะนี้ได้จึงขอประกาศให้พี่น้องชาวไทยทราบทั่วกันไว้ชั้นหนึ่งก่อน”

สำนักแถลงข่าว
สำนักนายกรัฐมนตรี
16 มิถุนายน 2505

ในระหว่างที่รัฐบาลไทยยังไม่ได้แสดงท่าทีออกมาอย่างชัดเจนว่า จะปฏิบัติอย่างไรต่อคำตัดสินของศาลโลกนี้ ระหว่างนั้นได้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่จังหวัดศรีสะเกษมีการรวมกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของศาลโลก ดังคำบอกเล่าของนายสากล ชัยชาญ ซึ่งขณะนั้นเป็นครูโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย ได้เล่าว่า ทุกเช้าที่ร้านเพิ่มทรัพย์ และร้านเจียวก็³ จะมีการรวมกลุ่มพูดคุยกันในเรื่องเขาพระวิหาร ที่ไทยแพ้คดีเสียเขาพระวิหารให้กัมพูชา กรณีเดียวกันที่อำเภอกันทรลักษ์ นายสุธี มัชฌิมาลัย⁴ ได้เล่าว่า ชาวอำเภอกันทรลักษ์ต่างก็มีความเสียใจอย่างสุดซึ้งที่สูญเสีย

¹ สากล ชัยชาญ อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 11 ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2545.

² ประหยัด ศ. นาเคนหาท .(2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร . หน้า 952 –953.

³ ทั้งสองร้านเป็นร้านกาแฟเก่าแก่ของจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ติดกับวงเวียนแม่ศรี บริเวณใจกลางเมืองศรีสะเกษ ตั้งอยู่ด้านตะวันตกของวัดพระโต (วัดมหาพุทธาราม)

⁴ สุธี มัชฌิมาลัย อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 626 หมู่ที่ 8 ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2545.

ปราสาทเขาพระวิหาร เพราะถือว่าปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ในท้องที่ของอำเภอกันทรลักษ์ จึงได้มีการรวมกลุ่มกันวิพากษ์วิจารณ์กันบ่อยครั้ง การรวมกลุ่มของชาวอำเภอกันทรลักษ์มักจะอยู่ที่ร้านกาแฟโพธิ์ทอง¹ การวิพากษ์วิจารณ์ในครั้งนั้นไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์เฉพาะแต่การตัดสินของศาลโลก แต่มีชาวศรีสะเกษบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย กับการตัดสินใจของรัฐบาลไทยที่ยินยอมมอบเขาพระวิหารคืนให้กับกัมพูชา เช่น นายเกษม สืบเสน นักเรียนโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย² ได้แสดงความคิดเห็นว่าในช่วงนั้นชาวศรีสะเกษและคนไทยทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่จะปกป้องผืนแผ่นดินไทยไม่ให้เกิดเป็นของชาติอื่น ถ้าเรามีผู้นำที่แข็งแกร่งโดยไม่ยอมรับคำตัดสินของศาลโลก เขาพระวิหารคงไม่ตกอยู่ในการครอบครองของกัมพูชา ขณะเดียวกัน มีผู้วิจารณ์ไปอีกแง่หนึ่งว่า ถ้าหากไทยเราอยู่เฉย ๆ ปลอมให้เขมรฟ้องในกรณีเขาพระวิหารฝ่ายเดียว โดยฝ่ายไทยไม่เข้าไปต่อสู้คดีด้วยไทยเราก็จะต้องไม่เสียเขาพระวิหารให้แก่กัมพูชา³ นอกจากนั้นแล้วชาวศรีสะเกษยังไม่พอใจผู้นำของกัมพูชา คือ เจ้าฟานโรดม สีหนุถึงกับมีการเอ่ยถึง ผู้นำของกัมพูชาอยู่เนือง ๆ ดังคำบอกเล่าของนายสุธี มัชฌิมาลัย ซึ่งขณะนั้นเป็นครูสอนหนังสือที่อำเภอกันทรลักษ์ ได้เล่าว่า ประเด็นหัวข้อที่นำมาคุยกันส่วนใหญ่ก็จะไม่พ้นเรื่องเจ้าฟานโรดม สีหนุ ถึงกับได้มีการตั้งคำถามว่ากันว่า “ใครเกลียดสีอะไรเอ่ย” ถ้าใครตายถูกจะเลี้ยงกาแฟ 1 ถ้วย บางคนก็จะทายว่า เกลียดสีดำ สีแดง สีขาว ฯลฯ แต่สรุปคำตอบก็คือ “เกลียดสีหนุ” เพลงฮิตของสมาชิกสภากาแฟ ที่ชอบร้องกันในขณะนั้นคือ

ขี้ตู่ กลางนา ขี้ตา ตุกแก ของเขา แท้แท้ มาแย่ง เอา ไป

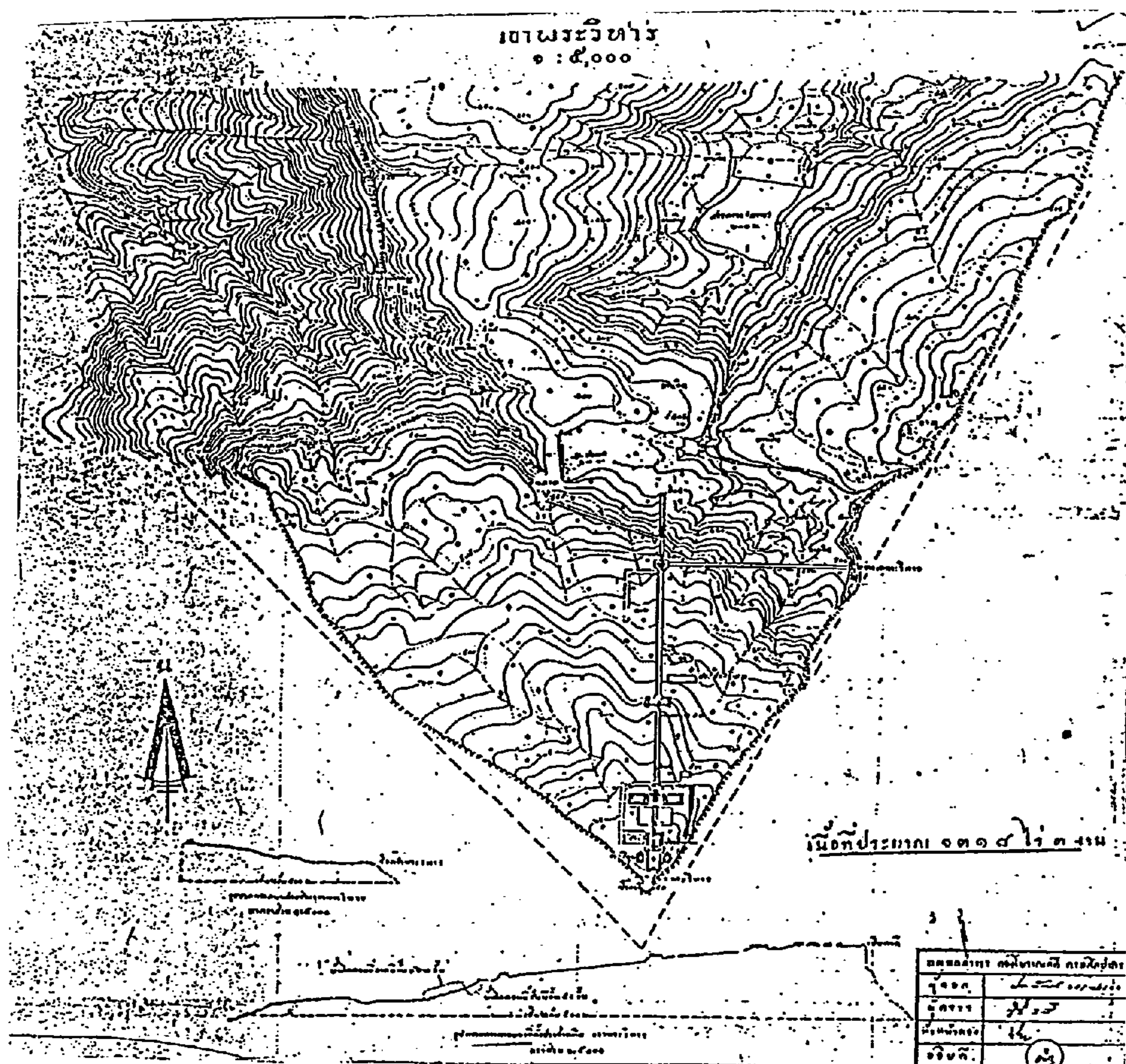
นายสุธี มัชฌิมาลัย ยังเล่าต่อไปอีกว่า ช่วงที่เกิดเหตุการณ์พิพาทแม้ว่าจะผ่านมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ยังไม่เคยลืม เพราะว่าหลังจากที่ศาลโลกตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารอยู่ภายใต้การครอบครองของกัมพูชา เขาก็มีความรู้สึกว่าได้เกิดความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่

การวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงทัศนะของชาวศรีสะเกษมีมากและขยายไปทั่วทุกพื้นที่ แต่ได้นำมากล่าวเพียงเท่านี้ ซึ่งสรุปแล้ว ชาวศรีสะเกษยอมรับไม่ได้ว่า ปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชาและรู้สึกเสียใจต่อการตัดสินของศาลโลก

¹ ร้านโพธิ์ทอง เป็นร้านสภากาแฟเก่าแก่ของอำเภอกันทรลักษ์

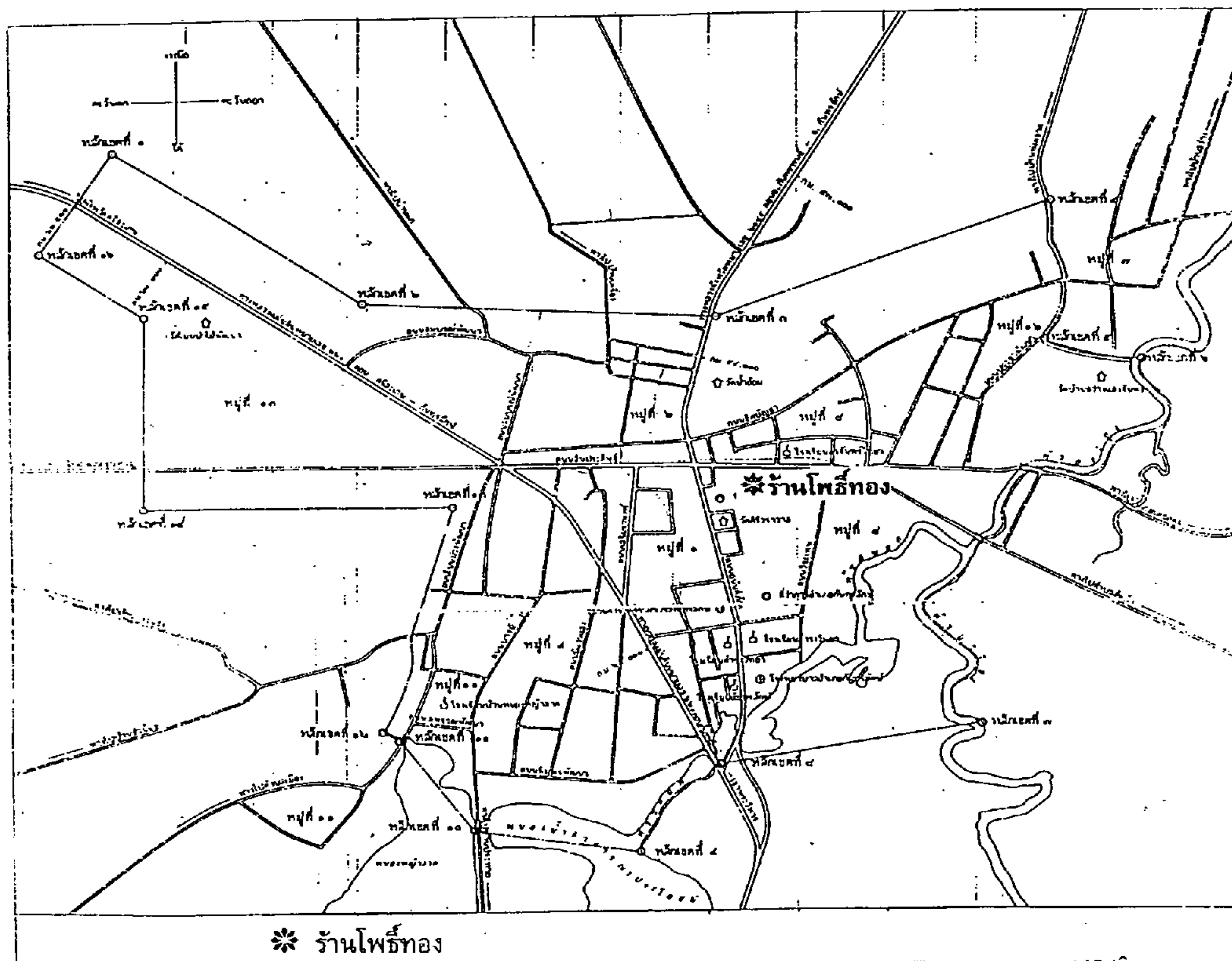
² เกษม สืบเสน อายุ 57 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 175 หมู่ที่ 8 ตำบลโพธิ์ อำเภอมือเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2545. ขณะนั้น นายเกษม สืบเสน เป็นนักเรียนชั้น ม.ศ.4 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย (ศ.ก.1).

³ ประหยัด ศ. นาคะนาค. (2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. หน้า 1016 – 1017.

ภาพประกอบ 10 ลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหาร

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ.(2502). กรมศิลปากร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/ศธ.5.5 ปี๒. อ้างอิงจาก
แผนผังสำรวจ , กองโบราณคดี.

ภาพประกอบ 12 แผนผังแสดงที่ตั้งบ้านโพธิ์ทอง ในเขตอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษโดยสังเขป

ที่มา : ปรับปรุงจากฝ่ายแผนงานเทศบาลตำบลกันทรลักษ์.

2. การเดินขบวนประท้วง

การเดินขบวนประท้วงของคนไทย ได้เกิดขึ้นก่อนที่ศาลโลกจะตัดสินคดีปราสาทเขาพระวิหาร กล่าวคือ หลังจากการเจรจาปัญหาระหว่างผู้แทนกัมพูชาเสร็จสิ้นลงเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2501 และมีข่าวว่ากัมพูชาจะนำเรื่องดังกล่าวยื่นฟ้องศาลโลก ประชาชนชาวไทยเริ่มมีการเคลื่อนไหวโดยประชาชนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครได้รวมกลุ่มกันในการเดินขบวนประท้วง รัฐบาลกัมพูชาที่สถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย¹ ในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2501 และปีต่อมา กัมพูชาได้นำเรื่องเขาพระวิหารยื่นฟ้องศาลโลก เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 เป็นเหตุให้เกิดเดินขบวนประท้วงในจังหวัดต่าง ๆ² และที่จังหวัดศรีสะเกษได้มีการเดินขบวนประท้วง ดังคำบอกเล่าของนายทศพล ไยมุง³ ได้เล่าว่า ในครั้งนั้นชาวศรีสะเกษได้พร้อมใจกันเดินขบวนประท้วง เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติรักแผ่นดิน เพราะพวกเขารับรู้ร่วมกันว่าปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนที่เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ แต่การเดินขบวนในครั้งนั้นยังไม่มีเหตุการณ์อะไรที่รุนแรงมากนัก จนกระทั่งวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 เมื่อศาลโลกได้ตัดสินให้อำนาจอธิปไตยเหนือเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา เมื่อข่าวการตัดสินคดีเขาพระวิหารของศาลโลกแพร่สะพัดไปทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และคำแถลงการณ์ของรัฐบาล การเดินขบวนประท้วงก็ได้เกิดขึ้นอีกครั้ง ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด⁴ โดยเริ่มมีการเดินขบวนวันแรกเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2505⁵

ส่วนในจังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการเดินขบวนประท้วงอีกครั้ง จากคำบอกเล่าของผู้ที่ได้อยู่ในเหตุการณ์ เช่น นายภู พัทธกะ⁶ ซึ่งเป็นอดีตนายอำเภอเมืองศรีสะเกษ ได้เล่าว่า การเดินขบวนประท้วงในครั้งนี้น่าจะรุนแรงกว่าครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากไทยแพ้คดีต้องมอบปราสาทเขาพระวิหารคืนให้กัมพูชา ทำให้บางคนเสียใจมากถึงกับหลั่งน้ำตาที่ต้องเสียเขาพระวิหารไป

¹ สิทธิเดช จันทรศิริ. (2521). *กรรพาวังในรอบ 20 ปี*. หน้า 39.

² กระทรวงการต่างประเทศ. (2502). *เขมรฟ้องศาลโลกกรณีเขาพระวิหาร*.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก / ป 7 / กต. 1.2. อ้างอิงจาก ชาวไทย. (2502, 29 ตุลาคม).

³ ทศพล ไยมุง อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ , ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1427 / 3 ถนน รอบเมือง ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2545.

⁴ ประหยัด ศ. นาตะนาท. (2505). *ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร*. หน้า 953.

⁵ การเดินขบวนประท้วงของประชาชนเริ่มเดิน ตั้งแต่ วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2505 จนถึงประมาณ วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2505 จึงได้ซาลง (ใน 3 สัปดาห์ มีประชาชนเดินขบวน 67 จังหวัด)

⁶ ภู พัทธกะ อายุ 75 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 40 ถนนหลักเมือง ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2545.

ประชาชนชาวศรีสะเกษที่มาเดินขบวนมีเป็นจำนวนมากนับพันคน มีทั้งคณะครู นักเรียน¹ และบุคคลทั่วไป ผู้เป็นแกนนำในการเดินขบวนคือ นายชาญ จันทะมาศ มีอาชีพเป็นทนายความ และเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองศรีสะเกษในขณะนั้น² ประชาชนที่มาเดินขบวนได้มารวมกลุ่มกันที่บริเวณวัดพระโต (วัดมหาพุทธาราม) เพื่อสักการะหลวงพ่อโตพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวศรีสะเกษเลื่อมใสศรัทธามาก แล้วเดินไปตามถนนสุขุมวิท ถนนเทพา ถนนหลักเมือง (ดูภาพประกอบ 14) จนถึงศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษก่อนขบวนประท้วงจะเข้าสู่สนามหน้าศาลากลางจังหวัดขบวนได้หยุดสักการะศาลหลักเมืองเพื่อบนบานศาลกล่าวตามความเชื่อถือในขณะเดินขบวนอยู่นั้นก็จะมีประชาชนชูป้ายคำขวัญต่อต้านต่าง ๆ เช่น “ เขาพระวิหารเป็นของไทย ” “ ของเขาไม่เอา ของเราไม่ให้ สู้ตาย ” (ดูภาพประกอบ 14) และก็จะมีการเปิดเพลงปลุกใจต่าง ๆ ที่ประพันธ์โดยหลวงวิจิตรวาทการ

นอกจากนี้นายบุญเต็ม ไยมุง³ ยังได้แต่งเพลงปลุกใจในการเดินขบวนด้วย โดยมีเนื้อร้องดังนี้

เขาพระวิหารประดิษฐานในเขตไทย	เราไม่ยอมให้ที่ไหนมาครอง
ขแมร์จ้องหอกริป้องแดนไทย	จงจดจำไว้ถ้าอยากได้มาสู้กัน
ไอ้ไหนโง่จึงศาลโลก	วิปโยคสุดแสนอาชรรย์
คอมมิวนิสต์เป็นตัวสำคัญ	พิพากษานั้นจึงไม่อยู่เป็นคู่ไทย

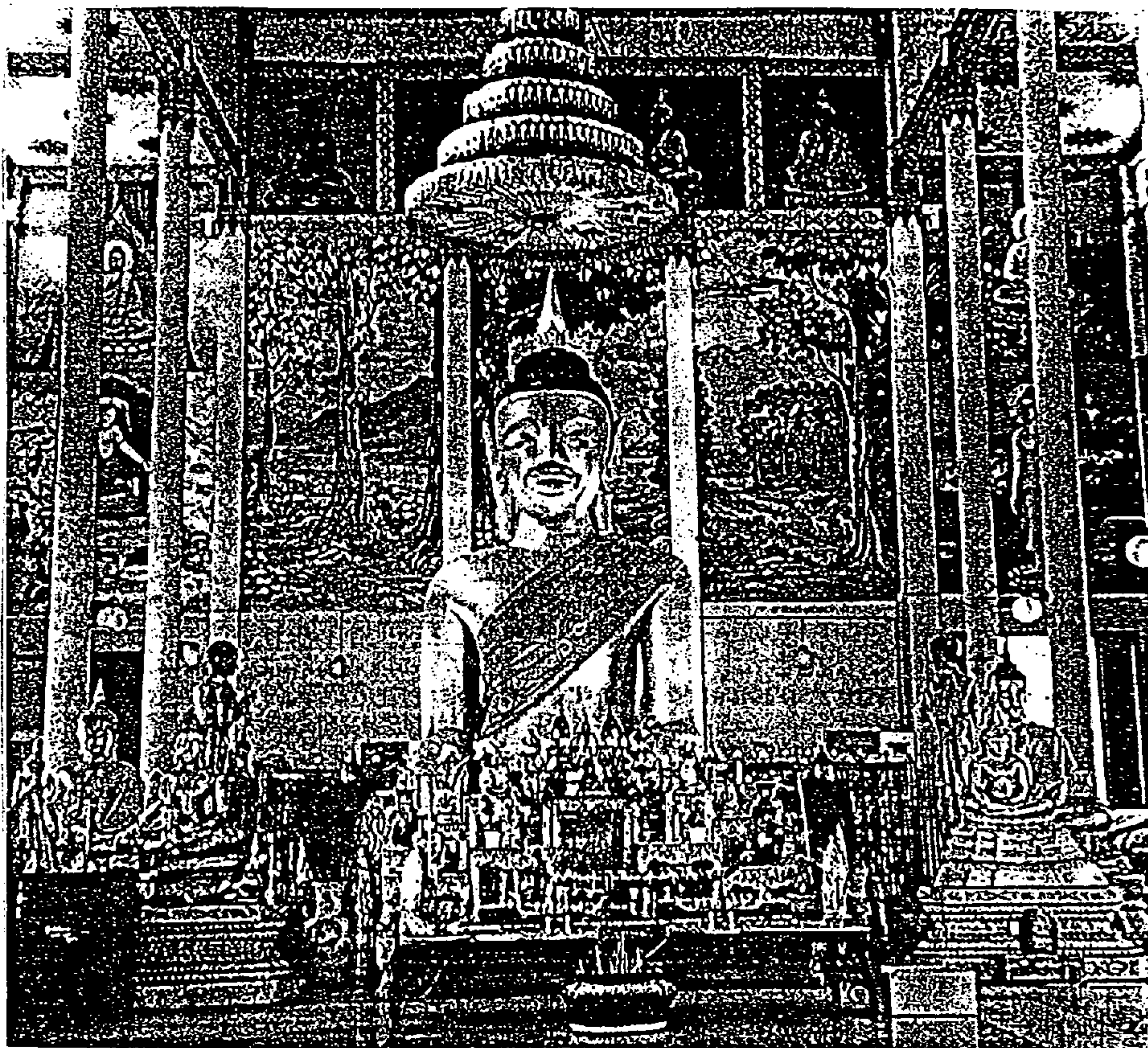
บุญเต็ม ไยมุง

จากเนื้อร้องดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้แต่ง (นายบุญเต็ม ไยมุง) มีความรู้สึกว่าการตัดสินของศาลโลกไม่ยุติธรรม เป็นเรื่องทางการเมือง เพราะกรรมการที่ตัดสินส่วนมากมาจากประเทศสังคมนิยม

¹ คณะครู นักเรียน ที่มาเดินขบวนประท้วงจะมาจากหลาย ๆ โรงเรียน เช่น โรงเรียนศรีสะเกษ “ ศรีสะเกษวิทยาลัย ” (ศ.ก.1) โรงเรียนสตรีศรีสะเกษ “ สิริเกศ ” (ศ.ก. 2) โรงเรียนเกษตรกรรมจังหวัดศรีสะเกษ (ศ.ก.3) โรงเรียนช่างไม้ศรีสะเกษ (ศ.ก. 4) โรงเรียนการช่างสตรีศรีสะเกษ (ศ.ก. 5) เป็นต้น

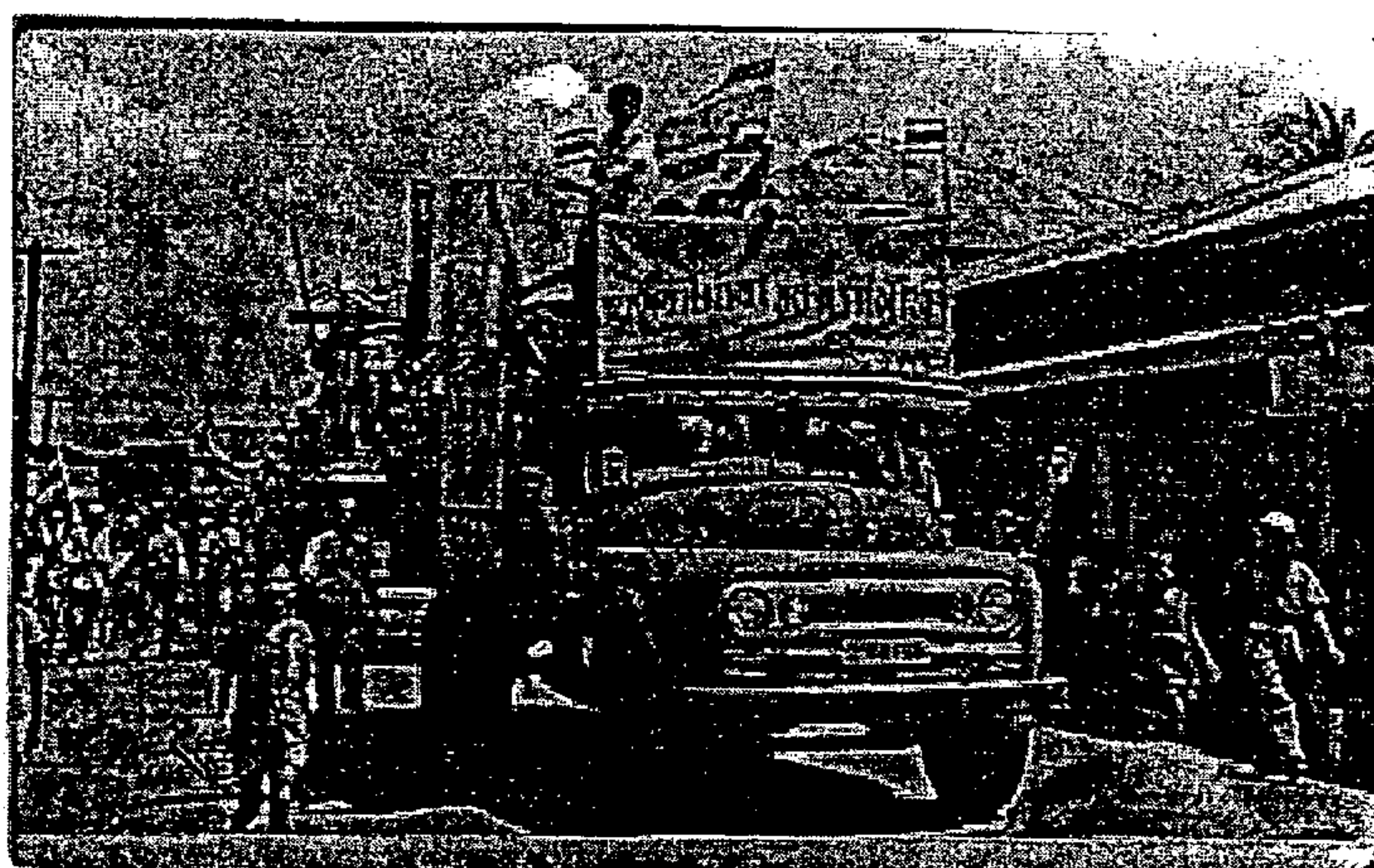
² จากการที่นายชาญ จันทะมาศ มาเป็นแกนนำในการเดินขบวนประท้วงนั้น เนื่องจาก นายชาญ จันทะมาศ เรียนจบกฎหมายมา และเห็นว่าการตัดสินนั้นไม่ยุติธรรมจึงต้องการเรียกร้องให้ประชาชนเรียกร้องความเป็นธรรม

³ ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนชื่อเป็น นายทศพล ไยมุง อยู่บ้านเลขที่ 1427/3 ถนนรอบเมือง ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ.

ภาพประกอบ 13 หลวงพ่อโต วัดมหาพุทธาราม อำเภอมือ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ. (2542). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ. หน้า 105.

ภาพประกอบ 14

ภาพบน ชูป้ายอธิปไตยเหนือเขาพระวิหารเป็นของไทย

ภาพล่าง เขียนป้ายคำขวัญประท้วงว่า “ของเขาไม่เอา ของเราไม่ให้สูญตาย”

ที่มา : จากภาพถ่ายของนายชาญ จันทะมาศ พ.ศ. 2505.

เมื่อขบวนประท้วงเดินมาถึงหน้าบริเวณศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการปราศรัยบนเวที¹ (ดูภาพประกอบ 15,16) ในทำนองปลุกใจให้รักชาติ รักและหวงแหนผืนแผ่นดินไทย ซึ่งในระหว่างที่มีการปราศรัยอยู่นั้น ก็ได้มีการเผาหุ่นของเจ้าฟ้านโรดม สีหนุ พร้อมกับมีประชาชนบางคนได้กรีดเลือดตัวเอง² เพื่อประท้วงด้วย (ดูภาพประกอบ 17)

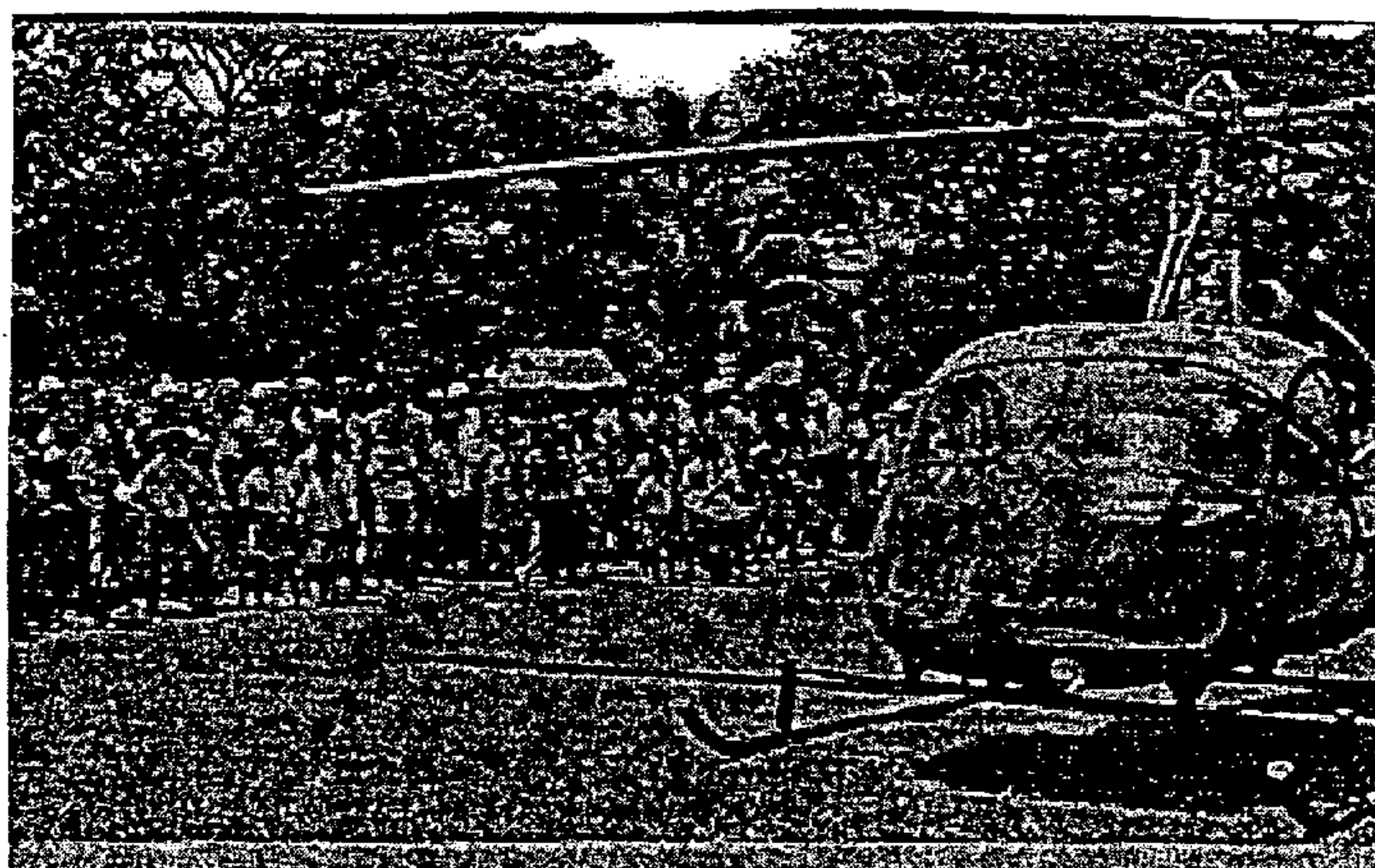
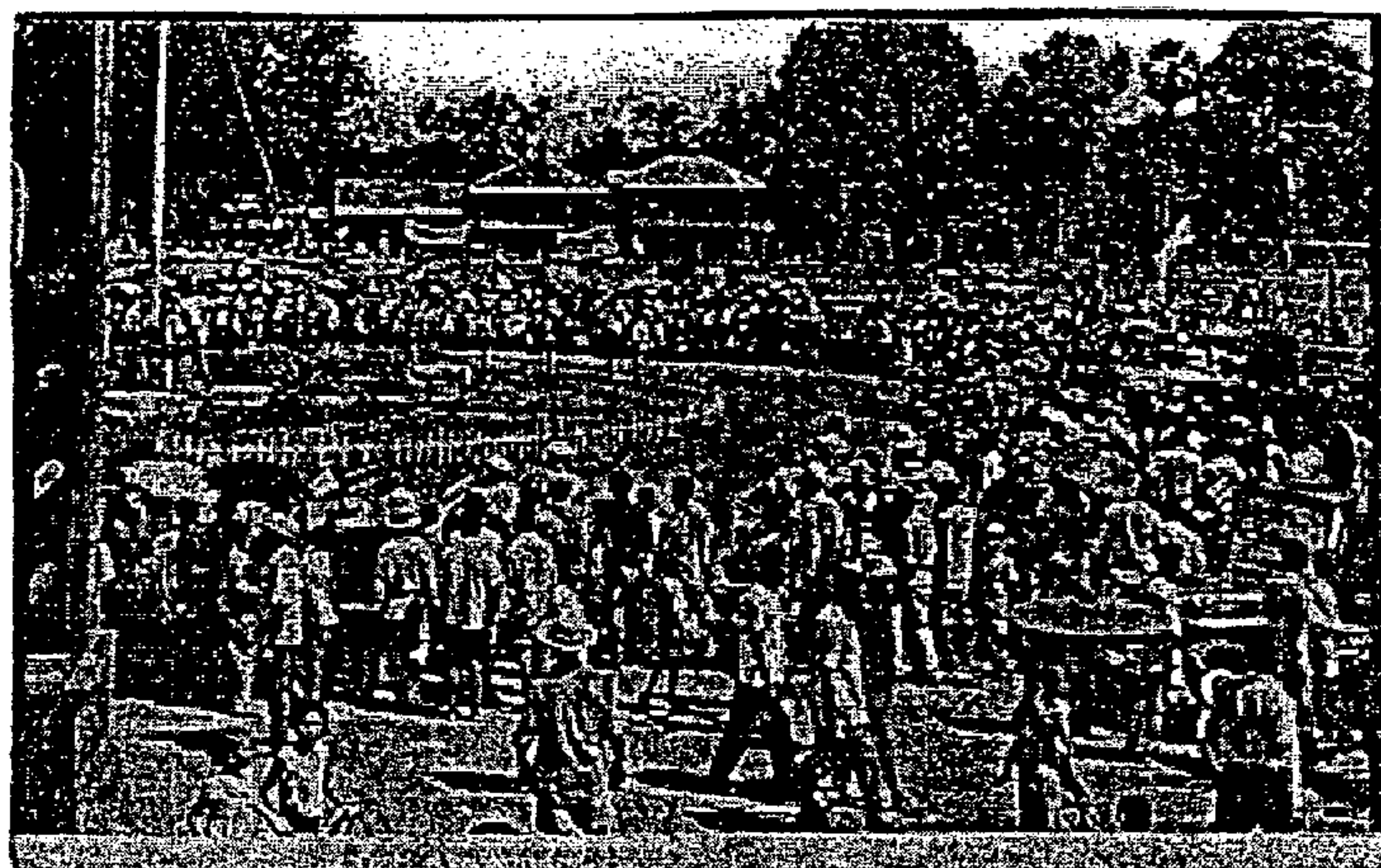
ด้านตำรวจตระเวนชายแดนที่รักษาการณ์อยู่ที่ปราสาทเขาพระวิหาร ก็ได้แสดงความรักชาติโดยการเขียนป้ายคำขวัญไว้ที่ปราสาทเขาพระวิหารว่า “ตำรวจตระเวนชายแดนรักษาการณ์เขาพระวิหาร สถานศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ไว้เสมอชีวิต”³ (ดูภาพประกอบ 18)

ป้ายคำขวัญนี้เป็นการแสดงความรู้สึกรักของตำรวจตระเวนชายแดน ร่วมกับชาวศรีสะเกษที่มุ่งมั่นจะไม่ยอมมอบเขาพระวิหารให้กับกัมพูชา

¹ จากคำบอกเล่าของนายชาญ จันทะมาศ ได้เล่าว่า ผู้ที่มาปราศรัยในครั้งนั้นจะมีหลายคนจะเป็นพวกที่เป็นชาตินิยมอย่างรุนแรง ซึ่งที่จำชื่อได้ก็คือ นายสำเริง นิลประดิษฐ์ เป็นอดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย (ศ.ก. 1)

² นายประเสริฐ ศรีเมือง เล่าว่า ตนเป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้กรีดเลือดร่วมในการเดินขบวนประท้วงด้วย

³ กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). *กรณีเขาพระวิหาร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก / ป 7 / 2505 / กต.1.4. ปีที่ 4.

ภาพประกอบ 15

ภาพบน ผู้ชุมนุมประท้วงหลังไหลเข้าสู่สนามหน้าเสาธง ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ

ภาพล่าง ตัวแทนข้าราชการกระทรวงมหาดไทยสังเกตการณ์ผู้ชุมนุมประท้วงให้อยู่ในความสงบ

ที่มา : จากภาพถ่ายของนายชาญ จันทะมาศ พ.ศ. 2505.

ภาพประกอบ 16 นายสำเริง นิลประดิษฐ์ อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย(ศ.ก.1)

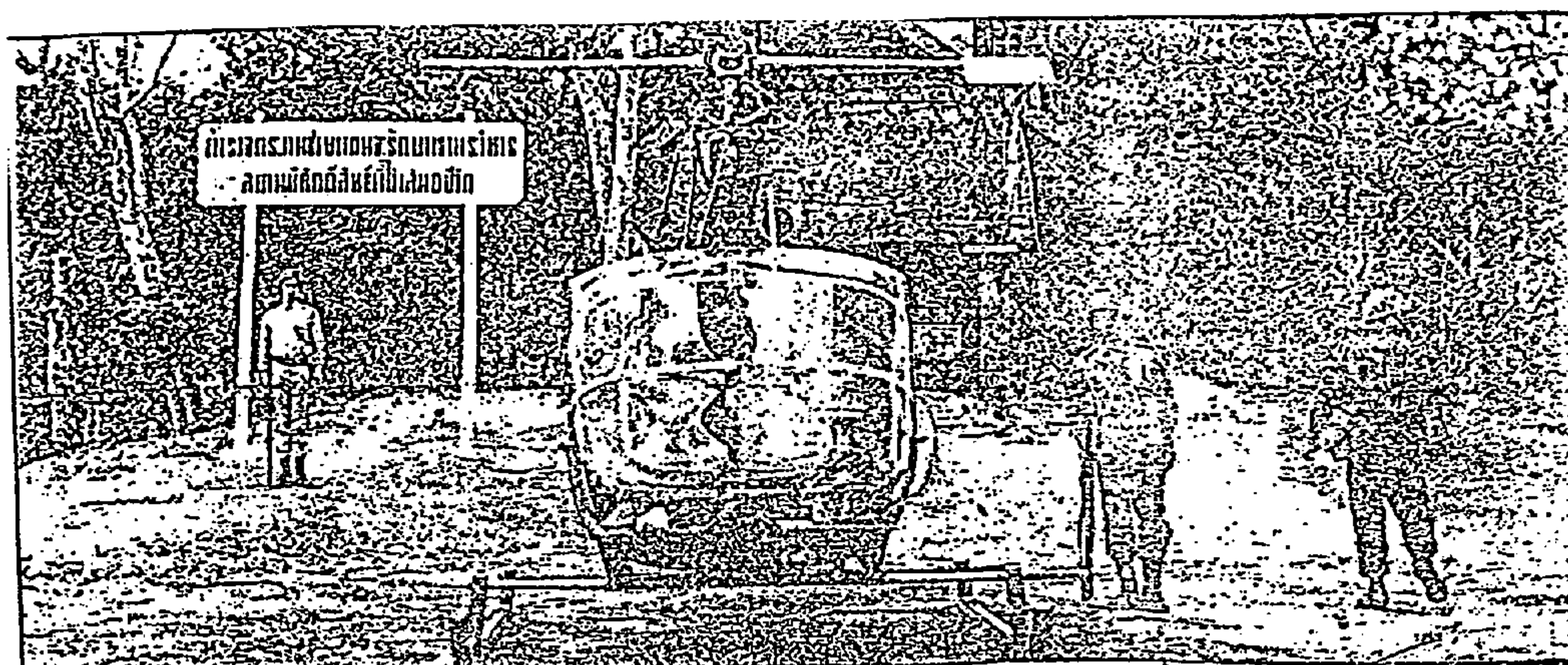
กล่าวปราศรัยปลุกใจชาวศรีสะเกษ ให้รักชาติ รักแผ่นดิน ที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ
(นายสำเริง นิลประดิษฐ์ ต่อมาได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร
หลายโรงเรียน ตำแหน่งสูงสุด คือ เลขาธิการคุรุสภา)

ที่มา : จากภาพถ่ายของนายชาญ จันทะมาศ พ.ศ. 2505.

ภาพประกอบ 17 นายชาญ จันทะมาศ ผู้นำชุมชนประจักษ์ชุมมือผู้กรีดเลือดแสดงต่อที่ชุมชนประจักษ์ ณ
สนามหน้าเสาธง ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ.

ที่มา : จากภาพถ่ายของนายชาญ จันทะมาศ พ.ศ. 2505.

ภาพประกอบ 18 ตำรวจตระเวนชายแดนแสดงความรักชาติโดยการเขียนป้ายคำขวัญไว้ที่เขาวงกต

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). กรณีเขาวงกต. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/กต.1.5.

3. บริจาคทรัพย์เป็นค่าทนาย

ความเคลื่อนไหวอีกอย่างหนึ่งของประชาชนชาวไทยที่มีต่อกรณีเขาพระวิหาร คือ การชักชวนให้รวมใจกันเสียสละเงินกันคนละเล็กละน้อยตามแต่ศรัทธา ซึ่งปรากฏว่าได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางทั่วไปทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งให้เลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรีไทยจัดสถานที่สำนักงานคณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นที่รับบริจาคเงิน และได้จัดเจ้าหน้าที่รับบริจาคขึ้น แต่ห้ามมีการเรียไหรอบีบบังคับโดยเด็ดขาด¹

สำหรับส่วนภูมิภาค กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือด่วนมาก เรื่องการบริจาคเงินช่วยเหลือค่าใช้จ่ายกรณีเขาพระวิหาร ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด โดยให้เป็นไปด้วยความสมัครใจ อย่าให้มีการบีบบังคับอันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้บริจาคขึ้นได้² นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยจะมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว รองอธิบดีกรมตำรวจได้มีหนังสือเวียนเชิญข้าราชการตำรวจทั่วราชอาณาจักรร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อสมทบทุนช่วยเหลือรัฐบาล

ในส่วนของจังหวัดศรีสะเกษ ได้มีประชาชนมาร่วมในการบริจาคเงินสมทบทุนสู้คดีประชาชนที่ร่วมบริจาคเงินมีทั้งประชาชนที่มาจากในตัวเมืองและต่างอำเภอ จากคำบอกเล่าของ พ.ท. พิชิต อวยพร³ ซึ่งเป็นข้าราชการทหารในขณะนั้นได้เล่าว่า ในช่วงเวลานั้นได้มีข้าราชการตำรวจ คณะครู และประชาชนทุกเพศทุกวัยโดยทั่วไปได้พร้อมใจร่วมกันบริจาคเงินเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าทนายต่อสู้คดีเขาพระวิหาร และยังเล่าต่อไปอีกว่า ในช่วงระยะเวลานั้นมีใบปลิวติดตามสถานที่ราชการทั่วไป เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์ ซึ่งตนก็ได้ร่วมบริจาคในครั้งนั้นด้วยเป็นจำนวน 5 บาท ส่วนคณะครูและนักเรียนที่ร่วมบริจาคกลุ่มหนึ่งมาจากโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย (ศ.ก.1) โรงเรียนสตรีสิริเกศ “ สิริเกศ ” (ศ.ก.2) โรงเรียนเกษตรกรรมศรีสะเกษ (ศ.ก.3) โรงเรียนช่างไม้ศรีสะเกษ (ศ.ก.4) และโรงเรียนการช่างสตรีศรีสะเกษ

¹ กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก / ป 7 / 2505 / กต. 1.4 ปีที่ 4.

² ทวิช สุภาภรณ์. (2509). กภัยด้านอินโดจีน. หน้า 403. ตูรายละเอียด เรื่องการบริจาคเงินได้ ในภาคผนวก ๘ หน้า 148 .

³ พ.ท. พิชิต อวยพร อายุ 65 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ , ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1236 /2 ถนนวิจิตรนคร ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2545 .

จากคำบอกเล่าของนางสหัสสัย กฤษณสุวรรณ¹ ซึ่งขณะนั้นเป็นนักเรียนอยู่ชั้น ม. 5 โรงเรียนสตรีสิริเกศ “สิริเกศ” (ศ.ก.2) ได้เล่าว่า ช่วงนั้นตนและเพื่อน ๆ ในโรงเรียน ส่วนใหญ่จะบริจาคคนละ 50 สตางค์² สำหรับสถานที่รับบริจาคเงินนั้นตั้งอยู่บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัด³

ชาวศรีสะเกษบางคนบริจาคเงินเสร็จแล้วก็ได้ส่งข้อความแจ้งวัดอุประสงค์การบริจาคไปลงหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นการแสดงให้ชาวไทยในจังหวัดอื่น ๆ ได้เห็นถึงการยืนหยัดของเขา ในฐานะคนศรีสะเกษที่ไม่ยอมเสียเขาพระวิหาร ดังข้อความของนายสายทอง สิงห์กรู ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ไทยว่า⁴

“ผมคนหนึ่งที่มีเลือดเนื้อเชื้อไข ภูมิลำเนาจังหวัดศรีสะเกษแท้ และเป็นที่ตั้งแห่งเขาพระวิหาร ที่จะไม่ยอมให้ใครมาข่มเหงแย่งชิงเอาผืนแผ่นดินชิ้นนี้ไปอย่างเด็ดขาด ผมพร้อมแล้วที่จะต่อสู้ที่จะขอสู้ และสละชีวิต เพื่อประเทศชาติ จนถึงที่สุด ในเมื่อชาติต้องการ จึงได้สละเงิน 2 บาท”⁵

ข้อความนี้จะเห็นมีคนจังหวัดศรีสะเกษที่แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพยายามต่อสู้ทุกวิถีทางที่จะไม่ให้เขาพระวิหาร ซึ่งตั้งอยู่ในผืนแผ่นดินของจังหวัดศรีสะเกษ ตกไปเป็นของชาติกัมพูชา

การบริจาคทรัพย์ไม่ได้มีเฉพาะประชาชนที่อยู่ในตัวเมืองเท่านั้น ประชาชนที่อยู่ต่างอำเภอก็ได้ร่วมเสียสละในการบริจาคทรัพย์ด้วย และจากคำบอกเล่าของนายสุธา ศรีปัตเนตร⁶ ซึ่งขณะนั้นเป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้านชายแดนในเขตตำบลปรีอใหญ่ อำเภอขุขันธ์ ได้ประกาศ

¹ สหัสสัย กฤษณสุวรรณ อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 328 / 22 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองครก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2545 .

² เงิน 50 สตางค์ในสมัยนั้นนับว่ามีค่ามาก เพราะเป็นสมัยที่เม็ดเงินหายาก
นางสหัสสัย กฤษณสุวรรณ เล่าว่า กวैयाวสมัยนั้นชาละ 50 สตางค์ เมื่อบริจาคเงินแล้วก็ไม่ได้กินอาหารกลางวัน

³ สหัสสัย กฤษณสุวรรณ อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 328 / 22 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองครก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2545.

⁴ กระทรวงการต่างประเทศ. (2502). *เขมรพิงศาลโลกกรณีเขาพระวิหาร* . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก / ป 7 / 2502 / กต. 1.7 . ปีที่ 7 อ้างอิงจาก พิมพ์ไทย (2502, 28 ตุลาคม).

⁵ จำนวนเงิน 2 บาท ในสมัยนั้นนับว่ามาก เมื่อเทียบกับค่าเงินปัจจุบัน ประมาณ 40 บาท เทียบกับราคากวैयाวชาละ 50 สตางค์ เงินเดือนข้าราชการต่ำสุดขณะนั้น 450 บาทต่อเดือน ปัจจุบัน (2546) 4,100 บาทต่อเดือน

⁶ สุธา ศรีปัตเนตร อายุ 79 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 403 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2545.

เชิญชวนชาวอำเภอขุขันธ์ให้ร่วมบริจาคเงินที่สนามหน้าศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งส่วนมา
จะบริจาคกันคนละ 1 บาท ส่วนในอำเภอกันทรลักษ์ นายสี ผงผ่าน¹ ได้เล่าว่า ในช่วงนั้นตนเป็น
กรรมการพัฒนาหมู่บ้านในเขตตำบลศรีแก้ว อำเภอกันทรลักษ์ ได้เป็นผู้ประกาศเชิญชวนให้ชาว
อำเภอกันทรลักษ์ไปร่วมบริจาคเงิน ซึ่งในครั้งนั้นจำได้ว่ามีประชาชนเป็นจำนวนมากที่มาร่วมมือ
จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าชาวจังหวัดศรีสะเกษทุกฝ่ายต่างก็ได้ร่วมพลังกันทุกฝ่ายเสียสละ
ทรัพย์สมบัติของตนต่อสู้คดี

4. การบูรณะ ปราสาทเขาพระวิหาร

สืบเนื่องจากรัฐบาลกัมพูชา ได้นำเรื่องเขาพระวิหารยื่นฟ้องศาลโลก ทำให้รัฐบาลไทย
ได้สร้างกระแสชาตินิยมให้ประชาชนชาวไทยได้แสดงความคิดเห็นว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็น
ของไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ยืนยันอย่างแข็งขันถึงความมั่นใจ และต่อสู้ในสิทธิของ
ประเทศไทยอย่างเต็มที่ เช่น มีการเดินขบวนเรียกร้องให้กัมพูชาและต่างชาติ ยอมรับในการเป็น
กรรมสิทธิ์ต่อเขาพระวิหารว่าเป็นของไทย ทั้ง ๆ ที่ระหว่างนั้นยังมีการห้ามชุมนุมทางการเมือง
เพราะอยู่ในช่วงปฏิวัติรัฐประหาร ในขณะที่นั้นมีคนจำนวนมากเดินทางขึ้นไปชมปราสาทเขา
พระวิหารไม่เว้นแต่ละวัน จนทำให้ประชาชนคนไทยจำนวนมากรู้จักเขาพระวิหารมากขึ้น

ในการแสดงออกของคนไทยครั้งนั้น ก็เพื่อที่จะต่อสู้ในสิทธิของคนไทย และแสดงให้
โลกได้รู้ว่าดินแดนบนเขาพระวิหารนั้นเป็นของไทยโดยชอบธรรม ถึงขนาดรัฐบาลได้ให้ทาง
มหาวิทยาลัยศิลปากร นำเอนักศึกษาและอาสาสมัครทั้งหลายเดินทางไปทำการบูรณะปราสาท
เขาพระวิหาร ให้ดูเป็นที่งามสง่า²

นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรที่จะเดินทางไปบูรณะปราสาทเขาพระวิหารในครั้งนั้น
มี จำนวนประมาณ 200 คน ซึ่งในการไปครั้งนั้นมหาวิทยาลัยศิลปากรจะแบ่งนักศึกษาออกเป็น 3
รุ่น แต่ละรุ่นมีทั้งนักศึกษาหญิงและชาย โดยมีอาจารย์ควบคุมไปโดยใกล้ชิดรุ่นละ 3 – 4 คน
ปฏิบัติงานบูรณะปราสาทเขาพระวิหารจะใช้เวลา รุ่นละ 1 สัปดาห์ ซึ่งการปฏิบัติงานจะแยก
นักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ³

¹ สี ผงผ่าน อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 136
หมู่ 1 ตำบลศรีแก้ว อำเภอสรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2545

² สมัย สุทธิธรรม.(2535). ปราสาทเขาพระวิหาร. หน้า 55 – 56.

³ กรมศิลปากร, กองโบราณคดี. (2502). เรื่องเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กศก. 7.9

กลุ่มที่ 1 ทำหน้าที่ชุดแต่งบริเวณโบราณสถานเขาพระวิหารและถากถางป่าที่ปกคลุมโบราณสถานทุกแห่ง

กลุ่มที่ 2 ทำแผนผังและหุ่นจำลองโบราณสถานเขาพระวิหารด้วยปูนปลาสเตอร์ ขนาด 1 ต่อ 200

กลุ่มที่ 3 ถอดแบบลงดลตามโบราณสถานด้วยปูนปลาสเตอร์

กลุ่มที่ 4 เขียนแบบและถ่ายรูปโบราณสถาน และลงดลของโบราณสถานเขาพระวิหารโดยละเอียด

นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรรุ่นแรกได้ออกเดินทางในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502¹ ในระหว่างที่อยู่บนรถไฟนักศึกษาทุกคนต่างพากันร้องเพลงปลุกใจ เช่น เพลง ดนตรีกลุ่ไทย เพลงมณฑลบูรพา กันอย่างครึกครื้น และเมื่อรถไฟผ่านมาถึงอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ก็ได้มีคณะครู นักเรียนข้าราชการประชาชนมาคอยต้อนรับ และเขียนป้าย คำขวัญให้กำลังใจนักศึกษาด้วยว่า “ชาวอุทุมพรพิสัยยินดีต้อนรับนักศึกษาศิลปากรด้วยความ ยินดีที่จะเดินทางไปบูรณะปราสาทเขาพระวิหาร”² ครั้นเมื่อนักศึกษาเดินทางมาถึงจังหวัด ศรีสะเกษในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 มีคณะกรรมการอำเภอ นายวรวิทย์ รังสิโยทัย นายสุวรรณ ศุภโคตะสะ ผู้ว่าราชการจังหวัดและปลัดจังหวัดพร้อมด้วยคณะครู นักเรียน ข้าราชการและประชาชนไปคอยรอรับอยู่ที่สถานีรถไฟประมาณ 1000 คน³ หลังจากนั้น นาย วรวิทย์ รังสิโยทัย ได้เชิญนักศึกษาไปรับประทานอาหารเข้าที่จวนผู้ว่าฯเพื่อให้การต้อนรับ นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร จะมีชาวศรีสะเกษจำนวนมากมาให้กำลังใจพบปะพูดคุยกันเป็น น้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทุกคนรู้สึกดีใจที่ได้ต้อนรับคณะนักศึกษาที่มีความ มุ่งมั่นจะพัฒนาโบราณ สถานเขาพระวิหาร ซึ่งเป็นสมบัติของชาติไทยให้คงอยู่คงความสง่างามตลอดไปต่อจากนั้นทาง จังหวัดได้ได้จัดรถรับส่งนักศึกษาไปอำเภอกันทรลักษ์ ซึ่งมี นายพนม นามวัฒน์ นายอำเภอ กันทรลักษ์มาต้อนรับ และได้เดินทางต่อไปยังเขาพระวิหาร ระหว่างทางนั้นปรากฏว่ามี นักเรียนและชาวบ้านมาคอยต้อนรับอยู่ตลอดทางพร้อมกับนำผลไม้มามอบให้กับนักศึกษา อาทิ อ้อย ส้มโอ และอาหาร เมื่อถึงเขาพระวิหารแล้ว นักศึกษาได้เข้าพักตามที่ทางการตำรวจ ชายแดนจัดไว้ ซึ่งมี พ.ต.อ. เริงณรงค์ ทวีโภค ผู้กำกับตำรวจชายแดนเขต 3 ร.ต.ท. ชูเกียรติ เตะเสน ร.ต.ท. น่วมวัฒน์ นะลักษณ์ ผู้บังคับหมวดด้านเขาพระวิหาร

¹ กรมศิลปากร, กองโบราณคดี. (2502). เรื่องเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

กศก. 7.9 / 2 / 11.

² กระทรวงศึกษาธิการ, (2502) . กรมศิลปากร . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.ก /ป7/ ศธ. 5.5 .ปึก 2.

³ แหล่งเดิม.

ร.ต.ท. ประทีป เหมะบุตร ร.ต.ต. มานิตย์ นิสัยนต์ ผู้บังคับหมวดประจำเขาพระวิหารพร้อมด้วยตำรวจทุกนายได้ให้การต้อนรับและได้จัดกำลังไว้อารักขานักศึกษาอย่างใกล้ชิด

ในระหว่างที่นักศึกษาทำการบูรณะปราสาทเขาพระวิหารอยู่นั้นก็ได้มีกำนันผู้ใหญ่บ้านครู ข้าราชการ ตำรวจ และประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษและนายอำเภอกันทรลักษ์ จำนวน 300 คน ได้ร่วมใจกันพัฒนาโบราณสถานเขาพระวิหารร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรด้วย¹

นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรที่ไปบูรณะปราสาทเขาพระวิหารในครั้งนั้น ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการ พ่อค้า ได้ร่วมกันจัดอาหารเลี้ยงดูและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี (ดูรายละเอียดในตาราง 1 และ 2)

ตาราง 1 กำหนดการเลี้ยงอาหารคณะนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรที่จังหวัด ศรีสะเกษ
(บริเวณจวนผู้ว่าราชการจังหวัด)

วันที่	อาหารเช้า	อาหารเย็น	เครื่องดื่มตอนเย็น
8 พฤศจิกายน 2502	สมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง	-	
15 พฤศจิกายน 2502	ชาวดลาดอำเภออุทุมพรพิสัย	ชาวดลาดศรีสะเกษ	-
22 พฤศจิกายน 2502	ชาวดลาดอำเภอขุขันธ์	ร.ร.การช่างสตรีศรีสะเกษ	

ที่มา : กรมศิลปากร, กองโบราณคดี .(2502). เรื่องเขาพระวิหาร.หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.กศก.7.9/2/11.

¹กระทรวงศึกษาธิการ, (2502) . กรมศิลปากร . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.ก /ป7/ ศธ. 5.5 .ปีที่ 2. อ้างอิงจาก “ ราษฎร 300 คน ร่วมกับนักศึกษาศิลปากรพัฒนาโบราณสถานบนเขาพระวิหาร , ” (2502 , 15 เมษายน). ชาวไทย.

ตาราง 2 กำหนดตัวเจ้าหน้าที่ประจำเขาพระวิหาร ในการต้อนรับคณะนักศึกษามหาวิทยาลัย
ศิลปากร วันที่ 8 - 29 พฤศจิกายน 2502

เจ้าหน้าที่	รุ่นที่ 1	รุ่นที่ 2	รุ่นที่ 3	รุ่นที่ 4	รุ่นที่ 5	รุ่นที่ 6	รุ่นที่ 7
	8 – 11	11 – 14	14 –17	17 –20	20-23	23 –26	26 -29
	มิ.ย.	พ.ย.	พ.ย.	พ.ย.	พ.ย.	พ.ย.	พ.ย.
กรรมการ จังหวัด	ทุกคนนำโดย ผู้ว่าราชการ จังหวัด	ศึกษาธิการ จังหวัด ครูใหญ่ ร.ร. เกษตรกรรม	อนามัย จังหวัด สัตวแพทย์ จังหวัด ป่าไม้ จังหวัด	ผู้กำกับ การ ตำรวจ ภูธร จังหวัด	ปลัดจังหวัด หัวหน้าหน่วย บูรณะเกษตร	สรรพสามิต จังหวัด สหกรณ์ จังหวัด หัวหน้า หน่วย มาเลเรีย	ที่ดิน จังหวัด สรรพ การ จังหวัด สหกรณ์ ที่ดิน ชลประทาน

ที่มา : กรมศิลปากร, กองโบราณคดี. (2502). เรื่องเขาพระวิหาร . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.กศก. 7.9/2/ 11.

จากตารางจะเห็นได้ว่า การจัดเลี้ยงอาหาร นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรที่มาทำการ
บูรณะโบราณสถานเขาพระวิหารนั้น ชาวจังหวัดศรีสะเกษจะมีการเตรียมการอย่างดีแต่ละมือ
ของหน่วยงานที่รับผิดชอบได้คำนึงถึงรสชาติและความสะอาดของอาหารอย่างเป็นพิเศษ โดย
คัดสรรแม่ครัวที่มีฝีมือดีเช่น จากโรงเรียนการช่างสตรีศรีสะเกษ (ศ.ก.5) มาประกอบอาหาร และ
บริการน้ำดื่ม ทำให้เห็นชัดว่าประชาชนชาวศรีสะเกษได้ให้ความสนับสนุนเป็นอย่างดีซึ่งก็
สะท้อนให้เห็นถึงกระแสของความรักชาติ ของประชาชนในชุมชนนี้

การบูรณะซ่อมแซมเขาพระวิหารของคณะนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เสร็จสิ้นลงภายในเวลา 3 อาทิตย์ นักศึกษาได้นำหลักวิชามารบูรณะเริ่มโดยการถางป่าที่ขึ้นปกคลุมปราสาทสาททั้งห้าหลัง และขุดดินซึ่งทับถมปราสาทออกและตกแต่งปราสาทเสร็จไปสามหลัง¹

และในวันที่นักศึกษาเดินทางกลับกรุงเทพ ฯ² นอกจากตำรวจภูธร ตำรวจตระเวนชายแดนและข้าราชการจังหวัดศรีสะเกษที่ไปส่งนักศึกษาแล้ว ปรากฏว่ามีชาวจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 200 คนไปรอส่งนักศึกษาที่สถานีรถไฟด้วย พอร์รถไฟเคลื่อนออกจากสถานีนักศึกษาและผู้ไปส่ง ก็ส่งเสียงไชโยโห่ร้อง เป็นการอำลาจากกัน เมื่อรถไฟถึงอำเภอบุณฑลพิษณุ นายอำเภอ และชาวอำเภอบุณฑลพิษณุได้ไปคอยส่งนักศึกษาที่สถานีรถไฟและมอบโป๊ย 50 ตัวให้กับนักศึกษา²

การที่นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรและประชาชนจังหวัดศรีสะเกษมาร่วมบูรณะปราสาทเขาพระวิหารถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางจิตใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรที่แสดงถึงความรักชาติ และความรักถิ่นของชาวศรีสะเกษที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงสิทธิในการครอบครองเขาพระวิหารของไทย แม้ว่าจะระหว่างทำการบูรณะ กลางวันจะร้อนจัดและกลางคืนจะหนาวจัดแต่คณะนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรและชาวศรีสะเกษที่ไปร่วมกันทำการบูรณะปราสาทเขาพระวิหารก็ไม่ได้เกิดความย่อท้อ ต่างพากันเพียรปฏิบัติงานการบูรณะกันอย่างเต็มความสามารถจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

5. พิธีเคลื่อนย้ายเสาธงชาติ

นับตั้งแต่ศาลโลกได้วินิจฉัยชี้ขาดว่า อำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ได้มีคนสำคัญในคณะรัฐบาลไทยได้แสดงทัศนะและวิพากษ์วิจารณ์ต่อคำตัดสินคดีเขาพระวิหารของศาลโลกตลอดมา แต่ท่าทีของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับกรณีเขาพระวิหารก็ยังไม่เป็นที่เปิดเผยออกมาว่ารัฐบาลจะปฏิบัติการไปในรูปแบบใดแน่ ประชาชนและหนังสือพิมพ์ต่างก็คอยฟังความคืบหน้าของข่าวดังกล่าวด้วยความสนใจอยู่ตลอดมา³ แต่หลังจากที่รอคอยกันมาพอสมควร นับตั้งแต่วันที่ศาลโลกได้อ่านคำพิพากษาคำตัดสิน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ.(2502) . กรมศิลปากร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก / ป 7 / ศธ.5.5. ปีที่ 2. อ้างจาก “ งานของนักศึกษาเสร็จสิ้นแล้วบูรณะเขาพระวิหารในรุ่นที่ 3 ,” (2502, 1 ธันวาคม) ไทย.

² นักศึกษารุ่นที่ 1 ได้ทำการบูรณะปราสาทเขาพระวิหาร ถึงวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 ก็ได้เดินทางกลับกรุงเทพ ฯ ส่วนรุ่นที่ 2 ก็จะเดินทางมารับช่วงต่อในวันที่ 15 เดือนนี้ และกลับในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2502 ส่วนรุ่นที่ 3 เดินทางมาถึงศรีสะเกษ ในวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 และกลับในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 .

³ ประหยัด ศ. นาเคนหา. (2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. หน้า 966.

คดีเขาพระวิหารแล้ว ครั้นวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2505 รัฐบาลก็ออกแถลงการณ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย¹ ให้ประชาชนทราบถึงนโยบายของรัฐบาลในกรณีปราสาทเขาพระวิหารแต่ก็ยังไม่เป็นที่ชัดเจน ในเดือนต่อมาวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 ท่าทีของรัฐบาลไทยต่อกรณีปราสาทเขาพระวิหารก็ได้เปิดเผยออกมาอีก ทั้งนี้โดยสำนักแถลงข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ออกแถลงการณ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย รุ่งขึ้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำปราศรัยทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เปิดเผยถึงความรู้สึกและท่าทีของรัฐบาลไทยที่จะดำเนินการต่อไปเกี่ยวกับกรณีคำตัดสินของศาลโลก² ซึ่งหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ตัดสินใจปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลโลก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้ พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานในการกำหนดเขตแดน และเนื้อที่รองรับปราสาทเขาพระวิหารที่จะยกให้แก่กัมพูชา³ ภายหลังจากที่กระทรวงมหาดไทยได้ประชุมวางแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับกรณีปราสาทเขาพระวิหารเสร็จแล้ว วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากกรมกอง และจากกระทรวงอื่นรวม 21 คน ก็ออกเดินทางโดยเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ของกองทัพอากาศจากกรุงเทพฯ ไปถึงบริเวณที่ตั้งปราสาทเขาพระวิหารในวันเดียวกัน⁴ ซึ่งปรากฏว่าได้มีข้าราชการฝ่ายปกครองของจังหวัดศรีสะเกษ นับตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัด⁵ นายอำเภอทุกอำเภอของจังหวัดและเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนไปจนถึงคณะครูและประชาชนทั่วไปคอยต้อนรับอยู่ก่อนหน้าพลเอก ประภาส จารุเสถียร กับคณะผู้ติดตามจะเดินทางไปถึง ปรากฏว่า มีฝนโปรยปรายลง บรรยากาศในที่ประชุมสังการ มีทั้งความเศร้าสลดใจ และความคับแค้น

¹ ประหยัด ศ. นาคะนาท. (2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. หน้า 966 - 968. ตูรายละเอียดคำแถลงการณ์ของรัฐบาลได้ในภาคผนวก พ หน้า 150 .

² แหล่งเดิม. หน้า 972. ตูรายละเอียดคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีได้ในภาคผนวก พ หน้า 151.

³ เขตแดนที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหาร ที่กระทรวงมหาดไทยจะต้องยกให้แก่กัมพูชานั้น มีพื้นที่ไม่เกิน 150 ไร่ สันฐานเป็นรูปห้าเหลี่ยมคางหมู โดยกำหนดจากบันไดนาคออกมา 20 เมตร ทางด้านขวาห่างผนังปราสาทหรือทางเดินไปสู่ปราสาท 100 เมตร อ้อมไปสู่บันไดหักที่กัมพูชาจะขึ้นได้ทางเดียว ซึ่งเป็นหน้าผาชันโดยตลอดแนวที่ไทยจะยกให้แก่กัมพูชา ทางไทยจะกันลวดหนามโดยตลอด

⁴ สำหรับลวดหนามที่จะกันอาณาเขตดังกล่าว มีความยาว 7,000 เมตร มีป้ายบอกเขตแดนเป็น 4 ภาษา คือ ไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และเขมร อ้างอิงจาก ประหยัด ศ. นาคะนาท. (2505). เล่มเดิม. หน้า 1020.

⁵ ประหยัด ศ. นาคะนาท. (2505). เล่มเดิม. หน้า 1021.

⁶ ขณะนั้น นายพินิจ โพธิ์พันธ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย รักษาการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเดินทางไปต่างประเทศชั่วคราว

ตำรวจภูธรชายแดนที่ปฏิบัติหน้าที่รักษาการณ์และรักษาความสงบมาด้วยการตรากตรำหลายคืน น้ำตาไหล บางคนถึงกับสะอื้นให้ และประชาชนทั้งในจังหวัดศรีสะเกษและต่างจังหวัดต่างพากันทยอยเดินทางมาฝ่าทางที่เอะแะเต็มไปด้วยโคลนตมเพื่อจะมาดูพิธีการ รยยนต์บรรทุกนักเรียนคันหนึ่งพลิกคว่ำเพราะถนนลื่น แต่ก็ไม่มีใครเสียชีวิต¹

หลังจากที่พลเอกประภาส จารุเสถียร เดินทางไปถึงบริเวณปราสาทเขาพระวิหาร ได้กล่าวคำปราศรัยว่า

“ข้าพเจ้ามีความเสียใจมากที่ต้องมาทำหน้าที่เช่นนี้ แต่การปฏิบัตินี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจำเป็นต้องปฏิบัติไปตามพันธกรณีที่เรามีต่อโลก วันนี้จะเป็นหนึ่งซึ่งประวัติศาสตร์จะต้องจารึกไว้ว่าไทยจำเป็นต้องสละอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร ข้าพเจ้ากำหนดเวลาตั้งแต่ 12.00 น. ของวันที่ 15 กรกฎาคม 2505 เป็นวันที่เราจะถอนทุกสิ่งทุกอย่างออกนอกเขตแดนนี้ ข้าพเจ้าขอขอมความเข้าใจกับท่านว่าเขตแดนนี้เริ่มจากจุดแรกที่ช่องบันไดหัก โดยนับระยะห่างจากถนนหินโบราณลงมา 20 เมตร เราจะปักป้ายที่นี่และเล็งเป็นเส้นตรงจากหลักที่ 1 มาสู่ปลายบันไดนาค ห่างจากกึ่งกลางปลายบันได 20 เมตร เป็นเส้นที่ 2 แล้วจึงเล็งเป็นแนวตรงไปเป็นหลักจุดสุดท้าย ห่างจากแนวปราสาทในเส้นกึ่งกลาง 100 เมตร ถัดตรงไปจนทะลุหน้าผาเปี้ยตาดี มีงานที่เราจะต้องปฏิบัติหลายอย่าง ในวันนี้ก่อนอื่นคือการเชิญธงไตรรงค์ พร้อมด้วยเสาจากบริเวณปราสาทมาประดิษฐานในเขตของเรา... และจะไม่มีมีการเชิญธงลงจากยอดเสา พร้อมด้วยเสานี้จะเคลื่อนย้ายตั้งลงมาโดยไม่นอนด้วย เพราะวันหนึ่งข้างหน้าเราอาจต้องนำธงนี้ไปประดิษฐานที่เดิมเหนือเปี้ยตาดีอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้ามอบหน้าที่ให้ตำรวจตระเวนชายแดนผู้รักษาเขานี้เป็นผู้ปฏิบัติเชิญธงมาเข้าเขตไทยให้สำเร็จก่อน 12.00 น. ในเขตแดนของเรานี้ จะต้องระวังมิให้ผู้ใดล่วงล้ำเข้ามา และให้ถือว่า รั้วก็ดี ป้ายก็ดี เหล่านี้ได้ ปักไว้นั้นเป็นสมบัติของชาติไทย ในการปฏิบัติ หากมีผู้ใดล่วงล้ำผ่านแนวที่กำหนดไว้วันนี้หากเป็นบุคคลเข้ามาโดยปกติให้ไล่ออกไป แต่ถ้าหากขัดขืนขอให้ใช้กำลังได้ โดยไม่ต้องรอคอย ขออนุญาตแต่อย่างใด ทุกอย่างอยู่ที่การตัดสินใจอย่างเด็ดขาดของท่านเอง และสำหรับฝ่ายเรานั้น ขอห้ามมิให้ผู้ใดล่วงล้ำเข้าไปในเขตแดนพระวิหารโดยเด็ดขาด หลังจาก 12.00 น. วันนี้”²

¹ กระทรวงการต่างประเทศ. (2505).กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก /ป7/ 2505/ กต.1

² ประหยัด ศ. นาเคนาท. (2505). ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. หน้า 1022 -1023

ต่อจากนั้น งานรื้อถอนและขนย้ายสิ่งของของไทยก็ได้เริ่มขึ้น โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน สิ่งแรกที่ขนย้ายก็คือเสาธงพร้อมทั้งธงชาติไทยที่ประดิษฐานบนเปียดาดี เวลาขนย้ายนั้นไม่มีการชักธงลง แต่ยกมาทั้งเสา¹ แล้วนำมายังค่ายที่ตั้งตำรวจตระเวนชายแดนชายแดนของไทย (บริเวณผามออีแดง) โดยเริ่มขนย้ายเมื่อเวลา 11.30 น. มาถึงที่ตั้งใหม่ที่เขตแดนไทยเมื่อเวลา 12.00 น. ในการนี้ชาวจังหวัดศรีสะเกษต่างมีความเศร้าสลดใจเป็นอย่างมากและอยากจะให้มีคำขวัญเขียนไว้ที่บริเวณเขาพระวิหารว่า “เราถูกปล้นเขาพระวิหาร” เพื่อแสดงเป็นอนุสรณ์ในวันข้างหน้าต่อไป²

นอกจากนี้ มีขนย้ายพระพุทธรูปของไทยจำนวน 30 องค์ ที่ไทยอัญเชิญไปประดิษฐานที่เขาวัดพระวิหารกลับคืนมา เพื่อประดิษฐานไว้ในเขตแดนของไทย (พระพุทธรูปที่อัญเชิญมาได้ นำไปประดิษฐานไว้ที่ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ) โดยมีพระสงฆ์ที่ได้อาราธนามาได้เข้าร่วมประกอบพิธีด้วย คงเหลือแต่พระพุทธรูปอีก 20 องค์ ซึ่งเป็นของตั้งอยู่ติดกับเขาวัดพระวิหาร หลังจากนั้นก็ได้กำหนดเนื้อที่ที่ตั้งปราสาทเขาวัดพระวิหารโดยจะมีการกั้นลวดหนามบริเวณเขตแดนที่ยกให้กัมพูชา สำหรับเนื้อที่บริเวณปราสาทเขาวัดพระวิหารที่จะยกให้กัมพูชามีเนื้อที่ประมาณ 150 ไร่

ตลอดระยะเวลาที่ทำพิธีเชิญเสาธงออกจากปราสาทพระวิหารและทำการปักปันเขตแดนนั้น ผู้ที่ไปร่วมในการทำพิธีเชิญเสาธงออกจากปราสาทพระวิหาร ต่างมีความเศร้าสลดและมี น้ำตานองหน้า

สิ่งที่น่าสังเกตจากคำปราศรัยของพลเอกประภาส จารุเสถียร เรื่องการย้ายเสาธงพร้อมธงไตรรงค์ที่เคลื่อนย้ายลงมาในแนวตั้ง โดยไม่ได้เชิญธงไตรรงค์ลงมาจากยอดเสา เพราะในวันหนึ่งข้างหน้าเราอาจต้องนำธงนี้ไปประดิษฐานที่เดิมเหนือเปียดาดีอีกครั้งหนึ่ง

จากคำกล่าวที่ว่าวันหนึ่งข้างหน้าเราอาจต้องนำธงนี้ไปประดิษฐานที่เดิมอีกครั้งอาจเป็นไปได้ เพราะตามความเห็นของเซอร์ เจริญ พิทักษ์มอริส หนึ่งในคณะผู้พิพากษา ได้กล่าวว่า

“ในคดีนี้ประเทศไทยย่อมมีโอกาสที่จะเลือกวิธีดำเนินคดีที่แตกต่างไปจากวิธีการในปัจจุบันนี้ได้ แทนที่จะปฏิเสธประเทศไทยอาจยอมรับการรับเอาแผนที่ว่า เป็นผลของงานปักปันเขตแดน และยอมรับด้วยว่าแผนที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของความตกลงตามสนธิสัญญา เมื่อได้ยอมรับเช่นนี้แล้วประเทศไทยอาจก็ยังอาจจะต่อสู้ได้ว่าเพราะเหตุ

¹ เสาธง พร้อมด้วยธงไตรรงค์เสานี้ชักขึ้น เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2501 โดย พ.ต .อ. เริงณรงค์ ทวีโภค รองผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต3 ตัวธงมีขนาดใหญ่ที่สุดที่จะหาได้ในย่านจังหวัดนี้ อ้างอิงจาก กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). กรณีเขาวัดพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2505/กต.1.5

² กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). กรณีเขาวัดพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2505/กต.1.5

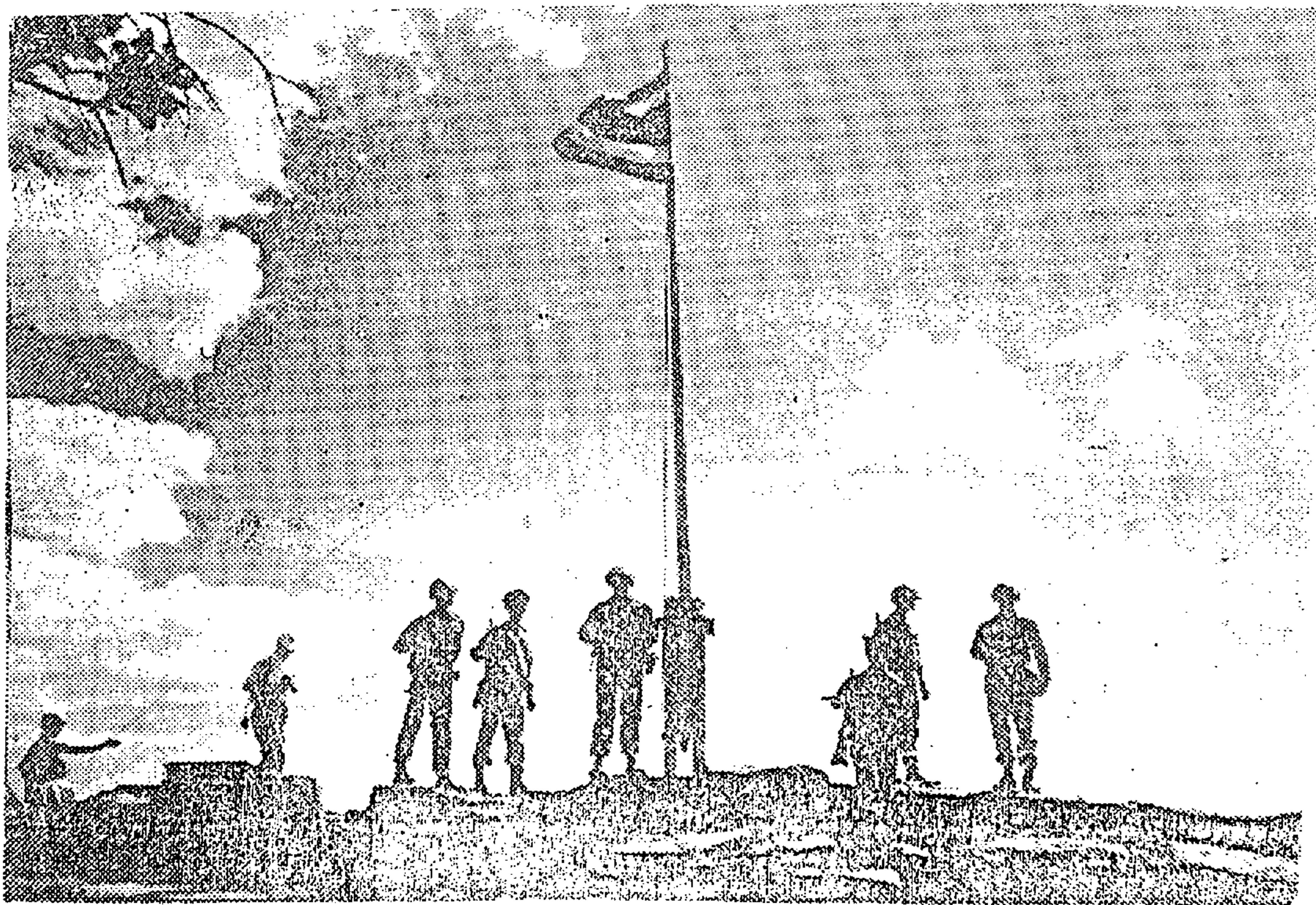
แผนที่ได้กลายเป็นส่วนของความตกลงนี้ ข้อขัดแย้งใด ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างแผนที่กับข้อสนธิสัญญาย่อมจะตกลงกันโดยกรรมวิธีธรรมดาในการตีความสนธิสัญญาและอ้างว่าประเทศไทยย่อมจะต้องได้รับประโยชน์จากกรรมวิธีเหล่านั้น เช่นที่ควรจะเป็น หากพบว่ามีการขัดกันระหว่างข้อบัญญัติสองบทในสนธิสัญญานั้นเอง โดยเหตุผลข้อนี้แม้ว่าไทยได้ยอมรับการเอาแผนที่ดังกล่าว ไทยยังมีโอกาสที่จะโต้เถียงว่า ในข้อขัดแย้งระหว่างข้อสนธิสัญญาที่กล่าวถึง “สันปันน้ำ” กับแผนที่ที่กล่าวถึงสิ่งที่แตกต่างออกไปจะต้องถือข้อสนธิสัญญาเป็นหลัก ฉะนั้น จึงจำเป็นที่ศาลจะต้องพิจารณาเรื่องนี้ โดยมูลฐานนั้น เพราะเหตุแผนที่เป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา ฉะนั้นข้อขัดแย้งใด ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างในแผนที่กับข้อตกลงในสนธิสัญญาย่อมตกลงด้วยการตีความในสนธิสัญญา โดยกรรมวิธีธรรมดาจะเกิดผลดีต่อไทยมากกว่าวิธีแก้คำฟ้องดังกล่าว¹

¹ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.(2505).คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระวิหาร. แปลโดย กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 100.

ภาพประกอบ 19 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดให้สัมภาษณ์กรณีศาลโลกตัดสินคดี
เขาพระวิหารกับ "พิมพ์ไทย" ที่สนามบินเชียงใหม่เมื่อเที่ยงวันที่ 16 มิถุนายน 2505

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ .ก/ ป7/ กต.1.5
ปก7

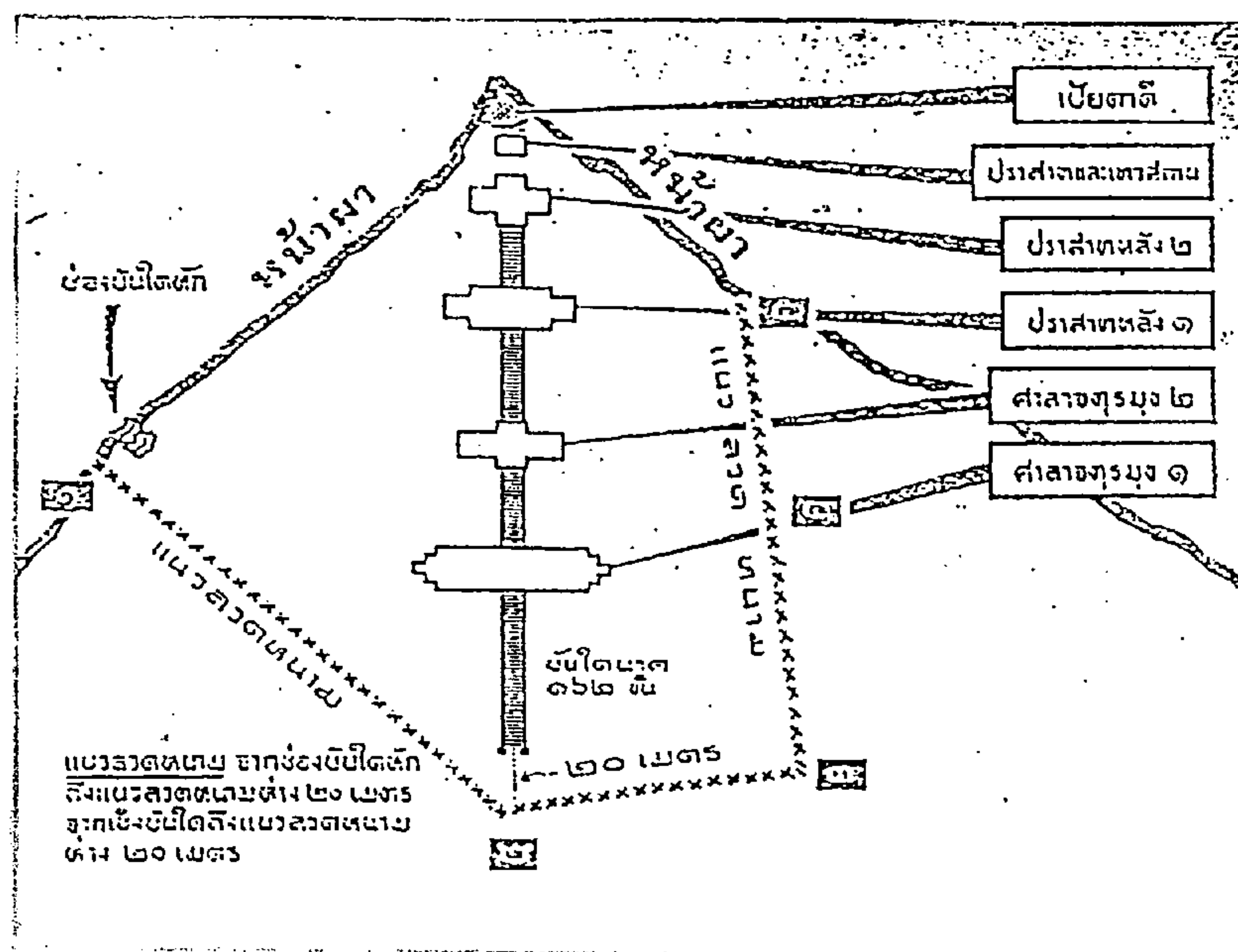
ภาพประกอบ 20 ธงไตรรงค์ของไทยปลิวสลับอยู่บนยอดเขาพระวิหาร พร้อมด้วยกำลังของหน่วยตำรวจ
ตระเวนชายแดนที่รักษาการณ์ ก่อนที่ถอนกำลังจากเขาพระวิหาร

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). *กรณีเขาพระวิหาร* . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก/ป7/กต.1.5.

ภาพประกอบ 21 พลเอกประภาส จารุเสถียร (ยศในขณะนั้น) กำลังรับค่านับจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการ
ไปทำพิธีล้อมรั้วเขาพระวิหาร และอัญเชิญธงชาติเข้ามาประดิษฐานในเขตไทย

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ. (2502). กรณีเขาพระวิหาร . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก/ป7/กต.1.5.

ภาพประกอบ 22 แนววัดคณาจากช่องบ้านไคหักถึงแนววัดคณาห่าง 20 เมตร จากเข้บ้านไคหักถึง
แนววัดคณา ห่าง 20 เมตร

ที่มา : กระทรวงการต่างประเทศ. (2502).กรณีเจ้าพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/กต.1.5.ปีก 2.

6. ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรไทยกับราษฎรกัมพูชา

เดิมนั้นชาวบ้านในเขตชายแดนด้านกัมพูชามีความเกี่ยวข้องฉันท์พี่น้อง ซึ่งจะเห็นได้จากราษฎรที่อยู่ในเขตไทยบางคนมีคูครองทางฝั่งกัมพูชา¹ ราษฎรฝั่งกัมพูชามาอาศัยอยู่ฝั่งไทยก็มี พอานเข้าก็มีการขึ้นทะเบียนเป็นคนไทยถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนราษฎรฝั่งไทยไปอาศัยอยู่ฝั่งกัมพูชาก็มี ดังเช่นคำบอกเล่าของ นายอำนาจ สุนทรพินิจ ราษฎร บ้านภูมิซรอล จิตชายแดนเขาพระวิหาร ได้เล่าว่า มีราษฎรกัมพูชามีคูครองในเขตตำบลบึงมะลูเป็นจำนวนมาก และเข้าใจว่ามีมากกว่าหมู่บ้านในเขตตำบลอื่น ๆ ที่อยู่ตามชายแดนไทย ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์พิพาท การเดินทางไปมาหาสู่กัน การแลกเปลี่ยนสินค้าที่เคยทำได้โดยสะดวก ส่วนใหญ่จะทำการแลกเปลี่ยนสินค้ากันบริเวณช่องโพย (คูภาพประกอบ 23) ต้องหยุดชะงักลง เพราะราษฎรส่วนมากจะแค้นเคืองราษฎรกัมพูชา จนถึงกับไม่คุยกัน คนที่รู้จักกันแต่เมื่อเจอหน้ากันก็ไม่ทักทายกันก็มี ราษฎรไทยที่ไปทำมาหากินอยู่ในกัมพูชาต้องอพยพกลับมาฝั่งไทย เพราะทนความอดอยากและกดขี่จากทหารกัมพูชาไม่ไหว² ส่วนราษฎรกัมพูชาที่เคยนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกับราษฎรไทย พอเกิดกรณีพิพาท การแลกเปลี่ยนสินค้าก็หยุดชะงัก ทำให้ราษฎรกัมพูชาต้องลักลอบอพยพเข้ามาตามแนวชายแดนไทย เนื่องจากทนความเดือดร้อนในเรื่องการทำมาหากินไม่ไหว เพราะในช่วงที่ยังไม่เกิดเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีเขาพระวิหาร การแลกเปลี่ยนสินค้าโดยเฉพาะเกลือสินเธาว์เป็นที่ต้องการของชาวกัมพูชามาก³

¹ ทอแสง โกศัย อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 10 บ้านภูมิซรอล หมู่ที่ 9 ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545.

นางทอแสง โกศัย ได้เล่าว่า ราษฎรส่วนใหญ่ในบ้านภูซรอล จะแต่งงานกับคนกัมพูชา เพราะบ้านภูมิซรอลเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดเขตชายแดน เช่น

นายโต๊ะ มาทอง แต่งงานกับ นางโฮม มาทอง , นายรัตน์ มาทอง แต่งงานกับ นางเชียน มาทอง
นายนวน องค์กรชาม แต่งงานกับ นางเวียน องค์กรชาม , นายอิน แก้วลอย แต่งงานกับ นาง สัมฤทธิ์ แก้วลอย

² กระทรวงมหาดไทย. (2502 – 2503 , 7 มกราคม – 15 เมษายน). คนไทยในกัมพูชาอพยพกลับถิ่นเดิม. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท. 3.1.2.9 / 9.

³ ศรีศักร วัลลิโภดม. (2533, มกราคม – มีนาคม). “ เกลือสินเธาว์ – ไทย , ” วารสารเมืองโบราณ (18) 1 : 40. ได้กล่าวว่า ในราชอาณาจักรกัมพูชามีทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่กว่าที่อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นแหล่งสะสมพันธุ์ปลาที่เป็นอาหารสำคัญของมนุษย์ เกลือสินเธาว์ น่าจะมีบทบาทในการทำปลาแห้ง ปลาหมัก ปลาดอง และปลาร้าอยู่ไม่น้อย.

เพราะกัมพูชาต้องการเกลือไปหมักปลาร้า¹ และในช่วงนั้นจังหวัดศรีสะเกษก็มีแหล่งผลิตเกลืออยู่ที่บ้านโนนสูง บ้านดอนเกลือ ในเขตอำเภอรามัน² จึงทำให้มีเกลือเป็นจำนวนมากพอที่จะแลกเปลี่ยนสินค้ากับราษฎรกัมพูชาชาวกัมพูชานอกจากนำปลามาแลกเปลี่ยนสินค้าแล้วยังนำของป่าประเภทพวกเนื้อสัตว์ หนังสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนพวกเสื้อผ้าและยารักษาโรค เพราะกัมพูชาขาดแคลนเครื่องใช้เหล่านี้มาก

จากคำบอกเล่าของ นาย หน ธนพล³ ราษฎรบ้านภูมิซรอล ได้เล่าว่า การแลกเปลี่ยนสินค้าส่วนมากจะทำการแลกเปลี่ยนกันที่ช่องตาเฒ่า (จุดจุดแลกเปลี่ยนสินค้าในแผนที่ประกอบ) โดยราษฎรไทยจะนำสิ่งของที่จะใช้แลกเปลี่ยนสินค้า อาทิ ข้าวสารเกลือ อาหาร เสื้อผ้ารวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยใช้เกวียนบรรทุกเป็นพาหนะ และเดินเท้า การเดินทางจะใช้เวลาหลายชั่วโมง มีการพักแรมค้างคืน และพอถึงจุดแลกเปลี่ยนก็นำสินค้ามาแลกเปลี่ยน

แต่หลังจากเกิดกรณีพิพาทแล้วได้มีการปิดพรมแดนห้ามไปมาหาสู่กันตามชายแดนไทยเพื่อความปลอดภัยของประชาชน ทำให้มีการลักลอบแลกเปลี่ยนสินค้ากัน นอกจากการลักลอบแลกเปลี่ยนสินค้ากันแล้ว ราษฎรไทยที่เคยเข้าไปหาของป่าในเขตชายแดนด้านกัมพูชาก็ยังมีการลักลอบเข้าไปหาของป่าเช่นเคย จากคำบอกเล่าของ นาย คณิต แสนสา⁴ ซึ่งเป็นครู

¹ สุธี มัชฌิมาลัย อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 626 หมู่ 8 ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2545.

² ศรีศักร วัลลิโภดม. (2533). *อารยธรรมอีสาน*. หน้า 458.

³ หน ธนพล อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 38 ภูมิซรอล หมู่ 2 ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อ 1 กันยายน 2545.

⁴ คณิต แสนสา, อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 084 หมู่ที่ 2 ตำบลหนองลาดหญ้า อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อ 1 กันยายน 2545.

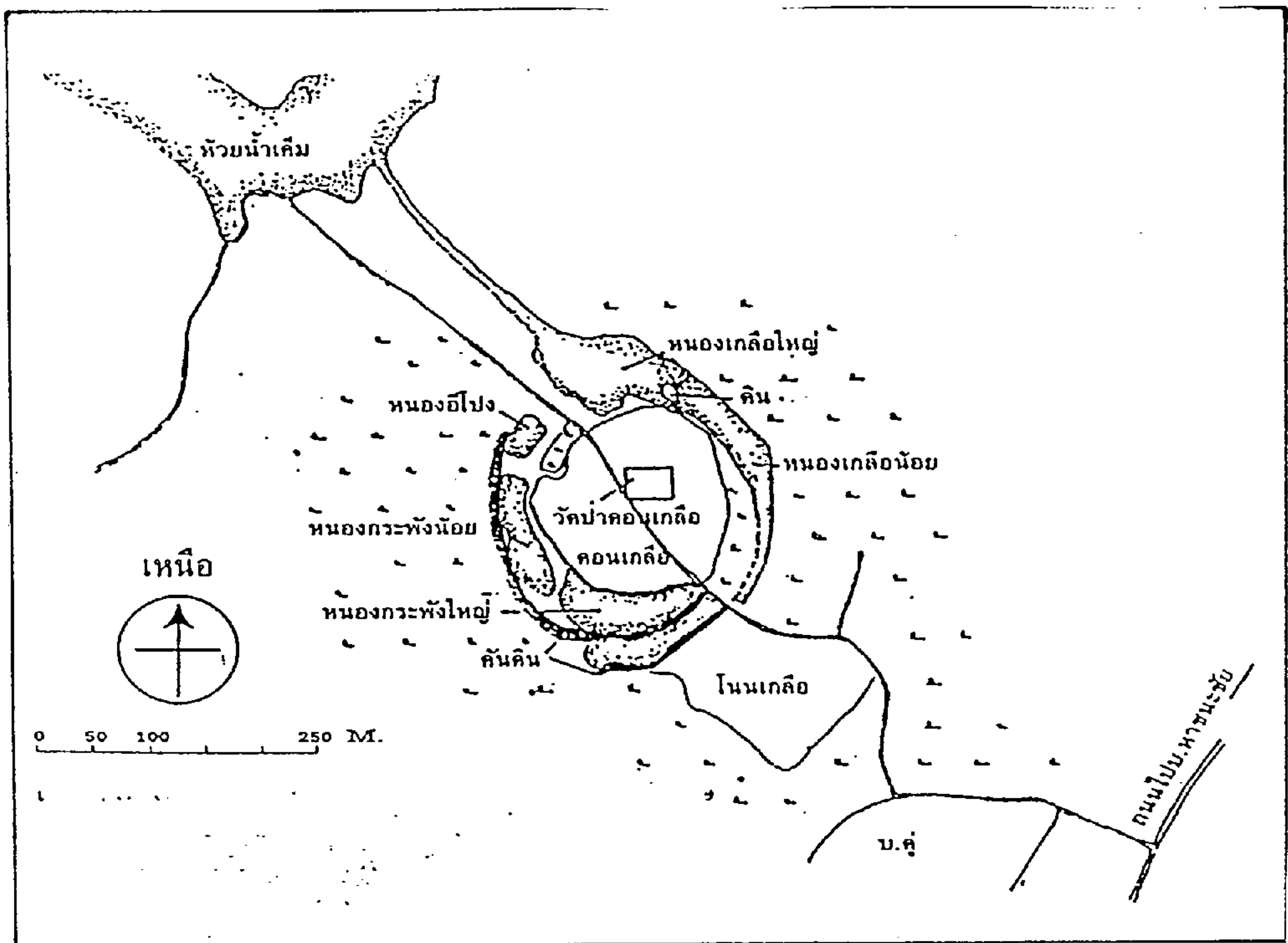
อยู่ในอำเภอกันทรลักษ์ขณะนั้น ได้เล่าว่า ครั้งนั้นตนพร้อมด้วยคณะรวม 5 คน มีตำรวจ 1 นาย คือ พล ฯ อาจ เนียมสำโรง ได้ออกไปหาหน่อไม้ใกล้บริเวณช่องโพล แต่พวกที่ ไปด้วยกันพบ ทหารกัมพูชา จึงรีบตะโกนบอกเพื่อน ในขณะที่ทุกคนยังไม่ทันตั้งตัว ทหารกัมพูชาได้ยิงปืนใส่ ไม่ทราบจำนวน เป็นเหตุให้ พล ฯ อาจ เนียมสำโรง ตายคาที่ เหตุการณ์ ครั้งนั้นยังทำให้ ความรู้สึกของราษฎรไทยที่มีต่อราษฎรกัมพูชาโกรธเคืองขึ้นกว่าเดิม

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ชาวศรีสะเกษ มีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์ดังกล่าวหลายด้าน ซึ่งล้วนแต่เป็นผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ของชาวศรีสะเกษ โดยเฉพาะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามเขตชายแดนของจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อศาลโลกตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหาร ตกอยู่ในความครอบครองของกัมพูชาแล้ว ก็ยังมีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวศรีสะเกษดังจะกล่าวในลำดับต่อไป

ภาพประกอบ 23 แผนที่แสดงจุดแลกเปลี่ยนสินค้าและติดต่อระหว่างราษฎรไทย กับราษฎรกัมพูชา บริเวณช่งโพย

ที่มา : ดัดแปลงจาก อภิศักดิ์ โสมอินทร์.(2525). ภูมิศาสตร์อีสาน. หน้า 361. อ้างจากแผนที่บริเวณ จังหวัดศรีสะเกษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

ภาพประกอบ 24 แผนผังแสดงแหล่งผลิตเกลือในเขตอำเภอราชไศล

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ. (2542). วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และ
ภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ. หน้า 105 อ้างอิงจาก ภาพถ่าย ทางอากาศ 5839 IV แผนที่
79 /80 (2519).โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ).
กรมศิลปากร, กองโบราณคดี .

บทที่ 4

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อจังหวัดศรีสะเกษ ในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหาร

นับตั้งแต่ศาลโลกได้ตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ท่ามกลางความรู้สึกเศร้าสลด และไม่พอใจอย่างมากของพี่น้องชาวศรีสะเกษรวมถึงชาวไทยทั่วประเทศ ต่อคำตัดสินของศาลโลก เหตุการณ์ช่วงหลังการตัดสินของศาลโลก ชาวศรีสะเกษจะได้รับผลกระทบด้านจิตใจอย่างรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจาก ชาวศรีสะเกษจะไปกราบไหว้บูชาวิหารแห่งนี้ในเทศกาลเดือนหกเพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนลงมือประกอบอาชีพเกษตรกรรมตลอดจนมีการจุดบั้งไฟบวงสรวงศาสนสถานแห่งนี้ด้วย แต่หลังจากเกิดกรณีพิพาทดังกล่าว มีผลให้ชาวศรีสะเกษขาดการปฏิบัติทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตามเทศกาล จึงมีผลให้ชาวศรีสะเกษเกิดปฏิกิริยาต่อต้านดังได้กล่าวมาแล้ว นอกจากกรณีพิพาทจะส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อชาวศรีสะเกษในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยว ด้านสังคม และด้านการคมนาคมติดต่อ เป็นต้น

1. ด้านการเมืองการปกครอง

จากการตัดสินของศาลโลก กรณีเขาพระวิหาร ทำให้ไทยต้องยกปราสาทเขาพระวิหารซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ให้กัมพูชา นับว่าเป็นการเสียดินแดนอีกครั้งหนึ่งของไทย¹ ที่ต่อเนื่องจากการเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส กล่าวคือ ในการเสียดินแดนครั้งที่ 5 (เสียพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ) เมื่อ พ.ศ. 2450 ไทยยอมเสียดินแดนในครั้งนั้นก็เพื่อที่จะให้ฝรั่งเศสยอมคืนเมืองด่านซ้าย เมืองตราด และเกาะทั้งหลายซึ่งอยู่ภายใต้แหลมสิงห์ลงไปจนถึงเกาะกูดกลับคืนให้แก่ไทย จากการที่ไทยยกพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้ฝรั่งเศส มีผลให้ที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหารเปลี่ยนไปเป็นตั้งอยู่ตรงบริเวณพรมแดนไทยกับกัมพูชา และต่อมาฝรั่งเศสได้ขีดเส้นพรมแดนให้เขาพระวิหารอยู่ในเขต

¹ไทยเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส 5 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 เสียดินแดนส่วนใหญ่ของประเทศเขมร ยกเว้น พระตะบอง เสียมราฐ กับเกาะอีก 6 เกาะ

ครั้งที่ 2 เสียแคว้นสิบสองจุไทย

ครั้งที่ 3 เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

ครั้งที่ 4 เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงกันข้ามกับหลวงพระบางและปากเซ

ครั้งที่ 5 เสียพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ

อินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งก็ทำให้เกิดปัญหาในการครอบครองสิทธิปราสาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา จนกระทั่งกัมพูชาได้นำเรื่องปราสาทเขาพระวิหารฟ้องศาลโลก แล้วศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้ ทำให้ไทยต้องมอบดินแดนส่วนนี้ให้กับกัมพูชา บริเวณที่ไทยต้องเสียให้กัมพูชาไทยจะเตรียมปักหลักกันรั้วด้วยลวดหนามเขตที่ไทยต้องเสียให้กัมพูชา มีเนื้อที่ประมาณ 150 ไร่¹

การเสียปราสาทเขาพระวิหารในครั้งนั้น ทำให้จังหวัดศรีสะเกษซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหารเหลือพื้นที่ในการปกครองประมาณ 8,839.967 ตารางกิโลเมตร² ซึ่งแต่เดิมจังหวัดศรีสะเกษยังเป็นเมืองชุมชน มีพื้นที่รวมเขตอำเภอที่เคยตั้งในบริเวณเขมรด้าด้วยประมาณ 12,360 ตารางกิโลเมตร³

นอกจากจะเสียพื้นที่ดังกล่าวแล้ว จังหวัดศรีสะเกษยังได้เสียสิทธิในการปกครองบริเวณส่วนนี้ด้วย เพราะก่อนที่จะเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาจังหวัดศรีสะเกษได้ครอบครองดูแลพื้นที่บริเวณนี้ โดยมีเจ้าหน้าที่รักษาการณ์อยู่บริเวณปราสาทเขาพระวิหาร ประชาชนไทยที่จะเข้าไปชมปราสาทเขาพระวิหารก็ได้โดยสะดวก แต่หลังจากศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี การขึ้นชมปราสาทไม่สะดวกเหมือนเดิมเพราะปราสาทเขาพระวิหาร ไม่ได้อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอกันทรลักษณ์แล้ว ถ้าจะขึ้นชมก็ต้องไปขออนุญาตทหารที่กัมพูชาส่งมาประจำที่เขาก่อน เพราะปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา

ส่วนการปกครองตามแนวชายแดนได้มีการเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ตามชายแดนมากขึ้น และได้มีการกวาดค้นคนเข้าออก เนื่องจากสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีได้รับรายงานถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับความพยายามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่พยายามจะแทรกซึมเข้ามาในไทยว่า

¹กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). เหตุการณ์ระหว่างไทย – เขมร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก / ป 7 / บ 1.1. ปีที่ 2

²สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด. (2542). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ. หน้า 1.

³คณะกรรมการประชาสัมพันธ์. (2500). เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ จังหวัดศรีสะเกษ . หน้า 3.

ขณะนี้การบริหารของรัฐบาลประเทศข้างเคียงบางประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงไป¹ เช่น ประเทศลาว เปลี่ยนเป็นรัฐบาลผสม และถือนโยบายเป็นกลาง เมื่อเป็นเช่นนี้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ประเทศนั้น ๆ ก็ย่อมเปลี่ยนไปจากเดิมด้วย ซึ่งเป็นโอกาสของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ที่ใช้ความพยายามเข้ามาในประเทศไทย² ทำให้ต้องเข้มงวดในการปกครองมากขึ้น³ และในระหว่างนี้ได้มีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยและเจ้าหน้าที่ฝ่ายกัมพูชา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

1.1 การปะทะต่อสู้บริเวณชายแดน

นับตั้งแต่ไทยได้มอบอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารแก่กัมพูชาพร้อมทั้งได้ถอนทุกสิ่งทุกอย่างออกนอกบริเวณเขาพระวิหาร⁴ ไทยก็ยังคงตรวจตราเหตุการณ์ทางชายแดนด้านนี้อย่างต่อเนื่อง เพราะในช่วงนี้ปรากฏว่าได้มีทหารกัมพูชาได้เข้ามาในเขตไทยอยู่เนือง ๆ จนทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารกัมพูชากับตำรวจตระเวนชายแดนของไทย

การปะทะกันระหว่างทหารกัมพูชาและตำรวจตระเวนชายแดนไทยได้เกิดขึ้นเมื่อ วันที่ 11 – 12 สิงหาคม พ.ศ. 2505 เนื่องจากได้มีทหารกัมพูชาได้ล่องลำเข้ามาในเขตไทยเพื่อที่จะหาทางขึ้นสู่ปราสาทเขาพระวิหาร จึงทำให้เกิดปะทะกันกับตำรวจตระเวนชายแดนไทย ซึ่งลาดตระเวน

¹ในระหว่างที่เกิดเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา ทางรัฐบาลไทยมีความระแวงว่าอาจจะมี การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในจังหวัดทางภาคอีสาน เพราะสภาพของอีสานมีส่วนเอื้ออำนวยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความล้าหลังทางเศรษฐกิจของอีสานจะยิ่งเป็นตัวเร่งเรื่องนี้ และอาจจะรุนแรงหนัก ขึ้นจนถึงกับมีการแบ่งแยกดินแดนอีสานออกไป อันเป็นผลจากลักษณะท้องถิ่นนิยมอีสาน โดยพวกนี้อาจหวัง ความความสนับสนุนจากเวียดนามเหนือ จีนแดงและขบวนการประเทศลาว ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลยังมีความเกรง ว่าผู้นำทางการเมืองของอีสานจะเข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์ เพื่อโค่นล้มรัฐบาลเนื่องจากไม่พอใจ นโยบายที่โน้มเอียงไปทางตะวันตกมากเกินไปและศรีสะเกษก็เป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายแดนด้านกัมพูชา สภาพ พื้นที่เป็นป่าที่บเหมาะสำหรับที่พวกคอมมิวนิสต์จะใช้หลบซ่อนตัว ทำให้รัฐบาลระแวงว่าจังหวัดศรีสะเกษเป็น จังหวัดที่มีพวกคอมมิวนิสต์แอบแฝงอยู่ ส่งผลให้ชาวจังหวัดศรีสะเกษถูกจับกุม ซึ่งประกอบด้วย ประชาชน พ่อค้า ข้าราชการ ได้ถูกจับกุมคุมขังไปเป็นจำนวนมาก ในช่วง พ.ศ. 2502 มีประชาชนทั่วประเทศถูกจับกุม ข้อหาคอมมิวนิสต์ประมาณ 300 คน และในจำนวนนี้มีชาวศรีสะเกษถูกจับถึง 61 คน ประมาณร้อยละ 20 ของ จำนวนทั้งหมด.

²กระทรวงมหาดไทย. (2505). กระทรวงมหาดไทย – รัฐมนตรี. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก / ป7 / 2505 / มท. 1.1.

³แหล่งเดิม.

⁴วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 ไทยได้ถอนทุกสิ่งทุกอย่างออกนอกบริเวณเขาพระวิหารที่คงเหลือ อยู่ในเขตไทย คือ สลупสี่เหลี่ยมสองหลังซึ่งตั้งอยู่บนเนินดินลึกเข้ามาจากเขตแดนไทยประมาณ 500 เมตร ธงไตรรงค์พร้อมเสาธงที่ตั้งอยู่บนหน้าผาชันได้ย้ายลงมาจากที่เดิมซึ่งเคยประดิษฐานบนเปี้ยดาดีด้านหลัง ปราสาทเขาพระวิหารลงมายังบริเวณผามออีแดง หรือเนิน 45 ที่มีความลาดชัน 45 องศา

อยู่ในเขตช่องโพย (ดูภาพประกอบ 25) เมื่อกัมพูชาเห็นหน่วยลาดตระเวนชายแดน ได้ทำการยิงทันที หน่วยลาดตระเวนตำรวจชายแดนจึงได้ทำการยิงโต้ตอบเพื่อป้องกันตัว

ภายหลังจากที่ยิงต่อสู้กันประมาณ 10 นาที ทหารกัมพูชาได้ถอยกลับเข้าไปในเขตกัมพูชา การปะทะกันในครั้งนั้นปรากฏว่า ฝ่ายไทยได้รับบาดเจ็บ 2 นาย ราษฎรไทยได้หายไป 3 คน ส่วนตำรวจตระเวนชายแดนไทยหายไป 1 นาย¹

ในระหว่างนี้ ไทยต้องกำชับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทางชายแดนด้านกัมพูชาให้เอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจัง เพราะปรากฏว่าได้มีการเคลื่อนไหวทางทหารของฝ่ายกัมพูชา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2505 ซึ่งหน่วยลาดตระเวนชายแดนได้ตรวจพบทหารกัมพูชาห่างจากชายแดนประมาณ 500 หลา ฝ่ายทหารกัมพูชาได้ยิงปืนมายังหน่วยลาดตระเวนของไทย 1 นัด ไม่มีผู้ใดได้รับอันตราย และในวันเดียวกันนี้ ได้มีเครื่องบินไอพ่น 1 เครื่อง ไม่ปรากฏสัญชาติ บินผ่านภูชี้หนูในเขตกัมพูชา แล้วบินลัดเข้ามาในเขตไทยด้าน เขาพระวิหารแล้วบินกลับออกไป²

จากเหตุการณ์ดังกล่าว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้สั่งการไปยังรองผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนให้ส่งกำลังไปเพิ่มอีกเพื่อคุ้มครองราษฎรที่อาศัยอยู่ตามชายแดนทุกด้านเพื่อป้องกันการรุกร้าเขตแดนและป้องกันการข่มเหงรังแกจากทหารกัมพูชา³

ผลที่เกิดขึ้นทำให้หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนต้องเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น ไม่เช่นนั้นแล้วอาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยได้

¹กระทรวงมหาดไทย. (2505). เหตุการณ์ระหว่างไทย - เขมร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.ก/ป7/บ.1.1. ปีก 2 . อ้างอิงจาก สารเสรี.(2505,15 สิงหาคม).

²กระทรวงมหาดไทย. (2505 , 15 พฤศจิกายน - ธันวาคม). รายงานเหตุการณ์ชายแดนด้านกัมพูชา จากจังหวัดต่าง ๆ . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท. 3.1.2.8/541.

³ กระทรวงมหาดไทย.(2505). เหตุการณ์ชายแดน. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/มท.1.5.

2. ด้านเศรษฐกิจ

อาจกล่าวได้ว่า นอกจากสุรินทร์ บุรีรัมย์แล้ว จังหวัดศรีสะเกษถือว่าเป็นจังหวัดที่มีมาตรฐานการครองชีพต่ำ ซึ่งข้อมูลของผู้รายงานข่าวจากผู้แทนไทยรายงานที่เดินทางไปสังเกตการณ์ภาคอีสาน ได้เล่าว่า

ศรีสะเกษกันดารหนักกว่าทุกจังหวัดสถิติโจรผู้ร้าย จี้ปล้นวัวควาย เพิ่มปริมาณ
อย่างน่าใจหาย ตำรวจไม่จับกุมโจร นอกจากจับเหล่าเถื่อนเท่านั้น ราษฎรก็ระอา
ไม่ยอมแจ้งตำรวจ อาหารการกิน ก็อดคัดัดขัดสน ทั้งข้าว และหยวกกล้วยต้ม
ปนกับข้าวกิน บางแห่งไม่มีข้าวจะกินแล้ว¹

จากข้อความนี้ จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจของจังหวัดศรีสะเกษในระยะนั้น ไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างอดคัดัดขัดสน

ในระหว่างที่เกิดเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา ประเทศไทยได้สร้างกระแสชาตินิยมให้ชาวไทยทุกคนรับรู้ว่ ปราสาทเขาพระวิหารเป็นของไทย ซึ่งก็ทำให้มีผู้คนจำนวนมากมาเดินทางไปท่องเที่ยวปราสาทเขาพระวิหาร จนทำให้ประชาชนคนไทยจำนวนมากรู้จักเขาพระวิหารมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้ประชาชนชาวศรีสะเกษมีรายได้จากการท่องเที่ยว ประชาชนชาวศรีสะเกษมีความเป็นอยู่ดีขึ้น² แต่เมื่อศาลโลกตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารตกเป็นของกัมพูชา ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดศรีสะเกษไม่ว่าจะเป็นด้านการประกอบอาชีพ ด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 การประกอบอาชีพ

ในจังหวัดศรีสะเกษนั้น ราษฎรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทำนาเป็นหลัก นอกจากนั้นมีการทำไร่ฝ้าย ไร่อ้อย ไร่แดงโม ไร่หอม ไร่กระเทียม ซึ่งปลูกกันแถบอำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอราษีไศล การเลี้ยงวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ มีการเลี้ยงทุกครัวเรือนเป็นประจำ การทำสวนจะทำในแถบอำเภอเมืองศรีสะเกษ การตีผึ้ง มีแถบอำเภอกันทรลักษ์

¹กระทรวงมหาดไทย. (2500). กรณีชาวอีสานอดอยาก. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

ก / ป 7 / 2500 / มท.10. ปีที่ 2.

²คณะกรรมการประชาสัมพันธ์. (2500). เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ จังหวัดศรีสะเกษ . หน้า 6.

และอำเภอขุนันธ์¹ ส่วนราษฎรที่อาศัยอยู่ตามชายแดนจะประกอบอาชีพล่าสัตว์ และหาของป่า การล่าสัตว์และหาของป่า² ส่วนมากจะทำกันในเขตอำเภอกันทรลักษ์

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านการประกอบอาชีพของราษฎร ประการแรก คือ ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่มีอาชีพหาของป่าและล่าสัตว์เมื่อมาเกิดเหตุการณ์พิพาทก็ไม่สามารถที่จะข้ามเขตแดนไปหาของป่าได้ เพราะทางรัฐบาลไทยประกาศห้ามราษฎรไทยมิให้เข้าไปในเขตกัมพูชา เนื่องจากเคยมีราษฎรไทยที่เข้าไปในเขตชายแดนกัมพูชาแล้วถูกฝ่ายกัมพูชาจับกุมไปจึงต้องมีการกวาดขันคนเข้าออกตามชายแดนอย่างเข้มงวด พร้อมทั้งได้กำชับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทางชายแดนด้านกัมพูชาให้เอาใจใส่ตรวจตราเหตุการณ์ทางชายแดนด้านนี้อย่างจริงจังยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันความปลอดภัยให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนดังกล่าว จากกรณีพิพาทนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินของราษฎร จากที่เคยออกไปหาของป่าตามแนวชายแดนก็ต้องหยุดชะงักลง ทำให้บางครั้งถึงกับขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค เนื่องจากของป่าที่หามาได้ส่วนหนึ่งก็นำมาบริโภค อีกส่วนหนึ่งก็จะเก็บไว้แลกเปลี่ยนสิ่งของ³ จนบางครั้งจึงเกิดการลักลอบเข้าไปหาของป่าในเขตกัมพูชา ดังคำบอกเล่าของ นายอัมพร นัยบุตร อดีตคลังจังหวัดศรีสะเกษ⁴ ได้เล่าว่า ถึงแม้จะมีการกวาดขันราษฎรไม่ให้ล้ำเขตแดนออกไปแต่ก็ยังมียาราษฎรไทยที่ลักลอบลงไปหาของป่าอยู่เป็นประจำ ราษฎรที่ลักลอบไปหาของป่า บอกว่า พวกเขาไม่กลัวที่จะถูกจับเพราะมีญาติพี่น้องที่แต่งงานกับชาวกัมพูชาแล้วได้อาศัยอยู่ที่นั่นถ้าเกิดเหตุการณ์อะไรก็จะให้ญาติที่อยู่ทางกัมพูชาช่วยเจรจาให้อย่างเช่นราษฎรบ้านหนองงูเห่ล้อม ตำบลเสียว อำเภอกันทรลักษ์ เคยลักลอบลงไปหาของป่าเพื่อนำมาเลี้ยงในงานแต่งงาน แต่ระหว่างที่ลงไปหาของป่าอยู่ในเขตชายแดนกัมพูชาก็ถูกทางฝ่ายกัมพูชาจับกุมต้องให้ญาติพี่น้องมาเจรจาให้จึง

¹คณะกรรมการประชาสัมพันธ์. (2500). เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ จังหวัดศรีสะเกษ. หน้า 6.

²ของป่าที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการมักจะเป็นพวก เนื้อสัตว์ เช่น เก้ง กวาง หมูป่า ไก่ป่า นอกจากสัตว์ป่าแล้ว ยังมีพวกน้ำมันงา ยางสน แก่นสน (ดิจไฟแทนโต้) เปลือกสีเสียด ชัน (ยางไม้) ภาษากิน เรียก ชีชี ใช้ทาครุ และยาเรือ และเบ็ด เป็นต้น

³การแลกเปลี่ยนสิ่งของไม่ได้แลกเปลี่ยนกับคนไทยเท่านั้น แต่ยังมีการแลกเปลี่ยนกับราษฎรกัมพูชาด้วยโดยเฉพาะเกลือเป็นที่ต้องการของกัมพูชามาก ส่วนสิ่งของที่กัมพูชานำมาแลกเปลี่ยนส่วนมาก จะเป็นพวกเนื้อสัตว์ป่า ซึ่งพอแลกเปลี่ยนแล้วเนื้อสัตว์เหล่านั้นก็จะถูกนำมาขายต่อให้กับชาวบ้าน แต่พอเกิดกรณีพิพาทได้ทำให้การแลกเปลี่ยนสินค้ากับราษฎรกัมพูชาหยุดลง เพราะทางการมีคำสั่งไม่ให้ข้ามไปเขตแดนกัมพูชาจึงทำให้เกิดการลักลอบแลกเปลี่ยนสินค้ากันขึ้น

⁴อัมพร นัยบุตร อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 46 / 9 ซอยประสานอัมพร ถนนศรีสะเกษ ตำบลเมืองเหนือ อำเภอ เมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545.

ถูกปล่อยตัว ซึ่งกว่าทางฝ่ายกัมพูชาจะปล่อยตัวราษฎรที่ลักลอบไปหาของป่าได้บางทีก็ใช้เวลา 2 - 3 วัน ทำให้ราษฎรต้องเสียขวัญกำลังใจและเสียเวลาในการทำมาหากิน หรือไม่ราษฎรยังอาจจะได้รับอันตรายจากการลักลอบลงป่าหาของป่าตามแนวชายแดน ดังได้กล่าวมาแล้ว

นอกจากนั้นแล้วเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา ยังส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินของราษฎรไทยที่อพยพเข้าไปทำมาหากินอยู่ในกัมพูชาต้องอพยพกลับคืนมา เพราะทนความเดือดร้อนในการครองชีพไม่ได้ ขาดเครื่องอุปโภค บริโภค และทางฝ่ายกัมพูชาก็ไม่ได้ให้การสงเคราะห์แต่อย่างใด¹ ทำให้ประชาชนอดอยากต้องกลับมาทำมาหากินในฝั่งไทย ประชาชนที่อพยพกลับเข้ามาก็ไม่มีที่ทำมาหากินส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ดินในการทำมาหากินตามมา และราษฎรทั้งสองฝั่งที่เคยเดินทางไปมาหาสู่กันก็ต้องหยุดชะงักลงด้วย

ประการที่สอง ก่อนที่ศาลโลกจะตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในความครอบครองของกัมพูชานั้น ประชาชนทั่วไปได้มาเที่ยวปราสาทเขาพระวิหารเป็นจำนวนมาก² ทำให้มีการเปิดร้านค้า ในตัวจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะร้านถ่ายรูปในจังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอกันทรลักษณ์ มีการถ่ายรูปปราสาทเขาพระวิหารเป็นของที่ระลึกจำหน่าย แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาดังกล่าวการจัดทำบัตรอวยพรปีใหม่ หรือ ส.ค.ส. จะมีภาพปราสาทเขาพระวิหารเป็นรูปภาพหลักของ ส.ค.ส. จังหวัดศรีสะเกษทุกปี และบางหมู่บ้านที่อยู่ติดสองข้างถนน เช่น บ้านน้ำขบ บ้านบึงมะลู บ้านภูมิซรอล³ จะมีการขายอาหารและสิ่งของต่าง ๆ ตามริมทางให้แก่ผู้มาเที่ยวชมปราสาทเขาพระวิหาร⁴ ส่วนข้างบนปราสาทเขาพระวิหารนั้นก็จะมีแม่ค้าชาวไทยนำอาหาร เครื่องดื่มมาขายอาหารที่นำมาขายจะเป็นพวก ไก่ย่าง เนื้อย่าง ข้าวเหนียว ส่วนเครื่องดื่มจะเป็นพวกน้ำเปล่า พวกแม่ค้าที่นำน้ำขึ้นมายายนั่นจะบรรทุกใส่ถังน้ำขึ้นมา การค้าขายของบริเวณปราสาทเขาพระวิหารนี้ทำให้ชาวบ้านศรีสะเกษต่างก็มีรายได้ แต่หลังจากที่กัมพูชาใช้อำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร บริเวณนี้ก็ไม่มีการค้าขาย เนื่องจากทางกัมพูชาได้ห้ามไม่ให้ขึ้นไปขายสินค้าทำให้ชาวศรีสะเกษต่างขาดรายได้ ประชาชนที่มาท่องเที่ยวก็มีจำนวนน้อยลง

¹กระทรวงมหาดไทย. (2504 - 2508, 10 ตุลาคม - 13 สิงหาคม). คนไทยอพยพเข้าไปอยู่ในกัมพูชา. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท. 3. 1. 2. 9 / 17.

²กรมศิลปากร, กองโบราณคดี. (2502). เรื่องเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กศก. 7 / 192.

³บ้านน้ำขบ หมายถึง หมู่บ้านที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดปี บึงมะลู หมายถึง หมู่บ้านที่มีการปลูกพืชไว้มาก และภูมิซรอล หมายถึง หมู่บ้านต้นสน

⁴อัมพร นัยบุตร อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 46 / 9 ซอยประสานอัมพร ถนนศรีสะเกษ ตำบลเมืองเหนือ อำเภอ เมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545.

2.2 การท่องเที่ยว

ในอดีตปราสาทเขาพระวิหารเป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธี จะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบ้าง แต่หลังการเกิดกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารทำให้ปราสาทเขาพระวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษ ถึงแม้ว่าเส้นทางไปปราสาทเขาพระวิหารจะลำบาก¹ แต่ก็มีประชาชนเป็นจำนวนมากที่เดินทางมาชมวิหารแห่งนี้² ประชาชนในสมัยนั้นที่เคยเดินทางมาชมปราสาทเขาพระวิหารแล้วมักจะประทับใจกับความวิจิตรงดงามของปราสาทเขาพระวิหารทำให้ประชาชนที่ยังไม่เคยไปชมต้องการอยากจะไป ดังคำบรรยายของ สกล พิมพาปสิราภรณ์³ ได้กล่าวว่า

ข้าพเจ้าไม่ใคร่มีความสนใจหรือเข้าอกเข้าใจในเรื่องโบราณวัตถุมาก่อนเลย แต่ด้วยการไปเที่ยวไปเห็นมาถึงสามปราสาทหินด้วยกันคือ ปราสาทหินที่พิมาย ที่วัดพนมวันและที่เขาคันทรง ข้าพเจ้าได้พบได้เห็นความมหัศจรรย์ของตัวปราสาท ความวิจิตรพิสดารของศิลปกรรมและความมหัศจรรย์อย่างไม่น่าเชื่อของคน สมัยนั้นที่สามารถนำเอาศิลาก้อนใหญ่ขึ้นไปวางเรียงรายซับซ้อนเชื่อมกันแน่นเป็นตัวปราสาทพร้อมกับสลักลวดลายบนศิลาแข็ง ๆ ด้วยความประณีตบรรจงขึ้นมาได้ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจที่ไม่ได้ไปเที่ยวชม โบราณสถานที่มียี่สิบอยู่แห่งหนึ่ง โบราณสถานที่นี้ก็คือปราสาทหินเขาพระวิหาร ซึ่งกล่าวกันว่ามีทุกสิ่งทุกอย่างที่สวยงาม แต่ความลำบากของการไปและโอกาสไม่อำนวยให้ความกระหายของข้าพเจ้าในการไปชมสถานที่แห่งนี้ จึงเป็นเหมือนความฝันของข้าพเจ้าไปเท่านั้น ข้าพเจ้าขอขอบคุณสวรรค์อยู่มิวายที่สวรรค์ยังประณีตแก่ข้าพเจ้าอยู่ความฝันของข้าพเจ้าได้ กลายเป็นความจริงไปแล้ว โดยที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปเยี่ยมพี่ชายที่จังหวัดศรีสะเกษโดยขบวนรถไฟ นครราชสีมา อุบล เมื่อข้าพเจ้าไปถึงศรีสะเกษแล้ว ข้าพเจ้าได้ทราบ ข่าวว่าคุณพี่เป็นหัวหน้านำเที่ยวพระวิหารของบรรดาข้าราชการศรีสะเกษ ข้าพเจ้าจึงขอติดตามคุณพี่ไปอีกคนหนึ่ง...”

¹ กระทรวงการต่างประเทศ. (2500). บทความและสารคดีการท่องเที่ยว. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก / ป 7 / 2500 / บ 10.4.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

จากบทความนี้จะเห็นได้ว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นศาสนสถานที่มีชื่อเสียง ถึงการคมนาคมจะลำบาก¹ แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคสำหรับการที่จะมาท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรก็ต้องการที่จะเดินทางมาบูรณะโบราณสถานแห่งนี้ ระหว่างที่นักศึกษาบูรณะปราสาทเขาพระวิหารอยู่นั้นก็ปรากฏว่ามีนักศึกษาและประชาชนไปท่องเที่ยวเขาพระวิหารกันเป็นจำนวนมาก แต่หลังจากที่ศาลโลกตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา ประชาชนที่เคยมาเที่ยวชมปราสาทเขาพระวิหารไม่มากเหมือนแต่เดิม² สิทธิการขึ้นไปชมปราสาทเขาพระวิหารอย่างเสรีนั้นได้เปลี่ยนไป เพราะการจะขึ้นไปชมปราสาทเขาพระวิหารนั้นต้องได้รับการอนุญาตจากทางเจ้าหน้าที่กัมพูชา ก่อน ถ้าไม่ได้รับอนุญาตก็จะขึ้นไปบนปราสาทเขาพระวิหารไม่ได้³ จึงทำให้ประชาชนที่มาที่มาท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยลง ประชาชนที่มาท่องเที่ยวก็จะเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่

จากการท่องเที่ยวปราสาทเขาพระวิหารที่มีเส้นทางไม่สะดวก จึงมีอุบัติเหตุขึ้นบ่อยครั้ง อุบัติเหตุครั้งสำคัญคือรถทัศนจรประสบอุบัติเหตุคว่ำทับครูสตรีสาวโรงเรียนชุมชนราษฎร์บำรุงที่มีชื่อเล่นว่า “แดง” ถึงแก่ความตายบนเนิน 45 จึงมีการเรียกชื่อสถานที่แห่งนี้ว่าผามออีแดงมาจนทุกวันนี้⁴

¹ ในอดีตการเดินทางไปอำเภอกันทรลักษ์ ต้องใช้รถจี๊ปเป็นพาหนะขนส่ง ใช้เวลาประมาณ 4 – 5 ชั่วโมง ถ้าเป็นฤดูฝนจะมีรถยนต์ประจำทางไปถึงเพียงตำบลพยุห์ ต่อจากนั้นจะต้องจ้างเกวียนหรือม้าจึงจะไปได้ (ถ้าจ้างม้าตัวหนึ่งวันละ 20 – 30 บาท แต่หายากมาก ถ้าใช้เกวียนคิดเที่ยวหนึ่งเล่มละ 80 – 100 บาท) ต้องเดินทางประมาณ 3 วัน. อ้างอิงจาก คณะกรรมการประชาสัมพันธ์. (2500). เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ จังหวัดศรีสะเกษ. หน้า 8.

² สุธี มัชฌิมาลัย ได้เล่าว่าแต่ก่อนมีอาชีพพิเศษคือเป็นไกด์พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมปราสาทเขาพระวิหารซึ่งก่อนที่ศาลโลกจะตัดสิน ได้มีนักท่องเที่ยวขึ้นมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก (ดูจากจำนวนรถนักท่องเที่ยวแต่ละวัน).

³ อัมพร นัยบุตร อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ บ้านเลขที่ 46 / 9 ซอย ประสานอัมพร ถนนศรีสะเกษ ตำบลเมืองเหนือ อำเภอ เมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545.

⁴ ตำนานผามออีแดงมีการบอกเล่าของนางสหัสสัย กฤษณสุวรรณ ว่าประมาณ พ.ศ. 2502 มีครูโรงเรียนเอกชนจากอำเภوخุขันธ์ ชื่อเล่นว่า ครูแดงได้ไปเที่ยวที่เขาพระวิหารด้วยรถยนต์ โดยนั่งคู่กับคนขับ เมื่อขับรถมาถึงบริเวณหน้าผาเกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ รถได้ทับครูแดงถึงแก่กรรมเพียงคนเดียว จึงเรียกบริเวณดังกล่าวว่า ผามออีแดง มาจนถึงทุกวันนี้ .

3. ด้านสังคม

นับตั้งแต่กัมพูชาพิงศาลโลกกรณีปราสาทเขาพระวิหาร จนกระทั่งศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี ทำให้ชาวศรีสะเกษมีปฏิกิริยาต่อต้าน เพื่อคัดค้านคำตัดสินของศาลโลก ดังได้กล่าวมาแล้วนอกจากนั้นแล้ว เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ยังส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมของจังหวัดศรีสะเกษ ในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ดังจะได้กล่าวต่อไป

3.1 การปล้นสะดมตามแนวชายแดน

ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา ปรากฏว่ามีการโจรกรรมปล้นสะดมทางด้านจังหวัดศรีสะเกษ เช่น ที่อำเภอขุนหาญ ได้มีคนร้ายไม่ทราบจำนวนจากกัมพูชา เข้ามาลักกระปือของราษฎร หมู่ที่ 4 ตำบลกันทรอม ต่อมาทางอำเภอได้ให้ผู้บังคับ กองตำรวจภูธรอำเภอขุนหาญ ไปทำการสืบสวนในเขตกัมพูชา¹ ผลการสืบสวนทราบว่า กระปือที่ถูกคนร้ายลักไปนั้น ได้ขายให้ราษฎรบ้านงักล ตำบลงักล จังหวัดเสียมราฐ ซึ่งเป็นบ้านที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถจะตามเอาคืนมาได้ และสืบทราบว่า คนร้ายที่ลอบเข้ามาลักกระปือไปมีจำนวน 3 คน คือ

1. นายคง เป็นคนบ้านไผ่ ตำบลอัลลงเวง
2. นายชวน เป็นคนบ้านไผ่ ตำบลอัลลงเวง
3. นายกริต เดิมเป็นคนบ้านพราน อำเภอขุนหาญ แต่ได้หลบหนีเข้าไปอยู่ในประเทศกัมพูชาเป็นเวลานานแล้ว²

เหตุการณ์ในครั้งนั้น จะเห็นได้ว่าราษฎรมีทั้งราษฎรไทยที่เป็นคนนำพวกเข้ามามีปล้นสะดมนอกจากจะมีราษฎรไทยที่เป็นคนนำพวกกัมพูชามาปล้นสะดมประชาชนในฝั่งไทยแล้วยังมีโจรกัมพูชาที่ลักลอบเข้ามามีปล้นสะดมราษฎรที่อยู่ตามแนวชายแดน ทำให้ราษฎรไทยต้องอยู่อย่างหวาดผวา ดังนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงได้มีคำสั่งอพยพราษฎรที่อยู่ตามชายแดนด้านกัมพูชาให้ไปอยู่ในเขตการดูแลของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้พ้นจากการรังควานของพวกโจรกัมพูชา³ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะนี้ปรากฏว่ามีพวกโจรกัมพูชา ได้ยกพลเข้ามามีปล้นสะดมตามแนวชายแดน

¹ผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอขุนหาญ ได้ไปทำการสืบสวนร่วมกับราษฎร ซึ่งมีญาติพี่น้องอยู่ในกัมพูชา และเป็นผู้ที่ได้คุ้นเคยกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของกัมพูชาเป็นอย่างดี นอกจากนั้นแล้วยังได้พยานายสัมฤทธิ์ มาตริวงศ์ นายสวัสดิ์ สุพงศ์ ผู้เสียหาย เข้าไปสืบในเขตกัมพูชาด้วย ผู้เสียหายกับพวกที่เข้าไปสืบสวน ได้พบปะผู้ใหญ่บ้านไผ่ กำนันตำบลอัลลงเวง อำเภอสำโรงงักล จังหวัดเสียมราฐ

²กระทรวงมหาดไทย. (2504, 3 เมษายน – 29 สิงหาคม). เหตุการณ์ชายแดนด้านกัมพูชา.(1) มท. 3.1.2.8 /537.

³กระทรวงมหาดไทย. (2505). กระทรวงมหาดไทย - รัฐมนตรี. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กป 7 / 2505 / มท.1.1 ปีที่ 5.

หลายครั้ง โดยเฉพาะราษฎรในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากการคุ้มครองของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย ซึ่งส่วนมากเป็นชาวบ้านที่หากินโดยการตัดไม้และเลี้ยงวัวควายไว้บ้านละตัวสองตัว ชาวบ้านเหล่านี้ได้ถูกพวกโจรกัมพูชาเข้ามาปล้นเสมอ เพราะการวางกำลังเจ้าหน้าที่ของไทยไปไม่ทั่วถึง และจากการบอกเล่า นายสุธี มัชฌิมาลย์¹ ราษฎร ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษ์ ได้เล่าว่ามีคนไทยที่ปล้นสะดมคนไทยด้วยกันเองด้วยแต่จะทำให้คนไทยเข้าใจผิดคิดว่าเป็นคนกัมพูชาจึงทำให้คนไทยเกลียดชังคนกัมพูชามากขึ้น

จากเหตุการณ์นี้กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีคำสั่งให้ทางจังหวัดและอำเภอพิจารณาโยกย้ายครอบครัวเหล่านี้ให้เข้ามาอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่² ที่จัดไว้ตามหมู่บ้านชายแดนเพื่อเป็นการป้องกันเหตุการณ์ดังกล่าว

แม้ว่าจะมีการอพยพราษฎรที่อยู่ตามแนวชายแดนแล้ว การปล้นสะดมก็ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยิ่งกว่านั้นยังปรากฏด้วยว่า มีกองโจรกัมพูชาที่แต่งเครื่องแบบทหารใช้อาวุธของทหารบุกเข้ามาปล้นสะดมทรัพย์สิน และจับคนไทยที่ชายแดนอยู่เนืองๆ³ ทำให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทยกำชับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทางชายแดนด้านกัมพูชา ให้เอาใจใส่ตรวจตราเหตุการณ์ทางชายแดนด้านนี้อย่างจริงจังยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันและให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนดังกล่าว⁴ นอกจากนั้น นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งกำชับให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการกวาดล้าง เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทุกฝ่ายทุกตำแหน่ง ให้ช่วยกันรักษาความปลอดภัยของประชาชนโดยเข้มแข็งโดยเฉพาะในด้านการป้องกันและปราบปรามกองโจรจากกัมพูชาที่เข้ามาปล้นสะดมทรัพย์สินของราษฎรไทย เพราะถ้าหากปรากฏบ่อยขึ้น และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถปราบปรามป้องกันได้อย่างเด็ดขาด หรือให้ความช่วยเหลือไม่ทันทั่วถึงก็อาจทำให้ราษฎรเสียขวัญ และเกิดความไม่มั่นใจในสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่รัฐบาลได้⁵

¹ สุธี มัชฌิมาลย์ อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรช ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 626 หมู่ 8 ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2545.

² กระทรวงมหาดไทย. (2505). *กระทรวงมหาดไทย - รัฐมนตรี*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กป 7 / 2505/มท.1.1 ปีกที่ 5.

³ แหล่งเดิม.

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ กระทรวงมหาดไทย.(2505).*กระทรวงมหาดไทย – รัฐมนตรี*. กป7/2505/มท.1.1.ปีก 5.

การปล้นสะดมของโจรกัมพูชาได้ส่งผลกระทบให้ราษฎรไทยที่อาศัยอยู่ตามชายแดนต้องละทิ้งบ้านเรือน และผลผลิตที่เพาะปลูก อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่แห่งใหม่ที่ปลอดภัยกว่า

4. การคมนาคม

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร ทำให้ไทยรีบดำเนินการสร้างถนนไปเขาพระวิหารเป็นการด่วน ดังจะเห็นได้จาก

“...รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือด่วนถึงกรมโยธาเทศบาลว่า ให้ดำเนินงานสร้างทางหลวงสายใหม่จากอำเภอกันทรลักษ์ไปยังเขาพระวิหารโดยด่วน โดยกำหนดให้แล้วเสร็จภายในเดือนกุมภาพันธ์นี้...”¹

และขณะเดียวกันก็มีข่าวจากหนังสือพิมพ์สยามนิกร ว่า

“ทางกัมพูชาซึ่งแสดงความประสงค์จะได้เขาพระวิหารไปปกครองได้สร้างถนนมุ่งตรงมายังเขาพระวิหาร”²

ในระหว่างนี้ได้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมปราสาทเขาพระวิหารเป็นจำนวนมากทำให้รัฐบาลได้ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้ประชาชนเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งแต่เดิมการคมนาคมไปอำเภอกันทรลักษ์ลำบากมาก ต้องใช้รถจี๊ปเป็นพาหนะขนส่ง ใช้เวลาประมาณ 4-5 ชั่วโมง ถ้าเป็นฤดูฝนจะมีรถยนต์ประจำทางไปถึงเพียงตำบลพยุห์ ต่อจากนั้นจะต้องจ้างเกวียนหรือม้าจึงไปได้ (ถ้าจ้างม้าตัวหนึ่งวันละ 20 –30 บาท แต่หายากมาก ถ้าใช้เกวียนคิดเที่ยวหนึ่งเล่มละ 80 –100 บาท ต้องเดินทางประมาณ 3 วัน)

ผลจากกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร จึงทำให้มีการตัดถนนสายหลักจากตัวจังหวัดศรีสะเกษไปยังปราสาทเขาพระวิหารผ่านอำเภอกันทรลักษ์ เป็นถนนลาดยางที่ได้มาตรฐานสายแรกของจังหวัดศรีสะเกษที่มีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณสองข้างทางที่สวยงาม เพราะเป็นเส้นทางท่องเที่ยว

¹ กระทรวงการต่างประเทศ.(2499). กรณีเขาพระวิหาร. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2499 ก.ด 1.4.อ้างอิงจาก “ สร้างถนนไปเขาพระวิหารจากกันทรลักษ์ ,” (2499,4 มกราคม). สยามนิกร.

² แหล่งเดิม.

เมื่อศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี การคมนาคมติดต่อระหว่างญาติพี่น้องของทั้งสองฝั่งชายแดนได้หยุดชะงักลงทำให้ราษฎรทั้งสองฝั่งขาดการติดต่อกัน จึงทำให้การแลกเปลี่ยนสินค้ายุติลง ส่งผลให้ราษฎรที่ประกอบอาชีพหาของป่าต้องขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนที่ค้าขายในบริเวณปราสาทเขาพระวิหารต้องขาดรายได้ภายหลังจากกัมพูชาได้อธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร

บทที่ 5

บทสรุป

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหาร จากการศึกษาพบว่า มีสาเหตุมาจากการปักปันเขตแดนของฝรั่งเศส ภายหลังวิกฤติการณ์ ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) ฝรั่งเศสทำสนธิสัญญากับไทยโดยไทยยอมยกเมืองหลวงพระบางบนฝั่งขวาแม่น้ำโขงกับดินแดนทางใต้ภูเขาดงรักให้แก่ฝรั่งเศส เพื่อแลกกับเมืองจันทบุรีที่ฝรั่งเศสยึดไว้ มีการทำสนธิสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส โดยไทยยอมยกดินแดนพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส ทำให้ที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ตรงบริเวณพรมแดนไทยกัมพูชา ต่อมาใน พ.ศ. 2450 ได้มีการทำสนธิสัญญากำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ ชี้เส้นพรมแดนในแผนที่ให้เขาพระวิหารอยู่ในเขตอินโดจีนของฝรั่งเศส จนกระทั่งใน พ.ศ. 2482 รัฐบาลไทยได้ตรวจสอบแผนที่เขตแดนไทยกับกัมพูชาจึงพบว่าฝรั่งเศสใช้ลำห้วยเป็นเส้นแบ่งเขตแทนที่จะใช้สันปันน้ำตามหลักสากล จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับฝรั่งเศสสืบเนื่องต่อมาจนเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา

เมื่อกัมพูชานำเรื่องปราสาทเขาพระวิหารฟ้องต่อศาลโลกทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านของประชาชนชาวไทยทุกคน เนื่องจากในช่วงนั้นรัฐบาลได้ปลุกจิตสำนึกขึ้นในใจของคนไทยทุกคนว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นของไทยพร้อมทั้งได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น จึงได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ การเดินขบวนประท้วง การบริจาคทรัพย์เป็นค่าทนาย เป็นต้น

เมื่อกรณีพิพาทสิ้นสุด โดยผลการตัดสินของศาลโลกให้กัมพูชามีอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษในหลาย ๆ ด้าน

ด้านการเมืองการปกครอง จากการศึกษาพบว่าภายหลังการตัดสินของศาลโลก ทำให้ปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งแต่เดิมอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดศรีสะเกษ เปลี่ยนไปอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา ทำให้จังหวัดศรีสะเกษซึ่งเป็นที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหารสูญเสียพื้นที่ไปประมาณ 150 ไร่ นอกจากนั้นแล้วจังหวัดศรีสะเกษยังเสียสิทธิในการปกครองบริเวณส่วนนี้ ทำให้ประชาชนไทยที่จะขึ้นไปชมปราสาทเขาพระวิหารไม่ได้ความสะดวกเหมือนเดิม ส่วนการปกครองตามแนวชายแดนทางจังหวัดศรีสะเกษได้เพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ตามแนวชายแดนมากขึ้นกว่าเดิม เพราะมีการปะทะกันระหว่างทหารกัมพูชาและตำรวจตระเวนชายแดนของไทย

ด้านเศรษฐกิจ เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหารได้ส่งผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการประกอบอาชีพของราษฎร การท่องเที่ยวของจังหวัดศรีสะเกษ ระหว่างเกิดกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารเป็นที่สนใจของประชาชนชาวไทยเป็นอย่างมาก มีประชาชนเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากทุกวัน ภายหลังการตัดสินของศาลโลก ประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในเส้นทางสู่ปราสาทเขาพระวิหารและบริเวณปราสาทเขาพระวิหารต้องหยุดชะงักลง ประชาชนต้องขาดรายได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่สามารถขึ้นชมปราสาทเขาพระวิหารได้ ส่วนราษฎรที่ประกอบอาชีพหาของป่าก็ไม่สามารถที่จะข้ามเขตแดนไปได้ทำให้บางครั้งถึงกับขาดแคลนรายได้ที่นำมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค ทำให้ประชาชนได้รับความลำบาก

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหาร มีผลทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เนื่องจากช่วงที่เกิดเหตุการณ์พิพาท ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่เคยดำรงชีวิตจากทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชายแดนมีการดำรงชีพด้วยความลำบาก ทำให้มีการปล้นสะดมเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำทั้งคนไทยปล้นคนไทยด้วยกันเอง และคนกัมพูชาเข้ามาปล้นสะดมคนไทย ส่งผลให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนต้องอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่แห่งใหม่ และราษฎรไทยที่เข้าไปประกอบอาชีพในกัมพูชาต้องอพยพกลับเข้ามาในไทย จนทำให้เกิดปัญหาสูญเสียที่ทำกินเดิมต้องมาบุกเบิกที่ทำกินใหม่ในเขตไทย

ด้านการคมนาคม ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือมีการพัฒนาถนนหนทาง การคมนาคมขนส่งไปยังปราสาทเขาพระวิหาร แทนการใช้ทางเกวียนเดิมทำให้การเดินทางมาจังหวัดศรีสะเกษสะดวกขึ้น ถึงแม้จะมีการพัฒนาถนนหนทางให้ดีขึ้น แต่ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่เคยเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างราษฎรไทยกับราษฎรกัมพูชาได้หยุดชะงักลง ทำให้ราษฎรที่มีญาติพี่น้องอยู่ทั้งในเขตไทยและเขตกัมพูชาขาดการติดต่อกัน

เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทเขาพระวิหารมีทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีได้แก่ ทำให้จังหวัดศรีสะเกษเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทุกฝ่ายให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษในด้านต่าง ๆ มากขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น เช่น มีการเร่งรัดสร้างถนนลาดยาง เมื่อการคมนาคมสะดวกทำให้มีประชาชนจากต่างจังหวัดอพยพเข้ามาทำมาหากินในเขตอำเภอกันทรลักษณ์มากขึ้น เนื่องจาก อำเภอกันทรลักษณ์เป็นอำเภอที่มีพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีภูดินแดง ซึ่งเป็นดินที่มีกำเนิดมาจากการสลายตัวของหินบะซอลต์ และการทับถมของฝุ่นละอองลาวาภูเขาไฟจึงทำให้ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์สูง ประชาชนที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพาะปลูก ส่งผลให้อำเภอกันทรลักษณ์เป็นแหล่งปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ พืชที่ปลูก คือ ข้าวโพด มะละกอ พักทอง และถั่วลิสง ฯลฯ

ในด้านผลเสีย คือ เหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหาร ได้ก่อให้เกิดผลเสียในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ การสูญเสียอธิปไตยของไทย เหนือปราสาทเขาพระวิหารและมีผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดศรีสะเกษที่มีผลต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ชาวจังหวัดศรีสะเกษสูญเสียศาสนสถานสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนั้นแล้วยังมีการปล้นสะดม ทรัพย์สินของราษฎรเสียหาย มีทหารกัมพูชาบางคนเข้ามาก่อความเดือดร้อนให้กับราษฎร การประกอบอาชีพของราษฎรที่อยู่บริเวณชายแดนได้รับความลำบาก เนื่องจาก ราษฎรที่ประกอบอาชีพหาของป่าและล่าสัตว์ไม่สามารถที่จะข้ามเขตแดนไปหาได้ เพราะถ้าข้ามเขตแดนไปก็อาจจะถูกจับกุมได้ นอกจากนี้ยังอาจเกิดการสูญเสียชีวิต เนื่องจากการปะทะกันของทั้งสองฝ่ายอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยผลกระทบต่อจังหวัดศรีสะเกษ กรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหาร (พ.ศ. 2502 –2505) พบว่ามีข้อควรเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางให้ชาวจังหวัดศรีสะเกษ เรียนรู้เหตุการณ์ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ได้ดีขึ้น ดังนี้

1. ชาวไทยควรศึกษาบทเรียนจากกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่อง ปราสาทเขาพระวิหาร ว่าแท้จริงเกิดจากแรงผลักดันของประเทศมหาอำนาจที่ทำให้ไทยกับกัมพูชาขัดแย้งกัน แต่มีผลมีผลกระทบต่อคนในท้องถิ่น ดังนั้นทั้งประชาชนชาวไทย และชาวกัมพูชา จึงควรจะมีบทบาทในการร่วมมือเพื่อความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

นอกจากนี้การที่ศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดี แม้ว่าคณะกรรมการตัดสินส่วนใหญ่เป็นกรรมการจากประเทศสังคมนิยม แต่ไทยก็มีข้อบกพร่องหลายประการ ทั้งนี้เกิดจากการขาดความสำนึกทางประวัติศาสตร์

2. ควรส่งเสริมให้มีศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างแพร่หลาย การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษจะทำให้ชาวศรีสะเกษมีความเข้าใจประวัติความเป็นมาของจังหวัดศรีสะเกษในทุกเรื่อง โดยเฉพาะกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องปราสาทเขาพระวิหาร ว่าเกิดขึ้นเพราะปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน และเมื่อศาลโลกตัดสินให้ไทยแพ้คดีด้วยเหตุผลใด และการตัดสินมีผลและผลกระทบต่อชาวศรีสะเกษอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ชาวศรีสะเกษได้ทราบข้อเท็จจริงเรื่องนี้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

3. หน่วยงานระดับประเทศและระดับจังหวัดควรศึกษาบทเรียนจาก กรณีพิพาทดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาชายแดนโดยเฉพาะการจัดการท่องเที่ยวปราสาทเขาพระวิหารที่มีการกระทบกระทั่งด้านผลประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ ตลอดจน จนมีการเปิดและปิดจุดท่องเที่ยวปราสาทเขาพระวิหารหลายครั้ง ตลอดจนการเปิดจุดผ่านแดนในจังหวัดศรีสะเกษ ในจุดผ่านแดนที่สำคัญ เช่น ช่องสง่า ช่องโพย ช่องตาเฒ่า ที่จะอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการค้าและติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างทั้งสองประเทศ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

กรมศิลปากร กองโบราณคดี. (2502). *เรื่องเขาพระวิหาร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
กศก.7 .192/11.

กรมประชาสัมพันธ์. *ประชุมแห่งรัฐกัมพูชาส่งสาส์นไปยังนายกรัฐมนตรีไซเวียดนาม*.
28 สิงหาคม 2505. 6.15 – 6.30.

กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). *กรณีเขาพระวิหาร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ .
ก/ป7/2505 / กต.1.7 (8ปีก) .

----- . (2501). *กรณีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับเขมร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2501
กต.1.1 ปีก 2

----- . (2502). *เขมรฟ้องศาลโลกกรณีเขาพระวิหาร*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
ก/ป7/2502/กต.1.7 (7 ปีก) .

----- . (2500). *บทความและสารคดีการท่องเที่ยว* . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก / ป7 / บ 10.4.

----- . (2449). *หมวดสนธิสัญญาหม้อการเจรจาทำสนธิสัญญาเขตแดนไทยฝรั่งเศส*
ศักราช 2449. กต.แฟ้ม 2.29.

----- . (2447). *หมวดสนธิสัญญา หม้อ สยาม – ฝรั่งเศสศักราช 2447*. กต.แฟ้ม 2.25.

กระทรวงมหาดไทย. (2500). *กรณีชาวอีสานอดอยาก*. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก /ป7/2500
/มท.10.

----- . (2505). *กระทรวงมหาดไทย – รัฐมนตรี* . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . ก /ป7/มท.1.1
ปีก 5.

----- . (2501, 21 กรกฎาคม – 25 ธันวาคม). *การเคลื่อนไหวกองทหารกัมพูชาใกล้ชายแดน*
ไทย. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.8/449.

----- . (2503, 27 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน). *การจับกุมคนต่างด้าวสัญชาติกัมพูชาผ่านเข้ามา*
บริเวณชายแดน. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.7/39.

----- . (2499 – 2501, 12 กันยายน – 17 เมษายน). *การปล้นและโจรกรรมบริเวณชายแดน*
และเรื่องประทุษร้ายต่าง ๆ. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (มท.3.1.2.8/426.

----- . (2500 – 2501, 24 ตุลาคม - 12 พฤศจิกายน). *การปล้นและโจรกรรมบริเวณชายแดน*
และเรื่องประทุษร้ายต่าง ๆ . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท. 3.1.2.8/438.

- กระทรวงมหาดไทย. (2505-2507, 2 เมษายน – 17 กันยายน). **การรวมสถานที่และการเยี่ยมราษฎร จังหวัดชายแดนด้านกัมพูชา** หลังจากตัดสัมพันธ์ทางการทูต.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.8 /541.
- . (2501 –2503, 3 ธันวาคม – 18 กุมภาพันธ์ 2503). **คนกัมพูชาลักลอบเข้าเมือง**.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.7/23.
- . (2501 –2502, 20 ตุลาคม – 3 เมษายน). **คนต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาในราชอาณาจักรทางพรมแดนด้านกัมพูชา**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.7/13.
- . (2502-2503, 7 มกราคม – 15 เมษายน). **คนไทยในกัมพูชาอพยพกลับถิ่นฐานเดิม**.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.9/9.
- . (2504 –2508, 10 ตุลาคม – 13 สิงหาคม). **คนไทยอพยพเข้าไปอยู่ในกัมพูชา**.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท. 3.1.2.9/17.
- . (2505 –2507, 18 ตุลาคม – 27 มกราคม). **ความเคลื่อนไหวของกัมพูชาใกล้ชายแดนไทย**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.8/516.
- . (2501 – 2522, 6 กันยายน –20 กุมภาพันธ์). **ความเคลื่อนไหวของทหารกัมพูชา ด้านจังหวัดศรีสะเกษ**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.8/463.
- . (2502, 10 –11 มกราคม). **ชาวกัมพูชา 3 คนเดินทางมาที่เชิงเขาพระวิหารด้านบันไดหัก จังหวัดศรีสะเกษแล้วกลับออกไป**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.(1) มท.3.1.2.8/473.
- . (2501, 26 กันยายน – 10 ตุลาคม). **นโยบายการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ชายแดนไทยกัมพูชา**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ (1) มท.3.1.2.8/452.
- . (2499 –2501, พฤษภาคม – 6 สิงหาคม). **ราษฎรไทยภาคอีสานถูกชักชวนให้อพยพไปอยู่ในประเทศกัมพูชา**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.1.2.9/23.1.2.8/438.
- . (2502 , 28 มกราคม). **รายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการปิดพรมแดน** .
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ . มท.3.1.2.8/463.
- . (2505 , 15 พฤศจิกายน – 13 ธันวาคม). **รายงานเหตุการณ์ชายแดนด้านจากจังหวัดต่าง ๆ**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.3.1.2.8/548
- . (2502, 1 กุมภาพันธ์ –5 ตุลาคม). **เรื่องฝ่ายกัมพูชาจับกุมคนไทยระหว่างปิดพรมแดน**.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.8/482.
- .(2505). **เหตุการณ์ชายแดน**. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก /ป7/มท.1.5
- .(2504,3 เมษายน – 29 สิงหาคม). **เหตุการณ์ชายแดนด้านกัมพูชา**.
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ .(1) มท.3.1.2.8/537.

กระทรวงมหาดไทย.(2502,4-11 กุมภาพันธ์). **เหตุการณ์ทางชายแดนด้านศรีสะเกษ.**

(นายสุน เอี่ยมสุวรรณ รับสมัครทหารเขมรอิสระให้เงินเดือน ๗ ละ 1000 บาท
แก่จังหวัดศรีสะเกษ). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) มท.3.1.2.8/483.

———. (2505) . **เหตุการณ์ระหว่างไทย – เขมร:** หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก /ป7/บ1.1 ปีก 2.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2502) . **กรมศิลปากร** . หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก /ป7 /ศธ.5.5 ปีก 2.

“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 1”, (2501, 20 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 75
ตอนที่ 81.

“ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นโบราณสถานแห่งชาติ”, (2483,11ตุลาคม).

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 57. หน้า 2527 –2528.

“ประกาศเปลี่ยนแปลงชื่อมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมณฑลอีสาน,”(ร.ศ.119,27 มกราคม).

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 17. ตอนที่ 620.

“พระราชบัญญัติจัดตั้งลักษณะการปกครองท้องที่ เรื่องจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล,” (ร.ศ. 116,30
พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 14. ตอนที่ 9. หน้า 105 –106.**

“พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงชื่อมณฑลลาวท้าว เป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ,”(ร.ศ.118,11
มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 16 . ตอนที่ 140.**

สำนักแถลงข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี. **แถลงการณ์ของรัฐบาล**. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. 16 มิถุนายน 2505.

———. **แถลงการณ์แจ้งข่าวคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไทยใน
คดีเขาพระวิหาร**. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. 29 มิถุนายน 2505.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. **คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาท
เขาพระวิหาร**. กระทรวงการต่างประเทศ. ผู้แปล. กรุงเทพฯ : สำนัก.

———. (2505). **ไทยสถาปนาภักดิ์เขมร**. โรงพิมพ์บริษัทธนาคารพิมพ์.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2503). บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 53 / 2503
วันพุธที่ 7 ธันวาคม 2503 **เรื่อง การเจรจาเพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพกับกัมพูชา.**

———. (2501). บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 666 /2501 วัน
จันทร์ที่ 22กันยายน 2501 **เรื่อง ปฏิบัติการที่มีต่อการเดินขบวนในกรุงเทพ.**

———. (2501) . บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 53 / 2501
วันจันทร์ที่ 4 สิงหาคม 2501 **เรื่อง ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในท้องที่ชายแดน
ติดต่อกับประเทศกัมพูชา.**

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2497). หัวข้อการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 35 / 2497

วันจันทร์ที่ 7 มิถุนายน 2497 เรื่อง **เขาพระวิหาร.**

----- (2500). หัวข้อการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14 / 2500 วันจันทร์ที่ 4 พฤศจิกายน 2500
เรื่อง **เขาพระวิหาร.**

----- (2497). หัวข้อการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 13 / 2497 วันพุธที่ 24 กุมภาพันธ์ 2497
เรื่อง **ราษฎรประเทศกัมพูชาเข้ามาบนเขาพระวิหารกัมพูชา.**

เอกสารราชการที่ 5 ฝ / 19/4. สัญญาสยาม - ฝรั่งเศส 7 ตุลาคม ร.ศ.121.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

เอกสารชั้นรอง

กนต์ธีร ศุภมงคล.(2527). **การวิเทศนโยบายของไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมประชาสัมพันธ์. (2484). **ประเทศไทยเรื่องการได้ดินแดนคืน.** กรุงเทพฯ ฯ :

กองโฆษณาการงานฉลองรัฐธรรมนูญ.

กระทรวงการต่างประเทศ, กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2512). **สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ.**

(ชุดประมวลสนธิสัญญา) เล่ม 1 . กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์แสงจันทร์.

กระทรวงการต่างประเทศ, กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2513). **สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ**

(ชุดประมวลสนธิสัญญา) เล่ม 2. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์แสงจันทร์.

กรมล ทอชธรรมาชาติ.(2525). **เอเชียความรู้ทั่วไป.** กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ธีรานุสรณ์.

เขียน วีระวิทย์. (2528). **ไทยกับปัญหากัมพูชา.** กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมการจัดงานเชิดชูนักสู้ประชาธิปไตย .(2543). **เส้นทางนักสู้ศรีสะเกษ.** กรุงเทพฯ ฯ :

ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาคพิมพ์.

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์. (2500). **เอกสารการจัดงานจังหวัดศรีสะเกษ งานฉลอง**

25 พุทธศตวรรษ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์อุดม.

จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (2534). **อีสาน.** กรุงเทพฯ ฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์.

เชิดพันธ์ ศรีรัตน์ และคนอื่น ๆ. (2544). **ศรีสะเกษ.** กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทชุดนุเสลาสน์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์.(2518). *การเมืองระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
 ณรงค์ พ่วงพิศ. (2540). *ย้อนอดีตความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านช่วง พ.ศ.*

2496 - 2506. กรุงเทพฯ ฯ : อักษรเจริญทัศน์.

ถนอม อานามวัฒน์. (2533). *ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย เขมร ญวน*. กรุงเทพฯ ฯ :
 แสงรุ่งการพิมพ์.

ทวีข สุภาภรณ์. (2509). *ภัยด้านอินโดจีน*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.

ทองใบ ทองเปาด์. (2534). *คอมมิวนิสต์ลาดยาว*. กรุงเทพฯ ฯ : เยลโล่การพิมพ์.

เทียบ ภูมิรัตน์. (2520). *จังหวัดศรีสะเกษ*. ศรีสะเกษ : หน่วยศึกษานิเทศก์.

นนทพันธ์ ภัคดีผดุงแดน. (2534). *คำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา (พ.ศ. 2475 –
 2543)*. กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

นภดล ขาดิประเสริฐ.(2540). *เจ้าหน้าโรดม สีหนุ กับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา*.
 กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บริหารบุรุษภัณฑ์,ขุน. (2531). *จดหมายเหตุการเสด็จตรวจโบราณสถาน มณฑลนครราชสีมา
 ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472.*

*จัดพิมพ์ เนื่องในวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
 21 มิถุนายน 2531.* กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

ประทีป วาทิน. (2501). *เขาพระวิหาร : สารคดีประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์อักษร
 สัมพันธ์.

ประพัฒน์ ตรีณรงค์. (2508). *ประมวลเหตุการณ์สำคัญของเอเชียอาคเนย์*. พระนคร :
 อุดมศึกษา.

ประหยัด ศ. นาคะนาท และจรัส ดวงธิดา. (2505). *ประมวลและบันทึกความเมือง เรื่อง
 เขาพระวิหาร*. ธนบุรี : สำนักพิมพ์สาส์นสวรรค์.

ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ. (2525). *อีสาน เล่ม 3*. กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (2539). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ ฯ :
 อักษรเจริญทัศน์.

พลตรี กัลยานุวัตร อยู่เย็น.(2545). “ ปัญหาเส้นเขตแดนไทย – กัมพูชา และคดีปราสาทเขาพระ
 วิหาร ,” ใน *เอกสารประกอบการบรรยายสรุปผลการประชุมสัมมนาเส้นเขตแดน .*
 หน้า 56 –58.

- พลโท กิตติ ดาดเงิน.(2545). "บทบาทและหน้าที่ส่วนราชการในการสนับสนุนการจัดทำหลัก
เขตแดน," ในเอกสารประกอบการบรรยายสรุปผลการประชุมสัมมนาเส้นเขตแดน .
หน้า 54 –55.
- เพ็ญศรี ดูก. (2527). การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ ฯ :
เจ้าพระยาการพิมพ์.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ.(2535). อินโดจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ ฯ : สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย.
- รุ่งพงษ์ ชัยนาม.(2529)."กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย", ใน
การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ลอง ธารา.(2505). ข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดนเขาพระวิหารระหว่างไทยกับ
กัมพูชา พ.ศ. 2501 –2505. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์จักรพรรดิ.
- วรรณ วลัยวานิช. ภูมิศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วิจิตร , ม.ร.ว. (ปฐม คเนจร).(2506). ประชุมพงศาวดารหัวเมืองอีสาน เล่ม 3 . กรุงเทพฯ ฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา.
- วิจิตร ระวังวงศ์ และคณะ.(2541). การประเมินสภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ.
ศรีสะเกษ : เอกสารอัดสำเนา.
- วิฑูริโอ โรวิตา. (2532). ปราสาทเขาพระวิหาร. ไพศาลย์ เปี่ยมเมตตาวัฒน์ และ
หม่อมราชวงศ์นริศรา จักรพงษ์ แปล. กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง .
- ศรีศักร วัลลิโภดม . 2533). อารยธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ ฯ : พิมพ์ พริ้นติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- สมพงษ์ ชูมาก. (2527). ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤติการณ์กัมพูชา.
กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติสุข แก่นสุข. (2541). ประวัติปราสาทเขาพระวิหาร. (เอกสารประกอบคำบรรยาย).
หน้า 2-8. ม.ป.พ.
- เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2505). คดีเขาพระวิหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี.
- สิทธิเดช จันทศิริ. (2521). กรู๋เขาดังในรอบ 20 ปี. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์การเวก.
- สิริ เปรมจิตต์. (2520). สงครามระหว่างไทยกับเขมรและปราสาทเขาพระวิหาร.
กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์เฟื่องนคร.

สุรจิต จารุเศรณี. (2514). *กรณีกัมพูชา*. ในอนุสรณงานฌาปนกิจศพคุณพ่อสุรจิต จารุเศรณี
วันอาทิตย์ที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2514. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็กซ์เพรส.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ ,หม่อมราชวงศ์. (2536). *ปราสาทเขาพระวิหารศาสนบรรพตที่โดดเด่น
ที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุขภาพการพิมพ์.

สุวิทย์ พักขาว. (2519). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ร.ศ. 112 –126*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. (2523). *ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส ร.ศ. 122 –126 การเสียดินแดน
ฝั่งขวาแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต และ ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์.(2541). *ประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลก
ครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ . (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. *คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีปราสาทเขาพระ
วิหาร*. กระทรวงการต่างประเทศ. ผู้แปล. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2505). *ไทยสถาปนาทศวรรษชัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท
ธนาคารพิมพ์ จำกัด.

อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2525). *ภูมิศาสตร์อีสาน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พรศักดิ์แอนด์แอล
โซซิเอท.

วารสารและสิ่งตีพิมพ์

“ ตั้ง กก. ชุตติเม กรณิเขาพระวิหาร,” (2501 , 15 มกราคม). *หนังสือพิมพ์ไทย*. หน้า 1,14.
ศรีศักร วัลลิโภดม. (2533 , มกราคม – มีนาคม). “เกลือสินเธาว์ – ไทย.” *เมืองโบราณ*.

(18) 1:40.

สมชัย อนุมานราชชน.(2532, 10 กุมภาพันธ์). “พื้นความหลัง,” *สโมสรรสาณมย*. (46) :
131-132

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. (2542 ,กรกฎาคม). “ศรีสะเกษ,” *วารสารการท่องเที่ยวและ
การลงทุน (อะเมซิ่งศรีสะเกษ)*. หน้า14.

วิทยานิพนธ์

จิราภรณ์ สถาปนะวรรณะ. (2516). *วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัยการศึกษา. อัดสำเนา.

ถนอม อานามวัฒน์. (2514). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย , เขมร และ กูวณ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. อัดสำเนา.

นิมิตร ปถมวาลย์. (2519). *กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. 2483 – 2484*. วิทยานิพนธ์ ร.บ. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัดสำเนา.

วัฒนะ กาญจนอักษรเดช. (2519). *สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2489*. วิทยานิพนธ์ ร.บ. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัดสำเนา.

สดใส ชันติวรพงศ์. (2520). *ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส 1937 – 1947 (พ.ศ. 2480 – 2490)*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ภาษาอังกฤษ

Black John., (1956). *The Lofty Sanctuary of Khao Phra Vihar*. Bangkok : Prachandra PERSS.

การสัมภาษณ์

เกษม สืบเสน อายุ 57 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 175 หมู่ที่ 8ตำบลโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2545.

คณิต แสนสา อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 084 หมู่ที่ 2ตำบลหนองลาดหญ้า อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ . เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545.

- ชาญ จันทะมาศ อายุ 80 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 75/1 ถนนศรีวิเศษ ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2545.
- ทศพล ไยมุง อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1427/3 ถนนรอบเมือง ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2545.
- ทองแสง โกศัย อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 10 บ้านภูมิซรอล หมู่ที่ 9 ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545.
- ประเสริฐ ศรีเมือง อายุ 61 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1437 ถนนโรงไฟฟ้า ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2545.
- พ.ท. พิเชิด อวยพร อายุ 65 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1236/2 ถนนวิจิตรนคร ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2545.
- พระสุมงคลอาจารย์ (หลวงปู่แดงสีลวันโต) อายุ 99 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดศิริวาราวาส ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2545.
- สหสณัยน์ กฤษณสุวรรณ อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 328/22 หมู่ 5 ตำบลหนองครก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2545.
- สากร ชัยชาญ อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 11 ต. หนองปล้อง อ. เมือง จ. ศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2545.
- สี ผงผ่าน อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 136 หมู่ 1 ตำบลศรีแก้ว อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2545.
- สุธี มัชวิมาน อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 278 ถนนชิตบัญญัติ ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2545.

สุธา ศรีปัดเนตร อายุ 79 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 403 หมู่ที่ 6 ตำบลศรีแก้ว อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่ 9
กรกฎาคม 2545.

หน ณฑล อายุ 58 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 38
บ้านภูมิซรอล หมู่ 2 ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เมื่อวันที่
1 กันยายน 2545.

อัมพร นัยบุตร อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ขรพรรษ ธรรมรส เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่
46 /9 ซ. ประสานอัมพร ถ. ศรีสะเกษ. ต. เมืองเหนือ อ. เมือง จ. ศรีสะเกษ . เมื่อ 27
ธันวาคม 2545.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำแปล

สถานเอกอัครราชทูตกัมพูชา
ประจำประเทศไทย
ที่ 1200

สถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาขอแสดงอภินันทนาการมายังกระทรวงการต่างประเทศ และขอเรียนว่า ตามพฤติการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันระหว่างประเทศของเราทั้งสองและเพื่อที่จะ จัดความยุ่งยากให้หมดไป เพื่อประโยชน์แห่งความสัมพันธ์อันดีที่สุดในอนาคต รัฐบาลกัมพูชา เห็นจำเป็นที่จะต้องระงับ การมีคณะทูตของกัมพูชาในประเทศไทยไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมี คำสั่งใหม่ นับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1958 เป็นต้นไป

สถานเอกอัครราชทูตขอชี้แจงว่า ทั้งนี้มิใช่เรื่องการเรียกตัวบุคคลกลับหรือการปิดสถาน เอกอัครราชทูตเป็นทางการแต่ประการใด แต่เป็นเรื่องระงับการมีคณะทูตโดยพฤตินัยเป็นการ ชั่วคราวเท่านั้น

เนื่องมาจากมาตรการดังกล่าวนี้ หัวหน้าคณะทูตและบรรดาผู้ร่วมงานจะออกเดินทาง จากกรุงเทพ ฯ ในราวปลายเดือนนี้

เอกอัครราชทูตจะได้ให้นายอันตังเตง หรือ เอมีงค์ อยู่ดูแลรักษาสถานเอกอัครราชทูต และให้นายดุกไซหรือดุย เป็นผู้ชักธงชาติตามปกติ

สถานเอกอัครราชทูตขอถือโอกาสนี้ แสดงความนับถืออย่างยิ่งมายังกระทรวง การต่างประเทศ

กรุงเทพ ฯ 24 พฤศจิกายน 1958

ภาคผนวก ข

ด่วนมาก

ที่ 710/2503

สถานเอกอัครราชทูตไทยขออภินันท์นาการแต่กระทรวงการต่างประเทศกัมพูชาและมีเกียรติที่จะแจ้งให้ทราบว่า สถานเอกอัครราชทูตได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้เสนอต่อกระทรวงการต่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อตรวจสอบบรรดาเหตุผลที่อาจได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่พึงพอใจ หรือที่อาจจะก่อให้เกิดขึ้นในภายหน้าระหว่างประเทศทั้งสอง

สถานเอกอัครราชทูตขอแจ้งเพิ่มเติมว่า การปรึกษาหารือที่รัฐบาลไทยเสนอนี้ควรจะมีที่กรุงเทพ ฯ หรือที่สำนักงานใหญ่ของสหประชาชาติในนครนิวยอร์ก โดยมีบุคคลที่สามที่ไม่ลำเอียงซึ่งในกรณีนี้ตามหลักก็ควรเป็นผู้แทนที่เลขาธิการสหประชาชาติแต่งตั้งขึ้นให้ร่วมอยู่ด้วย ผู้แทนเช่นนั้นอาจเข้าร่วมในการปรึกษาหารือในฐานะผู้ประสานการประชุมหรือผู้สังเกตการณ์ เพื่อให้การปรึกษาหารือดำเนินไปด้วยดีและเป็นผลสำเร็จ

สถานเอกอัครราชทูตไทยขอถือโอกาสนี้แสดงความนับถืออย่างยิ่งมายังกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา

พนมเปญ, 13 สิงหาคม ค.ศ.1960

กระทรวงการต่างประเทศ

แห่งรัฐบาลกัมพูชา

พนมเปญ

ภาคผนวก ค

แถลงการณ์กระทรวงการต่างประเทศ

ตามข่าววิทยุกระจายเสียงจากสถานีไซ่ง่อนของฝรั่งเศสลงวันที่ 11 และวันที่ 13 สิงหาคม ศกนี้ กล่าวหาว่าผู้ซึ่งทำการปฏิวัติในเมืองเสียมราฐไปจากดินแดนไทย และว่ามีคนไทยร่วมด้วยนั้น กระทรวงมหาดไทยได้ทำการสอบสวนแล้ว ขอปฏิเสธว่า ข่าวนี้ไม่มีมูลความจริงเลย

ประเทศไทยได้แสดงให้เห็นว่า มีความปรารถนาแต่ทางสันติ แม้จะปรากฏว่า ฝรั่งเศสได้รับกวนตามลำน้ำโขง และมีการยิงมาทางไทยอยู่เสมอก็ดี ฝ่ายไทยก็ได้ใช้ความพยายามอดกลั้น มิได้ทำการตอบโต้แต่ประการใด อนึ่ง เมื่อกระทรวงมหาดไทยทราบจากวิทยุไซ่ง่อนว่า มีการปฏิวัติในเมืองเสียมราฐ กระทรวงมหาดไทยก็ได้ออกคำสั่งกำชับไปยังคณะกรรมการจังหวัดชายแดนให้กวดขันทางชายแดนไม่ให้ผู้ก่อการปฏิวัติหลบหนีเข้ามาทางประเทศไทยเป็นอันขาด

ประเทศไทยขอยืนยันในการที่จะให้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสได้ยุติลงด้วยไมตรีอันดียิ่ง ดังที่ได้ส่งผู้แทนไปองค์การสหประชาชาติ (ยูโน) แล้ว

กระทรวงมหาดไทย

13 สิงหาคม 2489

ภาคผนวก ง

กรมโฆษณาการ

13 สิงหาคม 2489

แถลงการณ์กระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 2)

ตามที่สถานีวิทยุไซ่ง่อนของฝรั่งเศส กระจายข่าวการปฏิวัติในเมืองเสียมราฐ และมีข้อความพาดพิงถึงประเทศไทยไปร่วมด้วย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้แถลงการณ์ปฏิเสธข่าวนี้เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2489 แล้วนั้น ต่อมาสถานีวิทยุแห่งเดียวกันนี้ก็ยังกระจายข่าวเกี่ยวกับการปฏิวัติโดยพาดพิงถึงประเทศไทยอยู่เสมอ เช่นว่า พวกปฏิวัติได้ถอยหนีข้ามพรมแดนเข้ามาเป็นต้น กระทรวงมหาดไทยขอแถลงซ้ำและยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า ข่าวของวิทยุไซ่ง่อนไม่มีมูลแห่งความจริงอย่างไร การยอมเป็นที่ทราบดีทั่วไปแล้วว่า ทางฝรั่งเศสได้ทำการรบกวนความสงบสุขทางชายแดนของประเทศไทยตามแม่น้ำโขง อันเป็นเหตุการณ์บังคับให้ฝ่ายไทยต้องปิดการจราจรและมีการตรวจคนเข้าออกตลอดชายแดนทางบกโดยกวดขัน จึงเป็นไปไม่ได้ที่คนในดินแดนไทยจะข้ามแดนออกไปร่วมการปฏิวัติ และเมื่อปรากฏว่าข่าวการปฏิวัติในดินแดนเขมร

กระทรวงมหาดไทยก็ได้สั่งปิดพรมแดนทางบกตั้งแต่วันนั้นแล้ว ถ้าหากมีพวกปฏิวัติหลบหนีเข้ามาจริงก็จะต้องจัดการปลดอาวุธและควบคุมตัวไว้ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีนโยบายแน่วแน่ที่จัดการในปัญหาระหว่างประเทศไทย – ฝรั่งเศสโดยสันติวิธี และด้วยไมตรีอันดียิ่งจนกว่าจะถึงที่สุด

กระทรวงมหาดไทย

15 สิงหาคม 2489

ภาคผนวก จ

แถลงการณ์กระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 3

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้แถลงการณ์เกี่ยวกับกรณีการปฏิวัติในดินแดนเขมร และได้สั่งปิดพรมแดนไปแล้วนั้น บัดนี้ ได้รับรายงานจากจังหวัดพิษณุโลกว่า พวกเขมรอิสระที่ทำการปฏิวัติในเสียมราฐนั้น ได้หลบหนีเข้ามาในเขตแดนไทยมีจำนวน 14 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้ทำการจับกุมและปลดอาวุธไว้แล้ว และได้ทำการสอบสวนต่อไป

กระทรวงมหาดไทย

16 สิงหาคม 2489

ภาคผนวก ฉ

แถลงการณ์กระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 4

ตามข่าวของวิทยุไซ่ง่อนภาษาฝรั่งเศส ลงวันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2489 ว่า พวกปฏิวัติชาวเขมรคนหนึ่งถูกจับแล้วให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวฝรั่งเศสและต่างประเทศว่า พวกปฏิวัติชาวเขมรรับการฝึกหัดจากนายทหารไทย ตลอดจนช่วยเหลือให้อาวุธเป็นกำลังในการรบนั้น กระทรวงการมหาดไทยขอปฏิเสธยืนยันว่า ข่าวนี้ไม่มีมูลความจริงว่า เพราะไม่มีทหารไทยที่ได้เกี่ยวข้องหรือให้ความช่วยเหลือพวกปฏิวัติ และไม่มีหน่วยทหารไทยในจังหวัดพระตะบอง พิษณุโลก และนครจำปาศักดิ์ด้วย เพราะท้องที่ 3 จังหวัดนี้เป็นเขตปลอดการทหารตามความตกลงกับฝรั่งเศส

กระทรวงมหาดไทย

17 สิงหาคม 2489

ภาคผนวก ข

เรื่อง รัฐบาลกัมพูชาเตือนประเทศเพื่อนบ้านที่ให้ความช่วยเหลือแก่พวกกบฏกัมพูชา

กระทรวงการต่างประเทศรายงานเพิ่มเติมตามที่ได้รับจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ เกี่ยวกับข่าววิทยุรับฟังของกรมประชาสัมพันธ์ที่ได้รับจากสถานีวิทยุพนมเปญ ภาควาภาษาไทย ซึ่งสรุปสาระสำคัญเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. แถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชา รัฐบาลกัมพูชาได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อเช้าวันที่ 13 กรกฎาคม 2503 อ้างถ้อยแถลงของรัฐมนตรี ฯ รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ และประณามว่ากัมพูชามิได้ให้ร้ายต่อไทย และที่ว่าปัญหาเรื่องเขาพระวิหารเป็นอุปสรรคสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองนั้น ก็ไม่เป็นความจริง เพราะกัมพูชามิเจตนาจะให้ความสัมพันธ์และเข้าใจอันดีระหว่างกันเสื่อม แต่ผู้นำทางการเมืองของไทยไม่เข้าใจ ในเรื่องการเสนอให้กัมพูชาส่งผู้แทนไปสังเกตการณ์และสืบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ของเขมรอิสระนั้น กัมพูชาไม่อาจรับได้อ้างว่าตนจะไม่ได้พบเห็นเหตุการณ์ที่เป็นจริง แต่กลับเสนอให้มีการพบปะระหว่างผู้แทนของฝ่ายไทยกับบุคคลสำคัญของกัมพูชา เพื่อทราบคำชี้แจงเกี่ยวกับการดำเนินการของพวกเขมรอิสระในประเทศไทย

วิทยุรับฟังของกรมประชาสัมพันธ์ว่า วิทยุพนมเปญเมื่อ 13 กรกฎาคม 2503 ให้เหตุผลที่ไม่ยอมส่งคนว่า ถึงส่งมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะจะไม่ได้พบเห็นเหตุการณ์แท้จริงหรือร่องรอยใด ๆ เป็นแน่

2. ความเห็นของรัฐมนตรี ฯ รัฐมนตรี ฯ รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเห็นว่า เมื่อเทียบข้อความในข่าววิทยุ ฯ กับข้อความที่รัฐมนตรี ฯ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไปนั้น ยังคลาดเคลื่อนกันอยู่ ซึ่งเป็นการแสดงชัดว่ารัฐบาลกัมพูชาไม่พยายามที่จะเข้าใจท่าทีของฝ่ายเราเลย โดยมีใจอคติคิดว่า ไทยเป็นคู่ปรปักษ์ตลอดเวลาประกอบกับคำแนะนำจากรัฐมนตรีว่าการ ฯ ของไทยว่า เห็นควรจะนิ่งเฉยไว้ก่อนจนกว่าจะได้มีการเจรจากับเลขาธิการสหประชาชาติอีกครั้งหนึ่งที่เจนีวา (กะไว้ 16 กรกฎาคม 2503) จึงเห็นว่า ควรรอฟังผลก่อน และรัฐมนตรี ฯ รักษาการได้แจ้งเรื่องการปฏิเสธของกัมพูชาไปให้รัฐมนตรีว่าการทราบแล้ว.

ภาคผนวก ข

ที่ สร. 21663/2503

กระทรวงการต่างประเทศ

3 สิงหาคม 2503

เรื่อง รัฐบาลกัมพูชาเตือนประเทศเพื่อนบ้านที่ให้ความช่วยเหลือแก่กบฏกัมพูชา
กราบเรียน ฯ ขณ ฯ นายกรัฐมนตรี

“...กระทรวงการต่างประเทศขอกราบเรียนว่า ที่เรียกว่า “ พวกเขมรอิสระ “ นั้น มีความหมายได้สองนัยกล่าวคือ อาจจะหมายความว่าพวกกบฏกัมพูชาซึ่งเป็นพรรคการเมืองของซอน งอกทัน ที่ทางฝ่ายเราปฏิเสธอยู่ตลอดมาตั้งแต่ต้นว่า มิได้อยู่ในประเทศไทย หรืออาจหมายความว่า พวกคนกัมพูชาอีกพวกหนึ่งซึ่งอพยพหลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยไม่ยอมกลับประเทศกัมพูชา และเรียกตัวเองว่า เขมรอิสระนั้น คนกัมพูชาพวกหลังนี้ในชั้นเดิม รัฐบาลไทยได้ช่วยเหลือให้ที่พักอาศัยตามหลักมนุษยธรรม และต่อมาเมื่อได้มีการเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยกับกัมพูชาที่กรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. 2501 รัฐบาลทั้งสองได้ตกลงกันในชั้นหลักการว่าจะส่งมอบตัวพวกเขมรอิสระเหล่านี้ให้แก่ฝ่ายกัมพูชา จนถึงขั้นเตรียมร่างหนังสือแลกเปลี่ยนไว้แล้ว แต่ในที่สุดก็มิได้มีการลงนามกันเนื่องจากการประชุมได้ล้มเหลวลงสิ้นเชิงเพราะเรื่องเขาพระวิหาร เขมรอิสระพวกนี้มีหัวหน้าชื่อ อาเซียบ และกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าของเรื่อง...”

ภาคผนวก ฉ

ที่ น. 14895/2494

กระทรวงการต่างประเทศ

2 สิงหาคม 2494

เรื่อง การปราบปรามเขมรอิสระที่หลบหนีเข้าในประเทศไทย

เรียน นายกรัฐมนตรี

ด้วยตามที่ได้มีพวกเขมรอิสระหลบหนีการปราบปรามและการจับกุมของเจ้าหน้าที่ในอินโดจีนเข้ามาในประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ชายแดนฝ่ายเราได้ดำเนินการต่อบุคคลที่หลบหนีเข้ามาโดยทำการปลดอาวุธและกักคุมตัวไว้ นั้น บัดนี้ อุปทูตฝรั่งเศสได้มีหนังสือแจ้งมายังกระทรวง การต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องนี้ ความว่า นายพล เดอลัตร์ เดอด้ชชัญญี่ ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสและผู้บัญชาการทหารไทยในอินโดจีนขอให้อุปทูตแจ้งต่อรัฐบาลไทยว่าท่านนายพลมีความพอใจเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้ให้ความร่วมมือที่เป็นประโยชน์อย่างมาก เช่น การปฏิบัติการทางตำรวจ เป็นต้น ในคราวที่ได้มีการปราบปรามพวกเขมรอิสระตามชายแดนไทยเขมร และอุปทูตเองก็แสดงความขอบคุณในความร่วมมือ ทั้งนี้มาเป็นการส่วนตัวด้วย อุปทูตกล่าวว่า การร่วมมือระหว่างประเทศประชาธิปไตยด้วยกันเช่นนี้ ย่อมช่วยกระชับความสัมพันธ์ไมตรีซึ่งได้มีอยู่ต่อกัน และจะเป็นเครื่องประกันอันมั่นคงในเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะเผชิญต่อการคุกคามต่าง ๆ ซึ่งประชาชาติอิสระได้ประสบอยู่

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) พ.อ. วรการบัญชา

(นายวรการบัญชา)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ภาคผนวก ก ญ
คำแถลงการณ์ร่วม

ของ ฯ พณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แห่งประเทศไทย

และ

ของ ฯ พณ ฯ ชอน ซาน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่ง
ประเทศกัมพูชา

ตามคำเชื้อเชิญของรัฐบาลแห่งประเทศกัมพูชา ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยภริยา นายภูษณ อภรณ์ ไกรกฤษ และนายสุนทร คงศักดิ์ ได้มาเยือนประเทศกัมพูชาเป็นทางราชการเป็นเวลา 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 11 ถึง 13 มิถุนายน 2503

ในระหว่างที่พำนักอยู่ในประเทศไทยกัมพูชา ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา

ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้พบ ฯพณฯ ชอนซาน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ ฯ พณ ฯ เนียด เตียวหลง รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยุติธรรม การบูรณะ แผนผังและข่าวสาร

ฯพณฯ ได้ไปเยี่ยมท่าเรือที่นครสีหนุและโบราณสถานที่น่าสนใจด้วย

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่งประเทศไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่งประเทศกัมพูชา ได้สนทนาอย่างฉันมิตรหลายคราว และได้แลกเปลี่ยนทัศนะความคิดเห็นของรัฐบาลตน

รัฐมนตรีทั้งสองได้ยืนยันความปรารถนาของประเทศทั้งสองในอันที่จะปรับปรุงสัมพันธภาพฉันเพื่อนบ้านที่ดี และที่จะส่งเสริมการแลกเปลี่ยนในทางการค้าและทางวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่าย

รัฐมนตรีทั้งสองได้ยืนยันอีกครั้งหนึ่งถึงความเข้าใจและความเคารพต่อกันของรัฐบาลของตนที่มีอยู่ต่อนโยบายซึ่งรัฐบาลของราชอาณาจักรทั้งสองได้เลือกดำเนินโดยอิสระ และถึงความมุ่งมั่นในอันที่จะหลีกเลี่ยงจากการที่ฝ่ายหนึ่งจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของอีกประเทศหนึ่ง และในทางกลับกัน หรือจากการใดที่มุ่งในทางให้มีอิทธิพลอยู่เหนือนโยบายนั้น โดยเฉพาะรัฐบาลทั้งสองจะห้ามการดำเนินการทุกอย่างที่จะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของอีกฝ่ายหนึ่งมิให้มีขึ้นในดินแดนของตน

เมื่อมาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศทั้งสองรวมทั้งปัญหาเขาพระวิหาร รัฐมนตรีทั้งสองได้แสวงหาทางออกอย่างฉันมิตรที่อาจจะทำได้ เพื่อการแก้ไขปัญหาล่าช้า

รัฐมนตรีทั้งสองได้แลกเปลี่ยนทรรศนะเกี่ยวกับเส้นทางที่จะขยายมูลฐานแห่งการร่วมมือกันระหว่างประเทศทั้งสอง

เพื่อที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาเหล่านั้นง่ายขึ้น รัฐบาลแห่งประเทศทั้งสองจะงดเว้นการวิพากษ์วิจารณ์ การโจมตี หรือการแถลงอันจะเป็นผลเสียหายแก่มิตรภาพระหว่างราชอาณาจักรทั้งสอง รัฐบาลทั้งสองจะให้คำแนะนำแก่หนังสือพิมพ์อีกครั้งหนึ่งให้หลีกเลี่ยงการโต้ตอบอันจะเป็นผลเสียหายแก่ความสัมพันธ์ฉันเพื่อนบ้านที่ดี

พนมเปญ วันที่ 13 มิถุนายน 2502

(ลงชื่อ) ถ. คอมันตร์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
แห่งประเทศไทย

(ลงชื่อ) ซอน ซาน

รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการ
ต่างประเทศแห่งประเทศกัมพูชา

ภาคผนวก ก

คำแปล

คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย
ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์อันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของพวกกบฏและพวกลี้ภัยทางการเมือง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนและอธิปไตยของรัฐ กับการไม่เข้าแทรกแซง รัฐบาลไทยตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะปฏิบัติตามหลักการและระเบียบปฏิบัติแห่งกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการขอลี้ภัย ตกลงที่จะละเว้นจากการให้ความสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่คนกัมพูชาที่กำลังทำการกบฏต่อต้านรัฐบาลกัมพูชาอยู่ถ้าคนกัมพูชาเช่นว่าส่งเข้ามาในอาณาเขตไทย และตกลงที่จะไม่ยินยอมให้พวกลี้ภัยทางการเมืองกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

คณะผู้แทนไทย

ฯ พณ ฯ นายซอนซาน

ประธาน

คณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก ก

คำแปล

คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย

ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลไทยตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังนี้

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของพวกกบฏและผู้ลี้ภัยทางการเมือง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนและอธิปไตยของรัฐ กับการไม่เข้าแทรกแซง รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะปฏิบัติตามหลักการและระเบียบปฏิบัติแห่งกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการขอลี้ภัย ตกลงที่จะละเว้นจากการให้ความสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่คนไทยที่กำลังทำการกบฏต่อต้านรัฐบาลไทยอยู่ ถ้าคนไทยเช่นนั้นล่วงล้ำเข้ามาในอาณาเขตกัมพูชา และตกลงที่จะไม่ยินยอมให้พวกผู้ลี้ภัยทางการเมืองคนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ฯ พณ ฯ นายชอน ซาน

ประธาน

คณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก จ

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย

เรื่องพวกกบฏและผู้ลี้ภัยทางการเมือง

นิวยอร์ค 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของพวกกบฏและผู้ลี้ภัยทางการเมือง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนและอธิปไตยของรัฐ กับการไม่เข้าแทรกแซง รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะปฏิบัติตามหลักการและระเบียบปฏิบัติแห่งกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการขอลี้ภัย ตกลงที่จะละเว้นจากการให้ความสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่คนไทยที่กำลังทำการกบฏต่อต้านรัฐบาลไทยอยู่ ถ้าคนไทยเช่นนั้นล่องล่ำเข้ามาในอาณาเขตกัมพูชา และตกลงที่จะไม่ยินยอมให้พวกผู้ลี้ภัยทางการเมืองคนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอนซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯ พณ ฯ

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก ข

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทยเรื่อง พวกกบฏและผู้ลี้ภัยทางการเมือง

นิวยอร์ค 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังนี้

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของพวกกบฏและผู้ลี้ภัยทางการเมือง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับรู้หลักการเคารพสิทธิมนุษยชนและอธิปไตยของรัฐ กับการไม่เข้าแทรกแซง รัฐบาลไทยตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะปฏิบัติตามหลักการและระเบียบแห่งกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการขอลี้ภัย ตกลงที่จะละเว้นจากการให้ความสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่คนกัมพูชาที่กำลังทำการกบฏต่อต้านรัฐบาลกัมพูชาอยู่ ถ้าคนกัมพูชาเช่นนั้นล่องล้าเข้ามาในอาณาเขตไทย และตกลงที่จะไม่ยินยอมให้พวกลี้ภัยทางการเมืองกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

คณะผู้แทนไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอนซาน

ชอนซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯพณฯ

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก ฅ

คำแปล

คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย

ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงผลที่เป็นภัยอันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของอาชญากรรมธรรมดา

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า ในระหว่างรอการทำสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศกัมพูชาอยู่นี้ รัฐบาลไทยตกลงที่จะรับคำขอจากรัฐบาลกัมพูชาให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนและภายใต้บทบัญญัติทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในประเทศไทยขณะนี้อาจส่งตัวอาชญากรรมธรรมดาที่ถูกกล่าวหาหรือถูกพิพากษาให้ลงโทษในความผิดที่ได้กระทำภายในเขตอำนาจของกัมพูชาไปให้กัมพูชาได้ ถ้าความผิดนั้น ๆ มีโทษตามกฎหมายจำคุกไม่น้อยกว่า 1 ปี

รัฐบาลไทยรับที่จะพิจารณาคำขอใด ๆ จากรัฐบาลกัมพูชาอย่างเห็นอกเห็นใจในการขอให้ส่งตัวอาชญากรรมธรรมดาที่พำนักในประเทศไทย ผู้ซึ่งถูกศาลกัมพูชาพิพากษาเสร็จสิ้นไปแล้ว ในวันที่ของหนังสือแลกเปลี่ยนฉบับนี้ ด้วยจิตใจที่เห็นอกเห็นใจนี้ รัฐบาลไทยจะดำเนินการตามคำขอนั้นโดยรีบด่วน เพื่อให้ได้คำตัดสินภายในระยะเวลาไม่เกิน 4 เดือน

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

คณะผู้แทนไทย

ฯพณฯ นายซอน ซาน

ประธาน

คณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก ณ

คำแปล

คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย

ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

๔ พณฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลไทยตกลงโดยมีข้อสงวนว่า จะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

๔ พณฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงผลที่เป็นภัยอันตรายอันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของอาชญากรรมดารา

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า ในระหว่างการรื้อทำสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศไทยอยู่ ณ รัฐบาลกัมพูชาตกลงที่จะรับคำขอจากรัฐบาลไทยให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนและภายใต้บทบัญญัติทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในประเทศกัมพูชาขณะนี้ อาจส่งตัวอาชญากรรมดาราที่ถูกกล่าวหาหรือถูกพิพากษาให้ลงโทษในความผิดที่ได้กระทำภายในเขตอำนาจของไทยไปให้ไทยได้ ถ้าความผิดนั้น ๆ มีโทษตามกฎหมายจำคุกไม่น้อยกว่า 1 ปี

รัฐบาลกัมพูชารับที่จะพิจารณาคำขอใด ๆ จากรัฐบาลไทยอย่างเห็นอกเห็นใจในการขอให้ส่งอาชญากรรมดาราที่พำนักในประเทศกัมพูชา ผู้ซึ่งถูกศาลไทยพิพากษาเสร็จสิ้นไปแล้วในวันที่ของหนังสือแลกเปลี่ยนฉบับนี้ ด้วยจิตใจที่เห็นอกเห็นใจนี้ รัฐบาลกัมพูชาจะดำเนินการตามคำขอนั้นโดยรีบด่วน เพื่อให้ได้คำตัดสินภายในระยะเวลาไม่เกิน 4 เดือน

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ซอนซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

๔พณฯ นายซอน ซาน

คณะผู้แทนไทย

ประธาน

คณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก ด

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย

เรื่องอาชญากรรมธรรมดา

นิวยอร์ค 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงผลที่เป็นภัยอันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของอาชญากรรมธรรมดา

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า ในระหว่างรอการทำสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศไทยอยู่นี้ รัฐบาลกัมพูชาตกลงที่จะรับคำขอจากรัฐบาลไทยให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนและภายใต้บทบัญญัติทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในประเทศกัมพูชาขณะนี้ อาจส่งตัวอาชญากรรมธรรมดาที่ถูกกล่าวหาหรือถูกพิพากษาให้ลงโทษในความผิดที่ได้กระทำภายในเขตอำนาจของไทยไปให้ไทยได้ ถ้าความผิดนั้น ๆ มีโทษตามกฎหมายจำคุกไม่น้อยกว่า 1 ปี

รัฐบาลกัมพูชารับที่จะพิจารณาคำขอใด ๆ จากรัฐบาลไทยอย่างเห็นอกเห็นใจในการขอให้ส่งตัวอาชญากรรมธรรมดาที่พำนักในประเทศกัมพูชา ผู้ซึ่งถูกศาลไทยพิพากษาเสร็จสิ้นไปแล้ว ในวันที่ของหนังสือแลกเปลี่ยนฉบับนี้ ด้วยจิตใจที่เห็นอกเห็นใจนี้ รัฐบาลกัมพูชาจะดำเนินการตามคำขอนั้นโดยรีบด่วน เพื่อให้ได้คำตัดสินภายในระยะเวลาไม่เกิน 4 เดือน

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอนซาน

ชอนซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯ พณ ฯ

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก ด

คำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทยเรื่องอาชญากรรมดา

นิวยอร์ค 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงผลที่เป็นภัยอันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เลวทรามของอาชญากรรมดา

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า ในระหว่างรอการทำสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศกัมพูชาอยู่ รัฐบาลไทยตกลงที่จะรับคำขอจากรัฐบาลกัมพูชาให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดน และภายใต้บทบัญญัติทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในประเทศไทยขณะนี้ อาจส่งตัวอาชญากรรมดาที่ถูกกล่าวหาหรือถูกพิพากษา ให้ลงโทษในความผิดที่ได้กระทำภายในเขตอำนาจของกัมพูชาไปให้กัมพูชาได้ ถ้าความผิดนั้น ๆ มีโทษตามกฎหมายจำคุกไม่น้อยกว่า 1 ปี

รัฐบาลไทยรับที่จะพิจารณาคำขอใด ๆ จากรัฐบาลกัมพูชาอย่างเห็นอกเห็นใจ ในการขอให้ส่งตัวอาชญากรรมดาที่พำนักในประเทศไทย ผู้ซึ่งถูกศาลกัมพูชาพิพากษาเสร็จสิ้นไปแล้วในวันที่ของหนังสือแลกเปลี่ยนฉบับนี้ ด้วยจิตใจที่เห็นอกเห็นใจนี้ รัฐบาลไทยจะดำเนินการตามคำขอนั้นโดยรีบด่วน เพื่อให้ได้คำตัดสินภายในระยะเวลาไม่เกิน 4 เดือน

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

คณะผู้แทนไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอน ซาน

ชอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯ พณ ฯ

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก ก

คำแปล

คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย
ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เป็นภัยของหนังสือพิมพ์และวิทยุ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับรู้เสถียรภาพในการแสดงความคิดเห็นและคำพูดซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานอันเป็นที่ยอมรับและได้รับการประกันในสังคมเสรี และโดยการยอมรับรู้สิทธิความคุ้มกันตามธรรมเนียมระหว่างประเทศที่ให้ต่อประมุขของรัฐด้วยรัฐบาลไทยตกลงที่จะดำเนินมาตรการทุกอย่างที่จะทำได้ เพื่อให้เป็นที่แน่ใจโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้องปฏิบัติว่า หนังสือพิมพ์และวิทยุของประเทศไทยจะเว้นการโจมตีหรือกล่าวถึงในทางที่เสื่อมเสียต่อประมุขของรัฐบาลไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือไม่ ประมุขของรัฐบาล หรือประเทศชาติโดยทั่วไปของกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

คณะผู้แทนไทย

ฯ พณ ฯ นาย ชอน ซาน

ประธาน

คณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก ท

คำแปล

คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย
ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลไทยตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เป็นภัยของหนังสือพิมพ์และวิทยุ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับรู้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและคำพูดซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานอันเป็นที่ยอมรับและได้รับการประกันในสังคมเสรี และโดยการยอมรับรู้สิทธิความคุ้มกันตามธรรมเนียมระหว่างประเทศที่ให้ต่อประมุขของรัฐด้วย รัฐบาลกัมพูชาตกลงที่จะดำเนินมาตรการทุกอย่างที่จะทำได้ เพื่อให้เป็นที่แน่ใจโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่า หนังสือพิมพ์และวิทยุของประเทศกัมพูชาจะเว้นการโจมตีหรือกล่าวถึงในทางที่เสื่อมเสียต่อประมุขของรัฐไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือไม่ ประมุขของรัฐบาล หรือประเทศชาติโดยทั่วไปของไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธาน

คณะผู้แทนไทย

ฯ พณ ฯ นาย ชอน ซาน

ประธาน

คณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก ๓

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย

เรื่อง หนังสือพิมพ์และวิทยุ

นิวยอร์ค 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

๙ พณ ๙

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เป็นภัยของหนังสือพิมพ์และวิทยุ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับรู้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและคำพูดซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานอันเป็นที่ยอมรับและได้รับการประกันในสังคมเสรี และโดยการยอมรับรู้สิทธิความคุ้มกันตามธรรมเนียมระหว่างประเทศที่ให้ต่อประมุขของรัฐด้วยรัฐบาลกัมพูชาตกลงที่จะดำเนินมาตรการทุกอย่างที่จะทำได้ เพื่อให้เป็นที่แน่ใจโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่า หนังสือพิมพ์และวิทยุของประเทศกัมพูชาละเว้นการโจมตีหรือกล่าวถึงในทางที่เสื่อมเสียต่อประมุขของรัฐไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือไม่ ประมุขของรัฐบาลหรือประเทศชาติโดยทั่วไปของไทย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) ซอน ซาน

ซอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

๙ พณ ๙

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก น

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย

เรื่อง หนังสือพิมพ์และวิทยุ

นิวยอร์ก 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งใด อันอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เป็นภัยของหนังสือพิมพ์และวิทยุ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า โดยการยอมรับรู้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและคำพูดซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานอันเป็นที่ยอมรับและได้รับการประกันในสังคมเสรี และโดยการยอมรับรู้สิทธิความคุ้มกันตามธรรมเนียมระหว่างประเทศที่ให้ต่อประมุขของรัฐด้วย รัฐบาลไทยตกลงที่จะดำเนินการทุกอย่างที่จะทำได้ เพื่อให้เป็นที่แน่ใจโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่า หนังสือพิมพ์และวิทยุของประเทศไทยจะเว้นการโจมตีหรือกล่าวถึงในทางที่เสื่อมเสียต่อประมุขของรัฐไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือไม่ ประมุขของรัฐบาลหรือประเทศชาติโดยทั่วไปของกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ชอน ซาน

ชอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯ พณ ฯ

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก บ

คำแปลคณะทูตถาวรแห่งประเทศไทย
ประจำสหประชาชาติ

15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลไทยตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

ด้วยความมุ่งหมายที่จะประกันความปลอดภัยสูงสุดแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสอง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะดำเนินการต่อไปนี้อย่างได้ผล คือ

เจ้าหน้าที่ชายแดนของแต่ละประเทศจะพึงใช้วิธีการทั้งหมดที่อยู่ในความควบคุมของตนป้องกันผู้กระทำความผิดมิให้ข้ามพรมแดนและกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมายในอาณาเขตของอีกประเทศหนึ่ง

ถ้าการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมายนั้นได้กระทำโดยบุคคลจากประเทศหนึ่ง เป็นที่เสียหายแก่บุคคลอีกประเทศหนึ่ง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของประเทศผู้กระทำผิดจะต้องกระทำทุกสิ่งในอำนาจของตนเพื่อเสาะหาตัวผู้กระทำผิดและให้ได้รับโทษตามกฎหมายเมื่อได้รับคำขอจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของประเทศผู้เสียหาย และแจ้งผลการปฏิบัติการไปให้เจ้าหน้าที่ของประเทศที่ขอร้องมาทราบ

ความตกลงเพื่อให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่ของประเทศทั้งสองในเรื่องที่เกี่ยวกับงานตำรวจและการปราบปรามอาชญากรรมในบริเวณชายแดนนั้น จะได้มีการเจรจากันในภายหลัง ที่กรุงเทพฯ ฯ หรือที่พนมเปญ

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ซอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) สุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ฯ พณ ฯ นายซอน ซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ภาคผนวก ป

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทย

เรื่องการปราบปรามอาชญากรรมและการกระทำผิดในบริเวณชายแดนร่วมกัน

นิวยอร์ก 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

ฯ พณ ฯ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะประกันความปลอดภัยสูงสุดแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสอง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะดำเนินมาตรการต่อไปนี้ให้ได้ผล คือ

เจ้าหน้าที่ชายแดนของแต่ละประเทศจะพึงใช้วิธีการทั้งหมดที่อยู่ในความควบคุมของตนป้องกันผู้กระทำผิดมิให้ข้ามพรมแดนและกระทำการที่มีขอบด้วยกฎหมายในอาณาเขตของอีกประเทศหนึ่ง

ถ้าการกระทำผิดที่มีขอบด้วยกฎหมายนั้นได้กระทำโดยบุคคลจากประเทศหนึ่งเป็นที่เสียหายแก่บุคคลในอีกประเทศหนึ่ง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของประเทศผู้กระทำผิดจะต้องกระทำทุกสิ่งในอำนาจของตนเพื่อเสาะหาตัวผู้กระทำผิดและขอให้ได้รับโทษตามกฎหมายเมื่อได้รับคำขอจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของประเทศของผู้เสียหายและแจ้งผลของการปฏิบัติไปให้เจ้าหน้าที่ของประเทศที่ขอร้องมาทราบ

ความตกลงเพื่อให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่ของประเทศทั้งสองในเรื่องที่เกี่ยวกับงานตำรวจและการปราบปรามอาชญากรรมในบริเวณชายแดนนั้น จะได้มีการเจรจากันในภายหลังที่ กรุงเทพฯ ฯ หรือที่ พนมเปญ

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงนาม) ซอน ซาน

ซอนซาน

ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯ พณ ฯ

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์

ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก ผ

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกัมพูชากับไทยเรื่องการปราบปรามอาชญากรรม
และการกระทำผิดในบริเวณชายแดนร่วมกัน

นิวยอร์ค 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960

๔ พณ ๔

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาตกลงโดยมีข้อสงวนว่าจะต้องเป็นไปตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ ตามข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของท่านลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งมีข้อความดังนี้

๔ พณ ๔

ด้วยความมุ่งหมายที่จะประกันความปลอดภัยสูงสุดแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสอง

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะยืนยันว่า รัฐบาลไทยตกลงโดยมีเงื่อนไขตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติว่าจะดำเนินการต่อไปเพื่อให้ได้ผลคือ

เจ้าหน้าที่ชายแดนของแต่ละประเทศจะพึงใช้วิธีการทั้งหมดที่อยู่ในความควบคุมของตนป้องกันผู้กระทำผิดมิให้ข้ามพรมแดนและกระทำการที่มีชอบด้วยกฎหมายในอาณาเขตของอีกประเทศหนึ่ง

ถ้าการกระทำผิดที่มีชอบด้วยกฎหมายนั้นได้กระทำโดยบุคคลจากประเทศหนึ่งเป็นที่เสียหายแก่บุคคลในอีกประเทศหนึ่ง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของประเทศผู้กระทำผิดจะต้องกระทำทุกสิ่งในอำนาจของตนเพื่อเสาะหาตัวผู้กระทำผิดและขอให้ได้รับโทษตามกฎหมายเมื่อได้รับคำขอจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของประเทศของผู้เสียหายและแจ้งผลของการปฏิบัติไปให้เจ้าหน้าที่ของประเทศที่ขอร้องมาทราบ

ความตกลงเพื่อให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่ของประเทศทั้งสองในเรื่องที่เกี่ยวกับงานตำรวจและการปราบปรามอาชญากรรมในบริเวณชายแดนนั้น จะได้มีการเจรจากันในภายหน้า ที่ กรุงเทพฯ ฯ หรือที่ พนมเปญ

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง
(ลงนาม) สุกิจ นิมมานเหมินทร์
ประธานคณะผู้แทนไทย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง
(ลงนาม) ชอน ชาน
ชอนชาน
ประธานคณะผู้แทนกัมพูชา

ฯ พณ ฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์
ประธานคณะผู้แทนไทย

ภาคผนวก ๘

เรื่องการบริจาคเงินช่วยค่าใช้จ่ายกรณีเขาพระวิหาร

ด้วยปรากฏว่า ตั้งแต่รัฐบาลกัมพูชา ได้ยื่นฟ้องรัฐบาลไทยต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศกรณีเขาพระวิหาร ได้มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับและประชาชนเป็นจำนวนมาก ได้มาติดต่อกับข้าพเจ้า และแจ้งความปรารถนาที่จะขอร่วมมือกับรัฐบาลโดยบริจาคเงินช่วยค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีครั้งนี้ แต่ไม่ทราบว่าควรจะต้องติดต่อกับผู้ใดและนำเงินส่งที่ไหนจึงจะเป็นที่เชื่อถือได้

ข้าพเจ้าได้รับทราบด้วยความปลื้มปิติอย่างสุดซึ้ง ในกุศลเจตนาของท่านเหล่านั้น เพราะการกระทำเช่นนั้น เป็นการแสดงถึงความรักประเทศชาติอย่างน่าสรรเสริญโดยที่รัฐบาลมิได้เคยเรียกร้องแต่อย่างใดเลยเป็นความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นเอง จากประชาชนทุกเพศทุกวัย และนับได้ว่าเป็นมติของมหาชนโดยแท้ ความจริงรัฐบาลได้มีงบประมาณค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีอยู่แล้ว แต่การบริจาคของประชาชนคนละเล็กละน้อยตามอัธยาศัยและความสมัครใจครั้งนี้มีความหมายยิ่งกว่าค่าของเงินที่ท่านทั้งหลายจะบริจาคมากมายนัก เป็นการแสดงออกซึ่งสามัคคีธรรมอันสูงส่งของประชาชนชาวไทยอยู่ในภาวะกรณีเช่นนี้ และเป็นนิมิตรอันดีในความก้าวหน้าของประเทศไทยในอนาคต เพราะงานใหญ่ ๆ ของประเทศชาติในกาลข้างหน้าซึ่งข้าพเจ้าและรัฐบาลนี้ได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ว่า จะต้องกระทำให้สำเร็จนั้นยังมีอยู่อีกมากหลายที่จะต้องอาศัยสามัคคีธรรม และความสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่เช่นเดียวกับกรณีเขาพระวิหารนี้

ฉะนั้นเพื่อสนองเจตนาดีของท่านทั้งหลายที่มีต่อรัฐบาลและประเทศชาติดังที่กล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าจึงได้สั่งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐบาลอำนวยความสะดวกในการบริจาคเงินช่วยค่าใช้จ่ายกรณีเขาพระวิหาร ดังนี้

ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ข้าพเจ้าได้สั่งให้เลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี จัดสถานที่และเจ้าหน้าที่ขึ้น ณ สำนักงานคณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์ถนัดพิชฌุโลก ตรงมุมทำเนียบรัฐบาลด้านเหนือริมคลองเปรมประชากร ซึ่ง ณ ที่นั้นจะมีเจ้าหน้าที่คอยต้อนรับและให้ความสะดวกทุกประการแก่ท่านที่บริจาคเงินพร้อมทั้งจะได้ออกไปรับเงินให้แก่ท่านที่บริจาคด้วยทุกรายไม่ว่าจะมากน้อยเท่าใด ทั้งนี้ตั้งแต่วันจันทร์ที่ 26 ตุลาคม 2502 เป็นต้นไปภายในเวลาราชการ

ส่วนการที่หนังสือพิมพ์ได้รับการบริจาคโดยตรงจากประชาชนเพื่อการนี้ก็ให้คงกระทำได้และขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยรายนามผู้บริจาคส่งต่อหน่วยราชการที่กล่าวข้างต้น

ส่วนในภูมิภาคนั้น กระทรวงมหาดไทยจะได้มอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอทุกแห่งเป็นหน้าที่รับการบริจาค และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเช่นเดียวกับจังหวัดพระนครและธนบุรีซึ่งกล่าวข้างต้น

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าในนามของรัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอขอบคุณพี่น้องประชาชนชาวไทยที่รักทุกคน ที่เอาใจช่วยรัฐบาลและได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกในการรักประเทศชาติ รักษาความเป็นปึกแผ่นและบูรณะภาพของแผ่นดินไทยซึ่งเป็นมรดกที่บรรพบุรุษของเราได้อุทิศเลือดเนื้อและชีวิตรักษาไว้จนตกทอดมาถึงพวกเราในปัจจุบันนี้ ขอให้ประชาชนชาวไทยทุกคน ได้ร่วมแรงร่วมใจในการต่อสู้ทุกวิถีทางโดยพร้อมเพรียงกัน เพื่อรักษาดินแดนของประเทศตราบถ้วนนี้ไว้

ภาคผนวก พ
แถลงการณ์รัฐบาล

ตามที่รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน ศกนี้ แจ้งข่าวคำพิพากษาของ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีเขาพระวิหารนั้น รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนชาวไทย และชาวโลกทั้งหลายทราบทั่วกันว่า ภายหลังจากได้อ่านคำพิพากษาโดยตลอดแล้ว รัฐบาลมีความเสียใจ ที่ไม่อาจจะเห็นด้วยกับคำตัดสินของศาลด้วยเหตุผลหลายประการ ทั้งในทางข้อเท็จจริง ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ และในทางหลักความยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามคำพิพากษาคดีเรื่องนี้ ศาลมิได้ยึดถือด้วยทสนธิสัญญา ระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2447) และลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) ซึ่งกำหนดให้ถือเส้นเขตแดนในบริเวณเขาพระวิหารตามสันปันน้ำเป็นหลักในการชี้ขาด แต่กลับยึดถือตามแผนที่ซึ่งศาลเองก็ยอมรับว่า ฝ่ายฝรั่งเศสจัดทำขึ้น โดยฝ่ายไทยมิได้มีส่วนร่วม และมิได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการผสมปักปันเขตแดนในสมัยนั้น เป็นการจะให้รับเส้นเขตแดนตามแผนที่ ซึ่งขัดต่อด้วยบทอันชัดแจ้งของสนธิสัญญาในการนี้ คำพิพากษาของศาลอ้างเหตุที่ฝ่ายไทยมิได้ประท้วงความไม่ถูกต้องของแผนที่ เป็นเสมือนการยอมรับแผนที่เป็นทางให้ฝ่ายไทยจะต้องเสียอธิปไตยบนดินแดน แต่ในขณะเดียวกันไม่ใช่หลักเดียวกันนี้ขึ้นกล่าวอ้างแก่ฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายฝรั่งเศส ในเรื่องการปกครองของฝ่ายไทยเหนือเขาพระวิหารมาเป็นเวลาช้านานกว่า 50 ปี นอกจากจะไม่ยอมรับฟังและไม่หักล้างคารม และเหตุผลที่ฝ่ายไทยเสนอต่อศาลแล้ว ในคำพิพากษายังแสดงให้เห็นว่า ไม่มีความพยายามสืบหาข้อเท็จจริงในท้องที่ให้แน่ชัด ทั้งไม่นำพาดูความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแผนที่ ผู้ใดมาทำการสำรวจตรวจตราภูมิประเทศ ในบริเวณเขาพระวิหารอย่างละเอียดถี่ถ้วน นอกจากนั้น ยังมีข้อสำคัญอีกว่าแผนที่ซึ่งศาลถือเป็นหลักชี้ขาดให้กัมพูชามีอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารนั้น ก็เป็นแผนที่ซึ่งได้สร้างขึ้น ผิดไปจากความแท้จริงแห่งภูมิประเทศอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลตระหนักดีว่า ตามข้อบังคับขอศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ข้อ 60 คำพิพากษาของศาลเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไม่มีทางที่จะอุทธรณ์ได้ และตามกฎหมายบรรทัดสหประชาชาติ ข้อ 94 สมาชิกของสหประชาชาติ จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉะนั้น รัฐบาลจึงขอถือโอกาสนี้ประกาศให้ประชาชนและชาวโลกทั้งหลายทราบโดยทั่วกัน ถึงความไม่ถูกต้องของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว เพื่อรักษาประโยชน์อันยิ่งใหญ่ และเกียรติภูมิของประเทศชาติไว้เป็นอย่างดีที่สุด

สำนักแถลงข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี

29 มิถุนายน 2505

ภาคผนวก พ

คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับการตัดสินของศาลโลก

พี่น้องร่วมชาติและมิตรร่วมชีวิตที่รักของข้าพเจ้าทั้งหลาย

ดูตามที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า “ ศาลโลก ” ได้วินิจฉัยชี้ขาดเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ให้ปราสาทเขาพระวิหารตกไปเป็นของกัมพูชา และทางรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ให้พี่น้องทั้งหลายได้ทราบโดยลำดับแล้วนั้น โดยที่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และโดยเฉพาะตัวข้าพเจ้า ถือว่าเรื่องนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลได้ผลเสียอย่างสำคัญของประเทศ เป็นเรื่องของผืนแผ่นดินไทยซึ่งเป็นมรดกที่บรรพบุรุษของเราสู้สุดสำหรับฝ่าคมอาวุธรักษาไว้ และตกทอดถึงคนรุ่นเรา จึงสมควรที่เราทุกคนจะได้เอาใจใส่ และสนใจร่วมรู้เห็นก่อนที่จะมีการดำเนินงานใด ๆ ลงไปเกี่ยวกับผืนแผ่นดินนี้ ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล และตัวของข้าพเจ้าเองที่จะต้องชี้แจงให้พี่น้องร่วมชาติที่รักทั้งหลายได้ทราบถึงการที่รัฐบาลนี้จะต้องตัดสินในกรณีปราสาทเขาพระวิหารต่อไป

แต่เนื่องในการกล่าวคำปราศรัยนี้ เป็นเรื่องที่สะท้อนใจพี่น้องทั้งหลายอยู่มาก ข้าพเจ้าทราบดีว่า ในส่วนลึกที่สุดของหัวใจแล้ว คนไทยผู้รักชาติทุกคนมีความเศร้าสลดและขมขื่นใจเพียงใด การแสดงออกของประชาชนในการเดินขบวนทั่วประเทศเพื่อคัดค้านคำพิพากษาของศาลโลกในสัปดาห์ที่แล้วมาเป็นสิ่งที่เห็นกันอย่างแน่ชัดอยู่แล้ว แต่ก็ทำอะไรได้ เราต้องถือว่าเป็นคราวเคราะห์ร้ายของเราที่ต้องมาประสบกับชะตากรรมเช่นนี้ เราจะไม่โทษใครเป็นอันขาด เพราะการไปโทษผู้ที่พ้นจากหน้าที่ไปนั้น ย่อมเป็นการไม่สมควร

แต่ทั้งนี้ก็มีใช้ว่าเราจะพากันนั่งเฉยท้อแท้ ชาติไทยจะยอมท้อแท้ทอดอาลัยไม่ได้ เราเคยสูญเสียดินแดนแก่ประเทศมหาอำนาจที่ล่าอาณานิคมมาแล้วหลายครั้ง ถ้าบรรพบุรุษของเรายอมท้อแท้ เราจะเอาแผ่นดินที่ไหนมาอยู่กันได้อันถึงทุกวันนี้เราจะต้องหาวิธีการต่อสู้ต่อไป ส่วนเราจะต่อสู้อย่างไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะในการต่อสู้ในกรณีเช่นนี้ เราอาจจะทำได้หลายวิธี และแต่ละวิธีมีผลดีผลเสียแตกต่างกัน เราจะต้องได้พิจารณาให้สุขุมรอบคอบ ต้องใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ และด้วยสายตามองการณ์ไกล แล้วเลือกใช้วิธีที่ดีที่สุด ละเมียดละไมและให้คุณประโยชน์มากที่สุด ทั้งในเวลานี้และในอนาคต ชาติเราจึงจะสามารถเอาตัวรอดเอกราชและอธิปไตยอยู่ได้ และอยู่ในฐานะที่กล่าวได้ว่า “ เต็มไปด้วยศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ ” ขอให้พี่น้องผู้รักชาติทั้งหลาย โปรดอย่าได้ใช้อารมณ์หุนหันพลันแล่น หรือคิดมุทะลุจะหักหาญกันด้วยกำลังแต่เพียงอย่างเดียว สำหรับตัวข้าพเจ้าเอง ในฐานะที่มีชีวิตเป็นทหารมาแต่เล็กแต่น้อย และได้เคยผ่านสงครามทำการสู้รบมาแล้วหลายครั้ง ข้าพเจ้าจึงมิได้มีความเกรงกลัวการสู้รบแต่ประการใดเลย แต่ตามพันธกรณีที่มีอยู่ตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ ยังเป็นเรื่องที่ไม่ควรจะต้องรบกัน

สำหรับกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งศาลโลกได้วินิจฉัยชี้ขาดไปแล้วนั้น ข้าพเจ้าขอทบทวนความเข้าใจกับเพื่อนร่วมชาติทั้งหลายว่า

รัฐบาลและประชาชนชาวไทย ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของศาลโลก ทั้งในข้อเท็จจริงในทางกฎหมายระหว่างประเทศและในหลักความยุติธรรม ตามเหตุผลที่รัฐบาลได้แถลงไปแล้วแต่เราก็ตระหนักดีว่า คำพิพากษาของศาลเป็นอันเสร็จเด็ดขาด ไม่มีทางจะอุทธรณ์ได้ ยิ่งกว่านั้นกฎบัตรของสหประชาชาติ มาตรา 94 บ่งไว้ว่า “ข้อ 1 สมาชิกของแต่ละประเทศขององค์การสหประชาชาติ รั้งที่จะปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีใด ๆ ที่ตนตกเป็นผู้แพ้ ข้อ 2 ถ้าผู้แพ้ในคดีใด ไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันซึ่งตกอยู่แก่ตน ตามคำวินิจฉัยของศาล อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องเรียนไปยังคณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งถ้าเห็นเป็นการจำเป็น ก็อาจทำคำแนะนำ หรือวินิจฉัยมาตรการที่จะดำเนินเพื่อยังผลให้เกิดแก่คำพิพากษานั้นได้”

เมื่อเป็นดังนี้ แม้ว่ารัฐบาลและประชาชนชาวไทย จะได้มีความรู้สึกสลดใจและขมขื่นเพียงใด ในฐานะที่ประเทศเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ก็จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในกฎบัตรสหประชาชาติ กล่าวคือ จำต้องยอมให้กัมพูชามีอธิปไตยเหนือพระวิหารนั้นตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ แต่รัฐบาลขอตั้งข้อประท้วง และข้อสงวนสิทธิอันชอบธรรมของประเทศไทยในเรื่องนี้ไว้ เพื่อสงวนสิทธิที่จะดำเนินการทางกฎหมายที่จำเป็นซึ่งอาจจะมีขึ้นในภายภาคหน้า ให้ได้กรรมสิทธิ์นี้กลับคืนมาตามโอกาสอันควร

พี่น้องชาวไทยที่รัก ข้าพเจ้าเองก็เป็นคนไทยคนหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับพี่น้องทั้งหลาย และถ้าพูดถึงความรักชาติบ้านเมือง ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า ข้าพเจ้ามีความรักชาติไม่น้อยกว่าพี่น้องคนไทยทั้งหลาย แต่ที่รัฐบาลจำต้องยอมปฏิบัติตามพันธกรณีในกฎบัตรสหประชาชาติ ก็โดยคำนึงถึงเกียรติภูมิของประเทศไทย ที่เราได้สร้างสมสมัยมาเป็นเวลานานร้อย ๆ ปี ยิ่งกว่าปราสาทพระวิหาร ทั้งนี้มิใช่เกิดจากความกลัวคือความขี้ขลาดแต่ประการใดเลย แต่พี่น้องชาวไทยทั้งหลายจะมองการณ์ไกล เวลานี้เราอยู่ในสังคมของโลก สมัยนี้ไม่มีชาติใดที่จะอยู่โดดเดี่ยวได้ ประเทศไทยของเราได้รับความนับถือจากสังคมนานาชาติเพียงใด พี่น้องทั้งหลายคงจะทราบอยู่แล้ว ถ้าชาติของเราต้องเสียศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิไปเนื่องจากซากปราสาทพระวิหารครวนี้แล้ว อีกทั้งสิบกว่าปี เราจึงสามารถสร้างเกียรติที่สูญเสียไปครวนี้กลับคืนมาได้ ข้าพเจ้าทราบดีว่า การสูญเสียปราสาทเขาพระวิหารครวนี้ เป็นการสูญเสียที่สะเทือนใจคนไทยทั้งชาติ ฉะนั้น แม้ว่าจะกัมพูชาจะได้ปราสาทพระวิหารนี้ไป ก็คงได้ไปแต่ซากปรักหักพังและแผ่นดินเฉพาะที่รองรับพระวิหารนี้เท่านั้น แต่วิญญาณของปราสาทพระวิหารคงอยู่กับไทยตลอดไป ประชาชนชาวไทยจะระลึกอยู่เสมอว่าปราสาทพระวิหารของไทยถูกปล้นเอาไป ด้วยอุปเท่ห์เล่ห์กลของคนที่ไม่รักเกียรติและไม่รักความชอบธรรม เมื่อประเทศไทยประพฤติดุปฏิบัติตนดีในสังคมของโลกเป็นประเทศที่มีศีลมีสัตย์ในวันหนึ่งข้างหน้าไม่ช้าก็เร็ว ปราสาทเขาพระวิหารจะต้องกลับคืนมาอยู่ในดินแดนไทยอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า การปฏิบัติของประเทศไทยตามพันธกรณีในกฎบัตรสหประชาชาติครั้งนี้ คงจะทำให้ประเทศ

ต่าง ๆ ทั่วโลกเห็นอกเห็นใจเรายิ่งขึ้น เหตุการณ์เกี่ยวกับปราสาทพระวิหารครั้งนี้ จะสลักแน่นอยู่ในความทรงจำของคนไทยสืบไปชั่วลูกหลาน และจะเป็นรอยจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยตลอดไป เสมือนหนึ่งแผลเป็นที่ใจของคนไทยทั้งชาติ แต่ข้าพเจ้าก็ยังหวังอยู่เสมอว่า ในที่สุดธัมมะย่อมชนะธรรม การหัวเราะที่หลังย่อมหัวเราะดังและนานกว่า

อนึ่ง ในเรื่องนี้รัฐบาลรู้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระประมุขที่เคารพยิ่งของปวงชนชาวไทย ที่ได้พระราชทานคติและพระบรมราโชวาทแก่รัฐบาลด้วยความที่ทรงห่วงใยในสวัสดิภาพของชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง

ขอให้พี่น้องร่วมชาติทุกท่าน ได้โปรดวางใจเถิดว่ารัฐบาลซึ่งข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่นี้ จะสามารถนำชาติและพี่น้องประชาชนชาวไทยที่รัก ก้าวไปสู่อนาคตอันสุขใสได้ในที่สุด และข้าพเจ้าขอรับรองแก่ท่านทั้งหลายว่า เมื่อถึงคราวที่ชาติเข้าที่คับขันแล้ว ข้าพเจ้าจะกอดคอร่วมตายกับพี่น้องชาวไทย เอาเลือดทาแผ่นดินไว้ โดยไม่เสียดายชีวิตแม้แต่คนเดียว แต่เราจะทำอย่างไรได้ ข้าพเจ้าเองก็มีความเจ็บช้ำน้ำใจไม่น้อยไปกว่าเพื่อนร่วมชาติที่รักทั้งหลาย การที่ข้าพเจ้ามากล่าวถึงเรื่องนี้ในวันนี้ ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวว่า ข้าพเจ้าพูดกับท่านด้วยน้ำตา แต่น้ำตาของข้าพเจ้าเป็นน้ำตาของลูกผู้ชาย ของเลือด ของความคับแค้น และการผูกใจเจ็บไปชั่วชีวิตชาตินี้และชาติหน้า ต่อดวงวิญญาณของบรรพบุรุษผู้กล้าหาญของชาวไทย ข้าพเจ้าขอกล่าวคำปฏิญาณด้วยสัจจวาจาวันนี้ไว้

พี่น้องที่รัก น้ำตาไม่ได้ช่วยให้คนฉลาดขึ้นและได้อะไรขึ้นมา นอกจากความพยายา ความสามัคคี ความสุขุมรอบคอบ ความอดกลั้นที่กล้าเผชิญกับความสูญเสีย พร้อมทั้งร่วมกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด เพื่อให้ชาติที่รักของเราแข็งแรงแรงมั่นคงถาวรยิ่งขึ้น ในขั้นสุดท้าย ชาติไทยต้องประสบกับชัยชนะเสมอ เราต้องกล้าสู้ ต้องยืนรับต่อภัยที่มาถึงตัวเรา ชาติไทยเป็นชาติที่เชื่อมั่นในบรรพบุรุษศาสนา ตั้งตนอยู่ด้วยความเป็นธรรมตลอดมา ข้าพเจ้าเชื่อมั่นเสมอว่า ชาติของเราจะไม่อับจนเป็นอันขาด เรื่องนี้เป็นแต่เพียงเรื่องหนึ่งในบรรดาเรื่องใหญ่ทั้งหลายมีความสำคัญกว่านี้มากนัก ชาติที่รักของเรากำลังพัฒนาไปตามวิถีทางที่ดีอยู่แล้วทุกทาง เหตุนี้ไม่ใช่เหตุของความอับจนเราจงหวังและทำในเรื่องของชาติที่สำคัญกว่านี้ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นเหลือเกินว่า ชาติไทยของเราจะมีอนาคตแจ่มใสและรุ่งโรจน์ประเทศหนึ่งอย่างแม่นยำในอนาคตอันใกล้นี้ เราจงมาช่วยกันสร้างชาติที่รักยิ่งของเราต่อไป

พี่น้องชาวไทยที่รัก ในวันหนึ่งข้างหน้า เราจะต้องเอาปราสาทกลับคืนมาเป็นของชาติไทยให้จงได้

สวัสดี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวชรพรรษ ธรรมรส
วันเดือนปีเกิด	21 สิงหาคม 2519
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1434 /5 ถนนโรงไฟฟ้า ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2537	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย
พ.ศ. 2541	ค.บ. (สังคมศึกษา) จาก สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ. 2546	ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย) จาก มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร